

Tymczasowe aresztowanie w Polsce

Dlaczego jest źle? Jak powinno być?

Analiza prawna
na tle przepisów państw Europy

Autorzy
Szymon Tarapata
Dominik Zając
Wojciech Górowski
Mikołaj Słomka

Redakcja
Mikołaj Matecki

Kraków 2023

Spis treści

Wprowadzenie	5
Analiza	11
1. Tymczasowe aresztowanie jako element systemu środków zapobiegawczych	11
1.1. Potrzeba zabezpieczenia procesu.....	11
1.2. Ryzyko paraliżu procesu.....	13
1.3. Skala negatywnych konsekwencji braku zrealizowania celów prawa karnego.....	16
1.4. Stadia postępowania karnego a zagrożenia dla jego przebiegu.....	16
2. Prawa i wolności konstytucyjne poświęcone w celu zabezpieczenia procesu	18
2.1. Prawa i wolności konstytucyjne poświęcone przy zastosowaniu tymczasowego aresztu.....	19
2.2. Prawa i wolności konstytucyjne poświęcone przy zastosowaniu środków wolnościowych	23
2.3. Test proporcjonalności	26
3. Ramy prawne tymczasowego aresztowania.....	29
4. Standard wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania i decyzji sądu o jego zastosowaniu	38

5. Zmiana uwarunkowań społeczno-gospodarczych a alternatywy wobec tymczasowego aresztowania.....	49
5.1. Zmiany technologiczne	52
5.2. Integracja europejska i wzrost mobilności	55
6. Nowe metody zabezpieczenia procesu	59
6.1. Areszt domowy z wykorzystaniem SDE	60
6.2. Areszt domowy z zagłuszaniem sieci oraz monitoringiem wizyjnym	63
6.3. Zdalny monitoring miejsca pobytu.....	64
6.4. Zakaz zbliżania się do określonych osób/kontaktu ze współoskarżonymi.....	65
6.5. Areszt nocny/obowiązek noclegowy	66
7. Potrzeba zmian przepisów dotyczących stosowania i wykonywania tymczasowego aresztowania oraz gwarancji procesowych	68
7.1. Czas rozpoznania wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania.....	69
7.2. Problem organu stosującego areszt.....	73
7.3. Dostęp do akt	75
7.4. Przestanki ogólne stosowania tymczasowego aresztowania	78
7.5. Przestanki szczególne stosowania tymczasowego aresztowania z art. 258 § 1 k.p.k.	78
7.6. Grożąca surowa kara: art. 258 § 2 k.p.k.	80
7.7. Czas stosowania tymczasowego aresztowania	84
8. Dostęp do obrońcy	90
8.1. Dostęp do obrońcy po zatrzymaniu a przed zastosowaniem tymczasowego aresztowania.....	90
8.2. Dostęp do obrońcy po zastosowaniu tymczasowego aresztowania	97

9. Wykonalność postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania	105
10. Warunki izolacji w przypadku zastosowania tymczasowego aresztowania	108
10.1. Kontakt tymczasowo aresztowanego ze światem zewnętrznym	110
10.2. Nadawanie tymczasowo aresztowanemu statusu osadzonego niebezpiecznego („N”), objęcie aresztowanego szczególną ochroną oraz zaleceniami penitencjarno-ochronnymi	116
 Postulaty	 121
 Regulacje prawne tymczasowego aresztowania w Polsce i wybranych państwach Europy	 128
Źródła	136
Tabela	142
Przepisy	143
 Twórcy	 214
Wydawca	216

Wprowadzenie

Stosowanie tymczasowego aresztowania w Polsce odbiega od podstawowych standardów wyznaczonych przez polską Konstytucję i umowy międzynarodowe. Winę za ten stan rzeczy ponosi przede wszystkim praktyka stosowania istniejących przepisów, będąca pokłosiem między innymi narastających problemów systemowych związanych z funkcjonowaniem całego wymiaru sprawiedliwości.

Wysiłek zmiany wadliwej praktyki wymaga modyfikacji i nowelizacji istniejących regulacji prawnych, w których zadomowiły się szkodliwe wzorce postępowania. Naprawa istniejącej sytuacji możliwa jest więc poprzez działania dwutorowe – polepszanie praktyki stosowania obowiązującego prawa oraz doskonalenie przepisów, jeśli na ich gruncie wyeliminowanie wadliwych praktyk okaże się utrudnione.

Analizując problemy tymczasowego aresztowania nie można oczywiście zapominać, że przymus to podstawowe narzędzie egzekwowania ładu gwarantowanego przez prawo karne. Już groźba jego zastosowania ma zapewniać egzekwowanie powszechnie obowiązujących norm, którymi staramy się chronić ważne dla nas dobra. Gdy jednak sama groźba nie wystarcza, państwo, by wywiązać się z powierzonych mu obowiązków, musi sięgać po środki, które umożliwią zniwelowanie zaistniałego zagrożenia dla dóbr podlegających ochronie.

Władza nie działa jednak w próżni, lecz musi poruszać się w narzuconych jej ramach. Może posługiwać się tylko takimi środkami, w jakie została

wyposażona przez prawo i jedynie w sytuacjach i w sposób przez prawo przewidziany. W postępowaniu karnym środkami przymusu są, między innymi, ujęte w rozdziale 28 Kodeksu postępowania karnego (k.p.k.) środki zapobiegawcze.

Najdotkliwszym spośród środków zapobiegawczych jest tymczasowe aresztowanie. Instytucja ta w swoim obecnym kształcie polega na objęciu przez państwo absolutnej kontroli nad podejrzanym/oskarżonym, zaś reżim jej wykonywania swoją dolegliwością wykracza nawet poza standardowe ramy warunków odbywania kary pozbawienia wolności. Sytuacja ta wzbudza uzasadnione obiekcje. Tymczasowe aresztowanie nie jest środkiem, który ma być reakcją państwa na czyn popełniony i zawiniony przez oskarżonego – rolę tą spełniać ma kara. Jego stosowanie nie ma być więc odpłatą za wyrządzone zło, ale ma za zadanie zabezpieczenie prawidłowego toku sprawy karnej (aż do momentu rozpoczęcia wykonywania kary).

Środek ten stosowany jest wobec osoby w świetle prawa niewinnej, a ingerencja państwa w jej prawa i wolności musi zasadać się na proporcjonalności ryzyka stwarzanego przez oskarżonego względem trwającego postępowania.

Można zaryzykować twierdzenie, że od kilkunastu lat pewnej zmianie ulega specyfika postępowań, w których stosowane jest tymczasowe aresztowanie. Kiedyś środek ten najczęściej stosowany był w sprawach typowo kryminalnych, głównie w przypadku postawienia zatrzymanemu zarzutu przestępstwa godzącego w życie, zdrowie, przeciw mieniu, rozbojów czy udziału w grupach przestępczych o charakterze zbrojnym.

Współcześnie coraz częściej środki przymusu o charakterze izolacyjnym stosowane są w sprawach karnych gospodarczych, w których zarzuty kierowane są przeciwko przedsiębiorcom, biznesmenom, menadżerom i innym przedstawicielom zawodów z grupy tzw. „białych kołnierzyków”, mimo że są to typowo sprawy obracające się wokół analizy dokumentacji i danych, w przypadku których tymczasowy areszt jest systemowo środkiem nieuzasadnionym i nieproporcjonalnym.

Prowadzi to także do zmiany struktury populacji osób osadzonych w warunkach tymczasowego aresztowania. Warunki izolacji penitencjarnej, które pierwotnie dostosowane były do zagrożeń stwarzanych przez najtwardszych kryminalistów, zaczynają stawać się rzeczywistością osób, które trafiają do tymczasowego aresztu nie ze względu na dokonanie ataku na takie dobra prawne jak zdrowie czy życie, lecz z powodu czynów godzących w wiarygodność dokumentów czy pewność obrotu gospodarczego. Państwo, którego troską powinno być każdorazowo zachowanie równowagi pomiędzy intensywnością ingerencji w wolność jednostki oraz realizacją innych, ważnych interesów, w takiej sytuacji staje przed nowym wyzwaniem dla uadekwatnienia systemu środków zapobiegawczych.

Równocześnie, zgodnie ze statystykami Służby Więziennej, z roku na rok wzrasta liczba osób, które osadzono w tymczasowym areszcie. W 2016 roku było to, w ujęciu uśrednionym, 4 917 osób; w 2017 – 6474; w 2018 – 7428; w 2019 – 8356; w 2020 – 8878; w 2021 – 8707; w 2022 – 8453¹. Oznacza to, że pomiędzy rokiem 2016 a 2022, średnia liczba osób poddanych stosowaniu tego środka wzrosła o 71,91%.

Statystyka ta przedstawia się jeszcze gorzej w odniesieniu do ogółu osób przebywających w aresztach. Zgodnie z raportem Fundacji Court Watch Polska: *Aktualna praktyka stosowania tymczasowych aresztowań w Polsce. Raport z badań empirycznych*, wydanym w 2019 roku, **ogólna liczba osób tymczasowo aresztowanych w latach 2015–2019 wzrosła dwukrotnie**².

Wzrost liczby stosowanych aresztów wywołuje kontrowersje. Szerokie badania w tym zakresie przedstawione zostały w opublikowanym niedawno opracowaniu: *Stosowanie tymczasowego aresztowania. Analiza praktyczna*,

¹ Za statystykami rocznymi Służby Więziennej za rok 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021 i 2022, dostępnymi pod niniejszym adresem: <https://www.sw.gov.pl/strona/statystyka-roczna>

² Całość raportu dostępna pod linkiem: <https://courtwatch.pl/projekty/publikacje/aktualna-praktyka-stosowania-tymczasowego-aresztowania-w-polsce/>

pod red. P. Karlika i B. Pilitowskiego³. Zgodnie z analizą przedstawioną przez autorki i autorów raportu, zasadnicze wątpliwości budzi m.in. jakość uzasadnień przedstawianych przez sądy w decyzjach o zastosowaniu bądź przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania, będąca również pochodną ogólnej niechęci do wchodzenia przez sądy w polemikę z argumentami przedstawianymi przez prokuratorów w składanych wnioskach. Same zaś postanowienia w większości naruszały wskazania w zakresie oceny dowodów, zawartych w k.p.k.⁴ Obserwacje te mogą budzić szczególnie silne obawy w kontekście statystyk wskazujących na to, że **skuteczność prokuratorskich wniosków o zastosowanie tymczasowego aresztowania oscyluje od ponad dekady na poziomie około 90%**⁵.

Praktyka stosowania tymczasowego aresztowania jest również negatywnie odbierana przez przedstawicieli polskiej adwokatury. W ankiecie przeprowadzonej przez Naczelną Radę Adwokacką w 2023 roku, **standardy stosowania tymczasowego aresztowania negatywnie oceniło aż 78,8% respondentów**. Prawidłowość sformułowania samych przepisów regulujących tę instytucję negatywnie tymczasem oceniło 67,8% uczestników badania⁶.

Zaznaczyć przy tym należy, że **wzrost liczby tymczasowych aresztowań nie jest w żadnym wypadku związany z wzrostem przestępczości**

³ P. Karlik, B. Pilitowski (red.), *Stosowanie tymczasowego aresztowania. Analiza praktyczna*, Warszawa 2022

⁴ P. Karlik, B. Pilitowski (red.), *Stosowanie...* s. 80.

⁵ Zob. opracowanie dla lat 2009-2018 przedstawione w: P. Karlik, B. Pilitowski (red.), *Stosowanie...* s. 194. Można jednakże w ostatnich latach zaobserwować pewną tendencję spadkową. Zgodnie ze sprawozdaniami statystycznymi opublikowanymi przez Prokuraturę Krajową (<https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/sprawozdania-i-statystyki>), w postępowaniach przygotowawczych, w 2019 roku na 22 381 wniosków o tymczasowe aresztowanie, sądy zaakceptowały 20340 z nich (90.88%); w 2020 roku na 21813 takich wniosków sądy zaakceptowały 19625 (89.97%); w 2021, na 22190 wniosków, sądy zastosowały tymczasowe aresztowanie w 19 813 przypadkach (89.29%); w 2022 roku zaś prokuratura złożyła 22882 wnioski, spośród których 19901 zostało zaaprobowanych przez sądy (86.97%).

⁶ Badanie przeprowadzono w lutym 2023 roku, metodą ankiety internetowej (CAWI) na próbie 514 adwokatów aktualnie wykonujących zawód i aplikantów adwokackich.

w Polsce. Nasz kraj jest krajem bezpiecznym na tle innych państw Europy, a z badań wynika, że sami Polacy czują się tu bezpiecznie.

Opisując okres od 2015 do 2019 r. (porównanie z dwukrotnym wzrostem liczby aresztów) przestępczość w statystykach w zasadzie spadała lub utrzymywała się na stałym poziomie. Dopiero w 2022 r. pojawiły się sygnały o jej wzroście – jak wynika ze statystyk doszło do wzrostu liczby kradzieży oraz przestępstw gospodarczych.

Celem prowadzonej analizy jest przedstawienie konkretnych i praktycznych aspektów tytułowej problematyki, w kierunku odpowiedzi na pytanie, co zrobić (w sferze tworzenia, interpretowania i stosowania prawa), by tymczasowe aresztowanie w Polsce stało się środkiem adekwatnym do potrzeb i stosowanym zgodnie ze standardami państwa demokratycznego. Niniejsze opracowanie nie ma charakteru *stricte* naukowego; ograniczono w nim do minimum sprawozdawanie dotychczasowych publikacji poświęconych mankamentom interpretacji i praktyki stosowania prawa w zakresie środków zapobiegawczych. Są one powszechnie dostępne dla osób zainteresowanych tematyką tymczasowego aresztowania.

Tytułowe zagadnienie omówione zostało „od ogółu do szczegółu”. Po naświetleniu generalnych zagadnień związanych z miejscem i specyfiką środków zapobiegawczych w systemie prawnym, autorzy przechodzą do analizy konkretnych przepisów, przesłanek i praktyk dotyczących tymczasowego aresztowania, wraz z omówieniem aspektów wykonawczych, przekładających się na realną dolegliwość tego środka izolacji.

Staramy się przybliżyć aktualne regulacje w kontekście praktycznych problemów dotyczących stosowania tymczasowego aresztowania, wskazać, co należy zrobić, aby nadużycie tego środka przestało stanowić problem systemowy, a także sformułować propozycje, które mają szansę zagwarantować, że **stosowanie tymczasowego aresztowania spełni standardy wyznaczone przez Konstytucję i międzynarodowe konwencje, wymagające**

poszanowania zasad praworządności, legalizmu, proporcjonalności i humanitarnego traktowania człowieka.

W opracowaniu zostaną przedstawione również propozycje zmian aktualnie obowiązujących przepisów oraz rozwiązania funkcjonujące w innych państwach, które warto transponować na grunt polskiego porządku prawnego. Potrzeba taka wynika przede wszystkim z faktu, że jakkolwiek większość obecnych regulacji dotyczących tymczasowego aresztowania dałoby się poddać interpretacji zgodnej z Konstytucją i aktami prawnymi międzynarodowymi, to jednak tego rodzaju wykładnia nie jest przyjmowana w praktyce, to zaś generuje liczne patologie w stosowaniu tego najdalej idącego i najbardziej dolegliwego środka przymusu procesowego. Dotyczy to zwłaszcza nadużywania tymczasowego aresztowania i długotrwałości jego aplikowania. Stąd też w niniejszym opracowaniu wskażemy, które regulacje przyczyniają do powstania opisanego stanu rzeczy i sformułujemy propozycje mające na celu „ucywilizowanie” stosowania praktyki aresztowej, w tym przede wszystkim zapewnienie, by środek ten był stosowany w sposób praworządny, zgodne z celem, dla którego został stworzony.

Listę problemów związanych z tymczasowym aresztowaniem można rozwiązać w zasadzie bez końca. W świetle tak zarysowanej sytuacji konieczne staje się przedstawienie kompleksowej diagnozy bolączek dokuczających organizmowi państwowemu, poszukując odpowiedzi na pytanie: ***Dlaczego jest źle?***, a także starając się znaleźć skuteczne remedium: ***Jak powinno być?*** Te pytania towarzyszą analizom prezentowanym w niniejszej publikacji.

Analiza

1. Tymczasowe aresztowanie jako element systemu środków zapobiegawczych

W rozdziale tym przedstawiamy konstytucyjne podstawy stosowania tymczasowego aresztowania, w szczególności zasadę proporcjonalności. Charakteryzujemy ryzyka, których występowaniu stosowanie tymczasowego aresztowania ma przeciwdziałać, oraz dynamikę ich zmian w toku postępowania karnego.

1.1. Potrzeba zabezpieczenia procesu

Prawidłowy przebieg procesu karnego jest wartością zasługującą na zabezpieczenie. Doprowadzenie do skazania i ukarania osoby, która dopuściła się zła, pozwala na zrealizowanie podstawowych funkcji prawa karnego, a w konsekwencji – zaspokojenie istotnej potrzeby społecznej (odpłaty, zadośćuczynienia, modelowania postaw). Państwo musi zatem dysponować narzędziami pozwalającymi na dyscyplinowanie oskarżonych, w których interesie leży częstokroć paraliż postępowania, zmierzającego do ich ukarania. Na tym tle dochodzi do napięć.

Z jednej strony państwo zobligowane jest do osądzenia i – w razie potwierdzenia zasadności zarzutów – skazania sprawcy przestępstwa. W tym celu winno oddziaływać na oskarżonego w taki sposób, by swoim postępowaniem nie uniemożliwił realizacji powyższego obowiązku. Z drugiej strony

oskarżonemu przysługuje wachlarz swobód obywatelskich, który jest objęty ochroną ze strony międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka. Każda ingerencja w prawa i wolności człowieka musi być uzasadniona i proporcjonalna.

Na gruncie prawa polskiego wyraża to art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, zgodnie z którym: „Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”.

Opisując możliwą skalę ingerencji w korzystaniu w konstytucyjnych wolności, Konstytucja posługuje się pojęciem „**konieczności**”. Państwo ma obowiązek działać tak, by ingerować w swobody obywatelskie jedynie w koniecznym zakresie. Jeśli dany cel jest możliwy do osiągnięcia na kilka sposobów, konieczne jest wybranie tego z nich, który w najmniejszym zakresie godzi w interesy jednostki.

Zasada proporcjonalności zawiera w sobie nakaz minimalizacji negatywnych skutków działania organów władzy w sferze praw obywatela. Posiada rangę zasady konstytucyjnej, co oznacza, że skierowana jest nie tylko do organów stosujących, ale i stanowiących prawo. Wiąże nie tylko sądy, ale także – lub przede wszystkim – ustawodawcę. O ile z perspektywy stosowania prawa zasada proporcjonalności stanowi wyłącznie dyrektywę interpretacyjną, to z perspektywy legislatywy i egzekutywy w sposób wydatny wpływa na kształt polityki państwa. **Władza ustawodawcza jest zobligowana do takiego ukształtowania systemu prawa, by zawierał on narzędzia adekwatne do realizowania celów państwa.** Owe narzędzia muszą cechować się skutecznością, a zarazem ingerować w prawa jednostki jedynie w koniecznym zakresie.

Odnosząc powyższe założenia do potrzeby zabezpieczenia procesu karnego należy stwierdzić, że na ustawodawcy ciąży obowiązek wprowadzenia do systemu prawnego takich narzędzi, które pozwolą na zredukowanie ryzyka paraliżu postępowania, ingerujących w swobody obywatelskie jedynie w takim zakresie, w jakim jest to konieczne, by owemu paraliżowi zapobiec. Test proporcjonalności ma w tym przypadku charakter złożony. Nie sprowadza się do prostego porównania wagi popełnionego czynu oraz konsekwencji, jakie ponieść może oskarżony, ale musi uwzględniać con najmniej trzy elementy: poziom ryzyka paraliżu procesu, skalę negatywnych konsekwencji braku zrealizowania celów prawa karnego oraz charakter wolności konstytucyjnych, poświęconych w celu zabezpieczenia prawidłowego toku procesu.

1.2. Ryzyko paraliżu procesu

Ryzyko nielegalnego wpływania na proces nie jest zawsze jednakowe, ale różni się w zależności od charakteru sprawy i osoby oskarżonego. By racjonalnie ocenić ryzyko niedozwolonego wpływu na postępowanie karne, w pierwszej kolejności należy określić, przed czym ów konkretny proces ma być zabezpieczony. Ustawodawca dostrzega w tym zakresie dwa główne zagrożenia.

- oskarżony może wpływać na treść dowodów – ustalając wersję wydarzeń z innymi osobami, zastraszając świadków czy niszcząc lub fabrykując dowody.
- może zbiec bądź ukryć się, uniemożliwiając procedowanie lub wykonanie kary.

W obu przypadkach idzie o ryzyko podjęcia takich działań, które realnie i skutecznie wpływać mogą na przebieg procesu. Środki zabezpieczyć mają prawidłowość postępowania, a nie dyscyplinować jednostkę. Ma to istotne konsekwencje praktyczne: tam, gdzie oskarżony nie ma realnych możliwości skutecznego mataczenia bądź ucieczki/ukrycia się, tam ryzyko wpływania na proces nie wystąpi, choćby po stronie samego oskarżonego istniała wola wywarcia takiego wpływu.

Powyższe ryzyka zostają na gruncie polskiego prawa poszerzone w przypadku tymczasowego aresztowania. Polski ustawodawca pozwala zastosować środek ten nie tylko w celu ochrony procesu, ale również w tym celu, by chronić dobra prawne zagrożone potencjalnym przestępstwem, którego mógłby dopuścić się sprawca w przyszłości (art. 258 § 3 k.p.k.⁷). Zagadnienie to pozostaje poza zakresem szerszej analizy – ryzyka w tym zakresie występowały będą wyjątkowo.

Przy ocenie skali ryzyka matactwa lub ucieczki/ukrycia się konieczne jest uwzględnienie okoliczności dwojakiego rodzaju.

Z jednej strony pod uwagę należy wziąć wszelkie te okoliczności, które przemawiają za tym, że w danej, konkretnej sprawie oskarżony będzie miał wystarczająco wiele determinacji, by podjąć próbę paraliżowania procesu: wpływać na treść gromadzonych dowodów (mataczyć) bądź ukrywać się lub uciec. Za występowaniem ryzyka w tym zakresie przemawiać może – przykładowo – ryzyko wymierzenia bardzo surowej kary bądź funkcjonowania oskarżonego w międzynarodowym środowisku przestępczym. Przeciwno takiemu przypuszczeniu świadczyć może zaś brak dostępu do środków umożliwiających efektywne ukrywanie się przed organami ścigania, istnienie po stronie oskarżonego silnych więzi rodzinnych, zaangażowanie w opiekę nad dziećmi itd.

Z drugiej strony, dla oceny ryzyka negatywnego wpływania na proces istotny jest charakter postępowania dowodowego. Tam, gdzie bazować będzie ono na dokumentach, opiniach biegłych, materiałach z podsłuchów czy jakichkolwiek innych dowodach obiektywnych (np. ślady biologiczne), tam ryzyko mataczenia będzie właściwie wyłączone. Dowody tego rodzaju pozostają poza zakresem wpływu oskarżonego. Jeśli więc w danej sprawie dojdzie do zajęcia komputerów/dokumentacji przedsiębiorstwa, zaś

⁷ Art. 258 § 3 k.p.k. stanowi: „Środek zapobiegawczy można wyjątkowo zastosować także wtedy, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub umyślnego występku, popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził.”

dowody z zeznań świadków będą nakierowane jedynie na potwierdzenie ich treści, tam oskarżony nie będzie posiadał właściwie żadnych możliwości wpływania na treść materiału dowodowego. W tego typu sytuacjach za zastosowaniem tymczasowego aresztowania może przemawiać jedynie groźba ucieczki bądź ponownego popełnienia przestępstwa.

Warto podkreślić, że sprawy, w których podejrzany lub oskarżony nie jest często w stanie wpływać na treść materiału dowodowego, dotyczą przestępstw gospodarczych. Przykładowo w postępowaniu, w którym menedżer stoi pod zarzutem popełnienia przestępstwa nadużycia zaufania w obrocie gospodarczym (art. 296 k.k.), często nie ma problemów z ustaleniem stanu faktycznego i zebraniem dowodów. Prokurator z reguły dysponuje umowami, potwierdzeniami przelewów z rachunków bankowych lub opiniami biegłych.

Taki materiał ma więc charakter „bezwplywowy” ze strony podejrzanego/oskarżonego. Taka sama sytuacja może wystąpić w przypadku przestępstw przeciwko wierzycielom, przestępstw skarbowych (opisanych w Kodeksie karnym skarbowym), fakturowych, giełdowych lub oszustw kredytowych bądź dotacyjnych.

W wypadku zbiegania się okoliczności przemawiających za brakiem motywu/możliwości ucieczki oraz wykluczających możliwość efektywnego wpływania na treść dowodów, ryzyko zaburzenia toku procesu ocenić należy jako minimalne. Mimo braku lub nikłego zagrożenia dla biegu danej sprawy, często w praktyce można spotykać się z niepotrzebnym stosowaniem tymczasowego aresztowania. Dotyczy to zwłaszcza spraw medialnych. Bywa, że biznesmeni pozostający w kręgu zainteresowania organów ścigania sami zgłaszają się do prokuratury w celu podzielenia się z oskarżycielem swą wiedzą, przywożąc ze sobą przy okazji istotne dla sprawy dokumenty, lecz mimo to prokurator odmawia im możliwości złożenia depozycji. Następnie takie osoby są zatrzymane, przymusowo doprowadzane przed oblicze prokuratora, który ogłasza im zarzut popełnienia przestępstwa gospodarczego, po czym kieruje wnioskiem o areszt. Obawy matactwa podejrzewa się więc wśród osób wyraźnie deklarujących chęć współpracy ze śledczymi.

1.3. Skala negatywnych konsekwencji braku zrealizowania celów prawa karnego

Kolejna kwestia to skala negatywnych konsekwencji wynikających z potencjalnych, możliwych *in concreto* utrudnień, włącznie z brakiem możliwości osądzenia oskarżonego. Zrealizowanie celów prawa karnego jest wartością istotną, ale nie absolutną. W konkretnej sytuacji może okazać się, że nawet brak osądzenia sprawcy trzeba będzie ocenić jako bardziej opłacalny z perspektywy szeroko rozumianych interesów społecznych niż zastosowanie wobec niego tymczasowego aresztowania.

Posługując się przykładem: jeśli obcokrajowiec popełni w Polsce przestępstwo zniszczenia mienia o wartości 5000 zł, to stosowanie wobec niego środka izolacyjnego będzie nieproporcjonalne, nawet jeśli obiektywnie rzecz biorąc ryzyko jego ucieczki będzie bardzo wysokie.

Im poważniejsze przestępstwo, tym istotniejszy interes społeczny w jego efektywnym osądzeniu i tym mocniejszy argument za zabezpieczeniem procesu. Oczywiście nie oznacza to automatycznie konieczności stosowania środków zapobiegawczych.

1.4. Stadia postępowania karnego a zagrożenia dla jego przebiegu

Zasady prowadzenia postępowania przygotowawczego oraz jurysdykcyjnego różnią się diametralnie. W orzecznictwie jednolicie wskazuje się, iż natężenie zagrożenia dla postępowania ulega osłabieniu wraz z upływem czasu, zwłaszcza prowadzenia postępowania przygotowawczego. Prowadzenie postępowania dowodowego w sposób naturalny osłabia możliwy wpływ podejrzanego na czynności organów ścigania. Podkreślić trzeba, że w postępowaniu przygotowawczym znacznie częściej podczas dokonywanych czynności konieczna może być obecność podejrzanego. Tymczasem

w postępowaniu przed sądem, w obecnym modelu procesu, obecność oskarżonego nie jest obowiązkowa⁸.

W związku z powyższym jednym z najważniejszych zadań sądu rozpoznającego wnioski o zastosowanie lub przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania jest **identyfikacja realnych zagrożeń dla jego prowadzenia w zależności od jego stadium, wraz z koniecznością uzasadnienia podjętej w tym przedmiocie decyzji.**

Podsumowanie

- W praktyce dostrzeżono, że organy ścigania dokonują niepoprawnej, zawyżonej identyfikacji ryzyk grożących postępowaniu dowodowemu, co skutkuje składaniem wniosków o zastosowanie tymczasowego aresztowania w sprawach, w których w rzeczywistości nie zachodzi konieczność orzekania tego środka.
- W procesie kontroli wniosków prokuratorskich o zastosowanie tymczasowego aresztowania sądy powinny dokonywać głębokiej analizy realnych zagrożeń istniejących w danej sprawie i w oparciu o tak przeprowadzoną analizę orzekać o konieczności stosowania środków zapobiegawczych.

⁸ Wyjątkiem są sprawy o zbrodnie, co wynika z art. 374 § 1a k.p.k.

2. Prawa i wolności konstytucyjne poświęcone w celu zabezpieczenia procesu

Rozdział ten poświęcony jest konfliktom dóbr zachodzącym w ramach stosowania tymczasowego aresztowania. Wolności i prawa konstytucyjne, które podlegają ograniczeniu to m.in. wolność osobista, prawo do życia rodzinnego i wpływu na proces wychowania dziecka, prawo do prywatności, prawo do tajemnicy korespondencji, prawo do wykonywania pracy zarobkowej i prowadzenia działalności gospodarczej lub zawodowej, prawo do ochrony czci i dobrego imienia, prawo do ochrony zdrowia. Omawiamy wpływ tymczasowego aresztowania na wolności i prawa osób trzecich. Charakteryzujemy test proporcjonalności oraz jego konstytucyjną doniosłość w systemie środków zapobiegawczych.

Przy ocenie proporcjonalności stosowanej formy zabezpieczenia procesu uwzględnić należy skalę negatywnych konsekwencji, jakie wystąpią w razie jej zastosowania. Z perspektywy art. 31 ust. 3 Konstytucji owe konsekwencje muszą być rozumiane szeroko. Nie ograniczają się wyłącznie do bezpośrednich następstw stosowania środka. Ich ocena musi uwzględniać szerszy kontekst społeczny.

To, jakie konkretnie prawa i wolności zostaną poświęcone lub ograniczone w celu ochrony procesu, w oczywisty sposób uzależnione jest od charakteru danego środka. Najdalej idąca ingerencja wiąże się z zastosowaniem

izolacji, na drugim biegunie pozostaną środki o charakterze symbolicznym, honorowym np. poręczenie społeczne.

Obowiązkiem ustawodawcy, wynikającym z art. 31 Konstytucji, jest wykreowanie takiego katalogu różnorodnych metod i środków ochrony procesu, by możliwe było zapewnienie jego prawidłowego przebiegu przy jednoczesnej minimalizacji ingerencji w wolności lub interesy jednostki. By ocenić, na ile ustawodawca sprostał temu obowiązkowi, należy zrekonstruować skalę owych negatywnych następstw.

2.1. Prawa i wolności konstytucyjne poświęcone przy zastosowaniu tymczasowego aresztu

Tymczasowe aresztowanie stanowi środek zapobiegawczy, który najmocniej ingeruje w prawa i wolności konstytucyjne.

Tymczasowe aresztowanie wiąże się w oczywisty sposób z **pozbawieniem jednostki wolności** (dobro prawne chronione m.in. na gruncie art. 41 ust. 1 Konstytucji i art. 5 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka). Osoba aresztowana nie może w sposób swobodny przemieszczać się w przestrzeni. Przestaje mieć kontrolę nad własnym czasem: godzinami spożywania posiłków, spacerów, odpoczynku. Rytm dnia wyznacza nie jej własna wola, ale treść prawa: ustaw, rozporządzeń, wreszcie porządek wewnętrzny aresztu śledczego.

Naruszeniu ulega dobro w postaci **życia rodzinnego**, objęte ochroną na gruncie art. 47 Konstytucji. Aresztowany jest izolowany od świata zewnętrznego, utrzymywanie kontaktów z rodziną jest w jego przypadku mocno ograniczone. Widzenia mogą odbywać się jedynie za zgodą, zaś ich długość jest limitowana. To samo dotyczy się rozmów telefonicznych. Właściwie wyłączona zostaje możliwość budowania relacji intymnych ze współmałżonkiem.

W skrajnych przypadkach długotrwała rozłąka prowadzić może do rozpadu rodziny lub trwałego zerwania więzi między rodzicem a dzieckiem. Aresztowany właściwie nie ma możliwości **wpływan**a na proces wychowania **dziecka** (uprawnienie gwarantowane na gruncie art. 48 Konstytucji). Stan taki godzi też w interesy małoletniego, który osobiste prawo do kontaktów z obojgiem rodziców. Relacje tego rodzaju mają na gruncie prawa polskiego charakter wręcz obligatoryjny. Kodeks rodzinny i opiekuńczy stanowi w art. 113 § 1, że: „rodzice oraz ich dziecko mają prawo i obowiązek utrzymywania ze sobą kontaktów”. Fakt aresztowania nie godzi zatem jedynie w samego oskarżonego ale wywiera istotny, negatywny wpływ na funkcjonowanie całej grupy społecznej. Problem ten został zaadresowany przez innych europejskich ustawodawców w rodzimych procedurach karnych.

Dla przykładu w systemie francuskim, zgodnie z art. 145 – 5 *Code de procédure pénale*, umieszczenie w areszcie tymczasowym osoby, która oświadczy, że posiada wyłączną władzę rodzicielską nad zamieszkującym z nią małoletnim poniżej lat szesnastu, ograniczone jest do przypadków wymienionych w ustawie (nie dotyczy to m.in. zbrodni, przestępstw popełnionych wobec nieletniego lub przypadków nieprzestrzegania obowiązków nałożonych w ramach nadzoru sądowego). W procedurze włoskiej (art. 272, 4 *Codice di Procedura Penale*), tymczasowego aresztowania nie stosuje się wobec kobiet w ciąży, matek zamieszkujących z nią dzieci do 6 roku życia, a także ojców, jeżeli matka tych dzieci zmarła lub jest niezdolna do sprawowania nad nimi opieki.

W ramach tymczasowego aresztowania naruszone zostaje **prawo do prywatności** (art. 49 Konstytucji). Kontakt ze światem zewnętrznym jest kontrolowany i cenzurowany. Wyłączona zostaje **tajemnica korespondencji**, chroniona z mocy prawa (art. 49 Konstytucji). Funkcjonariusze mogą zapoznawać się zarówno z treścią listów pisanych przez aresztowanego, jak i korespondencją kierowaną do niego przez osoby z zewnątrz.

Aresztowanie godzi również w interesy podmiotu o charakterze fiskalnym: **uniemożliwia lub drastycznie ogranicza wykonywanie pracy zarobkowej**

i prowadzenia działalności gospodarczej lub zawodowej (art. 21, art. 22 i art. 65 Konstytucji). Osoba aresztowana nie może zarabiać na utrzymanie osób, wobec których jest zobowiązany alimentacyjnie, co prowadzić może do braku zaspokojenia podstawowych potrzeb ekonomicznych. Nie bez znaczenia jest tu struktura własności polskiego społeczeństwa: w polskich warunkach nietrudno wyobrazić sobie sytuację, w której ze względu na kilkumiesięczny okres aresztowania rodzina traci możliwość uiszczania wynagrodzenia za najem mieszkania i w konsekwencji konieczność reorganizacji życia, nie wyłączając zmiany ośrodka życiowego. W przypadku aresztowania przedsiębiorcy może się zdarzyć, że prowadzona przez niego firma nie będzie mogła funkcjonować bądź popadnie w stan niewypłacalności lub upadłości. Często nie będzie możliwe załatwianie prostych spraw urzędowych lub stanie się to bardzo utrudnione.

Zastosowanie tymczasowego aresztowania prowadzi do **rozwiązania stosunku pracy z mocy prawa**. Zgodnie z art. 66 § 1 Kodeksu pracy: „Umowa o pracę wygasa z upływem 3 miesięcy nieobecności pracownika w pracy z powodu tymczasowego aresztowania, chyba że pracodawca rozwiązał wcześniej bez wypowiedzenia umowę o pracę z winy pracownika”⁹.

Podobnie jak miało to miejsce w przypadku kontaktów z dziećmi, także w zakresie interesów ekonomicznych **tymczasowe aresztowanie godzi nie tylko w oskarżonego, ale także osoby trzecie**. Ich krąg nie musi ograniczać się do najbliższej rodziny. Tam, gdzie tymczasowe aresztowanie doprowadzi do zaburzenia działania przedsiębiorstwa zatrudniającego pracowników, tam jego zastosowanie może oddziaływać negatywnie na szeroką grupę osób. Brak sprawnego zarządzania skutkować może nawet upadłością, a w konsekwencji utratą pracy przez osoby postronne. Może też godzić w sytuację finansową innych firm, które są związane kontraktami z przedsiębiorstwem prowadzonym przez tymczasowo aresztowanego.

⁹ Podobny przepis można odnaleźć w ustawach regulujących różne pragmatyki służbowe.

Fakt aresztowania godzi w **część i dobre imię osoby**, której dotyczy (art. 47 Konstytucji). Pobyt w areszcie niesie ze sobą istotne ryzyko stygmatyzacji. W ocenie społecznej instytucjonalne pozbawienie wolności stosowane jest wobec osób dopuszczających się istotnych naruszeń prawa, a co za tym idzie niegodnych zaufania, niecieszących się szacunkiem. Nie bez znaczenia ma tutaj także forma zatrzymania jako pierwszego etapu ingerencji w prawa i wolności oskarżonego. Zastosowanie kajdanek czy zatrzymanie w porze porannej mają wymiar symboliczny: wzmacniają efekt potępienia, jaki wiąże się z aresztowaniem na płaszczyźnie ocen społecznych.

Tymczasem zapomina się, że według orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka tzw. **pokazowe zatrzymania mogą stanowić poniżające traktowanie**¹⁰. Dzieje się tak wówczas, gdy ich prezentowanie opinii publicznej nie ma procesowego uzasadnienia. Trzeba pamiętać, że czynność taka, nawet gdy będzie dotyczyła jednostki następnie oczyszczonej ze stawianych jej zarzutów, może pozbawić ją zaufania do wykonywania konkretnego zawodu. W szczególności **aresztowanie osoby w związku z zarzutami dotyczącymi sposobu prowadzenia działalności gospodarczej podważa wiarygodności aresztowanego jako rzetelnego kontrahenta**. Ryzyko jest tym większe, że do społeczności przedostaje się jednoznaczna informacja o aresztowaniu, bez szerszego kontekstu, uwzględniającego chociażby treść zarzutów. Wynika to z zasady tajności postępowania przygotowawczego. Publiczne ujawnianie informacji uzyskanych z takiego postępowania stanowi przestępstwo (art. 241 § 1 k.k.). Rodzi to ryzyko wykorzystywania faktu zatrzymania czy zastosowania tymczasowego aresztowania do realizacji interesów innych niż zapewnienie prawidłowości postępowania karnego.

Z aresztowaniem wiąże się **ograniczenie dostępu do świadczeń zdrowotnych** (ar. 68 Konstytucji). Przykładowo: dostęp do opieki dentystrycznej jest

10 Zob. wyrok w sprawie Erdoğan Yağiz przeciwko Turcji - wyrok ETPC z dnia 6 marca 2007 r., skarga nr 27473/02. Na gruncie tego orzeczenia stwierdzono, że **zastosowanie kajdanek wobec lekarza i publiczne prezentowanie jego wizerunku w takich okolicznościach, jako działanie pozbawione uzasadnionej procesowej potrzeby, stanowiło poniżające traktowanie, albowiem jedynym celem było zastraszenie skarżącego**.

istotnie utrudniony i nie może być kompensowany korzystaniem z gabinetów prywatnych. To samo tyczy się wszelkich świadczeń o charakterze nieobligatoryjnym, które jednak w istotny sposób poprawiają stan zdrowia, np. zabiegów fizjoterapeutycznych czy rehabilitacyjnych.

Areszt oznacza zmianę nawyków żywieniowych czy higienicznych. Co do zasady **ograniczona jest liczba sztuk bielizny osobistej, a pod prysznic można udać się raz w tygodniu na 10 minut, z czego ciepła woda będzie lecieć z natrysku tylko 6 minut**¹¹.

Powyżej nie opisano oczywiście wszystkich ograniczeń praw i wolności obywatelskich związanych z tymczasowym aresztowaniem. Ich lista jest bowiem bardzo długa. Podkreślić trzeba, że człowiek, który trafia do aresztu „znika z rzeczywistości”, a jego życie ulega niewyobrażalnej dla społeczeństwa zmianie.

2.2. Prawa i wolności konstytucyjne poświęcone przy zastosowaniu środków wolnościowych

Zarówno z perspektywy art. 31 Konstytucji, jak i treści art. 257 § 1 k.p.k. tymczasowe aresztowanie stanowi instytucję określającą jako *ultima ratio*¹². Ochrona procesu winna odbywać się przede wszystkim z wykorzystaniem środków wolnościowych.

11 Zob. § 23 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania.

12 Analiza statystyczna dotycząca stosowania tymczasowego aresztowania nie potwierdza jednak, że środek ten jest traktowany w kategoriach „ostatecznej konieczności”. Paweł Czarnecki stawia wręcz wniosek, że statystyka dowodzi, iż **wyjatkowość aplikacji izolacyjnego środka przymusu jest tak naprawdę tylko wyświechtanym sloganem**. Zob. P. Czarnecki, *Tymczasowe aresztowanie w statystyce. Prima czy ultima ratio środków zapobiegawczych?*, w: *Polityka kryminalna: między teorią a praktyką. Księga jubileuszowa profesor Janiny Błachut*, red. M. Grzyb, K. Krajewski, Kraków 2022, s. 72.

Kodeks postępowania karnego opisuje osiem rodzajów wolnościowych środków zapobiegawczych. Są to: poręczenie majątkowe (art. 266 k.p.k.), poręczenie społeczne (art. 271 k.p.k.), poręczenie osoby godnej zaufania (art. 272 k.p.k.), dozór policji, połączony z różnymi nakazami lub zakazami wobec oskarżonego, (art. 275 k.p.k.), nakaz opuszczenia przez oskarżonego lokalu mieszkalnego (art. 275a k.p.k.), zawieszenie w czynnościach (art. 276 k.p.k.), zakazy wobec podejrzanego lub oskarżonego o przestępstwo popełnione w stosunku do członka personelu medycznego (art. 276a k.p.k.), zatrzymanie prawa jazdy (art. 276 k.p.k.), zakaz opuszczania kraju (art. 277 k.p.k.).

Powyższe środki w sposób nieporównywalnie niższy ingerują w prawa i wolności jednostki, jeśli zestawic je z konsekwencjami płynącymi z zastosowania tymczasowego aresztowania. Oskarżony nie zostaje pozbawiony możliwości funkcjonowania w społeczeństwie, zarówno w wymiarze prywatnym, jak i zawodowym czy publicznym. Rytm życia wyznaczają mu nadal codziennie obowiązki, nie zaś treść ustaw czy rozporządzeń lub wewnętrznych zarządzeń. Może podtrzymywać kontakty z bliskimi, uczestniczyć w wychowywaniu dzieci, prowadzić przedsiębiorstwo itd.

Najpoważniejsza ingerencja w prawa jednostki wiąże się tu z koniecznością wpłaty poręczenia majątkowego. W niektórych przypadkach oznaczać może to konieczność okresowego zablokowania oszczędności umożliwiających stabilne funkcjonowanie gospodarstwa domowego. Środki wolnościowe mogą wiązać się także z orzeczeniem zakazu wykonywania określonej działalności zawodowej lub gospodarczej (art. 276 k.p.k.). Inaczej jednak niż ma to miejsce w przypadku tymczasowego aresztowania, zablokowanie możliwości zarobkowania ma charakter punktowy i wynika z charakteru samego czynu.

Należy także zauważyć, że obecny kształt przepisów regulujących przesłanki orzekania poręczenia majątkowego prowadzić może do ograniczenia jego stosowania na rzecz tymczasowego aresztowania. Przykładowo, zgodnie z treścią art. 266 § 1a k.p.k.: „Przedmiot poręczenia majątkowego nie

może pochodzić z przysporzenia na rzecz oskarżonego albo innej osoby składającej poręczenie dokonane na ten cel. Sąd albo prokurator może uzależnić przyjęcie przedmiotu poręczenia majątkowego od wykazania przez osobę składającą poręczenie źródła pochodzenia tego przedmiotu¹³.

Z powyższego wynika, że osoba, która nie dysponuje własnym majątkiem, a mogłaby liczyć na pomoc finansową ze strony znajomych lub rodziny, nie może uzyskać skutecznie takiej pomocy na potrzeby ustanowienia poręczenia majątkowego. W konsekwencji orzeczenie poręczenia może okazać się w jej przypadku niemożliwe, co prowadzić może do szerszego stosowania środka izolacyjnego. Dlatego przytoczona regulacja powinna zostać usunięta z Kodeksu postępowania karnego. Nie chroni ona bowiem żadnej cennej wartości społecznej.

Zastosowanie dozoru prowadzić może do dezorganizacji rytmu dnia, a co za tym idzie narusza prawo jednostki do swobodnego przemieszczania się w przestrzeni. Oskarżony musi w taki sposób zaplanować swoje aktywności w skali tygodnia, by mógł stawiać się w określonym komisariacie policji (szczególnie, gdy obowiązek stawiennictwa w komisariacie realizowany jest np. 5 razy w tygodniu). Ograniczenie prawa do podróżowania wiąże się także w zakazem opuszczania kraju oraz zatrzymaniem paszportu. Również w tym zakresie jest ono o wiele mniej dolegliwe niż zastosowanie izolacji. Kwestia powyższa nie wymaga szerszego komentarza.

W przypadku środków wolnościowych problemem nie jest ich nadmierna dolegliwość czy powiązana z nimi skala naruszeń interesów jednostki, ale niska skuteczność. W obecnej sytuacji, gdzie porozumiewanie się na odległość nie stanowi żadnego problemu, podejmowanie prób matactwa nie wymaga odbywania dalekich podróży, zaś zatrzymanie paszportu nie przeszkodzi w żaden sposób w opuszczeniu kraju.

13 Szerzej w tym zakresie zob. R. Rynkun-Werner, *Poręczenie majątkowe po nowemu – kilka uwag na tle projektu nowelizacji Kodeksu postępowania karnego ze stycznia 2021 r.*, „Palestra” 2021, nr 5.

W 2022 roku Prokuratura występowała do sądów z wnioskami o tymczasowe aresztowanie (w tym do listów gończych) łącznie 22882 razy, przy czym sądy przychyliły się do tych wniosków w 19901 przypadkach. Równocześnie, ogółem w postępowaniu przygotowawczym, dozór policji zastosowano w 33888 sprawach, a poręczenie majątkowe w 8634 postępowaniach przygotowawczych¹⁴. Kwestia ta nie może być pomijana w dyskusji nad praktyką stosowania tymczasowego aresztowania oraz potrzebą zmian. **Problem nadużywania środków izolacyjnych może mieć bowiem swoje źródło także zarówno w wadliwym opisie przesłanek aresztowych, jak i w braku sensownej alternatywy dla najdolegliwszego środka.**

A zatem do dyspozycji sądów i organów ścigania oddano *prima facie* szeroki katalog środków, jednak między tymczasowym aresztowaniem a pozostałymi środkami zapobiegawczymi występuje istotna luka. Organ może albo zastosować tymczasowe aresztowanie, pozbawiając podejrzanego/oskarżonego wolności, stosując warunki ścisłej izolacji, albo dyscyplinować go środkami oddziałującymi w istocie wyłącznie na jego wolę (poręcznie majątkowe, dozór policji), bez zapewnienia bieżącej kontroli. Brakuje środków o charakterze wolnościowym, które w sposób efektywny zabezpieczyłyby proces, jednocześnie nie eliminując podejrzanego/oskarżonego z życia społecznego.

2.3. Test proporcjonalności

Test proporcjonalności, jaki winien być przeprowadzony przez organ w procesie stosowania środka zapobiegawczego, musi uwzględniać trzy elementy:

- skalę ryzyka ingerencji w proces,
- skalę naruszenia dóbr prawnych, jaka nastąpi w razie paraliżu procesu,
- skalę ingerencji w konstytucyjne prawa i wolności jednostki, której dotyczy środek.

¹⁴ Zob. sprawozdania statystyczne Prokuratury Krajowej za 2022 rok: <https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/sprawozdania-statystyczne-za-2022-rok>

Powyższe rozważania prowadzą do dwóch wniosków, o kluczowym znaczeniu dla dalszego wywodu.

Po pierwsze, przeprowadzenie wskazanego testu nie może mieć charakteru pozornego; niedopuszczalne jest uznanie, że oskarżony niejako z góry musiał liczyć się z zastosowaniem wobec niego środka najbardziej surowego. Przymus państwowy nie zasadza się bowiem na zgodzie jednostki. Stosowanie środków zapobiegawczych stanowi kompetencję władczą, wykonywaną w granicach konstytucyjnych. Ta zaś nakazuje wazenie interesów, bez dawania pierwszeństwa dobru w postaci prawidłowego przebiegu procesu. W niektórych przypadkach organ będzie musiał zaryzykować przewlekłość postępowania, by np. nie pozbawić rodziny oskarżonego środków do życia.

Po drugie, ustawodawca w taki sposób ukształtował katalog omawianych środków, że organy stosujące prawo zostaną nader często postawione przed dylematem: zastosować efektywne zabezpieczenia procesu i w nadmiernym zakresie poświęcić dobra indywidualne oskarżonego, czy też narazić proces na przewlekłość/paraliż, jednocześnie szanując prawa i wolności jednostki. Brak środków o charakterze pośrednim między tymczasowym aresztowaniem a opisanymi na gruncie Kodeksu postępowania karnego środkami wolnościowymi. Szczególnie istotne może być w tym kontekście rozważenie, czy naprawdę konieczne jest w toku dalszego postępowania zapewnienie tego, aby potencjalny sprawca był dalej obecny do dyspozycji organów ścigania.

Podsumowanie

- Środki zapobiegawcze ze swojej natury ingerują w konstytucyjne prawa i wolności jednostki poddanej ich stosowaniu. Polski ustawodawca nie minimalizuje tych negatywnych efektów poprzez odpowiednie dostosowanie regulacji prawnych, co w przełożeniu na praktykę stosowania prawa wypacza sens konstytucyjnych gwarancji przestrzegania praw i wolności obywatelskich.

- Ustawodawca powinien dostrzec wagę ograniczeń nakładanych na osobę objętą środkami zapobiegawczymi i dostosować ich wykonywanie tak, aby umożliwić równoczesne korzystanie przez podejrzanego/oskarżonego z możliwie szerokiej gamy przysługujących mu praw, szczególnie w takim zakresie, w jakim ograniczenie to potencjalnie wpływać mogłoby na osoby trzecie.
- Organy wymiaru sprawiedliwości, podejmując decyzje o konieczności stosowania środków zapobiegawczych powinny wprost korzystać z testu proporcjonalności i podejmując konkretną decyzję mieć na uwadze skalę ingerencji, jakiej dokonują w życie osoby objętej toczącym się postępowaniem.
- Realizacją zasady proporcjonalności i konieczności mogłoby być wprowadzenie do polskiego ustawodawstwa dodatkowych środków zapobiegawczych, mających charakter pośredni między izolacyjnym aresztem a środkami o charakterze wolnościowym.

3. Ramy prawne tymczasowego aresztowania

Rozdział ten charakteryzuje przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania na gruncie polskiego procesu karnego, z uwzględnieniem podstaw konstytucyjnych. Wskazujemy, jak rozumieć obligatoryjne przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania, których spełnienie jest wymagane dla zastosowania omawianego środka zapobiegawczego.

Jak wspomniano we wprowadzeniu do analizy, podstawę działania dla wszystkich organów władzy publicznej stanowią przepisy prawa. Żadna z władz publicznych nie może wykraczać poza jego granice. Norma ta wyrażona została w art. 7 Konstytucji RP. Jednakże konieczność działania na podstawie i w granicach prawa, sama w sobie nie stanowi dostatecznej ochrony obywateli przed złem, jakie zdolna jest wyrządzić nieodpowiedzialna władza. Prawo może bowiem zostać łatwo zredukowane jedynie do swojej najprostszej postaci, czyli zbioru reguł czy nawet jedynie do zbioru samych nakazów. By prawo stanowiło skuteczne narzędzie do tworzenia ładu w relacjach pomiędzy obywatelami a władzą, przepisy ustrojowe charakteryzują warunki, jakie powinno spełniać prawo obowiązujące w państwie demokratycznym: jakie prawo powinno być, jakie wartości powinno wyrażać, jak ma je chronić i jakie są granice jego ingerencji w życie obywateli.

Stąd też w art. 31 ust. 1 Konstytucji ustrojodawca objął ochroną prawną wolność człowieka, a w ust. 2 przytoczonego artykułu zobowiązał każdego (w tym wszystkie władze) do poszanowania wolności i praw innych oraz wprowadził zakaz zmuszania do czynienia tego, czego prawo nie nakazuje.

Rozpoznajemy wartości, których ochrona wymaga w niektórych przypadkach ingerencję w wolność jednostki. Ograniczenie konstytucyjnych wolności i praw zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji może nastąpić jedynie na drodze uregulowań wydanych na poziomie ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób, przy czym ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Ujmując przytoczony przepis w sposób ogólny, norma ta wprowadza konieczność zachowania proporcjonalności w każdą ingerencję państwa w obszar wolności i praw jednostki.

Ochrona z art. 31 ust. 1 Konstytucji RP rozwinięta została w art. 41 ust. 1 ustawy zasadniczej – każdemu zapewnia się nietykalność i wolność osobistą, których pozbawienie lub ograniczenie może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonym w ustawie.

Możliwość stosowania jakiegokolwiek przymusu państwowego, w tym tymczasowego aresztowania, opierać musi się na tak skonstruowanym, konstytucyjnym standardzie.

Ustawodawca tworząc Kodeks postępowania karnego, w art. 2 § 1 k.p.k. wskazał następujące cele postępowania karnego:

- wykrycie sprawcy przestępstwa i pociągnięcie go do odpowiedzialności, przy równoczesnym ochronieniu osoby niewinnej przed odpowiedzialnością karną;
- osiągnięcie zadań postępowania karnego w zakresie zwalczania przestępstw, jak i również zapobiegania im oraz umacnianie poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego poprzez trafne zastosowanie

środków przewidzianych w prawie karnym i ujawnienie okoliczności sprzyjających popełnieniu przestępstwa;

- uwzględnienie prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego przy jednoczesnym poszanowaniu jego godności;
- rozstrzygnięcie sprawy w rozsądnym terminie.

Wymienione cele stanowić powinny fundament dla wszystkich czynności podejmowanych przez organy procesowe w toku postępowania karnego. Stosowanie instytucji procesowych nie może być jednak ograniczone do wskazanych założeń, które mają one spełnić – szczególnie w przypadkach, w których stosowanie prawa doprowadza do naruszenia konstytucyjnych praw i wolności, z czym do czynienia mamy w przypadku stosowania środków zapobiegawczych. Konieczne jest wykazanie podstaw, których zaistnienie uprawnia organy do sięgnięcia po owe środki.

W art. 249 § 1 k.p.k. ustawodawca wskazał na ogólną przesłankę dowodową, której spełnienie warunkuje możliwość korzystania z instytucji tymczasowego aresztowania (jak i innych środków zapobiegawczych): dowody zgromadzone w postępowaniu muszą wskazywać na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony (podejrzany) popełnił przestępstwo.

Piotr Hofmański i Stanisław Waltoś wskazują, że **przesłanka dużego prawdopodobieństwa oznacza prawdopodobieństwo, które dla każdego przeciętnego człowieka wskazuje na znacznie większe prawdopodobieństwo wydania wyroku skazującego niż wyroku uniewinniającego** bądź postanowienia o umorzeniu¹⁵. Równocześnie, jak zaznaczają P. Hofmański, E. Sadzik i K. Zgryzek, nie oznacza to konieczności ustalenia prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa przez oskarżonego/podejrzanego w takim stopniu, który prowadziłby do przypisania owego przestępstwa wyrokiem¹⁶. Dla K. Eichstaedta możliwość stosowania środków

15 P. Hofmański, S. Waltoś, *Proces karny*, Warszawa 2020, s. 449.

16 P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1-296. Tom I*, wyd. 4, Warszawa 2011, komentarz do art. 249 k.p.k., teza 11.

zapobiegawczych powinna być obwarowana stwierdzeniem stopnia prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa przez oskarżonego (podejrzanego), który musi być wyższy niż wymagany do przedstawienia zarzutów i zbliżyć się do granicy pewności¹⁷.

Zarazem **sąd orzekający powinien oceniać zasadność stosowania tymczasowego aresztowania z punktu widzenia konkretnego zarzutu stawianego oskarżonemu**. Winien kontrolować również opis czynu oraz kwalifikację prawną zachowania, które zostało opisane we wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania. Na stanowisku takim stanął Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 27 stycznia 2011 r. (I KZP 23/10)¹⁸. Element ten jest istotny przede wszystkim z uwagi na treść art. 258 § 2 k.p.k., który odnosi się do surowości kary możliwej do wymierzenia w przypadku potwierdzenia zasadności zarzutu stawianemu domnianemu sprawcy. Zwłaszcza, że w orzecznictwie sądów polskich jednolicie przyjmuje się, iż art. 258 § 2 k.p.k. stanowić może samoistną (jedyną) przesłankę zastosowania tymczasowego aresztowania, o czym będzie jeszcze mowa poniżej.

Równocześnie, jak wskazuje art. 249 § 1 k.p.k. w zdaniu pierwszym, środki zapobiegawcze można stosować w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, a wyjątkowo także w celu zapobiegnięcia popełnienia przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa. Niektórzy przedstawiciele doktryny pojęcie „stosowania w celu” interpretują w sposób szeroki, uznając tym samym wskazane przez ustawodawcę okoliczności jako ogólne przesłanki stosowania środków zapobiegawczych¹⁹.

17 K. Eichstaedt w: *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, D. Świecki (red.), LEX/el. 2023, komentarz do art. 249 k.p.k., teza 12.

18 Zob. również postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 29 sierpnia 2013 r., II AKz 338/13; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 3 lutego 2016 r., II AKz 17/16.

19 Pogląd taki wyrażony został m.in. w następujących pozycjach: A. Sakowicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. Warszawa 2023, komentarz do art. 249 k.p.k., teza 2; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgrzyzek (red.) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1-296*. Tom I, wyd. 4, Warszawa 2011, komentarz do art. 249 k.p.k., tezy 6-10; K. Dudka w: M. Janicz, C. Kulesza, >

Konieczność zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania związana jest przede wszystkim z ograniczeniem (bądź całkowitym wyeliminowaniem w przypadku tymczasowego aresztowania) ryzyka wywierania przez oskarżonego (podejrzanego) negatywnego wpływu na prowadzone czynności, w formie m.in. wpływania na zeznania świadków czy poprzez zacieranie śladów i niszczenie dowodów. Stosowanie środków zapobiegawczych na tej płaszczyźnie zmierzać może również do uniemożliwienia oskarżonemu (podejrzanemu) ucieczki i ukrywania się.

Możliwość zastosowania środków zapobiegawczych w celach prewencyjnych ograniczona została przez ustawodawcę wprost jedynie do sytuacji wyjątkowych, które dodatkowo muszą być związane z ryzykiem popełnienia przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa godzącego w najistotniejsze dobra prawne. Użycie sformułowania „nowego” przestępstwa wprost zakazuje stosowania środków zapobiegawczych wobec osób, którym nie postawiono żadnych nowych zarzutów, jednakże wobec których istnieje obawa, że w razie pozostawania na wolności dopuszczą się czynu zabronionego (w doktrynie, w przypadku tymczasowego aresztowania, sytuację taką określa się jako tymczasowe aresztowanie bezwzględnie predeliktualne)²⁰ – osoba, wobec której stosuje się prewencyjne środki zapobiegawcze musi być już przedmiotem zainteresowania organów ścigania ze względu na wcześniej popełniony czyn zabroniony.

Pojęcie „ciężkiego przestępstwa” nie zostało zdefiniowane przez ustawodawcę. W doktrynie wskazuje się jednak na związek tego pojęcia z normą wprowadzoną w art. 258 § 3 k.p.k., zgodnie z którym środek zapobiegawczy można wyjątkowo zastosować także wtedy, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub umyślnego występku, popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, a zwłaszcza gdy popełnieniem takiego

> J. Matras, H. Paluszkiwicz, B. Skowron, K. Dudka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, komentarz do art. 249 k.p.k., teza 5.

20 Zob. P. Hofmański, S. Waltoś, *Proces karny*, Warszawa 2020, s. 447.

przestępstwa groził. Bez wątpienia konstrukcja przepisu ma na celu dookreślenie możliwości prewencyjnego stosowania środków zapobiegawczych. Kontrowersje w literaturze budzi art. 258 § 2 k.p.k. Zgodnie z jego treścią, jeżeli oskarżonemu zarzuca się popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo gdy sąd pierwszej instancji skazał go na karę pozbawienia wolności nie niższą niż 3 lata, potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania może być uzasadniona grożącą oskarżonemu surową karą.

Sąd Najwyższy w uchwale podjętej w składzie 7 sędziów z dnia 19 stycznia 2012 roku, I KZP 18/11 uznał, że przytoczona przesłanka posiada charakter samoistny, a więc może stanowić, w połączeniu z art. 249 § 1 k.p.k., dostateczną podstawę do orzeczenia tymczasowego aresztowania wobec oskarżonego (podejrzanego). Ten sposób wykładni jest jednak trudny do zaakceptowania. Stosowanie omawianego środka w trakcie postępowania karnego wymaga spełnienia testu proporcjonalności wyrażonego w art. 31 ust. Konstytucji RP oraz zaistnienia wyrażonego w art. 249 § 1 k.p.k. celu w postaci zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, który może się zaktualizować dopiero wtedy, gdy wystąpi **realne ryzyko destabilizacji toczonej się sprawy karnej ze strony podejrzanego/oskarżonego**.

Dodatkowo, **zgodnie z dyrektywą wyrażoną w art. 257 § 1 k.p.k., tymczasowego aresztowania nie można stosować, jeżeli wystarczający jest inny środek zapobiegawczy**. Stąd też sąd, orzekając o zastosowaniu najsurowszego środka zapobiegawczego, nie może swojej decyzji oprzeć jedynie na antycypowaniu grożącej oskarżonemu surowej kary. Koniecznym jest więc zaistnienie równoległej, realnej obawy matactwa procesowego, zaś art. 258 § 2 k.p.k. ma jedynie charakter klaryfikacyjny²¹. Oznacza to, że grożąca surowa

21 Zob. szerzej S. Tarapata, *Znaczenie grożącej oskarżonemu surowej kary w podejmowaniu decyzji w przedmiocie tymczasowego aresztowania*, „Studia Iuridica Lublinensia”, 2022, vol 31, nr 3, wraz z przywołaną tam literaturą i orzecznictwem. Zob. też linię orzeczniczą wskazującą, iż zagrożenia surową karą wynika automatycznie domniemanie, iż podejrzany będzie utrudniał >

kara może być jednym z elementów oceny, czy w realiach konkretnej sprawy występuje zagrożenie dla prawidłowego toku postępowania. Natomiast może być tak, iż mimo surowego zagrożenia sankcją ryzyko destabilizacji procesu karnego nie będzie zachodzić.

Nawet jeśli warunki określone w art. 258 § 2 k.p.k. zostaną spełnione, **można przeprowadzić przeciwdowód na okoliczność tego, iż grożąca surowa kara nie rodzi *in concreto* realnego ryzyka dla postępowania.** Już teraz trzeba zaznaczyć, iż praktyczne problemy rodzi określenie, co w konkretnej sprawie może oznaczać „surowa kara”. W cytowanej już uchwale składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 19 stycznia 2012 roku wskazano, iż sąd nie może odwoływać się tylko i wyłącznie do samego ustawowego zagrożenia karą:

„Kodeks postępowania karnego wymaga od sądu orzekającego w przedmiocie tymczasowego aresztowania dokonania swego rodzaju prognozowania kary, przy czym dokonywanego wyłącznie na użytek ustaleń i ocen potrzebnych dla stosowania środków zapobiegawczych, co w konsekwencji oznacza, że uzasadnienie postanowienia w przedmiocie stosowania tymczasowego aresztowania nie musi spełniać standardów, jakim powinno odpowiadać uzasadnienie wyroku skazującego w części dotyczącej rozstrzygnięcia o karze. Przewidywanie przyszłej kary musi odbywać się zawsze w dwóch aspektach: zarówno pod kątem przesłanki pozytywnej, określonej w art. 258 § 2 k.p.k., jak i przesłanki negatywnej stosowania tymczasowego aresztowania, sformułowanej w art. 259 § 2 k.p.k.”

Podobny charakter przypisać można wspomnianemu już art. 258 § 3 k.p.k., który w swojej treści doprecyzowuje możliwość wyjątkowego zastosowania prewencyjnego środków zapobiegawczych wobec obawy popełnienia przez oskarżonego innego, ciężkiego przestępstwa.

> postępowania karne lub będzie chciał uciec, np. postanowienie Sądu Najwyższego z 29 lipca 2021 r., IV KZ 31/21.

Finalnie zaznaczyć należy, że decydując o zastosowaniu określonego środka zapobiegawczego, odpowiedzialny organ musi uwzględnić rodzaj i charakter obaw wskazanych w art. 258 § 1-3 k.p.k., przyjętych za podstawę stosowania danego środka oraz nasilenie ich zagrożenia dla prawidłowego przebiegu postępowania w określonym jego stadium (art. 258 § 4 k.p.k.). Uniemożliwianie bądź utrudnianie przez oskarżonego stosowania wobec niego orzeczonego środka zapobiegawczego czy umyślne naruszanie zakazów lub obowiązków wynikających z jego stosowania stwarza po stronie odpowiedzialnego organu procesowego obowiązek zmiany środka na taki, który zagwarantuje skuteczną realizację celów, dla których został orzeczony (art. 258a k.p.k.).

Możliwość zastosowania tymczasowego aresztowania doznaje znaczących ograniczeń na gruncie Kodeksu postępowania karnego.

Przede wszystkim, zgodnie z przywołaną już dyrektywą minimalizacji, zawartą w art. 257 § 1 k.p.k., **nie można orzec tymczasowego aresztu, jeżeli wystarczający, z perspektywy celów stosowania, jest inny środek zapobiegawczy.**

Równocześnie, jeżeli szczególne względy nie stoją temu na przeszkodzie, od tymczasowego aresztowania należy odstąpić, zwłaszcza, gdy pozbawienie oskarżonego wolności spowodowałoby poważne niebezpieczeństwo dla jego życia lub zdrowia, lub pociągałoby wyjątkowo ciężkie skutki dla oskarżonego lub jego rodziny (art. 259 § 1 k.p.k.).

Środek ten nie może być również stosowany, gdy na podstawie okoliczności sprawy można przewidywać, że sąd orzeknie w stosunku do oskarżonego karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonywania lub karę łagodniejszą, albo że okres tymczasowego aresztowania przekroczy przewidywany wymiar kary pozbawienia wolności bez warunkowego jej zawieszenia (art. 259 § 2 k.p.k.).

W art. 259 § 3 k.p.k. ustawodawca **wprowadził zakaz stosowania tymczasowego aresztowania w sprawach, w których przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku**. Ostatnie dwa ograniczenia nie mają jednakże zastosowania wobec oskarżonych, którzy ukrywają się, uporczywie nie stawiają się na wezwania lub w inny bezprawny sposób utrudniają postępowanie, bądź też, gdy nie można ustalić tożsamości oskarżonego. Ograniczenie wynikające z § 2 nie mają również zastosowania, gdy zachodzi wysokie prawdopodobieństwo orzeczenia środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia sprawcy w zakładzie zamkniętym (art. 259 § 4 k.p.k.). W sytuacji takiej lub gdy stan zdrowia oskarżonego tego wymaga, tymczasowe aresztowanie wykonywane może być w odpowiednim zakładzie leczniczym, w tym w zakładzie psychiatrycznym (art. 260 § 1 k.p.k.).

Podsumowanie

- Uwzględnienie ram prawnych instytucji tymczasowego aresztowania w Polsce potwierdza, że przepisy te stawiają stosowaniu tego środka zapobiegawczego stosunkowo wysokie wymagania, dotyczące wykazania, że w danej sprawie powinien on zostać wdrożony.
- Regulacje prawne określające przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania mogą zostać zinterpretowane w zgodzie ze standardem konstytucyjnym, by zapewnić omawianemu środkowi właściwe miejsce w systemie prawnym, a jego stosowaniu odpowiednie proporcje związane z koniecznością zabezpieczenia toku postępowania karnego.
- Błędy związane z wykładnią lub bezrefleksyjną praktyką stosowania prawa uzasadniają wprowadzenie zmian legislacyjnych, doprecyzowujących, zawężających lub zmieniających przesłanki stosowania środków zapobiegawczych celem osiągnięcia stanu zgodności ustawodawstwa zwykłego i praktyki jego stosowania z regulacjami konstytucyjnymi.

4. Standard wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania i decyzji sądu o jego zastosowaniu

Rozdział skupia się na przedstawieniu standardów dowodowych i uzasadnieniowych, jakie muszą spełniać wnioski o zastosowanie tymczasowego aresztowania oraz decyzje wydawane przez sądy w ich przedmiocie. Wskazujemy na negatywne zjawiska w praktyce, które stoją w sprzeczności z omówionymi wcześniej standardami, np. ograniczanie się do wskazywania listy dowodów z akt postępowania, zamiast dokonywania ich oceny. Postulujemy obligatoryjne doręczanie odpisu wniosku o zastosowanie bądź przedłużenie tymczasowego aresztowania podejrzanemu/oskarżonemu i jego obrońcy. Omawiamy ciążący na sędzię obowiązek weryfikacji zarzutów wskazanych we wnioskach związanych ze stosowaniem tymczasowego aresztowania.

W obecnym stanie prawnym wymogi wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania opisane są wprost w Kodeksie postępowania karnego. Zgodnie z art. 250 § 2a k.p.k., który obowiązuje od 1 lipca 2015 r. we wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania wymienia się dowody wskazujące na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo, okoliczności przemawiające za istnieniem zagrożeń dla prawidłowego toku postępowania lub możliwości popełnienia przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa oraz określonej podstawy stosowania tego środka

zapobiegawczego i konieczności jego stosowania. W istocie więc przepisy nakładają na prokuratora obowiązek wykazania istnienia przesłanek aresztu, co zresztą było praktyką także przed wejściem w życie tego przepisu. Od zawsze bowiem postępowanie w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania miało charakter skargowy, a więc to **na oskarżyciela publicznego jako inicjatorze tego postępowania ciąży obowiązek wykazania przed sądem przesłanek aresztu.**

Celem wniosku jest zaprezentowanie rzetelnej argumentacji, przemawiającej za koniecznością zabezpieczenia postępowania z wykorzystaniem środka izolacyjnego. Od strony merytorycznej wnioski winien zawierać możliwą do weryfikacji interpretację stanu faktycznego oraz przepisów prawa. W szczególności winien wskazywać, dlaczego zastosowanie tymczasowego aresztowania jest w danych okolicznościach konieczne, zaś środki wolnościowe ocenione zostały jako niewystarczające.

Nie idzie tu wyłącznie o zaprezentowanie finalnego rezultatu oceny, ale wskazanie, jakie fakty miały kluczowe znaczenie dla jej sformułowania. Ma to istotne znaczenie z dwóch powodów.

Po pierwsze, częstokroć sam fakt popełnienia przestępstwa nie będzie budził żadnych wątpliwości, zaś kluczowe znaczenie ma odpowiedź na pytanie, czy zabezpieczenie procesu wymaga zastosowania tak dolegliwego środka, jakim jest aresztowanie.

Po drugie, brak potrzeby zabezpieczenia procesu jest okolicznością negatywną, której nie można dowodzić. To prokurator winien wykazać, dlaczego potrzeba taka istnieje, zaś oskarżony może jedynie podjąć polemikę z jego stanowiskiem, odnosząc się do zaprezentowanej we wniosku argumentacji.

Artykuł 250 § 2a k.p.k. ma zastosowanie nie tylko do wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania ale także do każdego wniosku o jego przedłużenie. Prokurator lub sąd wnioskujący o przedłużenie aresztu muszą

bowiem zawsze kierować się dyrektywą adaptacji środków zapobiegawczych do sytuacji konkretnego podejrzanego czy oskarżonego zawartą w art. 253 § 1 k.p.k. W takim kontekście muszą być więc w każdym wniosku w przedmiocie tymczasowego aresztowania wykazywane przesłanki ogólne i szczególne zastosowania lub przedłużenia tego środka zapobiegawczego²².

W ocenie autorów niniejszej analizy, odpis wniosku o zastosowanie lub przedłużenie tymczasowego aresztowania powinien być obligatoryjnie doręczany podejrzanemu (oskarżonemu) i obrońcy.

Decyzja o pozbawieniu podejrzanego (oskarżonego) wolności wymaga określonego uzasadnienia. Kodeks postępowania karnego przewiduje inne niż w przypadku innych postanowień²³ wymogi uzasadnienia postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania. Wynika to z treści art. 251 k.p.k., zgodnie z którym postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania musi zawierać:

- opisanie podejrzanego (oskarżonego), zarzucanego mu czynu, jego kwalifikację prawną oraz podstawy prawne zastosowania aresztu (art. 251 § 1 k.p.k.),
- określenie czasu trwania tymczasowego aresztowania oraz oznaczenie terminu, do którego ma być stosowane (art. 251 § 2 k.p.k.),
- przedstawienie dowodów świadczących o dużym prawdopodobieństwie popełnienia przez podejrzanego (oskarżonego) zarzucanego mu przestępstwa (art. 251 § 3 k.p.k.),
- wykazanie okoliczności wskazujących na istnienie zagrożeń dla prawidłowego toku postępowania lub możliwości popełnienia przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa w razie niezastosowania środka

²² Zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 16.05.2018 r., II AKz 307/18.

²³ Zob. art. 94 § 1 k.p.k. oraz 98 § 1 k.p.k. O ile przepisy wprost nie wystawiają wymogów wobec uzasadnienia postanowień, to w orzecznictwie przyjęto, że co do zasady powinno być ono sporządzane analogicznie jak uzasadnienie wyroku, a więc zawierać ustalenie stanu faktycznego sprawy w zakresie koniecznym do wydania postanowienia oraz uzasadnienie jego podstawy prawnej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 9.12.2015 r., V KK 330/15).

zapobiegawczego oraz określonej podstawy jego zastosowania i potrzeby zastosowania danego środka (art. 251 § 3 k.p.k.),

- wskazanie dlaczego nie uznano za wystarczające zastosowanie nieizolacyjnego środka zapobiegawczego (art. 251 § 3 k.p.k.).

Uzasadnienie postanowienia o tymczasowym aresztowaniu ma charakter gwarancyjny. **Przepisy nakładają na sąd szczególne zobowiązanie, aby rozważyć, a następnie uzasadnić decyzję o pozbawieniu wolności podejrzanego (oskarżonego), który cały czas korzysta z domniemania niewinności²⁴.**

Szczególnie istotne jest w tym zakresie konieczność wymienienia dowodów, jakie uzasadniają istnienie ogólnej przesłanki stosowania każdego środka zapobiegawczego, to jest dużego prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa opisanego i odpowiednio zakwalifikowanego (kwalifikacja prawna) w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów.

W praktyce nie dochodzi do opisu tych dowodów w uzasadnieniu, ale do ich wymienienia wraz z numerami kart akt postępowania. Może to rodzić problemy, gdy konieczne jest dokonanie oceny tych dowodów z punktu widzenia wiarygodności. Podkreślić trzeba, iż w lipcu 2015 r. wprowadzono do Kodeksu postępowania karnego art. 249a k.p.k., zgodnie z którym **podstawą orzeczenia o zastosowaniu lub przedłużeniu aresztu mogą być tylko dowody jawne dla oskarżonego i jego obrońcy²⁵.**

Wobec wprowadzenia tego przepisu, jak i obecnego brzmienia art. 156 § 5a k.p.k. (podejrzanemu i obrońcy udostępnia się akta sprawy w zakresie dowodów będących podstawą wniosku o zastosowanie lub przedłużenie aresztu) straciły na aktualności te poglądy, które mówiły o konieczności

24 Zob. Wyrok ETPCz z 1.02.2011 r. w sprawie Albert Knyter przeciwko Polsce, gdzie Trybunał wskazał, że **każdorazowe uzasadnienie tymczasowego aresztowania musi być „przekonujące”**.

25 Wyjątek stanowi art. 249a § 1 pkt 2 k.p.k. obowiązujący od 15.04.2016 r.

sporządzenia uzasadnienia postanowienia o areszcie w taki sposób, aby chronić tajemnicę postępowania przygotowawczego.

Tym bardziej więc, w obecnym stanie prawnym **„przedstawienie dowodów” świadczących o dużym prawdopodobieństwie popełnienia przestępstwa nie powinno się ograniczać jedynie do ich wymienienia**. Sąd powinien dokonać oceny treści tych dowodów i ich wiarygodności, oczywiście w kontekście tego, czy spełniają one przesłankę wysokiego prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa.

O ile we wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania wystarczy „wymienienie” tych dowodów (co wynika wprost z art. 250 § 2a k.p.k.), to sąd jest obowiązany je „przedstawić” (art. 251 § 3 k.p.k.). Literalna wykładnia tych dwóch czasowników prowadzi do wniosku, że ich zakres znaczeniowy jest odmienny, a przedstawienie dowodu to coś jakościowo innego niż jego wymienienie. **Sporządzenie przez sąd jedynie listy dowodów i opisanie jej w uzasadnieniu jest sprzeczne z literalną i systemową wykładnią art. 251 § 3 k.p.k.** W istocie powoduje to, że do zastosowania tymczasowego aresztowania może być wystarczające samo istnienie dowodu przedstawionego przez prokuratora, niepowiązane z jakąkolwiek jego oceną. Taka praktyka na pewno sprzeczna jest z brzmieniem przepisów rozdziału 28 Kodeksu postępowania karnego.

Nie chodzi oczywiście przy tym o taką ocenę dowodów, jakiej sąd dokonuje w wyroku. W uzasadnieniu postanowienia o areszcie nie może ona jednak sprowadzać się do stwierdzenia: „sąd dokonał oceny dowodów przedstawionych przez prokuratora w perspektywie ogólnej przesłanki stosowania każdego środka zapobiegawczego”. Ocena ta musi być jakkolwiek odniesiona do konkretnych dowodów w sprawie. W praktyce oczywiście chodzi tu o osobowe źródła dowodowe (świadkowie, podejrzani w innych sprawach powiązanych ze sprawą, w której złożono wniosek o areszt, współpodejrzani). Ich ocena jest istotniejsza tym bardziej, gdy merytoryczna zawartość tych dowodów jest wzajemnie sprzeczna (różne wersje zdarzenia przedstawiane przez różne osoby).

Istotne w tym kontekście jest pomijanie w praktyce wymiaru sprawiedliwości uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 27 stycznia 2011 r. w sprawie I KZP 23/10. Zgodnie z wyrażoną wówczas i wciąż aktualną tezą:

„Orzekając, na etapie postępowania przygotowawczego, w przedmiocie zastosowania albo przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania, **sąd jest zobowiązany do oceny trafności przyjętej przez oskarżyciela publicznego kwalifikacji prawnej czynu zarzucanego podejrzanemu. Ocena ta powinna być dokonywana w kontekście ustawowych przesłanek tymczasowego aresztowania**”.

Pogląd ten jest szczególnie istotny w perspektywie stawiania zarzutów popełnienia przestępstw stanowiących zbrodnie lub występki, co do których sądy mogą korzystać ze szczególnej przesłanki stosowania aresztu w postaci surowej kary (art. 258 §2 k.p.k.). Uzasadnienie postanowienia w tym zakresie ma szczególnie gwarancyjny charakter.

Obowiązkiem sądu jest weryfikacja tego, czy zarzuty nie zostały postawione na wyrost. Istotne jest to szczególnie w perspektywie tego, iż do zastosowania aresztu (tak samo jak każdego innego środka zapobiegawczego) konieczne jest ustalenie, iż dowody dotychczas zgromadzone w sprawie wskazują na **duże prawdopodobieństwo** popełnienia przestępstwa: art. 249 § 1 k.p.k. Z kolei dla przedstawienia zarzutów wystarczające jest „dostateczne” podejrzenie, że czyn popełniła osoba (art. 313 § 1 k.p.k.). W sytuacjach zatem, gdy zarzuty są stawiane, a następnie kierowany jest do sądu wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania, to właśnie **sąd jest podmiotem, który po raz pierwszy w toku dotychczasowego postępowania karnego weryfikuje przyjętą kwalifikację prawną i określony, wyższy niż w art. 313 § 1 k.p.k., stopień prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa.**

Nie można więc akceptować praktyki, w której w postanowieniach aresztowych wskazuje się, iż weryfikacja kwalifikacji prawnej nastąpi w orzeczeniu kończącym sprawę. Jest to szczególnie ważne w sytuacji, gdy sądy sięgają po

wypracowane w orzecznictwie domniemania związane z istnieniem szczególnych przesłanek tymczasowego aresztowania. Jako istotny przykład można wskazać stawianie zarzutów w oparciu o art. 258 k.k. (udział w zorganizowanej grupie przestępczej), z czym łączy się domniemanie istnienia obawy mactwa. W każdym z powyższych przypadków uzasadnienie postanowienia o areszcie powinno zawierać rozważania dotyczące zastosowanej przez prokuratora kwalifikacji prawnej.

W przypadku stosowania aresztu w oparciu o przesłankę z art. 258 § 2 k.k. sąd obowiązany jest wyjaśnić, dlaczego uważa, w oparciu o zaproponowany przez oskarżyciela publiczny materiał dowodowy, że w wypadku uznania winy może zostać orzeczona surowa kara (zob. opisywana wyżej uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 19 stycznia 2012 r.). Tymczasem dalej w uzasadnieniach postanowień aresztowych można znaleźć w praktyce jedynie odwoływania się do samego zagrożenia karą.

Tożsame reguły uzasadnienia decyzji sądu dotyczą też postanowień o przedłużeniu tymczasowego aresztowania. Artykuł 263 k.p.k., który opisuje przesłanki wydania takiego orzeczenia, nie zawiera osobnej regulacji co do jej uzasadnienia. Z tego też powodu stosuje się art. 251 k.p.k., z tym, że sąd zobowiązany jest dodatkowo ustalić i uzasadnić istnienie przesłanek uzasadniających przedłużenie stosowania tego środka zapobiegawczego²⁶.

Za każdym razem **sąd winien ocenić, czy postępowanie przygotowawcze prowadzone jest sprawnie, zaś poszczególne czynności są wykonywane bez zbędnej zwłoki**. Jeżeli bowiem prokurator mógł przeprowadzić poszczególne dowody w okresie wcześniejszego zastosowania tymczasowego aresztowania, lecz z przyczyn leżących po jego stronie tego nie uczynił, to oskarżyciel nie może skutecznie powoływać konieczności przeprowadzenia tych czynności jako argumentu za przedłużeniem stosowania izolacyjnego środka przymusu.

²⁶ Zob. J. Skorupka, w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2021, komentarz do art 263 k.p.k., akapit 17.

W praktyce doszło do wypaczenia zawartej w art. 263 § 2 k.p.k. przesłanki „szczególnych okoliczności sprawy” jako podstawy przedłużenia aresztu. W znakomitej większości spraw, gdzie areszt zastosowano, prowadzone postępowanie przygotowawcze nie kończy się w terminie 3 miesięcy (lub terminie, na jaki zastosowywano areszt). Jednocześnie w znakomitej większości spraw dochodzi do przedłużenia aresztu. Zgodnie ze statystykami Prokuratury Krajowej za 2022 rok, w sprawach pozostających w toku i zakończonych postępowaniach przygotowawczych w okresie sprawozdawczym, tymczasowe aresztowanie zastosowano wobec 21974 osób, przy czym wobec aż 9110 osadzonych (41,46%) środek ten stosowano przez ponad 3 miesiące. Niestety dokładne statystyki związane z liczbą wniosków o przedłużenie tymczasowego aresztowania od 2020 roku nie są ujawniane w statystykach Prokuratury Krajowej. Informacje te po raz ostatni podano w sprawozdaniu za rok 2019. Wówczas prokuratorzy skierowali do sądów łącznie 14177 wniosków o przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania. Wnioski te zostały zaakceptowane przez sądy w 13561 przypadkach (95,65%).

Z jednej strony Kodeks postępowania karnego posługuje się więc kwantyfikatorem „szczególne okoliczności sprawy”, z drugiej zaś **praktyka orzecznicza wydaje się iść w kierunku, iż takie szczególne okoliczności występują w każdej sprawie, w której złożony jest wniosek o przedłużenie aresztu.**

Nie budzi wątpliwości, że uzasadnienie sądu winno bardzo dokładnie wskazywać na te okoliczności. Konieczne jest także literalne wykładanie omawianego przepisu. Ponadto, tak jak już zaznaczano, przesłanka ta musi być weryfikowana i uzasadniana w perspektywie dowodów sprawstwa danej osoby. Przeprowadzenie w toku postępowania przygotowawczego dowodu, który przesądza sprawstwo danej osoby winno być podstawą braku stosowania aresztu z uwagi na to, że sprawa, co do zasady traci przymiot szczególnych okoliczności. Zwrócić trzeba uwagę, iż przedłużania tymczasowego aresztowania na okres przekraczający 12 miesięcy w postępowaniu przygotowawczym, a 2 lata do czasu wydania wyroku w sądzie I instancji

(art. 263 § 4 k.p.k.) może nastąpić, jeżeli konieczność taka powstaje w związku z zawieszeniem postępowania karnego, czynnościami zmierzającymi do ustalenia lub potwierdzenia tożsamości oskarżonego, wykonywaniem czynności dowodowych w sprawie o szczególnej zawichości lub poza granicami kraju, a także celowym przewlekaniem postępowania przez oskarżonego. Przepisy opisują więc w takich sprawach jeszcze inny kwantyfikatory skomplikowania sprawy. Wykładnia systemowa prowadzi więc do jasnego wniosku, że **w każdej sprawie „zwykłej” w ogóle nie ma podstaw do przedłużania tymczasowego aresztowania.**

Opisane wyżej wymogi uzasadnienia postanowienia trzeba też stosować w przypadku wydania postanowienia o utrzymaniu tymczasowego aresztowania i jego przedłużeniu w wypadku wniesienia przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia do sądu (art. 344 k.p.k.). Mając na uwadze, iż powszechnie traktuje się wniesienie aktu oskarżenia jako udowodnienie przesłanki istnienia dużego prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa w nim opisanego, sąd winien uzasadnić przede wszystkim, dlaczego nie jest wystarczające stosowanie nieizolacyjnych środków zapobiegawczych.

Nie oznacza to jednak, że sąd może nie oceniać proponowanej w akcie oskarżenia kwalifikacji prawnej. Wręcz przeciwnie: skoro oskarżyciel publiczny uznał, po przeprowadzeniu całości postępowania przygotowawczego, że zebrał już cały materiał dowodowy w sprawie, to sąd jest wówczas zobligowany do oceny, czy uzasadnia on postawione w akcie oskarżenia zarzuty, w dużym stopniu prawdopodobieństwa. Ponadto trzeba zaznaczyć, że co do zasady obecność oskarżonego na rozprawie głównej nie jest obowiązkowa. Stąd też areszt na etapie postępowania sądowego częściej bywa uzasadniany surową karą czy zagrożeniem popełnienia nowego ciężkiego przestępstwa.

Zarysowany wyżej standard prawny wyznacza ramy dla szeroko pojętego stosowania tymczasowego aresztowania w polskim procesie karnym. Jest on – co do zasady – zgodny z treścią regulacji konstytucyjnych oraz prawnomiędzynarodowych. Poza nielicznymi wyjątkami (*vide* art. 257 § 3 k.p.k.,

który *de facto* oddaje w ręce prokuratora decyzje o pozbawieniu jednostki wolności) przepisy regulujące funkcjonowania tymczasowego aresztowania co do zasady nie pozostają w sprzeczności z Konstytucją, zaś ich stosowanie jest możliwe z poszanowaniem zasady proporcjonalności.

Nie oznacza to jednak, że omawiane regulacje nie wymagają optymalizacji. Wyróżnić należy dwa komplementarne wobec siebie kierunki zmian:

- konieczne jest wprowadzenie dodatkowych środków zapobiegawczych, które mogłyby stanowić realną alternatywę dla tymczasowego aresztowania;
- zasadne jest zmodyfikowanie przepisów regulujących stosowanie i wykonywanie środka izolacyjnego w taki sposób, by umożliwić uzyskanie efektywnego zabezpieczenia procesu przy minimalizacji ingerencji w prawa i wolności konstytucyjne przysługujące jednostce.

Podsumowanie

- W praktyce postępowania karnego, decyzje o zastosowaniu tymczasowego aresztowania niejednokrotnie podejmowane są w oparciu jedynie o wymienienie dowodów wskazanych przez oskarżyciela bez dokonania ich oceny przez sąd.
- Powszechną praktyką jest zgłaszanie przez oskarżyciela publicznego konieczności przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania ze względu na potrzebę przeprowadzenia czynności, które *de facto* można było przeprowadzić na wcześniejszym etapie postępowania, jednakże ze względu na przyczyny leżące po stronie prokuratora nie dokonano tego.
- Obserwowane jest ignorowanie przez sądy konieczności weryfikacji kwalifikacji prawnej przyjętej przez oskarżyciela publicznego na etapie przedłożenia wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, choć sądy są zobowiązane do takiego postępowania.
- W praktyce doszło do wypaczenia zawartej w art. 263 § 2 k.p.k. przesłanki „szczególnych okoliczności sprawy” jako podstawy przedłużenia aresztu, przez co przywoływana jest ona w sprawach, które w istocie nie cechują się żadnymi szczególnymi okolicznościami.

- Jako remedium na wskazane problemy, sądy powinny dokonywać oceny treści i wiarygodności dowodów przedstawionych we wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania przez oskarżyciela publicznego, jak również zasadność przyjętej kwalifikacji prawnej.
- Prokuratorzy wnioskujący o przedłużenie tymczasowego aresztowania ze względu na konieczność przeprowadzenia czynności dowodowych, powinni być kontrolowani przez sądy w zakresie stosowania w toku postępowania przygotowawczego zasady koncentracji materiału dowodowego.
- Organy wymiaru sprawiedliwości zaangażowane w proces stosowania środków zapobiegawczych powinny w większym stopniu przykładać wagę do wykładni istniejących uregulowań w zgodzie z interpretacjami wypracowanymi przez judykaturę i doktrynę.

5. Zmiana uwarunkowań społeczno-gospodarczych a alternatywy wobec tymczasowego aresztowania

Rozdział poświęcony jest omówieniu dynamiki zmian, która zaszła w przestrzeni społeczno-gospodarczej na tle postępującej integracji europejskiej oraz jej wpływu na wagę i realność zagrożeń, którym przeciwdziałać co do zasady ma stosowanie tymczasowego aresztowania. Wskazujemy na rolę przemian technologicznych i regulacyjnych w zmniejszaniu ryzyka ucieczki czy matactwa przez osoby objęte postępowaniem karnym, a także na pogłębiającą się współpracę europejskich organów wymiaru sprawiedliwości, która ułatwia prawidłowe zabezpieczenie procesu karnego na terenie strefy Schengen.

Tymczasowe aresztowanie należy do środków określanych jako *ultima ratio* wśród środków mających na celu zabezpieczenie procesu. Może być stosowane wyłącznie wtedy, gdy jest to konieczne. Kryterium konieczności/proporcjonalności nie ma charakteru absolutnego, ale relacyjny i dynamiczny. Konieczny jest środek, który musi zostać powzięty, by osiągnąć określony rezultat. W dyskutowanym kontekście owym rezultatem będzie prawidłowy, niezakłócony przebieg postępowania karnego. Można wskazać w tym kontekście dwie grupy zmiennych.

Po pierwsze: jakie środki uznać będzie trzeba za konieczne, uzależnione od charakteru konkretnej sprawy, osoby oskarżonego czy zgromadzonego już materiału dowodowego.

Osoba działająca w ramach międzynarodowej grupy przestępczej, dysponujących dostępem do środków pieniężnych i organizacyjnych, posiada szerokie możliwości paraliżowania postępowania: od ucieczki i skutecznego ukrycia po zastraszanie świadków. Ryzyko podjęcia przez nią powyższych działań wzrasta wraz z powagą stawianych mu zarzutów i grożącej kary. To zaś sprawia, że w jej przypadku katalog środków koniecznych zawierał będzie fizyczne pozbawienie wolności. W przypadku nietrzeźwego uczestnika przygodnej bójkii ulicznej katalog ten może ograniczyć się wyłącznie do dozoru.

Tak określona grupa zmiennych, możliwa do określenia *in concreto*, rzutuje na sposób stosowania prawa. To prokurator lub sąd oceniając zgromadzony w sprawie materiał dowodowy uznaje określone formy zabezpieczenia procesu za konieczne (proporcjonalne) bądź nadmiernie ingerujące w sferę wolności jednostki. Jest to konieczność w rozumieniu art. 257 § 1 k.p.k., zgodnie z którym: „Tymczasowego aresztowania nie stosuje się, jeżeli wystarczający jest inny środek zapobiegawczy.”

Po drugie, uznanie określonych środków za konieczne uzależnione jest od uwarunkowań społeczno-gospodarczych, możliwości technicznych itd. Okoliczności te, możliwe do ustalenia na poziomie *in abstracto*, dookreślają katalog potencjalnych – możliwych do pomyślenia – instrumentów, które z jednej strony pozwalają na realizację zamierzonego celu, z drugiej zaś mogą zostać uznane za konieczne.

Obrazując powyższe przykładem: oczywistym jest, że w stanie konfliktu zbrojnego nie ma możliwości efektywnego korzystania z procedur dozoru, zaś ubogie państwa trzeciego świata nie będą w stanie zagwarantować warunków do sprawowania dozoru elektronicznego. W razie wystąpienia potrzeby zabezpieczenia procesu, jedynym dostępnym instrumentem może

okazać się areszt. Im lepsze warunki gospodarcze, społeczne, technologiczne, w których realizowane mają być cele państwa, tym wyższe będą wymagania co do standardów poszanowania praw człowieka, wiążących przy ich realizowaniu. Dotyczy to także zabezpieczenia procesu.

Tak określona grupa zmiennych ma charakter abstrakcyjny. Definiowana jest otoczeniem społeczno-gospodarczym i jako taka winna być uwzględniana nie tylko przez organy stosujące prawo, ale przede wszystkim przez ustawodawcę.

Co więcej, o ile na poziomie stosowania prawa uwzględnienie przemian społecznych może wpływać jedynie na modyfikacje praktyki stosowania prawa, o tyle z perspektywy legislacji determinuje przemiany na etapie stanowienia prawa. Zmiana uwarunkowań społecznych pociąga za sobą konieczność uadekwatnienia narzędzi, opracowanych przez ustawodawcę w przeszłości. W przeciwnym razie dojść może do sytuacji, gdzie faktycznie dostępne będą mniej drastyczne środki do realizacji określonego celu (tu: zabezpieczenia postępowania), ale ich zastosowanie okaże się niemożliwe ze względu na brak uregulowań prawnych. Taki stan oceniać należy w kategoriach zaniechania ustawodawczego, naruszającego standard określony w art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Polski Kodeks postępowania karnego wszedł w życie 1 września 1998 r. Opisane w nim instrumenty zabezpieczenia procesu były modernizowane tylko w niewielkim stopniu. Wprowadzane zmiany dotyczyły kwestii technicznych i nie poszerzały istotnie katalogu środków zapobiegawczych.

Polski ustawodawca nie zareagował adekwatnie na istotne zmiany, jakie zaszły w otoczeniu społeczno-gospodarczym, a których zaistnienie w fundamentalny sposób rzutuje na ocenę stosowanych rozwiązań pod kątem konieczności/proporcjonalności.

Postęp technologiczny, jaki zaszedł na przestrzeni ostatnich dwóch dekad, pozwolił na dalece efektywniejszy monitoring postępowania

oskarżonego niż miało to miejsce w latach 90. XX wieku. Łatwiejsze jest także gromadzenie dowodów, których nie dotyczy ryzyko matactwa (podśluchy, ślady biologiczne, oględziny telefonów czy komputerów).

Doszło do zacieśnienia współpracy między organami ścigania krajów Unii Europejskiej, w szczególności zaś wprowadzono europejski nakaz aresztowania. W ten sposób poszukiwanie sprawców poza granicami Polski stało się o wiele łatwiejsze. Ucieczka za granicę, do innego kraju Unii Europejskiej, nie sprawia już, że oskarżony wydostaje się poza obszar operacyjnych możliwości polskich organów ścigania.

5.1. Zmiany technologiczne

Postęp technologiczny zmodyfikował postrzeganie tego, co jest konieczne dla zabezpieczenia procesu: pozwolił „uodpornić” postępowanie karne na ryzyko matactwa i poszerzył możliwość kontroli oskarżonego.

Postęp technologiczny zrewolucjonizował postępowanie dowodowe. Działalność przestępcza stanowi specyficzny rodzaj aktywności społecznej, często wymagającej wejścia w relacje z innymi współdziałającymi bądź osobami trzecimi. Obecnie – inaczej niż miało to miejsce w latach 90. XX wieku – kontakty międzyludzkie nawiązywane są z wykorzystaniem środków komunikacji na odległość, bardzo często w formie pisanej. Z perspektywy postępowania dowodowego jest to zmiana wręcz rewolucyjna. Treść zeznań świadków bardzo często schodzi na drugi plan. Znaczenie depozycji ogranicza się w istocie do potwierdzenia dowodów w postaci zapisów rozmów czy treści dokumentów.

Zabezpieczając komputery i telefony, organy ścigania bardzo często uzyskują dostęp do zapisu rozmów, dotyczących działalności przestępczej. Informacje tam zawarte stanowią dowody, możliwe do wykorzystania w toku procesu. Ogranicza to bądź zupełnie eliminuje możliwość efektywnego wpływania na treść zeznań świadków bądź współsprawców. Ich

zeznania zostaną ocenione przez sąd w kontekście treści rozmów zarejestrowanych na zabezpieczonych urządzeniach.

Postęp techniczny oraz idące wraz z nim modyfikacje prawa (rozdział 26 Kodeksu postępowania karnego – Kontrola i utrwalanie rozmów) umożliwiają pozyskiwanie dowodów z wykorzystaniem podsłuchów. Materiały tego typu właściwie eliminują ryzyko następczego uzgadniania wersji wydarzeń, którą można by zaprezentować w toku postępowania w formie wyjaśnień lub zeznań. Fałszywe depozycje źródeł osobowych nie wytrzymają konfrontacji z treścią podsłuchanych rozmów, w których uczestniczyli.

Podobny skutek niesie ze sobą systematyczne rozszerzenie obowiązku prowadzenia dokumentacji działalności gospodarczej. Dane, które przez wiele lat były możliwe do pozyskania właściwie wyłącznie za pośrednictwem osobowych źródeł dowodowych, dziś stanowią element obowiązkowej dokumentacji, mającej częstokroć formę elektroniczną. Co istotne, w wielu przypadkach obowiązek ich sporządzania i gromadzenia spoczywa na dwóch lub większej liczbie podmiotów, co umożliwia przeprowadzenie krzyżowej kontroli ich rzetelności. Organy ścigania mogą uzyskać dostęp do dokumentacji tego typu na bardzo wczesnym etapie postępowania, co właściwie wyeliminuje ryzyko mataczenia.

W przypadku przestępczości skarbowej i gospodarczej dochodzi do swojej kumulacji: z jednej strony każda forma działalności gospodarczej wynika komunikowania się z innymi osobami, co bardzo często odbywa się w formie pisemnej. Jednocześnie same transakcje są zazwyczaj dokumentowane przez kontrahentów: w formie wymaganej prawem bądź w ramach wewnętrznych praktyk. Uzyskanie dostępu do treści dokumentów oraz zapisów rozmów (komunikatory, poczta internetowa, smsy) skutecznie wyłącza możliwość efektywnego wpływania na treść zeznań.

Nawet jeśli osoby składające depozycje przed sądem będą podawać inne informacje, niż wynika to z treści dokumentów, ich weryfikacja nie będzie

następować większych problemów. **Tam, gdzie istota zarzutów sprowadza się do zdarzeń, które mogą zostać wykazane analizą treści dokumentów oraz zapisów korespondencji, tam obawa skutecznego matactwa w istocie nie wystąpi.** Odpadnie zatem jedna z dwóch przyczyn zabezpieczenia procesu, zaś konieczność zastosowania środków zapobiegawczych będzie musiała zostać uzasadniona obawą ucieczki bądź ukrycia. W tym zakresie zmiana technologiczna winna przede wszystkim zmodyfikować praktykę stosowania prawa. Tymczasowe aresztowanie bardzo często nie będzie mogło zostać uznane za konieczne w celu zabezpieczenia prawidłowości procesu.

Rozwój możliwości monitorowania zachowań jednostek z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego sprawił, że dla kontroli miejsca pobytu oskarżonego nie jest konieczna jego izolacja. Obawa ucieczki bądź ukrycia może zostać w praktyce zredukowana inaczej, niż w ramach tymczasowego aresztowania.

Należy zwrócić uwagę, że w Polsce funkcjonuje już infrastruktura dedykowana do sprawowania dozoru elektronicznego (SDE²⁷), umożliwiając wykonywanie kary pozbawienia wolności w warunkach wolnościowych. Miejsce pobytu jednostki może zostać z jego pomocą ustalone z dokładnością do kilku metrów, zaś aktywność osoby objętej dozorem kontrolowana jest w czasie rzeczywistym, w sposób zautomatyzowany. Zastosowanie SDE do potrzeb zabezpieczenia przebiegu procesu wydaje się rozwiązaniem oczywistym; kwestia powyższa zostanie poddana analizie w dalszej części analizy.

Zmiana technologiczna pociągnęła za sobą także modyfikacje funkcjonowania jednostki w społeczeństwie. Dziś bardzo wiele aktywności oskarżonego w przestrzeni pozostawia ślad, umożliwiając jego wyśledzenie. Codzienne funkcjonowanie w społeczeństwie wymaga realizowania

27 Szerzej o Systemie Dozoru Elektronicznego zob. m.in. B. Żórawska, w: B. Żórawska, J. Hołda, Z. Hołda, J. Migdał, *Prawo karne wykonawcze*, Warszawa 2021, s. 179-186; T. Szymanowski, *System dozoru elektronicznego w wykonywaniu kary pozbawienia wolności*, „Palestra” 2016, nr 6, s. 14-19.

transakcji bezgotówkowych, rejestrowanych w systemie bankowym, zaś wypłata pieniędzy z konta – posłużenia się co najmniej bankomatem. Kontakt telefoniczny (np. z rodziną) pozwala na ustalenie położenia osoby dzwoniącej, z wykorzystaniem systemu BTS. W miejscach publicznych funkcjonują systemy monitoringu. Korzystanie z połączeń samolotowych wiąże się z koniecznością ujawnienia tożsamości. W wielu miejscach odbywa się automatyczna kontrola numerów rejestracyjnych pojazdu.

To wszystko sprawia, że możliwości ukrywania się/ucieczki są mocno utrudnione. Osoba decydująca się na efektywne ukrywanie przed wymiarem sprawiedliwości musi liczyć się z szeregiem istotnych utrudnień. By wieść zwyczajne życie, musiałaby w istocie zmienić tożsamość, to zaś wymaga istotnych środków finansowych i kontaktów w świecie przestępczym. W XXI wieku, na terenie Unii Europejskiej nie jest właściwie możliwe funkcjonowanie *incognito*, bez rezygnacji z jakości życia. Poza nielicznymi przypadkami ucieczka staje się przedsięwzięciem nieopłacalnym, którego szanse powodzenia są nikłe.

5.2. Integracja europejska i wzrost mobilności

Od lat 90. XX wieku Polska w coraz szerszym zakresie uczestniczy w procesach globalizacyjnych. Wejście do Unii Europejskiej, w szczególności zaś przystąpienie do strefy Schengen stanowi instytucjonalny wymiar tego procesu. Swobodny przepływ towarów i usług i wzrost mobilności jednostek pociągnęły za sobą konsekwencje dwojakiego rodzaju. Po pierwsze, na terytorium Polski o wiele częściej dochodzi do popełniania przestępstw przez obcokrajowców. Po drugie poszerzyły się instytucjonalne możliwości ścigania osób ukrywających się poza granicami RP. W obecnej sytuacji to Unia Europejska winna stanowić punkt odniesienia przy ocenie ryzyka ucieczki.

Odnosząc się do pierwszej z zarysowanych kwestii należy wskazać, że w obecnej sytuacji **zupełnej dezaktualizacji uległa przesłanka stosowania aresztu, o której mowa w art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k.**

Zgodnie z treścią tej regulacji fakt, że oskarżony nie ma stałego miejsca pobytu na terytorium RP stanowi podstawę domniemania, że w jego przypadku istnieje ryzyko ucieczki. W obecnym otoczeniu społeczno-politycznym jawi się ona jako absurdalna. Na jej podstawie możliwe jest aresztowanie – przykładowo – włoskiego przedsiębiorcy, który będąc w podróży służbowej spowodował w Krakowie wypadek drogowy ze skutkiem śmiertelnym. Brak stałego miejsca pobytu na terenie Polski nie przemawia w tym wypadku za istnieniem ryzyka ucieczki, rozumianej jako metoda utrudniania procesu. Powrót do Włoch nie stanowił będzie w żadnym razie ucieczki bądź ukrycia się przed organami ścigania. Wejście do Strefy Schengen poszerzyło przestrzeń swobodnego przemieszczania się. Obecnie wyjazd oskarżonego z Krakowa do Rzymu nie powinien być traktowany inaczej niż wyjazd z Krakowa do Warszawy.

Wraz z otwarciem granic wewnątrz UE doszło do poszerzenia możliwości operacyjnych polskich organów ścigania. Prawo unijne oraz porozumienia zawarte w ramach Rady Europy wprowadzają w tym zakresie podstawy dla szerokiej współpracy, właściwie na każdym etapie postępowania²⁸. W ramach międzynarodowej pomocy prawnej możliwe jest doręczanie pism procesowych, przesłuchiwanie świadków oraz oskarżonych, wzywanie określonych osób do osobistego stawiennictwa przed polskimi organami czy wreszcie doprowadzenie na czynności osób pozbawionych wolności.

Co więcej, orzeczona przez polski sąd kara może zostać wykonana w innym państwie członkowskim. **Opuszczenie terytorium RP i udanie się do innego kraju Unii nie sprawia, że dana osoba nie może uczestniczyć w toczącym się przeciwko niej postępowaniu karnym.** Jest to okoliczność

28 Wskazać należy tu na następujące akty prawa międzynarodowego: Europejska konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych z 20 kwietnia 1959 r. wraz z protokołem dodatkowym z 17 czerwca 1978 r. (Dz. U. z 1999 r. Nr 76, poz. 854 ze zm.) oraz protokołem dodatkowym z 8 listopada 2001 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 139, poz. 1476); Konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej z 29 maja 2000 r. wraz z protokołem z 16 października 2001 r. sporządzonym w Luksemburgu (Dz. U. 2007 Nr 135, poz. 950). Powyższe akty uzupełniane są postanowienia umów bilateralnych.

tym bardziej istotna, że na gruncie polskiej procedury udział oskarżonego w postępowaniu sądowym nie jest co do zasady obowiązkiem, ale uprawnieniem, z którego może, lecz nie musi skorzystać.

Postęp technologiczny jednocześnie daje nowe możliwości ale tworzy nowe wyzwania i zagrożenia. Daje możliwości coraz bardziej sprawnego prowadzenia postępowania karnego, ale pod warunkiem istnienia prawidłowo wykształconych i wykwalifikowanych kadr organów ścigania, a także właściwej ich liczby.

Powyższe rozważania uzupełnić należy o perspektywę instytucjonalną. Przemiany społeczne, jakie dokonały się w ostatnich dekadach w istotny sposób wpłynęły na strukturę zatrudnienia w organach ścigania. W ostatnim czasie media podawały informację o poważnych brakach kadrowych w Policji²⁹. Także obecna sytuacja w Prokuraturze (marzec 2023 r.) nie napawa w tym zakresie optymizmem. Jest to o tyle istotne, że sprawność prowadzonego postępowania przygotowawczego ma zasadnicze znaczenie dla czasu jego trwania, a w konsekwencji jest powiązana z czasem stosowania potencjalnego aresztu. To zaś rzutuje na ocenę dolegliwości środka karnego, która musi być brana pod uwagę w ramach testu proporcjonalności.

Podsumowanie

- Zmiany w otaczającym świecie nie pozostają bez wpływu na ocenę kryteriów prawnych i praktyki stosowania tymczasowego aresztowania z perspektywy wymogów konieczności i proporcjonalności.
- Ze względu na zacieśnienie współpracy międzynarodowej oraz rozwój w zakresie technologii, areszt w wielu przypadkach uznać należy za nieproporcjonalną ingerencję w sferę wolności konstytucyjnych.

²⁹ Zob. <https://www.rp.pl/policja/art38184431-uciekaja-z-policji-funkcjonariuszy-brakuje-w-elitarnych-oddzialach>; <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8677782.w-policji-jest-obecnie-ok-95-tys-funkcjonariuszy-rezygnacje.html>

- Dotyczy to także tych sytuacji, w których jeszcze dwie dekady temu środek izolacyjny zostałby uznany za proporcjonalny. Areszt nie jest bowiem odpłatą/karą za popełniony czyn, ale jedynie narzędziem zabezpieczającym proces.
- Jeśli ze względu na zmiany społeczne i technologiczne owo zabezpieczenie może być zapewnione w sposób mniej inwazyjny, ustawodawca ma obowiązek z niego skorzystać. W przypadku polskiego systemu prawa konieczne jest wprowadzenie dodatkowych instrumentów zapobiegawczych, cechujących się mniejszą dolegliwością niż areszt i większą skutecznością niż środki wolnościowe.

6. Nowe metody zabezpieczenia procesu

Rozdział przedstawia propozycje wprowadzenia nowych środków zabezpieczenia procesu karnego, które mogłyby stanowić formę pośrednią pomiędzy tymczasowym aresztowaniem a dozorem policyjnym. Wskazujemy na możliwość wprowadzenia aresztu domowego z wykorzystaniem Systemu Dozoru Elektronicznego, aresztu domowego z zastosowaniem zagłuszania sieci i monitoringiem wizyjnym, zdalnym monitoringiem miejsca pobytu, zakazem zbliżania się do określonych osób/kontaktów z osobami współoskarżonymi oraz aresztu nocnego/obowiązku noclegowego. Omawiamy zalety oraz ryzyka związane ze stosowaniem proponowanych środków.

Z zaprezentowanych dotychczas rozważań wynika jednoznacznie, że w obecnym stanie prawnym w niektórych przypadkach może zachodzić brak realnej i efektywnej alternatywy dla tymczasowego aresztowania. Jej stworzenie stanowić powinno pilne wyzwanie dla ustawodawcy.

Środek izolacyjny nie tylko drastycznie ingeruje w prawa i wolności konstytucyjne, ale jest także skomplikowany i kosztowny w wykonaniu. Proponowane rozwiązania winny być możliwe do wprowadzenia przy uwzględnieniu polskich uwarunkowań społecznych i ekonomicznych, a także już funkcjonującej infrastruktury.

Przed omówieniem propozycji zmian, pragniemy przytoczyć wysoce znaczące wyniki ankiety przeprowadzonej w lutym 2023 roku wśród praktykujących adwokatów oraz aplikantów adwokackich przez Naczelną Radę Adwokacką. Uczestnicy ankiety wskazali następujące propozycje uregulowań przepisów o tymczasowym aresztowaniu jako **najbardziej pożądane kierunki zmian**, poprzez wybranie opcji „całkowicie się zgadzam” w następujących procentach przypadków:

- wskazywanie przez prokuratora okresu wnioskowanego tymczasowego aresztowania oraz planu czynności do wykonania w tym okresie – 86,5%
- rezygnacja z samodzielnej przesłanki zagrożenia surową karą – 75,2%
- częstsze prawo do kontaktu z obrońcą – 72,9%
- obowiązkowe stawiennictwo prokuratora na posiedzeniu – 64,7%
- orzekanie przedłużenia tymczasowego aresztowania przez innego sędziego celem „podwójnej weryfikacji” – 62,2%
- obowiązkowe stawiennictwo oskarżonego na posiedzeniu – 63,7%
- wprowadzenie jednoznacznego przepisu o jawności postępowania w przedmiocie tymczasowego aresztowania – 58,9%
- wprowadzenie innych dodatkowych środków zapobiegawczych – 52,6%.

6.1. Areszt domowy z wykorzystaniem SDE

W pierwszej kolejności należy rozważyć wykonywanie tymczasowego aresztowania w formie dozoru elektronicznego, w formie stacjonarnej.

Polska ma już doświadczenia w stosowaniu tego rodzaju rozwiązań na potrzeby kary pozbawienia wolności. Wykonywanie aresztu w formie dozoru elektronicznego występuje również w innych krajach. Warto w tym miejscu choćby przytoczyć przykład Anglii i Walii, gdzie system dozoru elektronicznego, zarówno na potrzeby zabezpieczenia postępowania karnego, jak i wykonywania orzeczonej kary, rozwijany jest zasadniczo od początku lat 90 XX wieku. Już *The Criminal Justice Act* z 1991 roku w sekcji 13 pozwalał na monitorowanie przebywania przez osobę objętą tym

środkiem we wskazanym miejscu. Od przynajmniej 2019 r.³⁰ system angielski pozwala również na wskazywanie stref, w obszarze których osoba poddana stosowaniu dozoru elektronicznego nie może przebywać, zaś kontrola wykonywania tego środka oparta jest o monitoring GPS. Elektroniczny monitoring miejsca pobytu stosowany jest również z powodzeniem m.in. we Francji, w oparciu o art 145 – 2 *Code de procédure pénale*, zgodnie z którym aresztowi domowemu z wykorzystaniem dozoru elektronicznego poddać można osobę, której grozi kara pozbawienia wolności w wymiarze 2 lat lub surowsza.

Tego rodzaju instrument pozwoliłyby zabezpieczyć prawidłowy tok postępowania w większym stopniu niż obecnie występujące w procedurze karnej środki wolnościowe, a jednocześnie nie wymuszałyby umieszczenie podejrzanego/oskarżonego w izolacji penitencjarnej.

W założeniu powyższy środek sprowadzałby się do orzeczenia nakazu przebywania w określonej przestrzeni przez całą dobę bądź w określonych godzinach, zgodnie z ustalonym harmonogramem. Przestrzeganie owego nakazu byłoby monitorowane w wykorzystaniem SDE. Tak określony areszt domowy powiązany z dozorem elektronicznym przydatny byłby zwłaszcza wówczas, gdy nie istnieje potrzeba pozbawienia podejrzanego/oskarżonego możliwości korespondencji. Instrument ten mógłby w skuteczny sposób eliminować np. obawę ucieczki lub ukrycia się. Jednocześnie funkcjonowanie w ramach indywidualnie określonego harmonogramu umożliwiłoby aresztowanemu wykonywanie pracy zarobkowej.

Tak zarysowany instrument mógłby zostać uzupełniony o rozwiązania dodatkowe, w istotny sposób ograniczające możliwość kontaktu ze światem zewnętrznym, a więc i obawę matactwa. Tam, gdzie oskarżony będzie dysponował prywatnym lokalem, z którego nie korzystają inne osoby, możliwe byłoby zainstalowanie monitoringu wizyjnego. Obecnie rozwiązanie takie nie jest praktykowane w ramach SDE, natomiast nic nie stoi na

30 <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmiprobation/research/the-evidence-base-probation/specific-types-of-delivery/electronic-monitoring/>

przeszkodzie, by monitoringiem takim objąć np. drzwi wejściowe mieszkania, kontrolując odwiedzających osobę objęta środkiem.

Tam, gdzie areszt domowy powiązany z SDE wykonywany byłby zgodnie z harmonogramem, tam posłużenie się powyższym instrumentem mogłoby zostać opcjonalnie powiązane ze stosowaniem dozoru mobilnego oraz zbliżeniowego (szerzej o tych środkach piszemy poniżej). Oskarżony byłby kontrolowany nie tylko co do faktu przebywania w danej przestrzeni w określonych godzinach, ale także w czasie, gdy może przebywać poza miejscem wykonywania aresztu – zgodnie z harmonogramem.

Zastosowanie aresztu domowego wobec osoby sprawcy głównego, np. stojącej na czele zorganizowanej grupy przestępczej, mogłoby zostać też powiązane z zastosowaniem dozoru zbliżeniowego wobec innych członków grupy.

Powyższe rozwiązanie, w zakresie, w jakim zakłada pozostawanie w mieszkaniu 24-godziny na dobę wymagałoby uwzględnienia dwóch okoliczności.

- Po pierwsze, oznacza to przeniesienie kosztów aresztowania na osadzonego: musi on ponosić wydatki na własne utrzymanie, nie może świadczyć pracy w normalnym układzie (poza pracą zdalną). Z tego względu taka forma izolacji musiałaby wiązać się z wyrażeniem uprzedniej zgody ze strony oskarżonego.
- Po drugie, warunki takiej izolacji nie mogą okazać się cięższe od tej właściwej dla aresztu śledczego. Osadzony w areszcie domowym musi posiadać możliwość chociażby odbywania spacerów.

W przeciwnym wypadku odizolowanie jednostki nawet w jej własnym mieszkaniu na okres 3 miesięcy stwarzałoby ryzyko zarzutu stosowania środków okrutnych i niehumanitarnych w sensie konstytucyjnym i konwencyjnym.

Sama instytucja aresztu domowego, choć nieobecna w polskich regulacjach, cieszy się dużą popularnością w innych krajach europejskich i odnaleźć można ją m.in. jako środek przewidziany przez procedurę włoską (art. 275

4-ter i art. 284 *Codice di Procedura Penale*), przy czym jako areszt domowy traktowany jest również nakaz pozostawiania przez osobę objętą postępowaniem w publicznym zakładzie opieki zdrowotnej lub ośrodka pomocy. Również procedura bułgarska (art. 62 НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС) zezwala na umieszczenie oskarżonego w areszcie domowym.

6.2. Areszt domowy z zagłuszaniem sieci oraz monitoringiem wizyjnym

W przypadku niektórych sprawców elementem kluczowym jest pozbawienie ich możliwości kontaktu ze światem zewnętrznym. W obecnej sytuacji kontakt ten odbywać może się nie tylko w ramach spotkań bezpośrednich, ale także z wykorzystaniem telefonów i Internetu. Stworzenie instrumentów pozwalających na izolowanie sprawcy w warunkach domowych, bez możliwości kontaktu ze światem zewnętrznym, pozwoliłoby stworzyć alternatywę dla izolacji w areszcie śledczym.

Od strony technicznej zagłuszenie sygnały GSM oraz innych połączeń bezprzewodowych nie stanowi większych przeszkód, wymaga jedynie zmian ustawodawczych. W miejscu wykonywania aresztu domowego możliwe jest zainstalowanie zagłuszarek sieci komórkowej oraz WiFi, co właściwie wyeliminuje możliwość zdalnego kontaktu ze światem zewnętrznym³¹. Możliwe jest więc wprowadzenie środka zapobiegawczego, polegającego na orzeczeniu obowiązku przebywania w określonym lokalu, w którym zainstalowano system zagłuszania sieci.

Tak pomyślany środek zapobiegawczy wymagałbym jednak uwzględnienia szeregu uwarunkowań społecznych i technologicznych.

- Stosowanie zagłuszania sygnału nie może być powiązane ze stosowaniem SDE. Ten ostatni bowiem funkcjonuje w oparciu o sieć, która musiałaby zostać zagłuszana. Kontrola miejsca pobytu mogłaby być

31 Na temat prawnych i technicznych aspektów działania tego typu urządzeń zob. m.in. <https://bip.uke.gov.pl/ostrzezeniawyroby-niezgodne/komunikat-w-sprawie-urzadzen-zagluszajacych.2.html>

sprawowana z wykorzystaniem monitoringu wizyjnego wejścia do lokalu. To wymagałoby poszerzenia katalogu dostępnych rozwiązań technicznych.

- Zagłuszanie sygnały dotyczyłoby wszystkich domowników, podobnie jak zastosowanie monitoringu. Środki te musiały być stosowane za ich zgodą.
- Zastosowanie tak określonego instrumentu wiąże się *de facto* z izolacją oskarżonego w jego własnym mieszkaniu. Z tego względu w jego przypadku aktualne pozostają wszystkie uwagi poczynione w kontekście aresztu z wykorzystaniem SDE, w wariantcie zakładającym 24-godzinną izolację w skali doby.

6.3. Zdalny monitoring miejsca pobytu

SDE może służyć także do sprawowania efektywnej kontroli miejsca pobytu. W tym zakresie proponowany środek zapobiegawczy przypominałby w swoim kształcie mobilny dozór elektroniczny i jako taki stanowiłby słabszą ingerencję w sferę praw i wolności konstytucyjnych. W ramach tego instrumentu organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości uzyskiwałyby możliwość permanentnej kontroli nad miejscem pobytu oskarżonego. Od strony technicznej możliwe jest nie tylko ustalenie, gdzie dana osoba się znajduje, ale także automatyczne uruchomienie alarmu, jeśli przekroczy ona dany, wyznaczony obszar.

Wprowadzenie środka zapobiegawczego w postaci dozoru mobilnego mogłoby zostać powiązane z zakazem opuszczania kraju bądź zbliżania się do lotnisk bądź odpraw promowych. Na osobę objętą środkiem można byłoby nałożyć obowiązek informowania o zamiarze podróży do innego województwa itd. W ten sposób zapewniona zostałaby realna kontrola nad miejsce pobytu oskarżonego, a jednocześnie nie zaburzyłoby to jego rytmu dnia i nie wyłączyło możliwości zarobkowania. W istocie oskarżony mógłby wieść zwyczajne życie, zaś stosowanie środka byłoby częstokroć mniej dolegliwe niż obowiązek wielokrotnego stawiennictwa na komisariacie Policji.

Zarysowany środek mógłby znaleźć zastosowanie we wszystkich tych przypadkach, gdzie charakter zgromadzonych w sprawie dowodów minimalizuje ryzyko matactwa, jednak ze względu na dostęp oskarżonego do zasobów finansowych i organizacyjnych występuje ryzyko ucieczki. Z oczywistych względów do tej grupy zaliczyć można część spraw dotyczących przestępstw gospodarczych.

6.4. Zakaz zbliżania się do określonych osób/kontaktu ze współoskarżonymi

SDE może zostać wykorzystany do jako forma kontroli nawiązywania kontaktów osobistych z innymi osobami zaangażowanymi w sprawę, np. innymi współoskarżonymi. Wykorzystując mechanizmy dozoru zbliżeniowego organy ścigania mogłyby monitorować, czy nie dochodzi do osobistych kontaktów między określonymi osobami.

Obawa matactwa bardzo często wywodzona jest z istnienia układu wieloosobowego w ramach zarzucanego przestępstwa. SDE pozwala nie tylko na bieżący monitoring położenia osoby nim objętej, ale także na weryfikację, czy nie znajduje się ona w pobliżu innych osób bądź miejsc.

Od strony technicznej do pomyslenia jest rozwiązanie, w którym wszyscy współoskarżeni zostają objęci dozorem elektronicznym powiązany z zakazem zbliżania się do siebie nawzajem. W ten sposób organy postępowania uzyskują możliwość weryfikacji, czy między oskarżonymi nie dochodzi do spotkań. Oczywiście, środek ten nie jest doskonały i nie eliminuje wszystkich możliwych ryzyk. Może jednak okazać się wystarczającą w niektórych przypadkach: oddziałuje psychologicznie, wyklucza kontakt bezpośredni w sytuacji, gdy podejmowanie kontaktu zdalnego może podlegać kontroli operacyjnej. Tworzy specyficzną otoczkę psychologiczną: oskarżony z jednej strony podlega kontroli w zakresie kontaktów osobistych, z drugiej zaś musi liczyć się, że wobec niego stosowana jest kontrola rozmów telefonicznych i korespondencji zdalnej.

6.5. Areszt nocny/obowiązek noclegowy

Jak wynika z badań aktowych, prowadzonych przez Fundację Court Watch Polska³² tymczasowe aresztowanie bywa stosowane w odniesieniu do sprawców, wobec których winien zostać orzeczony nakaz opuszczenia miejsca zamieszkania, ale wiadomo, że jego wykonanie byłoby nieskuteczne (np. oskarżony nie ma innego lokum, nie stać go na wynajęcie hotelu, nie ma możliwości nocować u rodziny itd.).

Zasadnym wydaje się rozważenie wprowadzenia wolnościowej alternatywy dla tymczasowego aresztowania, pozwalającej na odizolowanie sprawcy od miejsca zamieszkania, w reżimie zbliżonym do zakładu karnego typu otwartego. Proponowany środek zapobiegawczy obligowałby oskarżonego do przebywania w określonym zakładzie/noclegowni, w porze nocnej, poza godzinami pracy.

Powyższy środek wymagałby najdalej idących zmian strukturalnych. Jego wdrożenie musiałoby wiązać się z przygotowaniem lokali, objętych całodobowym nadzorem bądź objęciem osób nim objętych mobilnym dozorem elektronicznym. Jego istota sprowadzałaby się do obowiązku przebywania w porze nocnej w miejscu dedykowanym do nocowania i wyposażonym w sprzęty pozwalające na normalne funkcjonowanie: przyrządzanie posiłków, kąpiel, pranie odzieży itd.

Rozwiązanie takie jest możliwe do wdrożenia, jednak wymaga podjęcia szeregu działań organizacyjnych. Być może w tym celu możliwe byłoby wykorzystanie infrastruktury związanej z funkcjonowaniem izb wytrzeźwień, których działalność jest ograniczana. Umożliwiłoby osiągnięcie celu w postaci odizolowania oskarżonego od potencjalnych ofiar, jednocześnie pozwalając mu na zwyczajne funkcjonowanie w ramach społeczeństwa (świadczenie pracy, utrzymywanie kontaktów z bliskimi itd.).

32 Zob. P. Karlik, B. Pilitowski (red.), *Stosowanie...* s. 62-64.

Podsumowanie

- Zarysowane rozwiązania uwzględniające nowinki technologiczne zbliżyłyby polski wymiar sprawiedliwości do realiów XXI w., tworząc łącznie zróżnicowany zestaw narzędzi, których stosowanie może w istotny sposób zredukować potrzebę klasycznego tymczasowego aresztowania.
- Biorąc pod uwagę, że Polska dysponuje systemem dozoru więźniów, odbywających karę pozbawienia wolności w ramach systemu dozoru elektronicznego, to właśnie rozwiązania zakładające zdalną kontrolę miejsca pobytu uznać należy za najbardziej obiecujące. Ich wdrożenie wymagać będzie przede wszystkim zmiany normatywnej, bez konieczności czynienia istotnych nakładów na rozwój infrastruktury.
- Dozór elektroniczny jest z powodzeniem stosowany jako alternatywa dla aresztowania w wielu krajach całego świata³³.

33 Zob. *Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe?*, red. M. Mayer, R. Haverkamp, R. Levy, Freiburg i. Br. 2003, ss. 296; K.D. Sainju, S. Fahy, K. Baggaley, A. Baker, T. Minassian, V. Filippelli, *Electronic Monitoring for Pretrial Release: Assessing the Impact*, w: *Federal Probation Journal* 2018, Vol 82 Number 3; M. Nellis, *Understanding the electronic monitoring of offenders in Europe: expansion, regulation and prospects*, *Crime Law Soc Change* 62, 489–510 (2014).

7. Potrzeba zmian przepisów dotyczących stosowania i wykonywania tymczasowego aresztowania oraz gwarancji procesowych

W rozdziale omawiamy najpotrzebniejsze zmiany w regulacjach prawnych związanych ze stosowaniem i wykonywaniem tymczasowego aresztowania. Wskazujemy na problemy obsadzania posiedzeń aresztowych przez sędziów, którzy w tym samym czasie obciążeni są przez inne zobowiązania zawodowe (m.in. wakandy rozpisane na ten sam dzień). Wskazujemy na zagrożenia wynikające z braku możliwości wyłączenia sędziego orzekającego w przedmiocie tymczasowego aresztowania z rozstrzygnięcia w procesie karnym na etapie postępowania przed sądem. Postulujemy zmiany organizacji i formy udostępniania akt postępowania przygotowawczego zarówno sądowni, jak i stronie oskarżonej. Podkreślamy konieczność utajnienia listy sędziów dyżurujących w sprawach aresztowych. Wskazujemy na pożądane kierunki zmian przesłanek (ogólnych i szczególnych) stosowania tymczasowego aresztowania. Postulujemy wprowadzenie do procedury karnej ustawowego zakazu stosowania aresztów wydobywczych, uzasadniamy konieczność wykreślenia art. 258 § 2 k.p.k., a także skrócenie maksymalnego okresu orzekania aresztu do 1 miesiąca lub wyjątkowo 3 miesięcy w przypadku wykazania przez prokuratora trwałego/nieprzemijającego zagrożenia dla procesu karnego.

Przesłanki stosowania i sposób wykonywania tymczasowego aresztowania zostały z oczywistych względów w sposób precyzyjny określone przepisami prawa. W ocenie autorów niniejszego raportu **przyjęte w tym zakresie regulacje kreują ryzyko nadmiernej ingerencji w prawa i wolności konstytucyjne**. Jakkolwiek, co do zasady, nie można uznać ich wprost za sprzeczne z Konstytucją, to jednak sformułowanie przepisów nie zabezpiecza obywatela przed dowolnością działań organów władzy.

W największym uproszczeniu można powiedzieć, że *de lege lata* przepisy regulujące tymczasowe aresztowanie nie wymuszają nadmiernej ingerencji w wolność jednostki, ale stwarzają warunki, by do takiej ingerencji dochodziło. Kluczowe znaczenie mają następujące kwestie:

- sposób uregulowania czasu rozpoznania wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania,
- określenie organu, stosującego areszt,
- sposób zapewnienia dostępu do akt,
- sposób określenia przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania,
- uregulowanie czasu stosowania tymczasowego aresztowania,
- problem uregulowania i zapewnienia zatrzymanemu faktycznego dostępu do obrońcy,
- problem reżimu wykonywania tymczasowego aresztowania.

7.1. Czas rozpoznania wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania

Czas na rozpoznanie wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania determinowany jest przepisami Konstytucji. W art. 41 ust. 3 ustawy zasadniczej wprost wskazano, że zatrzymany powinien być w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania przekazany do dyspozycji sądu. Zatrzymanego należy zwolnić, jeżeli w ciągu 24 godzin od przekazania do dyspozycji sądu nie zostanie mu doręczony postanowienie sądu o tymczasowym aresztowaniu. Standard ten został uwzględniony w art. 248 § 2 i 3 k.p.k. Terminy te są nieprzekraczalne.

Upływ czasu zatrzymania czy brak wydania postanowienia o areszcie po przekazaniu do dyspozycji sądu rodzi konieczność natychmiastowego zwolnienia oskarżonego bez możliwości jego ponownego zatrzymania w oparciu o te same fakty i dowody (art. 248 § 3 k.p.k.). Tak krótki czas przeznaczony dla sądu do rozpoznania wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania może budzić w niektórych sytuacjach czy układach procesowych wątpliwości co do możliwości rzetelnego zapoznania się przez sąd z dowodami i wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania.

W przypadku wniosków o przedłużenie czasu trwania tymczasowego aresztowania problem ten w zasadzie nie występuje z uwagi na treść art. 263 § 6 k.p.k., który obliuguje do takiego wniosku (i przesłania wraz z nim akt sprawy) w terminie 14 dni przed upływem dotychczas określonego terminu stosowania aresztu. O ile termin 14 dni ma charakter instrukcyjny, a więc jego naruszenie nie rodzi żadnych konsekwencji procesowych, to w praktyce rzeczywiście wnioski takie składane są w opisanym czasie. Powoduje to, że sąd ma nieporównywalnie więcej czasu celem rozpoznania takiego wniosku niż w przypadku zastosowania tymczasowego aresztowania, związanego z zatrzymaniem osoby w postępowaniu przygotowawczym.

W obecnym modelu postępowania karnego brak jest osobnego sędziego, który rozstrzygałby wpływające wnioski aresztowe, jak miejsce ma to np. we Francji, gdzie organem właściwym do stosowania i przedłużania tymczasowego aresztowania jest sędzia penitencjarny (*juge des libertés et de détention*), zgodnie z art. 137 – 1 *Code de procédure pénale*.

W Polsce są to obowiązki sędziów wydziału karnego. W małych sądach zdarza się, że dyżury aresztowe pełnią sędziowie wydziałów innych niż karny. Rodzi to wątpliwości co do rzetelności rozpoznawania wniosków aresztowych. Jednocześnie nie sposób inaczej zorganizować takich dyżurów, skoro np. istnieją wydziały karne, w których pracuje 2 sędziów i nie można od nich wymagać, by cały czas pełnili dyżur. W trakcie dyżurów aresztowych pracują oni normalnie, a więc także prowadzą rozprawy na zaplanowanych wcześniej wokandach.

Termin 24 godzin, które sąd ma na rozpoznanie złożonego przez prokuratora wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania, rozpoczyna swój bieg w momencie złożenia wniosku do sądu. O ile więc wniosek taki wpływa w trakcie dnia, a sędzia dyżurujący jest na wokandzie, to w istocie czas, jaki dany sędzia może przeznaczyć na zapoznanie ze sprawą oraz odbycie posiedzenia i sporządzenie postanowienia, jest znacznie krótszy.

Już w tym miejscu postulujemy, by dyżury aresztowe były planowane w taki sposób, aby **w dzień pełnienia dyżuru dany sędzia nie miał wyznaczonej wokandy.**

Generuje to niewątpliwie większy problem organizacyjny niż obecnie (gdy np. sędziowie mają wyznaczone dyżury aresztowe na dane tygodnie), natomiast wobec tego, że w obecnych uwarunkowaniach nie ma żadnej możliwości zmiany konstytucyjnego, 24-godzinnego terminu na rozpoznanie wniosku, taka zmiana w praktyce dałaby sędziemu więcej czasu na realne zapoznanie się ze sprawą.

Pamiętać również trzeba, że podczas posiedzenia w przedmiocie rozpoznania wniosku prokuratora o zastosowania tymczasowego aresztowania podejrzany ma prawo złożyć wyjaśnienia. Zatem posiedzenie może trwać nawet kilka godzin, nawet w sytuacji, w której zachowanie podejrzanego nie jest celowym jego przeciąganiem.

24 godziny to niewątpliwie zbyt mało czasu, aby w sprawach skomplikowanych, obszernych dowodowo, rzetelnie przygotować się do posiedzenia, odbyć je, sporządzić i ogłosić postanowienie. Należy też pamiętać, iż w tym czasie akta sprawy w zakresie złożonego wniosku powinny być udostępnione podejrzanemu i jego obrońcy. Wobec wdrażania w całym kraju systemu informatycznego PROK-SYS (dającego dostęp do zdigitalizowany akt postępowania przygotowawczego) można zmierzać do modelu, w którym w momencie złożenia wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania (lub wcześniej) strona uzyska dostęp elektroniczny do akt. Oczywiście konieczne jest również zapewnienie takiego dostępu dla podejrzanego.

Obecnie, w praktyce akta udostępniane są w prokuraturze lub już w sądzie. Udostępnienie akt w wersji papierowej (a więc oryginalnych akt) w sposób oczywisty przedłuża czas rozpoznania wniosku. Na problem realnego braku możliwości zapoznania się z aktami postępowania wskazywali również adwokaci w ankiecie przeprowadzonej przez Naczelną Radę Adwokacką w 2023 roku, szczególnie w przypadkach, w których akta postępowania przygotowawczego składają się z kilkudziesięciu tomów, zaś prokurator we wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania nie wskazuje dokładnych numerów tomów i kart, w których znajdują się dowody, uzasadniające jego zdaniem zastosowanie tego środka. W praktyce obrońca musi sam przekopywać się, często w warunkach bardzo ograniczonego czasu, przez całość zgromadzonych dokumentów, z których jedynie część pozostaje relewantna dla zbliżającego się posiedzenia aresztowego.

Rozwiązaniem, wymagającym oczywiście zmiany Konstytucji, byłaby możliwość zatrzymania osoby na łączny czas 7 dni, w ciągu których konieczne byłoby przekazanie osoby zatrzymanej, w ciągu najpóźniej 48 godzin do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o zastosowanie aresztu. Do rozważenia pozostawić należy, czy takie terminy miałyby charakter terminów ogólnych, czy też możliwe byłyby do zastosowania tylko w sprawach skomplikowanych. Trzeba mieć na uwadze, iż w sprawach kryminalnych czynności wykrywcze i dowodowe są bardzo intensywne zaraz na początku postępowania, a potem często mają już tylko charakter czynności technicznych, związanych z koniecznością procesowego opracowania zebranego materiału dowodowego. Stąd też wydłużenie możliwego zatrzymania dawałoby możliwość sądowi lepszemu zapoznania się ze sprawą, a oskarżycielowi publicznego ewentualnego dostarczenia do sądu dalszego materiału dowodowego.

Alternatywnie można wskazać na występujące we francuskiej procedurze karnej rozwiązanie (art. 145, akapit 7 i 8 Code de procédure pénale), pozwalające na złożenie wniosku przez stronę oskarżoną o przyznanie czasu na przygotowanie obrony. W sytuacji tej sędzia penitencjarny może umieścić oskarżonego na okres wynoszący maksymalnie 4 dni w areszcie tymczasowym, a po tym czasie przeprowadzić ponownie posiedzenie w sprawie

stosowania tymczasowego aresztowania. Dzięki temu rozwiązaniu obrona oskarżonego zyskuje cenny czas na dokonanie gruntownej analizy zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego.

Można również postulować, aby w sprawach, w których wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania jest sporządzony wcześniej (podobnie jak postanowienie o przedstawieniu zarzutów), w oparciu o zebrany materiał dowodowy, prokurator był zobligowany do przesłania wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania do sądu wcześniej, jeszcze przed czynnością ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Z reguły bowiem w praktyce wymiaru sprawiedliwości tzw. „realizacje”, a więc czynności zatrzymywania osób podejrzewanych, następnie przewożenie ich do prokuratur celem ogłaszania im zarzutów są planowane wcześniej.

Możliwe byłoby więc złożenie wniosku do sądu wraz z kopią akt już w momencie zatrzymania, a następnie uzupełnienie akt o czynności wykonane z podejrzanymi wraz z potwierdzeniem złożenia wniosku. Szczególnie w sprawach gospodarczych wydaje się, iż często zarzuty stawiane są na samym końcu postępowania przygotowawczego, po przeprowadzeniu wszystkich dowodów, które oskarżyciel publiczny uznaje za istotne dla sprawy.

7.2. Problem organu stosującego areszt

W polskim procesie karnym o zastosowaniu tymczasowego aresztowania decyduje sąd. Rodzi to problemy trojakiemu rodzajowi.

Po pierwsze, w praktyce oznacza to, że **o areszcie orzekać może ta sama osoba, która będzie orzekała o winie sprawcy**. Problem pogłębia dodatkowo akceptacja takiego stanu rzeczy przez sądy wyższego rzędu, które takiej formy udziału w sprawie nie uznają za podstawę do wyłączenia sędziego.

Jakkolwiek jednak formalnie można uznać, że nie dochodzi tu do rozstrzygnięcia co do winy, to **sędzia orzekający o zastosowaniu aresztu wyrabia sobie zdanie na temat sprawy, stając się w pewnym sensie związany własnym zapatrywaniem**. Ma to istotne konsekwencje nie tylko dla oceny sprawstwa, ale także dla wymiaru kary. Skoro bowiem dany sędzia zdecydował się zastosować czy przedłużyć stosowanie aresztu na kolejne okresy, to istnieje ryzyko, że wymiar kary zostanie niejako dopasowany do wcześniejszych decyzji. W innym wypadku musiałoby dojść do zmiany wcześniejszego przekonania sądu.

W tym zakresie problem mógłby zostać wyeliminowany przez wyłączenie sędziego stosującego areszt na etapie przedsądowym od orzekania w sprawie. Zapatrywanie takie ma bardzo silne oparcie w psychologii. Jednym z najczęściej popełnianych przez ludzi błędów poznawczych jest efekt potwierdzenia. Człowiek ma tendencję do preferowania informacji, które potwierdzają wcześniej otrzymane przez niego informacje i wyprowadzone na ich podstawie wnioski, bez względu na to czy te informacje były prawdziwe.

Po drugie, **o areszcie decyduje sędzia, który na co dzień może nie mieć do czynienia z kategorią spraw, której dotyczą zarzuty**. Ma to szczególnie istotne znaczenie w tych sytuacjach, gdzie podjęcie decyzji o istnieniu prawdopodobieństwa popełnienia czynu występowaniu ryzyka mactwa wymaga **wiedzy specjalnej**, np. co do sposobu funkcjonowania spółek kapitałowych czy praktyki obrotu lekami. Brak takiej wiedzy po stronie organu kreuje ryzyko wadliwego uznania danego zachowania za bezprawne.

Ryzyko to potęgowane jest tym, że na etapie zastosowania aresztu brak jest jeszcze opinii biegłego danej specjalizacji mogącej tłumaczyć dane zagadnienie. **Problem ma wymiar ogólny i wiąże się z generalną potrzebą wprowadzenia specjalizacji w zakresie zawodów prawniczych**.

Z jednej strony **winno dążyć się do sędziowskiej specjalizacji, w szczególności w zakresie spraw gospodarczych, cechujących się wysokim**

stopniem skomplikowania, także od strony jurydycznej. Zasada, zgodnie z którą „sąd zna prawo”, musi być uzupełniona o stwierdzenie, że od nikogo nie można żądać niemożliwego. Przykładowo: zrozumienie mechanizmu odwróconego handlu lekami i przeprowadzenie z jego perspektywy oceny zachowań sprawczych nie jest fizycznie wykonalne podczas dyżuru pełnionego przez kompetentnego prawnika, który nie miał nigdy styczności ze sprawami z zakresu prawa farmaceutycznego. Z drugiej strony pewnym remedium na wskazane problemy mogłaby stać się modyfikacja terminów na zastosowanie tymczasowego aresztowania.

Po trzecie, funkcjonowanie w ramach dyżurów rodzi ryzyko, że **organ wnioskujący o zastosowanie aresztu będzie starał się przeprowadzić zatrzymanie (tzw. „realizację”) w takim momencie, by posiedzenie aresztowe przypadło na dyżur tego sędziego, który – jego zdaniem – jest bardziej skłonny do stosowania środka izolacyjnego.**

Lista sędziów mających dyżury aresztowe powinna być niejawną dla prokuratora prowadzącego postępowanie przygotowawcze.

Rozwiązanie to ma na celu zapobieżenie sytuacjom, w których oskarżyciel będzie tak wybierał terminy realizacji, by mógł złożyć wniosek o zastosowanie aresztowania w czasie dyżuru określonego sędziego. Realizacja takiego postulatów z pewnością uczyni procedurę aresztową bardziej transparentną.

7.3. Dostęp do akt

Z art. 249a § 1 pkt 1 k.p.k. wynika zasada, że podstawę orzeczenia o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania mogą stanowić ustalenia poczynanie dowodów jawnych dla oskarżonego i jego obrońcy. Obliguje to organy postępowania przygotowawczego do udostępnienia tym osobom materiałów, które zostały wskazane jako podstawa wniosku o zastosowanie izolacyjnego środka przymusu. Wyjątek stanowią dowody

z zeznań świadków, o których mowa w art. 250 § 2b k.p.k.³⁴ Co więcej, art. 249a § 2 k.p.k. pozwala sądowi, po uprzednim pouczeniu o tym prokuratora, na uwzględnienie z urzędu także okoliczności, których oskarżyciel nie ujawnił, po ich ujawnieniu na posiedzeniu, jeżeli są one korzystne dla podejrzanego/oskarżonego.

Mimo że podejrzany/oskarżony oraz obrońca mają prawo do zapoznania się z aktami stanowiącymi podstawę wniosku o zastosowaniu tymczasowego aresztowania, zdarza się, że bądź to nie zapewnia się im takiej możliwości, bądź też udostępnia im się wielotomowe materiały postępowania w tak krótkim czasie, iż nieprawdopodobieństwem jest się z nimi zapoznać.

Z tego powodu niezbędne jest wprowadzenie do Kodeksu postępowania karnego przepisu, który obligowałby do udostępnienia akt w czasie umożliwiającym przygotowanie się do obrony.

Wydaje się, że efekt taki można osiągnąć poprzez tworzenie odpisów materiałów postępowania stanowiących podstawę wniosku aresztowego, który mógłby być udostępniany podejrzanemu/oskarżonemu i obrońcy. Wówczas osoby te mogłyby się zapoznawać z dowodami równoległe w czasie, gdy z aktami zapoznaje się sąd.

Aktualnie obowiązujące przepisy nie obligują ani prokuratora, ani sądu do doręczenia lub nawet udostępnienia podejrzanemu/oskarżonemu lub obrońcy wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania. Sytuacja ta jest trudna do zaakceptowania. Podejrzany/oskarżony i jego obrońca powinni mieć możliwość zapoznania się z prokuratorskim wnioskiem, choćby po to, by móc się odnieść do argumentów zaprezentowanych w nim przez oskarżyciela.

34 Przepis ten stanowi, że jeżeli zachodzi uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia albo wolności świadka lub osoby dla niego najbliższej, prokurator dołącza do wniosku, o którym mowa w art. 250 § 2a k.p.k., w wyodrębnionym zbiorze dokumentów, dowody z zeznań świadka, których nie udostępnia się oskarżonemu i jego obrońcy.

Konieczne jest wprowadzenie **obowiązku doręczenia wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania podejrzanemu/oskarżonemu i jego obrońcy.**

Trzeba również zgłosić postulat, by w przepisach Kodeksu postępowania karnego **wyraźnie określić, który organ jest odpowiedzialny za udostępnienie akt podejrzanemu/oskarżonemu oraz obrońcy.** W praktyce zdarza się bowiem, że prokurator, nie zaznajamiając tych osób z materiałem dowodowym, wysyła akta wraz z wnioskiem do sądu, wskazując, że to sąd będzie tym organem, który udostępni akta podejrzanemu/oskarżonemu lub obrońcy. Sąd z kolei powołuje się na to, że nie jest dysponentem akt postępowania przygotowawczego i wskazuje, iż to prokurator jest odpowiedzialny za udostępnienie akt. Konsekwencją takiego stanu rzeczy może być to, iż uprawnione osoby otrzymują dostęp do materiałów dopiero w trakcie posiedzenia aresztowego, przez co nie mają odpowiedniego czasu na zapoznanie się z dowodami stanowiącymi podstawę skierowania wniosku o zastosowanie izolacyjnego środka przymusu.

Należy wprowadzić ustawowy wymóg, by w sytuacji, kiedy zostało złożone zażalenie na postanowienie w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania, **organ dysponował kopią materiałów zalegających w aktach, tak by bez przeszkód mógł prowadzić czynności procesowe.**

Aktualnie bowiem ma miejsce sytuacja, że jeżeli dochodzi do zaskarżenia postanowienia aresztowego, akta są przesyłane do sądu. Zdarza się, że zwracane są one dopiero po kilku tygodniach. W takich sytuacjach oskarżyciel powołuje się często na to, że nie mógł przeprowadzić zaplanowanych czynności postępowania przygotowawczego, gdyż nie dysponował aktami, które zostały przekazane do sądu. Oczywistym jest, że w demokratycznym państwie prawnym w realiach XXI w. nie sposób zaakceptować, by taka przeszkoda natury technicznej miała wpływ na tempo prowadzenia sprawy karnej. Problem ten może zostać przecież z łatwością rozwiązany. Dzięki zarysowanemu rozwiązaniu strona będzie mogła złożyć zażalenie na

postanowienie aresztowe bez obaw o to, że realizacja tej czynności wydłuży postępowanie i w konsekwencji czas spędzony w izolacji.

Analogiczne wnioski należy sformułować w odniesieniu do sytuacji, kiedy prokurator lub sąd składa wniosek o przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania. Artykuł 263 § 6 k.p.k. wskazuje, że organy te muszą złożyć taki wniosek najpóźniej 14 dni przed upływem dotychczas określonego terminu stosowania tego środka i jednocześnie przesłać do właściwego sądu akta sprawy. Przesłanie tychże akt nie powinno tamować przebiegu postępowania głównego.

7.4. Przesłanki ogólne stosowania tymczasowego aresztowania

Przesłanki ogólne stosowania tymczasowego aresztowania zostały opisane w art. 249 k.p.k. Przepis został ujęty ogólnie jako odnoszący się do wszystkich środków zapobiegawczych.

Wydaje się, że warto jednak odzwierciedlić w jego treści pogląd prezentowany aktualnie w orzecznictwie, że sąd, rozpoznając wniosek w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania, jest **zobowiązany do kontroli wskazanego we wniosku opisu czynu zarzucanego podejrzanemu oraz jego kwalifikacji prawnej**. Są to bowiem elementy, które mogą okazać się istotne z perspektywy oceny, czy istnieje obawa destabilizacji postępowania karnego (szerzej piszemy o tym również w części dotyczącej uzasadnień postanowień).

7.5. Przesłanki szczególne stosowania tymczasowego aresztowania z art. 258 § 1 k.p.k.

Artykuł 258 § 1 k.p.k., dotyczący zarówno tymczasowego aresztowania, jak też wszystkich innych środków zapobiegawczych, w zasadniczej części został ujęty prawidłowo i nie wymaga większych zmian (co oczywiście nie oznacza, że nie wymaga ich wcale).

Nie budzi przede wszystkim zastrzeżeń art. 258 § 1 pkt 2 k.p.k., który pozwala stosować izolacyjny instrument przymusu procesowego wtedy, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne. Nie budzi też większych wątpliwości przesłanka w postaci istnienia uzasadnionej obawy ucieczki lub ukrycia się.

W odniesieniu do art. 258 § 1 k.p.k. zasadne jest zgłoszenie dwóch propozycji zmian.

Po pierwsze warto w przywołanym przepisie zaznaczyć, że **obawy w nim wymienione powinny być nie tylko uzasadnione, ale również realne**. Potwierdzono by tym samym pogląd prezentowany w orzecznictwie i piśmiennictwie, że zagrożenie ucieczki podejrzanego/oskarżonego, ukrycia się lub niebezpieczeństwo matactwa nie może być abstrakcyjne, ale musi być rzeczywiste i poparte konkretnymi dowodami. Nie idzie przy tym o realne ryzyko podjęcia samej próby ucieczki czy matactwa, ale **realność ich skutecznego, negatywnego wpływu na proces**.

Po drugie korekcie trzeba poddać treść art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k., mówiącego o sytuacji, gdy podejrzaný/oskarżony nie ma w kraju miejsca stałego pobytu. Ta część art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k. rodzi ryzyko nadużywania izolacyjnego wobec obcokrajowców, którzy na co dzień mieszkają poza granicami Polski. Osoby takie nie będą mieć przecież w Polsce miejsca stałego pobytu.

Wskazano już we wcześniejszych analizach, że to, iż cudzoziemiec na co dzień mieszka poza granicami naszego kraju, nie musi automatycznie rodzić obawy ucieczki lub ukrycia się³⁵. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy miejsce jego pobytu mieści się na terytorium Unii Europejskiej.

35 Takie twierdzenie jest zresztą prezentowane w doktrynie: K. Eichstaedt, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. D. Świecki, Warszawa 2023, komentarz do art. 258 k.p.k., teza 10.

Uzasadnione jest wyeliminowanie z art. 258 § 1 pkt 1 k.p.k. odwołania do braku miejsca stałego pobytu na terenie Polski.

Dostrzegalna jest naganna, nie mająca oparcia w przepisach praktyka polegająca na stosowaniu tzw. „aresztów wydobywczych”, polegająca na aplikowaniu izolacyjnego środka przymusu bez potrzeby zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, lecz wyłącznie po to, by skłonić podejrzanego/oskarżonego do przyznania się do winy oraz złożenia wyjaśnień obciążających siebie oraz inne osoby.

Należy rozważyć wprowadzenie regulacji wprost zakazującej stosowania „aresztów wydobywczych”.

Byłaby to dyrektywa kierunkowa podobna do tej, która zakazuje tortur oraz niehumanitarnego traktowania lub karania człowieka, której obecność w przepisach obowiązującego prawa nie jest uznawana za redundantną.

7.6. Grożąca surowa kara: art. 258 § 2 k.p.k.

Należy zauważyć, że art. 258 § 2 k.p.k. traktowany jest przez sądy jako samodzielna przesłanka stosowania tymczasowego aresztowania. Zdarza się, iż niektóre postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania opierają się na tym, że podejrzanemu/oskarżonemu grozi wymierzenie surowej kary. Można wręcz napotkać takie decyzje aresztowe, w których uzasadnieniu sąd przyznaje, że nie istnieje obawa ucieczki, ukrycia się lub matactwa, lecz za aplikacją izolacyjnego instrumentu przymusu przemawia grożąca surowa kara. W takich sytuacjach areszt nie ma nic wspólnego z zabezpieczeniem prawidłowego toku postępowania karnego, lecz staje się antycypacją możliwej do wymierzenia w przyszłości sankcji.

Zdarzają się sprawy, w których niewątpliwie areszt jest już odbywaniem kary, którą sąd orzeknie w przyszłości. Możliwe jest więc uelastycznienie przesłanki z art. 258 § 2 k.p.k., tak by w wyjątkowych (a nie, tak jak obecnie,

w każdym) przypadkach mogła być podstawą zastosowania lub przedłużenia aresztu przy jednoczesnej rezygnacji z rygorów związanych ze stosowaniem tego środka.

Stosowanie tymczasowego aresztowania wyłącznie na podstawie grożącej surowej kary stanowi nie tylko rażące naruszenie prawa procesowego, ale również art. 31 ust. 3 Konstytucji. Trzeba bowiem pamiętać, że przesłanką ogólną stosowania wszystkich środków zapobiegawczych, w tym tymczasowego aresztowania, jest przesłanka celowości. Środki te aplikuje się bowiem „w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania”. Oczywiście wydaje się, że cel zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania zachodzi tylko wówczas, gdy jego bieg jest w jakiś sposób zagrożony. Po co zabezpieczać proces, skoro nie występuje dla niego żadne realne niebezpieczeństwo?

Artykuł 249 § 1 k.p.k. musi być interpretowany poprzez wyrażony w art. 31 ust. 3 Konstytucji test proporcjonalności, który to przepis musi być uwzględniany przy interpretacji wszystkich regulacji ograniczających konstytucyjne wolności lub prawa jednostki. Dla spełnienia tego testu konieczne jest spełnienie trzech przesłanek: celowości, konieczności oraz proporcjonalności *sensu stricto*. Element konieczności zachodzi wówczas, gdy występuje niebezpieczeństwo dla postępowania karnego, przed którym trzeba je zabezpieczyć. Jeżeli bowiem takie zagrożenie nie istnieje, sięgnięcie po izolacyjny środek przymusu nie jest do niczego potrzebny.

Zwolennicy poglądu, iż art. 258 § 2 k.p.k. wyraża samoistną przesłankę stosowania tymczasowego aresztowania, nie negują jednocześnie tego, iż aplikacja tego środka musi spełniać ogólne przesłanki konieczności i celowości. Nie ma sporu co do tego, iż ich spełnienie musi zostać odrębnie zbadane. Badanie to polega na identyfikacji zagrożeń dla biegu postępowania, które sprawiają, że stosowanie tymczasowego aresztowania jest celowe i konieczne. Tymi zagrożeniami może być nic innego jak to, że podejrzany/oskarżony ucieknie lub ukryje się bądź dopuści się mactwa procesowego.

Oznacza to, że w art. 258 k.p.k. opisano jedynie konkretyzację tego, co można odczytać z samego art. 249 § 1 k.p.k. Przy takim ujęciu art. 258 § 2 k.p.k. nie powinien opisywać samoistnej przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania. W tej perspektywie art. 258 § 2 k.p.k. wprowadza jedynie możliwe do obalenia domniemanie, że wysoka kara może motywować oskarżonego do matactwa, ucieczki itd. W orzecznictwie jednak ugruntowany jest pogląd, iż każde zagrożenie surową karą tworzy domniani obawy matactwa czy ucieczki. W praktyce jest ono nie do obalenia.

Zaprezentowana perspektywa jest często niedostrzegana w orzecznictwie. Z tego powodu błędna wykładnia art. 258 § 2 k.p.k. stanowi przyczynę nadużywania stosowania tymczasowego aresztowania, co stanowi w Polsce problem systemowy, dostrzegany w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Często zdarza się, że sądy stwierdzając spełnienie elementów wymienionych w art. 258 § 2 k.p.k. w ogóle nie silą się na wykazywanie, że w realiach danej sprawy istnieje realna obawa ucieczki, ukrycia się lub matactwa. Wspomniany przepis stał się zatem – ujmując rzecz w prostych słowach – „samograjem” pozwalającym stosować masowo izolacyjny środek przymusu procesowego. Przyczynia się to do patologizacji praktyki aresztowej.

Uwzględniając dotychczasowe ustalenia **art. 258 § 2 k.p.k. powinien zostać uchylony**³⁶.

Taki zabieg zmuszałby sąd do konieczności wykazania, że w realiach konkretnej sprawy istnieją uzasadnione obawy, że jeżeli podejrzany/oskarżony pozostanie na wolności, wówczas zaistnieje ryzyko destabilizacji postępowania karnego.

36 Zgodnie z wynikami ankiety przeprowadzonej w lutym 2023 roku przez Naczelną Radę Adwokacką, **38,9% respondentów wskazało na konieczność usunięcia/zmiany przesłanki surowej kary grożącej oskarżonemu (art. 258 § 2 k.p.k.)** jako propozycje zmian obowiązujących przepisów dotyczących stosowania i przedłużania tymczasowego aresztowania.

Usunięcie art. 258 § 2 k.p.k. nie spowoduje tego, że grożąca surowa kara nie będzie miała znaczenia przy badaniu zasadności stosowania tymczasowego aresztowania. Będzie ona jednym z wielu czynników mających znaczenie dla oceny, czy w konkretnym przypadku istnieje realna obawa destabilizacji procesu przed podejrzanego/oskarżonego.

Alternatywą w stosunku do zaproponowanego rozwiązania może być próba ulepszenia omawianego przepisu w kierunku jego doprecyzowania, tak aby ograniczyć stosowanie przesłanki surowej kary do sytuacji, w których rzeczywiście surowa kara jest realnie możliwa do orzeczenia.

Jak już wskazywano, nie można przesłanki tej utożsamiać z samym ustawowym zagrożeniem karą. Jednakże z powodu tego, iż tak właśnie dzieje się w praktyce, **postulować można utworzenie katalogu przestępstw, których duże prawdopodobieństwo popełnienia mogłoby powodować możliwość zastosowania aresztu i jego przedłużania.**

O ile w demokratycznym państwie prawa uzasadnione byłoby wskazanie, że przesłanka ta może mieć zastosowanie tylko w przypadku zbrodni (czyli przestępstw zagrożony karą co najmniej 3 lat pozbawienia wolności)³⁷, to obecna treść Kodeksu karnego, zmienianego w zupełnie populistyczny sposób, stoi jej na przeszkodzie. Zbrodnią są także przestępstwa przeciwko interesom fiskalnym państwa, tzw. zbrodnia VATowska opisana w art. 277a § 1 k.k.

Przesłanka surowej kary musi uwzględniać dobro prawne, jakie sprawca naruszył w ramach popełnionego przestępstwa. Nie budzi to wątpliwości w przypadku zabójstwa, ale rodzi już problemy przy obrocie nieprawdziwymi fakturami VAT. Konstrukcja tej przesłanki zastosowania aresztu, przy założeniu, że może ona być jedyną podstawą jego zastosowania, musi zakładać, iż władza wykonawcza może chcieć jej nadużywać poprzez zależną od siebie prokuraturę. Z tego powodu wydaje się, że możliwe byłoby

37 Zob. też: P. Czarnecki, *Tymczasowe...*, s. 72.

wskazanie w przepisie Kodeksu postępowania karnego, że możliwe jest zastosowanie aresztu wyłącznie przy prognozowanej, realnej karze 6-8 lat pozbawienia wolności lub wyższej.

Możliwość orzekania aresztu w oparciu o zagrożenie surową karą powinna być skorelowana z treścią art. 258 § 3 k.p.k., poprzez odesłanie do popełnienia przestępstwa przeciwko najistotniejszym dobrom prawem chronionym. Ponadto sąd powinien mieć możliwość ograniczenia w postanowieniu rygorów związanych z przebywaniem areszcie. Często bowiem sprawy o zabójstwo nie są skomplikowane dowodowo, od razu w zasadzie znana jest osoba sprawcy, a więc w istocie po pewnym czasie izolacja w zakładzie karnym, mimo że w ramach aresztu, jest już odbywaniem przez niego kary.

Możliwe do rozważenia jest również wprowadzenie taksatywnego (zamkniętego) katalogu przestępstw, których popełnienie z dużym prawdopodobieństwem, przy konieczności uzasadnienia prognozy wysokiej kary uzasadniałoby sięgnięcie po tę kodeksową przesłankę.

7.7. Czas stosowania tymczasowego aresztowania

Stosując areszt oraz decydując o jego przedłużeniu, sąd określa czas stosowania środka. Zgodnie z treścią art. 263 § 1 k.p.k.: „W postępowaniu przygotowawczym sąd, stosując tymczasowe aresztowanie, oznacza jego termin na okres nie dłuższy niż 3 miesiące”. Jak wskazują wyniki badań aktowych, przeprowadzonych przez Fundację Court Watch Polska, w przeważającej liczbie przypadków sądy stosują maksymalny okres omawianego środka.

Jako zasadę należy wprowadzić orzekanie aresztu w maksymalnym wymiarze 1 miesiąca, zaś zastosowanie tymczasowego aresztowania na okres 3 miesięcy byłoby dopuszczalne jedynie w przypadku wykazania przez prokuratora, że ryzyko negatywnego wpływania na proces ma charakter trwały/nieprzemijający.

Odrębnym zagadnieniem jest kwestia przewlekłości stosowania aresztu. Stanowi to dostrzegalny w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka problem systemowy. Warto zatem rozważyć pewne zmiany w przepisach dotyczących czasu, w jakim dopuszczalne jest stosowanie tego izolacyjnego środka przymusu. Być może modyfikacja ta powinna też dotyczyć okresu wskazanego w art. 263 § 1 k.p.k. Stanowi on, że w postępowaniu przygotowawczym sąd, stosując tymczasowe aresztowanie, oznacza jego termin na okres nie dłuższy niż 3 miesiące.

Warto rozważyć, czy pierwsze zastosowanie izolacyjnego środka przymusu powinno następować na krótszy czas. Z kolei art. 263 § 2 i 3 k.p.k. ustalają maksymalne okresy stosowania tymczasowego aresztowania. Po pierwsze, nie mają one bezwzględne charakteru, po drugie zaś dotyczą tylko fazy postępowania przygotowawczego oraz postępowania sądowego do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji. W postępowaniu przygotowawczym czas ten nie może przekroczyć 12 miesięcy, zaś w postępowaniu sądowym (do wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji) – do 2 lat. Wydaje się, że okresy te powinny zostać skrócone o połowę.

Wskazane powyżej okresy mogą, stosownie do art. 263 § 4 k.p.k., zostać przedłużone przez sąd apelacyjny, w którego okręgu prowadzi się postępowanie na wniosek sądu, przed którym sprawa się toczy, a w postępowaniu przygotowawczym na wniosek właściwego prokuratora bezpośrednio przedłożonego wobec prokuratora prowadzącego lub nadzorującego śledztwo.

Natomiast, jak stanowi art. 263 § 7 k.p.k., jeżeli zachodzi potrzeba stosowania tymczasowego aresztowania po wydaniu pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji, każdorazowe jego przedłużenie może następować na okres nie dłuższy niż 6 miesięcy. Powoduje to, że w polskim porządku prawnej właściwie nie istnieje maksymalna bezwzględna granica czasu, po przekroczeniu której stosowanie izolacyjnego środka przymusu nie jest już dopuszczalne. Należy z pewnością zmienić ten stan rzeczy.

Warto również dokonać pewnej zmiany w obrębie przesłanek, których spełnienie pozwala na przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania poza okresy wskazane w art. 263 § 2 i 3 k.p.k. Aktualnie przedłużenie takie jest możliwe, jeżeli konieczność taka powstaje w związku z:

- zawieszeniem postępowania karnego;
- czynnościami zmierzającymi do ustalenia lub potwierdzenia tożsamości oskarżonego;
- wykonywaniem czynności dowodowych w sprawie o szczególnej zawiłości lub poza granicami kraju;
- celowym przewlekaniem postępowania przez oskarżonego.

Przesłanka trzecia (wykonywanie czynności dowodowych w sprawie o szczególnej zawiłości lub poza granicami kraju) jest zanadto nieostra i niedookreślona, co może przyczynić się do nadużywania stosowania tymczasowego aresztowania.

Sąd, podejmując decyzję w przedmiocie przedłużenia tymczasowego aresztowania, powinien rozliczać organ dysponujący z tego, czy sprawnie prowadzi czynności procesowe. Winien zwłaszcza wymagać od niego wskazania, jakie czynności zamierza podjąć w dalszym toku postępowania oraz w jakim czasie zostaną one wykonane.

Sąd musi również dociekać, dlaczego czynności, które zostały wskazane we wcześniejszych wnioskach aresztowych, nie zostały zrealizowane w czasie, na jaki poprzednio zastosowano izolacyjny środek przymusu. Wówczas na organie dysponującym powinien spoczywać ciężar wykazania, że niewykonanie zaplanowanych czynności postępowania nastąpiło z przyczyn obiektywnych, niezależnych, nie zaś z powodów leżących po stronie wnioskującego o areszt. Jeżeli przykładowo okaże się, iż postępowanie przygotowawcze prowadzone jest opieszale, zaś zaplanowane czynności mogły zostać wykonane wcześniej przez organ dysponujący, sąd, „rozliczając” oskarżyciela ze sposobu wykonywania przez niego obowiązków nie powinien godzić się na przedłużenie tymczasowego aresztowania.

Należy postulować, by odpowiedni zakaz w tym zakresie został wpisany do ustawy. Zdarza się bowiem dziś, że sądy przedłużają stosowanie tymczasowego aresztowania pomimo faktu, że przez wiele miesięcy prokurator nie wykonuje żadnych merytorycznych czynności w śledztwie. Sytuacja taka jest niedopuszczalna. Chcąc jej zapobiec, odpowiedni efekt można osiągnąć poprzez doprecyzowanie art. 263 § 2 k.p.k. Można by mu np. nadać brzmienie:

„Jeżeli ze względu na szczególne okoliczności sprawy, z przyczyn niezależnych od prokuratora, nie można było ukończyć postępowania przygotowawczego w terminie określonym w § 1, na wniosek prokuratora, sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy, gdy zachodzi tego potrzeba, może przedłużyć tymczasowe aresztowanie na okres, który łącznie nie może przekroczyć 12 miesięcy. Sąd nie może przedłużyć stosowania tymczasowego aresztowania, jeżeli nie udało się zakończyć postępowania przygotowawczego w terminie określonym w § 1 z przyczyn leżących po stronie prokuratora”.

Z powyższym wiąże się kwestia przeprowadzania czasochłonnych dowodów, których przeprowadzenie nie jest konieczne na etapie postępowania przygotowawczego. Mowa tu przede wszystkim o dowodach z opinii biegłych, w sytuacji, gdy mają one jedynie potwierdzić wersję wydarzeń, która już wynika z innych, przeprowadzonych dowodów. W tym zakresie rozwiązanie nie leży jednak w treści prawa, a w praktyce jego stosowania.

Nie bez znaczenia jest też fakt, że samo stosowanie aresztu wydatnie wpływa na długotrwałość postępowania. Wynika to w przemożnym zakresie z niedomagań organizacyjnych systemu. Przykładowo: zdarzają się przypadki, w których sąd musi odwołać rozprawę z udziałem aresztowanego oskarżonego, ponieważ nie można zorganizować jego konwoju do budynku sądu. Kwestia ta nie wiąże się bezpośrednio z treścią prawa, warto jednak zwrócić na nią uwagę. Poprawa systemu konwojowania wydatnie przyczyniłaby się do usprawnienia postępowań.

Podsumowanie

- Wśród problemów związanych ze stosowaniem tymczasowego aresztowania na pierwszym miejscu wskazać należy ograniczony czas na przeanalizowanie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego oraz należyte przygotowanie się do posiedzenia aresztowego. Czas na podjęcie decyzji o zastosowaniu tymczasowego aresztowania przez sąd ograniczony jest przez ścisłe ramy wynikające z unormowań konstytucyjnych.
- Możliwość efektywnego wykorzystania przewidzianego konstytucyjnie czasu doznaje ograniczenia na skutek m.in. obłożenia sędziów w tym samym czasie innymi obowiązkami (przygotowanie na wokandy) czy korzystaniem z akt postępowania w wersji papierowej (co ogranicza i spowalnia obieg dokumentów).
- W dalszej perspektywie, procedura nie przewiduje możliwości wyłączenia się przez sędziego orzekającego w sprawie co do zastosowania tymczasowego aresztowania od orzekania w postępowaniu karnym, co rodzi niepotrzebne ryzyko negatywnego nastawienia się przez sędziego do sprawy już na początku postępowania.
- Negatywnie należy ocenić brak utajnienia listy sędziów pełniących dyżury aresztowe.
- Brak jest regulacji nakazujących doręczenie podejrzanemu/oskarżonemu i jego obrońcy wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania – należy ją wprowadzić.
- Z perspektywy przepisów dotyczących przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania negatywnie ocenić należy istnienie przesłanki zawartej w art. 258 § 1 pkt. 1 k.p.k. pozwalającej na stosowanie aresztu wobec osób nie posiadających stałego miejsca pobytu na terenie kraju.
- Nie do zaakceptowania w świetle polskiej Konstytucji i uwarunkowań procesowych jest stosowanie tymczasowego aresztowania jedynie w oparciu o przesłankę surowej kary grożącej za popełniony czyn. Ta przesłanka kodeksowa, z uwagi na generowanie zbyt patologicznej praktyki stosowania prawa, powinna zostać uchylona.

- Do nadużyć prowadzi możliwość orzekania tymczasowego aresztowania na okres do 3 miesięcy. Ryzyko to potęgować może brak praktyki rozliczania przez sądy prokuratora z czynności dowodowych przeprowadzonych w okresie stosowania tymczasowego aresztowania podczas składania wniosku o jego przedłużenie.
- Postulowanym rozwiązaniem wskazanych problemów byłoby utworzenie odrębnego stanowiska sędziowskiego, odpowiedzialnego za orzekanie w przedmiocie tymczasowych aresztowań, który nie byłby obciążony w tym samym czasie innymi obowiązkami.
- Proponujemy wprowadzić fakultatywne wydłużanie okresu zatrzymania, w trakcie którego sądy i obrońcy zyskaliby szansę na dokładniejsze zapoznanie się z aktami sprawy, a także o udostępnianie akt w wersji elektronicznej.
- Sędziowie orzekający w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania powinni być wyłączani z prowadzenia tej samej sprawy na etapie postępowania przed sądem.

8. Dostęp do obrońcy

Rozdział punktuje istniejące utrudnienia w dostępie do obrońcy wynikające z regulacji prawnych oraz praktyki postępowania, zarówno na etapie przed, jak i po zastosowaniu tymczasowego aresztowania. Wskazujemy standardy wynikające z prawa unijnego, które nie zostały dotąd zaimplementowane w Polsce. Postulujemy wprowadzenie do Kodeksu postępowania karnego możliwości wyznaczenia przez sąd z urzędu, na żądanie osoby pozbawionej wolności, adwokata lub radcy prawnego do kontaktu przed przesłuchaniem oraz uczestnictwa w nim i udziału w posiedzeniu w przedmiocie stosowania tymczasowego aresztowania.

8.1. Dostęp do obrońcy po zatrzymaniu a przed zastosowaniem tymczasowego aresztowania

Z punktu widzenia sytuacji procesowej podejrzanego lub oskarżonego, który jest poddawany procedurze tymczasowego aresztowania, niezwykle istotna jest możliwość korzystania z pomocy obrońcy bezpośrednio po zatrzymaniu. Wtedy bowiem dochodzi do przedstawienia zarzutów i przesłuchania w charakterze podejrzanego. To, co wówczas wyjaśni zatrzymany, może rzutować na ostateczny wynik postępowania karnego. Wyjaśnienia podejrzanego mogą się również okazać istotne z punktu widzenia podjęcia decyzji w przedmiocie tymczasowego aresztowania. Protokół z tej czynności stanowi dowód, w oparciu o który można czynić ustalenia

w przedmiocie tego, czy zostały spełnione przesłanki stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego.

Obranie sensownej taktyki procesowej na tym etapie może się więc okazać kluczowe z punktu widzenia losów jednostki. Często nie sposób jej obrać bez pomocy profesjonalnego obrońcy, tym bardziej, że na tym etapie postępowania karnego zatrzymanemu towarzyszy ogromna niepewność i presja psychiczna oraz (niekiedy) zmęczenie, co utrudnia dokonanie pełnej i rzetelnej oceny własnego położenia.

Przypomnieć trzeba, że w **Polsce nie doszło do implementacji Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z 22.10.2013 r.** w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczących europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności, Dz.Urz.UE.L. 2013, poz. 294.1. Powinna ona zostać transponowana do polskiego porządku prawnego do 27.11.2016 r.³⁸

Jakkolwiek w obrębie Kodeksu postępowania karnego znajdują się przepisy dotyczące możliwości korzystania przez zatrzymanego z pomocy profesjonalnego prawnika, tym niemniej wydaje się, że wbrew stanowisku prezentowanemu przez Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego³⁹,

38 W związku z zaniechaniem implementacji tej dyrektywy Rzecznik Praw Obywatelskich wystosował szereg wystąpień do organów władzy publicznej: zob. np. <https://bjp.brpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20RPO%20do%20Prezesa%20Rady%20Ministr%C3%B3w%20ws.%20wprowadzenia%20dyrektywy%20gwarantuj%C4%85cej%20m.in.%20prawo%20zatrzymanego%20do%20adwokata.pdf>

39 Stanowisko takie zostało wyrażone przez Ministra Sprawiedliwości w piśmie z dnia 17.02.2017 r. (znak DL-III-072-29/16) skierowanym do Rzecznika Praw Obywatelskich, w którym wskazano: „W Ministerstwie Sprawiedliwości, w związku z dyrektywą 2013/48/UE, przeprowadzona została analiza przepisów zawartych w tym instrumencie i odpowiadających im uregulowań. Doprowadziła ona do wniosku, iż obecnie obowiązujące prawo polskie w pełni odzwierciedla postulaty powołanej dyrektywy”.

regulacje te nie spełniają minimalnych standardów, które wynikają z dyrektywy 2013/48/UE.

W art. 245 § 1 k.p.k. wskazano, że zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę. Po tym zaś, jak zatrzymany uzyska status podejrzanego, będzie mógł ustanowić obrońcę.

Artykuł 249 § 3 k.p.k. stanowi, że przed zastosowaniem środka zapobiegawczego sąd lub prokurator przesłuchuje podejrzanego/oskarżonego. Z regulacji tej wynika więc, iż udział zatrzymanego w posiedzeniu w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania jest obowiązkowy⁴⁰, chyba że jego przesłuchanie jest niemożliwe z uwagi na ucieczkę lub ukrycie się. Należy również dopuścić obrońcę do udziału w przesłuchaniu podejrzanego/oskarżonego, które odbywa się przed zastosowaniem środka zapobiegawczego, jeżeli obrońca stawia się na tę czynność. Niemniej jednak zawiadomienie takiego obrońcy o terminie przesłuchania nie jest obowiązkowe, chyba że podejrzany/oskarżony o to wnosi, a nie utrudni to przeprowadzenia czynności. Regulacje te dopełnia art. 301 k.p.k., który stanowi, że na żądanie podejrzanego należy przesłuchać go z udziałem ustanowionego już obrońcy. Jego niestawiennictwo nie tamuje jednak przesłuchania.

Postanowienia zawarte w dyrektywie 2013/48/UE mają szeroki zakres zastosowania. Nie dotyczą one tylko podejrzanych lub oskarżonych, ale również mogą odnosić się do osób podejrzanych (takich, którym jeszcze nie przedstawiono zarzutów, ale znajdują się w orbicie zainteresowania organów ścigania)⁴¹. Stosownie do art. 2 ust. 1 dyrektywy, akt ten stosuje się do podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym od chwili poinformowania ich przez właściwe organy państwa członkowskiego,

40 Zob. np. postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 7.03.2018 r., II AKz 142/18.

41 J. Barcik, T. Srogosz, *Prawo dostępu do adwokata w Polsce w świetle dyrektywy 2013/48/UE*, „Palestra” 2015, nr 7-8, s. 246.

za pomocą oficjalnego powiadomienia lub w inny sposób, o tym, że są podejrzani lub oskarżeni o popełnienie przestępstwa, niezależnie od tego, czy zostali pozbawieni wolności. Ustęp 3 tego przepisu stanowi zaś, że dyrektywę stosuje się także do osób – innych niż podejrzani lub oskarżeni – które w toku przesłuchania przez policję lub inny organ ścigania stają się podejrzanymi lub oskarżonymi. Do regulacji tej nawiązuje pkt 21 preambuły. Wspomniano w nim, że jeżeli w czasie przesłuchania osoba inna niż podejrzany lub oskarżony staje się podejrzanym lub oskarżonym, przesłuchanie należy natychmiast zawiesić. Jednakże należy umożliwić kontynuowanie takiego przesłuchania, jeżeli dana osoba została poinformowana, że jest podejrzanym lub oskarżonym i ma możliwość skorzystania w pełni z praw przewidzianych w dyrektywie. Nie ma więc wątpliwości, że standardy dyrektywy mają zastosowanie zarówno na etapie, o którym mowa w art. 245 § 1 k.p.k., jak i w procedurze aresztowej.

Z uwagi na fakt, że czynności z osobą zatrzymaną, w tym postawienie jej zarzutu i przesłuchanie w charakterze podejrzanego, mogą być realizowane w bardzo krótkim odstępie czasu i mieć dynamiczny charakter, jednostka może zostać faktycznie pozbawiona możliwości skorzystania na tym etapie z pomocy obrońcy. Osoba zatrzymana często nie jest przygotowana na konieczność natychmiastowego skontaktowania się z prawnikiem. Co prawda obrońcę może również ustanowić dla pozbawionego wolności inna osoba (np. członek rodziny), jednak taki adwokat lub radca prawny może z przyczyn czysto obiektywnych nie zdołać skontaktować się z klientem przed pierwszym przesłuchaniem i wziąć udział w takiej czynności.

Co prawda art. 249 § 5 k.p.k. nakazuje wyznaczyć obrońcę z urzędu na wniosek oskarżonego, który takowego nie ustanowił, lecz dotyczy to wyłącznie czynności przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania oraz rozpoznania zażalenia na zastosowanie lub przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania. Zapewnienie osobie pozbawionej wolności pomocy prawnej na tym etapie może okazać się zbyt późne z punktu widzenia należytej ochrony jej interesów. Tymczasem postanowienia dyrektywy 2013/48/UE kładą nacisk na prawo dostępu do adwokata najwcześniej, jak

tylko to możliwe, przed pierwszym przesłuchaniem lub niezwłocznie po pozbawieniu wolności⁴². Co więcej, prawo dostępu do adwokata powinno być zapewnione w takim terminie i w taki sposób, aby podejrzany lub oskarżony mógł rzeczywiście i skutecznie wykonywać przysługujące mu prawo do obrony (art. 3 ust. 1 dyrektywy).

Z uwagi na fakt, że dyrektywa nie została implementowana przez Polskę w terminie, zaś dotyczy ona praw i wolności jednostki w relacji obywatel-państwo, **może być stosowana bezpośrednio**⁴³. Należy więc przyznawać podejrzanemu lub oskarżonemu zawarte w niej gwarancje nawet wówczas, gdy nie zostały one wprost przewidziane w przepisach Kodeksu postępowania karnego. Nie zmienia to oczywiście faktu, że **mimo możliwości bezpośredniego stosowania dyrektywy, ustawodawca powinien dokonać takich stosownych zmian w przepisach proceduralnych, by spełniały one standardy zawarte w akcie unijnym.**

Przewidziane w dyrektywie prawo do korzystania z pomocy adwokata nie ma charakteru absolutnego. Może ono zostać ograniczone w wyjątkowych sytuacjach, które zostały opisane w tymże akcie. Przede wszystkim w art. 3 ust. 6 dyrektywy wskazano, że można zastosować czasowe odstępstwo m.in. od prawa do kontaktu podejrzanego lub oskarżonego przed przesłuchaniem lub korzystania z jego pomocy w trakcie przesłuchania, lecz może to następować tylko „w wyjątkowych okolicznościach” i jedynie na etapie postępowania przygotowawczego. Ograniczenie to może być wprowadzone tylko w takim zakresie, jaki jest uzasadniony w realiach danej sprawy jednym z następujących powodów:

42 J. Barcik, T. Srogosz, *Prawo...*, s. 243 i 248. Zob. wyroki ETPC wydane w sprawach John Murray v. Zjednoczone Królestwo, Salduz v. Turcja; Dayanan v. Turcja (skarga nr 7377/03).

43 Dyrektywa unijna może być bezpośrednio stosowana wówczas, gdy jej przepisy są bezwarunkowe, jasne i precyzyjne, zaś sama dyrektywa nie została transponowana w terminie (zob. wyrok TSUE z 4.12.1974 r. w sprawie Yvonne van Duyn przeciwko Home Office, sprawa 41-74).

- w przypadku pilnej potrzeby zapobieżenia poważnym negatywnym konsekwencjom dla życia, wolności lub nietykalności cielesnej jakiejś osoby;
- w przypadku konieczności podjęcia przez organy ścigania natychmiastowego działania w celu niedopuszczenia do narażenia postępowania karnego na znaczący uszczerbek.

Tymczasem przepisy polskiej procedury nie odwołują się do takich wyjątków. Artykuł 249 § 3 k.p.k. pozwala na zaniechanie zawiadomienia obrońcy o czynności przesłuchania podejrzanego lub oskarżonego przed zastosowaniem środka zapobiegawczego, jeśli dokonanie takiej czynności utrudniłoby dokonanie takiej czynności. Nie ulega wątpliwości, że przesłanka w postaci możliwości utrudnienia czynności przesłuchania jest mniej restrykcyjna niż kryterium potencjalnego narażenia postępowania karnego na znaczący uszczerbek. Nade wszystko jednak regulacje zawarte w Kodeksie postępowania karnego nie gwarantują możliwości zapewnienia podejrzanemu/oskarżonemu kontakt z obrońcą przed pierwszym przesłuchaniem oraz uczestnictwa tego obrońcy przy początkowych przesłuchaniach, w tym nawet w posiedzeniu aresztowym. Taki stan rzeczy z pewnością nie spełnia wymogów dyrektywy.

Do Kodeksu postępowania karnego powinny zostać wprowadzone przepisy, stosownie do których sąd musiałby przyznać z urzędu na żądanie osoby podejrzanego/podejrzanego/oskarżonego, który nie ma obrońcy i jest pozbawiony wolności, adwokata lub radcę prawnego **do kontaktu przed przesłuchaniem oraz do uczestnictwa w nim oraz udziału w posiedzeniu w przedmiocie stosowania tymczasowego aresztowania.**

Oczywiście uprawnienie to powinno doznawać pewnych wyjątków, które należałoby wpisać do ustawy. Mogłoby się przecież zdarzyć, że oczekiwanie na wyznaczenie obrońcy z urzędu mogłoby rodzić ryzyko przekroczenia konstytucyjnych terminów, w trakcie których zatrzymany ma zostać oddany do dyspozycji sądu w wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania lub musi zostać podjęta decyzja przez organ jurysdykcyjnie

w przedmiocie zastosowania tego środka zapobiegawczego. Takie rozwiązanie byłoby zgodne z dyrektywą. Zabezpieczałoby bowiem postępowanie karne przed narażeniem na poważny uszczerbek.

Odstępstwo od zapewnienia realizacji m.in. prawa do kontaktu podejrzanego lub oskarżonego przed przesłuchaniem z adwokatem lub korzystania z jego pomocy w trakcie przesłuchania musi nadto:

- być proporcjonalne i nie może wykroczać poza to, co jest konieczne;
- być ściśle ograniczone w czasie;
- nie może opierać się wyłącznie na rodzaju lub wadze zarzucanego przestępstwa;
- nie może naruszać ogólnej rzetelności postępowania (art. 8 ust. 1 dyrektywy).

Istotnie jest też, że – w świetle art. 8 ust. 2 dyrektywy – na omawiane ograniczenie można zezwolić jedynie w drodze należytej uzasadnionej decyzji podjętej w trybie indywidualnym przez organ sądowy lub przez inny właściwy organ, pod warunkiem, że decyzja ta może podlegać kontroli sądowej. Zatem regulacja ta nakłada na organy procesowe wydania orzeczenia o odmowie zapewnienia dostępu do adwokata oraz jego udziału w czynnościach przesłuchania, które winno być zaskarżalne do sądu.

Tymczasem obecne przepisy Kodeksu postępowania karnego takiej procedury nie przewidują. Nie ma zaś przeszkód, by była ona stosowana poprzez bezpośrednią aplikację dyrektywy. Postulować jednak trzeba, by w sytuacji, kiedy organy postępowania karnego korzystają z możliwości ograniczenia dostępu zatrzymanemu lub aresztowanemu do obrońcy, wydawane było postanowienie, które byłoby zaskarżalne do sądu. W przypadku uwzględnienia takiego zażalenia należałoby zgłosić postulat, by na podstawie protokołu przesłuchania przeprowadzonego bez udziału obrońcy nie można było czynić niekorzystnych ustaleń dla podejrzanego/oskarżonego.

Warto odnotować, że art. 8 ust. 2 dyrektywy dotyczy również ograniczenia poufności korespondencji podejrzanego lub oskarżonego z obrońcą oraz

decyzji o obecności prokuratura lub osoby przez niego upoważnionej podczas rozmowy zatrzymanego/podejrzanego/oskarżonego z adwokatem lub radcą prawnym, które to ograniczenia można obecnie nałożyć w oparciu o art. 73 § 2 i 3 k.p.k.⁴⁴ oraz art. 245 § 1 k.p.k. *in fine*. Regulacja ta pozwala zatrzymującemu na zastrzeżenie, że będzie obecny przy rozmowie zatrzymanego z adwokatem lub radcą prawnym. Może zostać ono poczynione w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami.

Opierając się na postanowieniach dyrektywy, **decyzja o wdrożeniu zastrzeżeń opisanych w tychże przepisach powinna być zaskarżalna do sądu**. Obecne regulacje istniejące w obrębie Kodeksu postępowania karnego na to nie pozwalają. Należy więc dokonać w nich niezbędnej zmiany.

Aktualnie ograniczenia te wprowadzane są na mocy arbitralnej decyzji zatrzymującego lub prokuratora i nie ma możliwości rzetelnego skontrolowania tego, czy ich zastosowanie spełniało przesłanki ustawowe. Wydaje się jednak, że dopuszczalność wniesienia zażalenia na takie ograniczenie **może zostać wywiedzione z przepisów dyrektywy**, która może być bezpośrednio stosowana.

8.2. Dostęp do obrońcy po zastosowaniu tymczasowego aresztowania

Przebywając w areszcie śledczym, podejrzany wciąż może sam ustanowić obrońcę. Jeżeli jednak tego nie zrobi, umocowania do obrony może udzielić adwokatowi lub radcy prawnemu jakakolwiek inna osoba. Podejrzany/oskarżony ma też prawo do ubiegania się o wyznaczenie mu obrońcy

44 W świetle art. 73 § 2 k.p.k. prokurator, udzielając zezwolenia na porozumienie się tymczasowo aresztowanego z obrońcą, może zastrzec w szczególności uzasadnionych przypadkach, jeżeli wymaga tego dobro postępowania przygotowawczego, że będzie przy tym obecny sam lub osoba przez niego upoważniona. Z kolei § 3 tegoż przepisu stanowi, iż jeśli wymaga tego dobro postępowania przygotowawczego, w szczególności uzasadnionych przypadkach oskarżyciel może zastrzec kontrolę korespondencji podejrzanego z obrońcą. Zarządzenie tych ograniczeń nie może być utrzymywane lub dokonane po upływie 14 dni od daty tymczasowego aresztowania.

z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaże, iż nie jest on w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny (art. 78 § 1 k.p.k.). Wspomniano już, że jeżeli nie ma on obrońcy, może wnioskować o wyznaczenie mu go z urzędu do udziału w posiedzeniu sądu dotyczącym przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania oraz rozpoznania zażalenia na zastosowanie lub przedłużenie tego środka zapobiegawczego. Wyznaczenie to nie dotyczy jednak całego postępowania karnego, lecz wyłącznie tych konkretnych czynności, o jakich mowa w art. 249 § 5 k.p.k.

W czasie stosowania tymczasowego aresztowania niezwykle istotna jest możliwość porozumiewania się z obrońcą. Bez tego często trudno sobie wyobrazić obranie sensownej taktyki procesowej. Zwłaszcza w sprawach złożonych podmiotowo i przedmiotowo, w tym gospodarczych, w których zgromadzono wiele tomów akt, trzeba poświęcić niekiedy wiele godzin na konsultacje z prawnikiem i przygotowanie się do czynności procesowych.

W polskim porządku prawnym możemy wyróżnić trzy formy kontaktu podejrzanego/oskarżonego z obrońcą:

- widzenia;
- korespondencja listowa;
- rozmowy telefoniczne.

Widzenia mogą być nadzorowane przez prokuratora lub osobę przez niego upoważnioną, zaś korespondencja (zarówno listowna, jak i telefoniczna) może być kontrolowana. Rozwiązania te mogą być jednak stosowane maksymalnie do 14 dni od rozpoczęcia stosowania tymczasowego aresztowania.

Jeżeli ograniczenia te nie są lub nie mogą być stosowane, zasady kontaktu podejrzanego/oskarżonego z obrońcą regulują przepisy Kodeksu karnego wykonawczego oraz aktów podustawowych. Z art. 8 § 3 k.k.w. w zw. z art. 209 k.k.w. i art. 215 § 1 k.k.w. wprost wynika, że tymczasowo aresztowany może porozumiewać się ze swoim obrońcą podczas nieobecności innych osób, a rozmowy z nim w trakcie widzeń i rozmowy telefoniczne nie

podlegają kontroli. Korespondencja tymczasowo aresztowanego z obrońcą nie podlega też cenzurze, nadzorowi lub zatrzymaniu (art. 8a § 2 k.k.w. w zw. z art. 209 k.k.w.). Stosownie do art. 217b § 1 k.k.w., korespondencję tymczasowo aresztowanego z obrońcą ustanowionym lub wyznaczonym w sprawie, w której zastosowano tymczasowe aresztowanie, przesyła się bezpośrednio do adresata, chyba że organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, w szczególnie uzasadnionych wypadkach, zarządzi inaczej. Należy pamiętać, że wydanie takiego zarządzenia nie daje podstaw do poddania listów cenzurze, nadzorowi lub zatrzymania ich.

Pozytywnie trzeba ocenić fakt, iż widzenia tymczasowo aresztowanego z obrońcą nie są limitowane. Mogą się one jednak odbyć za zgodą organu dysponującego. Jeżeli tymczasowo aresztowany pozostaje do dyspozycji kilku organów, wymagana jest zgoda na widzenie każdego z nich, chyba że organy te zarządzą inaczej (art. 217 § 1 k.k.w.). Wyrażenie zgody na widzenie z obrońcą, gdy nie ma wątpliwości, że konkretny adwokat lub radca prawny został do tej roli prawidłowo umocowany, powinno być formalnością. Organ dysponujący może zarządzić, że zgoda na widzenie uprawnia do wielokrotnych widzeń (art. 217 § 1g k.k.w.). Jeśli tego nie uczyni, zakłada się, że zgoda na widzenie uprawnia do jednokrotnego widzenia.

W niektórych jednostkach prokuratury lub sądach widoczna jest praktyka, w ramach której wydawane są zgody tylko na jednokrotne widzenia. Zdarza się także, że wydaje się je z opóźnieniem. Taka sytuacja może znacząco utrudnić obrońcy możliwość prawidłowego wykonywania zadań, do których został powołany. Może stać się tak zwłaszcza wtedy, gdy należy wykonać terminową czynność, której realizacja musi być poprzedzona kontaktem z klientem.

Należy postulować wprowadzenie do polskiego prawa zasady, że **zgoda na widzenia z obrońcą uprawnia do wielokrotnych widzeń.**

Często zdarza się, że ustanowiony obrońca wykonuje zawód w siedzibie mieszczącej się w dużej odległości od aresztu, w którym przebywa jego

klient. W tej sytuacji odbywanie z nim widzeń może być w znaczącym stopniu utrudnione. Wówczas ważnym elementem wykonywania czynności obrończych jest możliwość kontaktu telefonicznego z tymczasowo aresztowanym. Te zaś, wskutek niedawnych zmian z obrębie prawa karnego wykonawczego, zostały w znaczący sposób utrudnione. Przed uzasadnieniem tego twierdzenia warto przypomnieć, że obrońca może realizować kontakty telefoniczne z tymczasowo aresztowanym wyłącznie za zgodą organu dysponującego. Jeżeli osoba ta pozostaje w dyspozycji dwóch lub więcej organów, potrzebna jest zgoda każdego z nich, chyba że organy te zarządzają inaczej (art. 217c § 3 k.k.w.).

Pozytywnie co do zasady należy ocenić rozwiązanie zawarte w, obowiązującym od 17.09.2022 r., art. 217b § 3a k.k.w.⁴⁵ Z przepisu tego wynika, że wyrażenie zgody na korzystanie z samoinkasującego aparatu telefonicznego do kontaktu z obrońcą uprawnia do wielokrotnego kontaktu i obowiązuje do chwili zakończenia wykonywania tymczasowego aresztowania, bez względu na zmianę organu, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje. Zmiana ta eliminuje negatywny stan rzeczy istniejący przed wejściem w życie przytoczonego przepisu, polegający na tym, że jeśli akt oskarżenia został wniesiony przez prokuratora do sądu, w wyniku czego organ jurysdykcyjny stał się gospodarzem postępowania karnego, poprzednie zgody na kontakt telefoniczny traciły moc, przez co obrońca musiał się o nie ponownie ubiegać. Obecnie zaś taka konieczność nie zachodzi.

Zarządzenie o wyrażeniu zgody na kontakt telefoniczny z obrońcą może zostać cofnięte jedynie wówczas, gdy wystąpią przesłanki określone w art. 217c § 2 k.k.w. Ma to miejsce w sytuacji, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że rozmowa telefoniczna zostanie wykorzystana: 1) w celu bezprawnego utrudniania postępowania karnego; 2) do popełnienia przestępstwa, w szczególności podżegania do przestępstwa. Rzecz jasna obawa ta nie może być abstrakcyjna, lecz musi mieć charakter realny, a jej istnienie należy wykazać konkretnymi dowodami.

45 Przepis ten został wprowadzony ustawą z 5.08.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2022, poz. 1855).

Duże trudności w kontaktach telefonicznych tymczasowo aresztowanego z obrońcą rodzi obowiązujący od 17.09.2022 r. art. 217c § 1a k.k.w. Przepis ten stanowi, że pozbawiony wolności w warunkach aresztowych może korzystać co najmniej raz w tygodniu, w terminach ustalonych w porządku wewnętrznym obowiązującym w areszcie śledczym, z samoinkasującego aparatu telefonicznego do kontaktu z obrońcą.

Jakkolwiek przepis określa minimalną liczbę tygodniowych kontaktów z adwokatem lub radcą prawnym, tym niemniej w wielu jednostkach penitencjarnych wykształciła się praktyka, w ramach której, aby uzyskać możliwość więcej niż jednego kontaktu telefonicznego z obrońcą, należy uzyskać uprzednio zgodę od dyrektora jednostki penitencjarnej. Takie rozwiązania przewidziane są w porządkach wewnętrznych aresztów śledczych. Zasadność takiego rozwiązania tłumaczy się brzmieniem art. 217c § 1a k.k.w., który stanowi, że dyrektor jednostki penitencjarnej udziela zgodę na kontakt telefoniczny z obrońcą poza terminami ustalonymi w porządku wewnętrznym, jeżeli wyznaczone terminy czynności procesowych wskazują na konieczność niezwłocznego skorzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego.

Rozwiązanie takie drastycznie ogranicza przysługujące podejrzany i oskarżony prawo do obrony. Dotyczy to zwłaszcza osób, które stoją pod zarzutem w wielotomowych, skomplikowanych sprawach gospodarczych lub zarzuca się im popełnienie przestępstw w kilku sprawach karnych. Konieczność uzyskania zgody na dodatkowy kontakt telefoniczny zajmuje przecież czas, którego może zabraknąć do należytego przygotowania się do procesu. Taka sytuacja stoi w sprzeczności z dyrektywą wynikającą z art. 215 § 1 k.k.w. Przepis ten stanowi, że tymczasowo aresztowanemu należy umożliwić przygotowanie się do obrony. Dyrektywa ta jest adresowana przede wszystkim do organów wykonujących orzeczenie będące podstawą izolacji. Brak zastosowania się do tej dyrektywy może prowadzić do naruszenia przysługującego jednostce z mocy art. 42 ust. 2 Konstytucji prawa do obrony.

Dodatkowo często bywa tak, że w jednostce penitencjarnej wyznaczony jest jeden dzień w tygodniu na realizowanie kontaktu z obrońcą. Niekiedy przyjmowana jest praktyka, iż tymczasowo aresztowany wykorzystał możliwość realizacji kontaktu z obrońcą nawet wtedy, gdy aresztowanemu nie udało się do niego dodzwonić. Powoduje to, że tymczasowo aresztowany może znów podjąć próbę telefonicznego kontaktu ze swym adwokatem lub radcą prawnym dopiero po upływie tygodnia. Zmniejsza to szansę na rzetelne przygotowanie się do obrony.

Nie można również tracić z pola widzenia, iż art. 217c § 1 k.k.w. pozwala na uzyskanie dodatkowego kontaktu telefonicznego z obrońcą jedynie „w szczególnie uzasadnionych wypadkach, jeżeli wyznaczone terminy czynności wskazują na konieczność niezwłocznego skorzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego”.

Regulacja ta jest wadliwa, nakłada bowiem na tymczasowo aresztowanego lub obrońcę ciężar wykazania, że zachodzą szczególnie uzasadnione wypadki związane z wyznaczonymi terminami czynności procesowych, które uzasadniają konieczność niezwłocznego odbycia rozmowy telefonicznej. Muszą oni więc udowodnić, że potrzebne jest świadczenie pomocy prawnej poprzez odbycie dodatkowej rozmowy przez telefon. Sytuacja taka prowadzi do absurdalnych konsekwencji. Artykuł 217c § 1 k.k.w. nakłada na dyrektora aresztu śledczego obowiązek oceny, czy podejrzany/oskarżony potrzebuje skorzystać z pomocy obrońcy. Tymczasem szczegóły współpracy oraz ustalenia poczynione między adwokatem lub radcą prawnym a klientem, w tym uzgodniona przez nich taktyka obronna, są objęte tajemnicą, a zatem dyrektor aresztu śledczego nie powinien w te sfery żadną miarą ingerować. To obrońca oraz tymczasowo aresztowany powinni decydować o potrzebie odbycia rozmowy telefonicznej, nie zaś organ wykonujący orzeczenie o pozbawieniu wolności.

W momencie, gdy podejrzany/oskarżony przebywa w areszcie śledczym, terminy czynności procesowych z jego udziałem mogą jeszcze nie zostać wyznaczone. Mimo to, z uwagi na skomplikowany charakter sprawy

(w szczególności sprawy karnej gospodarczej lub karnoskarbowej) konieczne jest odbycie licznych konsultacji telefonicznych jeszcze przed ustaleniem tych terminów. Z brzmienia art. 217c § 1 k.k.w. wynika, że w takiej sytuacji dyrektor aresztu śledczego ma podstawę do odmowy wyrażenia zgody na kontakt telefoniczny. Nie doszło bowiem do wyznaczenia terminów czynności procesowych, w związku z czym nie mogą one uzasadniać konieczności kontaktu telefonicznego z adwokatem lub radcą prawnym.

W art. 217c § 1 k.k.w. tkwi jeszcze jedna istotna wada. Należy bowiem przyjąć, że ilekroć dyrektor aresztu śledczego odmówi zgody na dodatkowy kontakt telefoniczny, powinien uczynić to w drodze decyzji, na którą winna przysługiwać skarga do sądu penitencjarnego w oparciu o art. 7 § 1 k.k.w. Tymczasem zdarza się, iż dyrektorzy jednostek penitencjarnych nie wydają żadnego rozstrzygnięcia na skutek wniosku skazanego lub jego obrońcy, bądź też informują na piśmie te podmioty, że zgoda na dodatkowy kontakt nie została wyrażona, lecz nie uznają tego typu dokumentu za decyzję w rozumieniu art. 7 § 1 k.k.w. Niestety taki punkt widzenia został przyjęty przez niektóre sądy⁴⁶. Akceptacja takiego stanowiska powoduje, że tymczasowo aresztowany został pozbawiony możliwości dokonania rzetelnej kontroli odwoławczej poczynionego przez dyrektora jednostki penitencjarnej ograniczenia w zakresie korzystania z możliwości konsultacji z obrońcą.

Należy ostatecznie dojść do wniosku, że wprowadzone w art. 217c § 1 k.k.w. limity oraz zasady określające możliwości odstępstwa od nich, z racji tego, iż godzą w fundamentalne prawo jednostki do obrony, mogą stać w sprzeczności zarówno z art. 42 ust. 2 Konstytucji, jak również z art. 6 ust. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Z tego też powodu **art. 217c § 1 k.k.w. powinien zostać uchylony**. Winno się powrócić do sytuacji mającej miejsce w poprzednim stanie prawnym, kiedy to tymczasowo aresztowany miał prawo do codziennego kontaktu z obrońcą, oczywiście w sytuacji, gdy posiadał na to stosowną zgodę ze strony organu dysponującego.

⁴⁶ Zob. postanowienie Sądu Okręgowego w Katowicach z 20.01.2023 r., VIII Kow 3258/23, niepublikowane; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 1.03.2023 r., II AKzw 193/23, niepublikowane.

Podsumowanie

- Negatywnie należy ocenić brak implementacji przez Polskę, od listopada 2016 r., Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z 22.10.2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczących europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności, Dz.Urz.UE.L. 2013, poz. 294.1.
- Obecne uregulowania zawarte w k.p.k. co do kontaktu z obrońcą na etapie postępowania przygotowawczego nie spełniają minimalnych standardów wynikających z prawa unijnego.
- Na etapie stosowania tymczasowego aresztowania, za wadliwą należy uznać praktykę polegającą na wydawaniu jednokrotnych zezwoleń na kontakt podejrzanego/oskarżonego z obrońcą.
- Za niewłaściwe należy uznać wynikające z wewnętrznych uregulowań w Aresztach Śledczych ograniczenia w przedmiocie kontaktu telefonicznego osadzonych z obrońcami.
- Powinno dojść do jak najszybszej implementacji istotnej dyrektywy 2013/48/UE z 22.10.2013 r.
- Do Kodeksu postępowania karnego należy wprowadzić przepisy, stosownie do których sąd musiałby przyznać z urzędu na żądanie osoby podejrzanego/podejrzanego/oskarżonego, który nie ma obrońcy i jest pozbawiony wolności, adwokata lub radcę prawnego do kontaktu przed przesłuchaniem oraz do uczestnictwa w nim oraz udziału w posiedzeniu w przedmiocie stosowania tymczasowego aresztowania.
- Otrzymanie zgody na widzenia z obrońcą na etapie wykonywania tymczasowego aresztowania nie powinno być co do zasady limitowane do jednokrotnej wizyty, zaś kontakt telefoniczny z obrońcą nie powinien być tak restrykcyjnie ograniczany, jak ma to miejsce obecnie.

9. Wykonalność postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania

Rozdział jest poświęcony granicom wykonywalności postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania – a więc określeniu momentu, w którym w oparciu o wydane postanowienie można poddać kogoś stosowaniu tej instytucji oraz momentu, w którym w oparciu o wydane postanowienie nie można dłużej poddawać oskarżonego tymczasowemu aresztowaniu.

Orzeczenie w przedmiocie tymczasowego aresztowania jest wykonalne z chwilą wydania. Jego wykonalność co do zasady nie musi być uzależniona od uprawomocnienia się. Od prawidłowości tej istnieją jednak pewne wyjątki.

Do orzeczeń w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania ma przede wszystkim zastosowanie art. 462 § 1 k.p.k. Może się więc zdarzyć, że sąd, który je wydał, lub sąd powołany do rozpoznania zażalenia wstrzyma jego wykonanie. Będzie to miało uzasadnienie szczególnie wówczas, gdy strona podniesie w swym zażaleniu istotne argumenty, a natychmiastowe wykonanie orzeczenia aresztowego mogłoby być nadmiernie dolegliwe dla jednostki i spowodować istotne lub niepowetowalne szkody. Postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania jest więc względnie dewolutywne. Same zaskarżenie nie pozbawia go przynajmniej wykonalności.

Orzeczenie o tymczasowym aresztowaniu przestaje być wykonalne co do zasady wówczas, gdy areszt zostanie uchylony lub zmieniony na wolnościowy środek zapobiegawczy. Ustawodawca wprowadził jednak niedawno kontrowersyjny wyjątek od tej zasady. Chodzi o przypadki tzw. „aresztu warunkowego” z art. 257 § 2 k.p.k. Z przepisu tego wynika, że sąd może zastrzec, że tymczasowe aresztowanie ulegnie zmianie pod warunkiem złożenia, nie później niż w wyznaczonym terminie, poręczenia majątkowego (przepis ten dotyczy zarówno zastosowania, jak i przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania). Do 4.10.2019 r. orzeczenie w przedmiocie zamiany na poręczenie było wykonalne z chwilą jego wydania.

W konsekwencji, jeśli jego przedmiot został skutecznie złożony, organ dysponujący miał obowiązek go protokolarnie przyjąć. Wtedy też powstała powinność zwolnienia podejrzanego/oskarżonego z izolacji, co wynikało z faktu, że od momentu przyjęcia złożenia poręczenia majątkowego tymczasowy areszt ulegał zmianie na środek wolnościowy.

Natomiast 5.10.2019 r. ustawodawca wprowadził do systemu art. 257 § 3 k.p.k. Stosownie do tego przepisu, jeżeli prokurator oświadczy, najpóźniej na posiedzeniu po ogłoszeniu postanowienia wydanego na podstawie art. 257 § 2 k.p.k., że sprzeciwia się zmianie środka zapobiegawczego, postanowienie to, w zakresie dotyczącym zmiany tymczasowego aresztowania na poręczenie majątkowe, staje się wykonalne z dniem uprawomocnienia. Konsekwencją zastosowania art. 257 § 3 k.p.k. jest więc to, że to nie sąd, lecz prokurator decyduje w istocie o tym, czy podejrzany/oskarżony będzie pozbawiony wolności. Takie rozwiązanie budzi wątpliwości natury konstytucyjnej i konwencyjnej.

Na gruncie polskiego systemu prawnego to **sąd jest gospodarzem procedury aresztowej, to jemu przypada wyłączna właściwość w zakresie stosowania tymczasowego aresztowania, zaś jego decyzje nie mogą być krępowane stanowiskami innych uczestników postępowania bądź organów.** Natomiast art. 257 § 3 k.p.k. w sposób oczywisty ingeruje w decyzyjność sądu, który nie może kontrolować zasadności sprzeciwu oskarżyciela.

Rozwiązanie to godzi w zasadę równości broni. Podkreśla się, że narusza zasadę dwuinstancyjności postępowania i rzetelności procesu⁴⁷. Wskazuje się również, że „wstrzymanie wykonania dotyczyć może jedynie takich decyzji, które zawierają rozstrzygnięcia nadające się do wstrzymania. Nie można więc wstrzymać wykonania postanowienia o areszcie warunkowym, gdyż byłoby to równoznaczne z dalszym stosowaniem tymczasowego aresztowania, pomimo że ustało ono *ex lege* z chwilą złożenia poręczenia majątkowego. Sprzeciw prokuratora nie może zatem spowodować wstrzymania (odroczenia w czasie) zmiany tymczasowego aresztowania na poręczenie majątkowe, gdyż skutek ten wynika z ustawy”⁴⁸.

Niewątpliwie taki punkt widzenia spełniałby standard konstytucyjny i konwencyjny; trzeba odnieść się do niego aprobująco. Należy jednak postulować usunięcie art. 257 § 3 k.p.k.

Podsumowanie

- Obecne przepisy podważają pozycję sądu jako gospodarza postępowania w zakresie związanym z zamianą stosowania środka zapobiegawczego na kaucję, na rzecz wzmocnienia pozycji prokuratora. Przepis kształtujący taką pozycję oskarżyciela publicznego powinien zostać usunięty.

47 A. Sakowicz, S. Zabłocki, *Standard konstytucyjny i konwencyjny a warunkowe tymczasowe aresztowanie (art. 258 § 2 i 3 k.p.k.)*, „Przeгляд Sądowy” 2021, nr 10, s. 36-37, 39-52.

48 J. Skorupka, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, komentarz do art. 257 k.p.k., teza II.8.

10. Warunki izolacji w przypadku zastosowania tymczasowego aresztowania

W rozdziale opisujemy warunki, w jakich przebywa osoba poddana stosowaniu tymczasowego aresztowania. Wskazujemy, że reżim stosowania tego środka jest niejednokrotnie surowszy niż warunki wykonywania kary pozbawienia wolności wobec osób uznanych za winne zarzucanego czynu prawomocnym wyrokiem sądu. Omawiamy regulacje związane z realiami odbywania izolacji w aresztach śledczych, możliwości widzeń i innego kontaktu ze światem zewnętrznym.

Mimo że osoba tymczasowo aresztowana korzysta z domniemania niewinności, warunki, w jakich przebywa w areszcie śledczym, mogą być o wiele bardziej dolegliwe niż ma to miejsce w przypadku osób skazanych odbywających karę pozbawienia wolności. Nie można zaś wykluczyć, że podejrzany lub oskarżony objęty tymczasowym aresztowaniem zostanie ostatecznie uniewinniony, co jednak może być poprzedzone długotrwałą izolacją. Wystąpi wówczas paradoks, iż **osoba niewinna będzie musiała znosić większe dolegliwości niż wiele osób winnych**. Oczywiście jest tymczasem, że powinno być odwrotnie. Skoro dochodzi do izolacji osoby niewinnej w świetle prawa, to powinno się jej zapewnić takie warunki bytowe, by realia izolacji były jak najmniej dolegliwe.

Postawić można pytanie, co powoduje, że warunki, w których przebywa tymczasowo aresztowany, są tak dolegliwe.

Przed wszystkim należy zauważyć, że – stosownie do art. 214 § 1 k.k.w. – tymczasowo aresztowany korzysta co najmniej z takich samych uprawnień, jakie przysługują skazanemu odbywającemu karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu zamkniętego. Jest to zakład karny o najsurowszym rygorze, w którym osadzonym przysługuje mniej praw niż ma to miejsce w zakładach karnych innego typu i stosuje się w nim wzmożone środki zabezpieczająco-ochronne. Już samo to podnosi dolegliwość instrumentu w postaci tymczasowego aresztowania.

Co więcej, w rozdziale XV Kodeksu karnego wykonawczego opisano ograniczenia praw przysługującym skazanym, które dotyczą tymczasowo aresztowanych. Tymczasem nie do wszystkich aresztowanych uzasadnione jest stosowanie takich środków ostrożności, jakie panują w zakładzie karnym typu zamkniętego. Należy więc zaproponować wprowadzenie do Kodeksu różnych typów/form wykonywania aresztu, co pozwoliłoby w niektórych wypadkach złagodzić skutki izolacji penitencjarnej.

Biorąc pod uwagę, że tymczasowe aresztowanie w szerszym zakresie godzi w prawa i wolności konstytucyjne niż kara pozbawienia wolności, **należy postulować zmianę przelicznika, stosowanego przy zaliczaniu okresu aresztu na poczet kary pozbawienia wolności.** Miesiąc pełnej izolacji, powiązanej z kontrolą korespondencji, brakiem widzeń z rodziną itd. jawi się jako bardziej dolegliwy od miesiąca spędzonego w reżimie właściwym dla wykonywania kary. Z tego względu **miesiąc kary pozbawienia wolności winien odpowiadać dwóm tygodniom tymczasowego aresztowania.** Wprowadzenie proponowanego rozwiązania ograniczałoby systemowo postrzeganie aresztowania jako antycypacji kary. Z perspektywy prokuratora, dążącego do surowego ukarania, długotrwałe stosowanie aresztu stałoby się kontrproduktywne.

10.1. Kontakt tymczasowo aresztowanego ze światem zewnętrznym

Wspomniano już, że ograniczenia praw tymczasowo aresztowanych w porównaniu do innych skazanych dotyczą trzech podstawowych obszarów: widzeń, rozmów telefonicznych i korespondencji listowej.

Przed wszystkim tymczasowo aresztowany musi mieć zgodę na wszelkie widzenia. Przepisy dotyczące udzielania tych zgód są częściowo wadliwe. Chcąc uzasadnić to twierdzenie, trzeba pamiętać, iż w art. 217 § 1a k.k.w. podkreślono, że skazany ma prawo do co najmniej jednego widzenia w miesiącu z osobą dla niego najbliższą. Oczywiście jest to możliwe wtedy, gdy zgodę na to wyrazi organ dysponujący. Przesłanki odmowy wyrażenia zgody na widzenie zostały enumeratywnie wymienione w art. 217 § 1b k.k.w. Możliwa jest ona wówczas, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że widzenie zostanie wykorzystane: 1) w celu bezprawnego utrudnienia postępowania karnego; 2) do popełnienia przestępstwa, w szczególności podżegania do przestępstwa. Przesłanki te dotyczą wyłącznie widzenia z osobą najbliższą. Nie odnoszą się one zaś do innych podmiotów. Daje to podstawę do twierdzenia, że prokurator może odmówić zgody na widzenie z innymi osobami niż najbliższymi nawet wówczas, gdy nie zostały spełnione wymienione powyżej przesłanki.

Taki punkt widzenia należy uznać za chybiony. Skoro celem tymczasowego aresztowania jest zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania, to **nie ma podstaw do udzielania odmowy widzeń wówczas, gdy nie rodzą one realnego ryzyka dla toku postępowania.** W sytuacji braku ryzyka destabilizacji sprawy karnej, nie ma podstaw, by odmawiać zgody na widzenie. Niemniej jednak przy obecnie obowiązujących przepisach istnieje duże prawdopodobieństwo, że wniosek o widzenie z innymi osobami niż najbliższymi spotka się z odmową ze względu na arbitralne powody, którymi kierować się będzie organ dysponujący. Taki stan rzeczy trudno zaakceptować.

Trzeba zgłosić propozycję, by przesłanki odmowy wyrażenia zgody na widzenie, które zostały wymienione w art. 217 § 1b k.k.w., zostały **rozciągnięte na wszystkie osoby, nie tylko te najbliższe**.

Przepisy dotyczące widzeń tymczasowo aresztowanego dotknięte są jeszcze jedną istotną wadą.

Artykuł 217 § 1c k.k.w. przewiduje możliwość zaskarżenia zarządzenia o odmowie wyrażenia zgody na widzenie tymczasowo aresztowanego wyłącznie z osobą najbliższą, nie zaś z innymi podmiotami. Dojść może więc do paradoksalnej konsekwencji: jeżeli organ dysponujący odmówi wyrażenia zgody na widzenie osadzonego z obrońcą, wówczas zażalenie nie będzie przysługiwało. Ten stan rzeczy trudno zaakceptować.

Trzeba zaproponować, by **zażalenie przysługiwało również na odmowę udzielenia widzenia z innymi osobami niż z osobami najbliższymi**.

Może się zdarzyć, że brak odbycia widzeń z podmiotami niebędącymi członkami rodziny może mieć brzemienne skutki z punktu widzenia chociażby sytuacji majątkowej tymczasowo aresztowanego. Dotyczy to zwłaszcza przedsiębiorców pozbawionych wolności. Może się zdarzyć, że odbycie widzenia z osobą związaną z prowadzoną przez niego firmą jest niezbędne z punktu widzenia prowadzonego przez niego przedsiębiorstwa, np. w celu pilnego dokonania transakcji, udzielenia pełnomocnictwa itp., zaś jego brak może powodować wystąpienie niepowetowanej szkody.

Oczywiście prawdą jest, że tymczasowo aresztowany ma prawo do korzystania z korespondencji listownej, dzięki której może załatwiać również swe sprawy biznesowe. Należy jednak pamiętać, że choć cenzurowanie korespondencji tymczasowo aresztowanego nie jest obowiązkowe (organ dysponujący może zarządzić, że korespondencja ta nie podlega cenzurze, decyzję w sprawie cenzury może podjąć dyrektor aresztu śledczego – art. 217a k.k.w.), to jej stosowanie jest absolutną regułą. Korespondencja ta,

po nadaniu przez nadawcę, jest przesyłana do adresata za pośrednictwem organu dysponującego, który musi skontrolować jej treść. Powoduje to, że obieg przesyłek jest długotrwały. Może się zdarzyć, że list będzie dostarczany do adresata przez wiele tygodni. Nie trzeba więc przekonywać, iż korespondencja listowna może nie być skutecznym środkiem umożliwiającym załatwienie pilnych spraw biznesowych, co w nieproporcjonalny sposób godzi w istotne dobra prawne nie tylko osoby aresztowanej.

Zdecydowanie krytycznie należy podejść do obowiązującego od 17.09.2022 r. art. 217c § 1c k.k.w., na mocy którego w sposób intensywny ograniczono możliwość realizacji kontaktu telefonicznego z innymi osobami niż obrońca.

Wspomniany przepis stanowi, że kontakt telefoniczny z takimi podmiotami jest możliwy w szczególnie uzasadnionych wypadkach, zwłaszcza gdy bezpośredni kontakt jest niemożliwy lub szczególnie utrudniony, lub gdy wynika to z nagłej sytuacji życiowej, w terminach ustalonych w porządku wewnętrznym obowiązującym w areszcie śledczym. Dodatkowym warunkiem realizacji takich rozmów telefonicznych jest oczywiście wydanie na to każdorazowej zgody przez organ dysponujący. Nie ma przy tym przeszkód, by zgoda wydana przez organ dysponujący dotyczyła wielokrotnych kontaktów. Rozwiązanie przewidziane w art. 217c § 1c k.k.w. powinno ulec zmianie zwłaszcza, wobec kształtującej się praktyki, że to na wnioskodawcy ciąży obowiązek wykazania tych okoliczności.

Nie budzi oczywiście wątpliwości rozwiązanie uzależniające możliwość korzystania z telefonu przez tymczasowo aresztowanego o zgodę ze strony organu dysponującego. Trzeba jednak pamiętać, że organ dysponujący, decydując o wyrażeniu tej zgody, kierować się powinien wyłącznie tym, czy jej wydanie może zagrażać toczącemu się postępowaniu karnemu. Może on odmówić zgody wyłącznie wtedy, gdy spełnione zostaną warunki określone w art. 217c § 2 k.k.w.

Natomiast możliwość skorzystania przez tymczasowo aresztowanego z aparatu telefonicznego leży dodatkowo w gestii administracji aresztu śledczego. To ona, świetle art. 217c § 1c k.k.w., ocenia i decyduje o tym, czy zachodzi szczególnie uzasadniający wypadek, zwłaszcza gdy bezpośredni kontakt jest niemożliwy lub szczególnie utrudniony bądź wynika to z nagłej sytuacji życiowej.

Dodatkowo możliwość realizowania kontaktów odbywa się na zasadach określonych w porządku wewnętrznym jednostki penitencjarnej i przy uwzględnieniu art. 105b § 1 i 2 k.k.w. Zasadą jest, że zezwala się osadzonemu co do zasady na wykonywanie jednego telefonu w tygodniu. Powoduje to, że art. 217c § 1c k.k.w. w sposób drastyczny ogranicza możliwość kontaktu telefonicznego tymczasowo aresztowanego z rodziną, w tym z jego małoletnimi dziećmi. Taka sytuacja sprzyja pogorszeniu stanu psychicznego u osoby izolowanej i erozji więzów rodzinnych. Tymczasem utrzymywanie relacji z członkami rodziny jest jednym z najważniejszych praw konstytucyjnych przysługujących jednostce. Ograniczenie tego prawa w sposób przewidziany w art. 217c § 1c k.k.w., w sytuacji, kiedy nie jest to konieczne z punktu widzenia zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego, musi zostać uznane za nieproporcjonalne. Gdy opisany proceder dotyczy małoletnich, może okazać się niezgodny z art. 9 ust. 3 Konwencji o Prawach Dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20.11.1989 r., Dz.U. 1991, Nr 120, poz. 526.

Artykuł 217c § 1c k.k.w. nie spełnia również standardu określonego w Europejskich Regułach Więziennych, które stanowią, że „więźniowie mają prawo porozumiewania się tak często jak to jest możliwe, poprzez listy, telefon lub inne formy komunikacji z ich rodzinami oraz przedstawicielami organizacji zewnętrznych oraz do odwiedzin tych osób” (reg. nr 24.1)⁴⁹.

49 Zalecenia Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych, przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 11.01.2006 r. na podstawie art. 15b statutu Rady Europy.

Jakkolwiek akt ten jest niewiążący, przynależny do kategorii tzw. *soft law*, tym niemniej powinien pełnić istotną rolę przy interpretacji przepisów krajowych. Trzeba więc stwierdzić, że **ograniczenia wskazane w art. 105b § 1 i 2 k.k.w. oraz art. 217c § 1c k.k.w. winny zostać zniesione**⁵⁰.

Można mieć pewne wątpliwości również co do przepisów pozwalających zaskarżyć zarządzenie o odmowie wyrażenie zgody na widzenie z osobą najbliższą lub na kontakt telefoniczny. Problem ten nie dotyczy przypadków, kiedy organem dysponującym jest sąd. Wątpliwości pojawiają się dopiero wówczas, gdy prokurator jest gospodarzem postępowania karnego. W sytuacji, gdy pełni on rolę organu dysponującego, zażalenie na odmowę wyrażenia zgody na widzenie z osobą najbliższą lub kontakt telefoniczny przysługuje do prokuratora nadzrędnego (art. 217 § 1c k.k.w. i art. 217c § 4 k.k.w.). Ograniczenie to dotyczy na tyle istotnych praw lub wolności jednostki, że jego zarządzenie powinno móc zostać poddane kontroli sądu. Dotyczy to zwłaszcza kontaktu z rodziną, którego brak może być szczególnie dolegliwy dla tymczasowo aresztowanego, oraz z obrońcą.

Wydaje się, że współcześnie nie ma uzasadnienia wyrażony w art. 217c § 1 k.k.w. zakaz korzystania przez tymczasowo aresztowanego z innych środków łączności niż samoinkasujący aparat telefoniczny. Nie ma przecież wątpliwości, że aktualnie zorganizowanie bezpiecznego połączenia za pomocą takich programów jak Skype nie powinno nastęrczać wielu problemów. Co więcej, takie połączenie może się okazać bezpieczniejsze dla toku postępowania karnego niż rozmowa telefoniczna. W trakcie rozmowy telefonicznej nie jest bowiem możliwa obserwacja wizerunku rozmówcy. Tymczasem możliwość taka pojawia się w trakcie wideokonferencji. Funkcjonariusz, który nadzoruje wskazane połączenie, może też poprosić rozmówcę, by ten się wylegitymował, w celu sprawdzenia, czy w rozmowie rzeczywiście

50 Wątpliwości dotyczące reglamentacji kontaktów telefonicznych osadzonych z członkami rodziny zostały również zaprezentowane w piśmie Prezesa Naczelnej Rady Adwokackiej do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 30.11.2022 r., NRA.015-2.36.2022, pismo dostępne na stronie: https://www.adwokatura.pl/admin/wgrane_pliki/file-20221130-pismo-do-czsw-36046.pdf

uczestniczy tylko osoba objęta zgodą organu dysponującego. Może też w łatwy sposób kontrolować, czy tymczasowo aresztowany nie wykorzystuje rozmowy poprzez wideokonferencję w sposób sprzeczny z prawem.

Wadliwość art. 217c § 1 k.k.w. była widoczna zwłaszcza w czasie ograniczenia możliwości realizacji widzeń w jednostkach penitencjarnych w związku z pandemią COVID-19. Zezwalano wówczas skazanym na odbywanie wideokonferencji z członkami rodziny, co miało zrekompenzować niemożność odbywania przez nich bezpośrednich spotkań z członkami rodziny. Takiej zaś możliwości, z uwagi na art. 217c § 1 k.k.w., byli pozbawieni tymczasowo aresztowani. Kwestia ta była zresztą przedmiotem interwencji ze strony Rzecznika Praw Obywatelskich⁵¹.

Należy więc postulować wprowadzenie do Kodeksu karnego wykonawczego regulacji, która określi warunki, przy spełnieniu których **tymczasowo aresztowany będzie mógł korzystać z innych środków łączności niż samoinkasujący aparat telefoniczny.**

Narzędzie to w związku z postępem technologicznym może okazać się adekwatną alternatywą dla tradycyjnych widzeń. Ułatwi bowiem kontakt tymczasowo aresztowanego z tymi członkami rodziny, którzy mieszkają w dużej odległości od aresztu śledczego.

51 Zob. np.: <https://bjp.brpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20do%20MS%20ws.%20rozm%C3%B3w%20przez%20Skype%20os%C3%B3b%20aresztowanych%2C%2019.10.2020.pdf>

10.2. Nadawanie tymczasowo aresztowanemu statusu osadzonego niebezpiecznego („N”), objęcie aresztowanego szczególną ochroną oraz zaleceniami penitencjarno-ochronnymi

Zasady i tryb nadawania tymczasowo aresztowanemu statusu więźnia niebezpiecznego (tzw. status „N”) zostały opisane w art. 212a k.k.w., który w pewnym zakresie odsyła również do art. 88a k.k.w. Warunki pobytu takiej osoby w jednostce penitencjarnej zostały z kolei określone w art. 212b k.k.w. oraz częściowo w art. 88b § 2 i 3 k.k.w.

Należy przypomnieć, że przepisy dotyczące więźniów posiadających status „N” były już nowelizowane, głównie pod wpływem orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Wydawać by się mogło, że zawarto w nich szereg gwarancji zabezpieczających przed tym, by kwalifikowanie tymczasowo aresztowanego jako więźnia niebezpiecznego nie było nadużywane. Warto przede wszystkim przypomnieć, że decyzja komisji penitencjarnej o nadaniu statusu „N” powinna być cyklicznie weryfikowana (co najmniej raz na 3 miesiące – art. 212a § 1 k.k.w.). Ustawa określa też kryteria podjęcia takiej decyzji (art. 212a § 3 k.k.w. w zw. z art. 88a § 1 i 2 k.k.w.). Nadto tymczasowo aresztowany i jego obrońca mają prawo żądania od komisji penitencjarnej (nie częściej niż raz na 3 miesiące) wskazania przyczyn uzasadniających kwalifikowania osadzonego jako więźnia niebezpiecznego (art. 212b § 3 k.k.w. w zw. z 88b § 3 k.k.w.). Nadto przepisy pozwalają na odstępianie od niektórych rygorów, które są stosowane w stosunku do więźniów posiadających status „N” (art. 212b § 3 k.k.w. w zw. z art. 88b § 2 k.k.w.). Wreszcie decyzja komisji penitencjarnej o uznaniu więźnia za niebezpiecznego może być zaskarżona skargą do sądu penitencjarnego w trybie art. 7 k.k.w.

Pomimo wspomnianych gwarancji w Polsce wciąż widoczna jest praktyka nadużywania stosowania procedury nadawania statusu „N”, która jest dostrzegalna przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w licznych orzeczeniach i ma charakter systemowy. Dostrzega się przede wszystkim,

że decyzja o uznaniu więźnia za niebezpiecznego jest aplikowana długo-trwale, a wręcz przewlekłe, niekiedy przez wiele lat, zaś weryfikacja zasadności utrzymywania rygorów z nią związanych ma raczej charakter formalny aniżeli merytoryczny. Wobec tymczasowo aresztowanych ze statusem „N” stosowane są środki nieproporcjonalne do zagrożenia, które pochodzą od tych osób. Bywa również, iż mimo że początkowo stosowanie niektórych rygorów w stosunku do osób mających status „N” jest zasadne, tym niemniej z czasem ich używanie przestaje być konieczne.

Pomimo takiego stanu rzeczy komisje penitencjarne nie decydują się na odstępianie od ich stosowania. Zbyt duża inwazyjność i intensywność stosowanych środków są częstymi nieprawidłowościami, jakie są Polsce wytykane w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w których stwierdza się, że w stosunku do tymczasowo aresztowanych objętych statusem „N” doszło do naruszenia art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka⁵².

Chcąc wyeliminować opisywany stan rzeczy, nie jest potrzebna zmiana przepisów, lecz konieczna jest modyfikacja praktyki stosowanej przez organy postępowania wykonawczego (można jedynie poddać pod rozważenie wprowadzenie do art. 212a lub 212b k.k.w. klauzul proporcjonalności, podobnej do tych, które zostały umieszczone w art. 212ba § 2a i 2b k.k.w.). Organy te zobowiązane są sumiennie i bardziej wnikliwie weryfikować, czy utrzymywanie statusu więźnia niebezpiecznego jest wciąż zasadne oraz baczniej zwracać uwagę na to, czy stosowane środki są adekwatne do zagrożenia, jakie może pochodzić ze strony tymczasowo aresztowanego.

Tymczasowo aresztowany może zostać objęty szczególną ochroną na zasadach opisanych w art. 212ba k.k.w. na mocy decyzji dyrektora aresztu

52 Przypadki naruszenia przez Polskę art. 3 Konwencji w związku ze stosowaniem statusu „N”: zob. wyrok ETPC z 20.05.2021 r., sprawa Buchta przeciwko Polsce, skarga 39496/17; wyrok ETPC z 5.10.2017 r., sprawa Pawlak przeciwko Polsce, skarga 41436/11; wyrok ETPC z 21/03.2017 r., sprawa Korgul przeciwko Polsce, skarga 36140/11; wyrok ETPC z 14.06.2016 r., sprawa Pugzlys przeciwko Polsce, skarga 446/10.

śledczego. Można ją zastosować wówczas, gdy wystąpiło poważne zagrożenie lub istnieje bezpośrednia obawa wystąpienia poważnego zagrożenia dla jego życia lub zdrowia. Należy jednak pamiętać, że szczególna ochrona może polegać na stosowaniu bardzo inwazyjnych środków, porównywalnych do tych, które są stosowane w stosunku do osadzonego mającego status „N”. Zresztą w art. 212ba § 2b k.k.w. podkreślono, że szczególny sposób realizacji szczególnej ochrony tymczasowo aresztowanego nie może być bardziej dolegliwy niż warunki wykonywania tymczasowego aresztowania, które mogą być stosowane wobec tymczasowo aresztowanego, o którym mowa w art. 212a § 1 k.k.w. (mającego status szczególnie niebezpiecznego).

Oczywiście stosowanie tak intensywnych środków ochronnych może być niekiedy uzasadnione, w szczególności wobec osób, które są zagrożone samobójstwem. Stosowane instrumenty muszą być wprost proporcjonalne do zagrożenia, które występuje wobec tymczasowo aresztowanego. W art. 212b § 2a k.k.w. wyrażono klauzulę proporcjonalności. Stosownie do tego przepisu: „Objęcie tymczasowo aresztowanego szczególną ochroną powinno być dokonane zgodnie z celem tej czynności, w granicach niezbędnych do osiągnięcia tego celu, z poszanowaniem godności ludzkiej tymczasowo aresztowanego oraz bez wyrządzania zbędnych dolegliwości”. Brak zastosowania się do tej regulacji może spotkać się z zarzutem naruszenia art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

W działalności Rzecznika Praw Obywatelskich dostrzeżona została praktyka, w ramach której w stosunku do tymczasowo aresztowanego wdraża się szereg zaleceń penitencjarno-ochronnych⁵³. Polegały one np. na stosowaniu obserwacji bezpośredniej, polegającej na prowadzeniu przez

53 Zob. pismo Rzecznika Praw Obywatelskich: <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20RPO%20do%20dyrektora%20generalanego%20S%C5%82u%C5%BCby%20Wi%C4%99ziennej%20w%20sprawie%20b.%20prezesa%20S%C4%85du%20Apelacyjnego%20w%20Krakowie.pdf>; pismo Rzecznika Praw Obywatelskich: <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/WG%20do%20MS%20ws.%20zalece%C5%84%20penitencjarno-%20ochronnych%2C%205.08.2020.pdf>

funkcjonariusza Służby Więziennej całodobowej, bezpośredniej kontroli zachowania osoby pozbawionej wolności przez otwarte drzwi celi mieszkalnej (zamknięta jest wówczas tylko krata koszowa), długotrwałym prewencyjnym stosowaniu na terenie jednostki penitencjarnej środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce osadzonego przy każdym wyjściu z celi mieszkalnej bądź kajdanek zespolonych, aplikowaniu szczególnych środków w postaci: bardzo częstych, rutynowo przeprowadzanych kontroli osobistych, realizacji czynności z udziałem tymczasowo aresztowanego w ubraniu „skarbowym”, udzielania na terenie jednostki penitencjarnej świadczeń medycznych w obecności dwóch funkcjonariuszy niewykonywujących zawodu medycznego na podstawie decyzji dyrektora jednostki penitencjarnej (bez wniosku osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego), prowadzenia rozmów psychologicznych i wychowawczych w obecności funkcjonariuszy działu ochrony oraz całkowitej izolacji osadzonego od współosadzonych.

Suma dolegliwości wynikających ze stosowania zaleceń penitencjarno-ochronnych była taka, jaką powstaje w wyniku stosowania rygorów związanych z nadaniem statusu „N” lub objęcia więźnia szczególną ochroną (a czasem nawet bardziej intensywna). Dzieje się tak pomimo faktu, że nie została wydana stosowna decyzja dotycząca objęcia tymczasowo aresztowanego szczególną ochroną lub uznająca osadzonego za szczególnie niebezpiecznego. Praktykę taką należy uznać za rażąco nieprawidłową. Stanowi ona niedopuszczalne omińnięcie procedury przewidzianej w art. 212a-212ba k.k.w.⁵⁴ Jeżeli istnieje potrzeba stosowania tak intensywnych środków, winno się skorzystać z możliwości objęcia tymczasowo aresztowanego szczególną ochroną. Wdrażana ona jest bowiem na podstawie w miarę klarownych przesłanek, zaś decyzja o jej zastosowaniu podlega kontroli ze strony sądu penitencjarnego.

54 Szerzej o zaleceniach penitencjarno-ochronnych: S. Tarapata, *Opinia prawna na temat zgodności zaleceń penitencjarno-ochronnych stosowanych wobec osób pozbawionych wolności z Konstytucją RP i standardami międzynarodowym*, sporządzona na zlecenie Rzecznika Praw Obywatelskich, niepublikowana.

Podsumowanie

- Tymczasowe aresztowanie w obecnym kształcie godzi w konstytucyjne prawa i wolności w szerszym zakresie niż kara pozbawienia wolności, choć stosowane jest wobec osób, którym przysługuje domniemanie niewinności.
- Należy zmienić przelicznik stosowany przy zaliczaniu okresu aresztu na poczet kary pozbawienia wolności (2 tygodnie stosowania tymczasowego aresztowania powinny odpowiadać przynajmniej miesiącowi pozbawienia wolności).
- Postulujemy ułatwienie możliwości widzeń z osobami innymi niż osoby najbliższe, a także możliwości korzystania w kontaktach z nimi z systemów takich jak Skype.

Postulaty

W zaprezentowanych rozważaniach sformułowano szereg postulatów, dotyczących stosowania oraz stanowienia prawa. Kluczowe znaczenie mają te z przedstawionych propozycji i rekomendacji, które wymagają interwencji ustawodawcy.

Docelowa treść postulatów legislacyjnych musiałaby uwzględniać, obok założeń technicznolegislacyjnych, kształt przepisów wyższego rzędu oraz szereg uwarunkowań faktycznych, takich jak koszty wdrożenia nowelizacji czy komplikacje natury organizacyjnej, wymagające dokładnego przeanalizowania i uwzględnienia w ramach przepisów ustawowych i wykonawczych.

Wydaje się, że zaproponowane modyfikacje przepisów można stosunkowo łatwo przekuć w wiążące rozwiązania prawne, przy oczywistym założeniu istnienia woli politycznej, by polepszyć standardy stosowania tymczasowego aresztowania w Polsce w kierunku respektowania konstytucyjnych praw i wolności obywatela.

Reforma środków zapobiegawczych w Polsce jest niezbędna i powinna przebiegać trzytorowo.

Po pierwsze, katalog środków zapobiegawczych musi ulec poszerzeniu.

W tym zakresie postulować należy wprowadzenie nowych rozwiązań o charakterze wolnościowym bądź quasi-wolnościowym, wykorzystujących

istniejącą infrastrukturę systemu dozoru elektronicznego oraz inne formy monitorowania miejsca pobytu. Przyjęte w tym zakresie rozwiązania winny cechować się zróżnicowanym charakterem. Na poziomie generalnym wskazać można na następujące rozwiązania, których wdrożenie nie przekracza możliwości organizacyjnych polskiego wymiaru sprawiedliwości:

- **areszt domowy z wykorzystaniem SDE** – środek zakładający bieżącą kontrolę miejsca pobytu, powiązany z obowiązkiem przebywania w konkretnym lokalu;
- **areszt domowy z zagłuszaniem sieci oraz monitoringiem wizyjnym** – środek zakładający bieżącą kontrolę miejsca pobytu, powiązany z obowiązkiem przebywania w konkretnym lokalu oraz monitorowaniem kontaktów oskarżonego ze światem zewnętrznym;
- **zdalny monitoring miejsca pobytu** – środek zakładający bieżącą kontrolę miejsca pobytu, bez konieczności przebywania w określonych lokalizacjach;
- **zakaz zbliżania się do określonych osób/kontaktu ze współoskarżonymi** – środek umożliwiający monitorowanie bezpośrednich kontaktów między współoskarżonymi;
- **areszt nocny/obowiązek noclegowy.**

Należy zwrócić uwagę, że rozwiązania takie jak areszt domowy z wykorzystaniem Środków Dozoru Elektronicznego czy zdalny monitoring miejsca pobytu oskarżonego można odnaleźć w porządkach prawnych innych krajów Europy.

Przykładowo, wymienić można Anglię i Walię (*electronic tagging*), gdzie ustawodawca przewiduje możliwość orzeczenia w ramach warunków zwolnienia tzw. *curfew tag* – elektroniczny monitoring przebywania przez osobę objętą środkiem w miejscu wskazanym przez sąd oraz *location tag* – elektroniczny monitoring przemieszczania się osoby objętej środkiem, służący m.in. do rejestracji, czy dana osoba nie łamie sądowego nakazu nieprzebywania we wskazanych lokalizacjach. Obecnie stosowanie tego środka reguluje znowelizowany the Bail Act 1976 w sekcji 3 i następnych.

Możliwość stosowania aresztu domowego z elektronicznym monitoringiem zakłada również prawodawca francuski w art. 142-5 *Code de procédure pénale*.

Podobnie w systemie włoskim, w oparciu o treść art. 275-bis *Codice di Procedura Penale* oraz art. 58 *quinquies* ust. 1 ustawy nr 354/75, do dyspozycji sądu pozostaje środek w postaci aresztu domowego z wykorzystaniem dozoru elektronicznego.

W Niemczech od 2000 r. prowadzony jest modelowy program stosowania elektronicznego monitoringu jako alternatywy dla tymczasowego aresztowania w Hesji. Choć program ten ograniczony jest w zakresie alternatywy dla tymczasowego aresztowania do jednego landu, jego podstawę prawną stanowi §68b ust. 1 pkt 12 *Strafgesetzbuch*, a więc prawo federalne.

Pozostając w kręgu prawodawstwa krajów członkowskich Unii Europejskiej, przywołać należy w tym miejscu Zalecenie Komisji (UE) nr 2023/681 z dnia 8 grudnia 2022 r., które to w punkcie 17, jako alternatywę dla stosowania tymczasowego aresztowania, proponuje wprowadzenie środka nadzoru w postaci obowiązku poddania się dozorowi elektronicznemu.

Po drugie, modyfikacji musi ulec reżim orzekania i stosowania tymczasowego aresztowania w Polsce.

W tym zakresie konieczne wydaje się wprowadzenie następujących zmian normatywnych:

- sędzia, który pełni dyżur aresztowy, nie powinien mieć wokandy w czasie jego pełnienia;
- na prokuratorze powinien ciążyć obowiązek doręczenia oskarżonemu wniosku o zastosowanie lub przedłużenie tymczasowego aresztowania;
- powinna istnieć możliwość, by podejrzanemu/oskarżonemu i jego obrońcy udostępnić akta sprawy w formie elektronicznej;
- można rozważyć wydłużenie konstytucyjnego terminu zatrzymania do 7 dni, wprowadzenie obowiązku przesłania do sądu wniosku

aresztowego wraz z aktami sprawy jeszcze przed czynnością przedstawienia zarzutów, ewentualnie przesłanie wniosku wraz z aktami sprawy tuż po zatrzymaniu, z możliwością uzupełnienia materiałów po ogłoszeniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów i przesłuchania w charakterze podejrzanego;

- sędzia, który orzekł o zastosowaniu tymczasowego aresztowania na etapie przedsądowym, powinien być wyłączony z orzekania w postępowaniu głównym;
- lista sędziów pełniących dyżury aresztowe nie powinna być jawna dla prokuratora;
- powinna istnieć wyraźna regulacja, by udostępnić oskarżonemu i jego obrońcy materiały postępowania w takim czasie, by zapewnić możliwość przygotowania się do obrony;
- należy sprecyzować, który organ jest zobowiązany do udostępniania akt oskarżonemu lub jego obrońcy;
- trzeba zapewnić, by w momencie, gdy akta zostaną przekazane sądowi, prokurator dysponował kopiami zalegających w nich dokumentów, by mógł bez przeszkód kontynuować postępowanie;
- powinno się przesądzić, że sąd rozpoznając wniosek aresztowy winien kontrolować przyjęty przez prokuratora opis czynu oraz jego kwalifikację prawną;
- należy wyraźnie wskazać, iż obawy wymienione w art. 258 § 1 k.p.k. powinny mieć charakter „realny”;
- powinno się usunąć ten element art. 258 § 1 pkt. 1 k.p.k., który odnosi się do braku posiadania przez oskarżonego miejsca stałego pobytu w Polsce;
- należy wprowadzić przepis, który wyraźnie zakazuje stosowania tzw. „aresztów wydobywczych”;
- należy usunąć art. 258 § 2 k.p.k., wskazujący, że grożąca surowa kara może być podstawą do zastosowania tymczasowego aresztowania;
- zasadę powinno być, że areszt może być orzekany w maksymalnym wymiarze 1 miesiąca, zaś zastosowanie tymczasowego aresztowania na okres 3 miesiące winno być dopuszczalne jedynie w przypadku

- wykazania przez prokuratora, że ryzyko negatywnego wpływania na proces ma charakter trwały/nieprzemijający;
- winno się skrócić okresy, na jakie może zostać przedłużone tymczasowe aresztowanie, oraz określić maksymalny czas stosowania tego środka;
 - z kręgu przesłanek pozwalających na przedłużenie aresztu powinna zniknąć konieczność wykonywania czynności dowodowych w sprawie o szczególnej zawiłości lub poza granicami kraju;
 - winno się wprowadzić wyraźny zakaz przedłużania tymczasowego aresztowania w sytuacji, kiedy prokurator nie przeprowadził stosownych czynności procesowych we wcześniej wyznaczonym okresie stosowania izolacyjnego środka przymusu z uwagi na swą opieszałość;
 - należy dostosować polskie ustawodawstwo do wymagań wynikających z Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE, w tym przede wszystkim: zagwarantować dostęp do obrońcy tuż po zatrzymaniu, w tym wprowadzić do Kodeksu postępowania karnego przepisy, stosownie do których sąd musiałby przyznać z urzędu na żądanie osoby podejrzanej/podejrzanego/oskarżonego, który nie ma obrońcy i jest pozbawiony wolności, adwokata lub radcę prawnego do kontaktu przed przesłuchaniem oraz do uczestnictwa w nim oraz udziału w posiedzeniu w przedmiocie stosowania tymczasowego aresztowania. Od gwarancji tych można byłoby odstąpić jedynie w ściśle uzasadnionych i wymienionych w ustawie przypadkach. W takich sytuacjach na odmowę udzielenia dostępu do obrońcy powinno służyć zażalenie;
 - decyzja prokuratora zastrzegającego, że on lub osoba przez niego wyznaczona będzie obecna w czasie rozmowy oskarżonego z obrońcą, winna być zaskarżalna.

W nawiązaniu do powyższych postulatów wspomnieć należy przede wszystkim o systemie francuskim, w którym kompetencje do orzekania w postępowaniu o zastosowaniu tymczasowego aresztowania należą, od 2000 r., do sędziego penitencjarnego (*Juge des Libertés et de la Détention*), a więc organu niez zaangażowanego bezpośrednio w postępowanie przygotowawcze, w przeciwieństwie do sędziego śledczego (*Juge d'instruction*). Równocześnie system francuski przewiduje możliwość złożenia żądania

przez oskarżonego o przyznanie czasu na przygotowanie obrony, w oparciu o art. 145 *Code de procédure pénale*. Zgodnie z tym uregulowaniem, oskarżony może uzyskać do 4 dni roboczych na zapoznanie się z materiałami postępowania, w trakcie których jednak pozostaje pozbawiony wolności. Same akta postępowania karnego we Francji od 2018 r. są stopniowo digitalizowane, a francuska egzekutywa przewiduje zakończenie tego procesu w 2025 r.

Proces informatyzacji nieco wcześniej rozpoczął ustawodawca niemiecki, który od 2016 r. stopniowo przygotowuje wymiar sprawiedliwości do korzystania z elektronicznych akt postępowania jako standardowej metody dokumentacji czynności, przy czym proces ten zakończyć ma się, na mocy ustawy z dnia 5 lipca 2017 r. (BGBl. I 2017 S. 2208) do 2026 r.

Proces przejścia na cyfrowe akta postępowania karnego ma miejsce m.in. również we Włoszech – przywołać można choćby art. 111-ter *Codice di Procedura Penale*, nakazujący tworzenie akt postępowania w formie cyfrowej oraz digitalizację analogowych dokumentów istniejących w sprawie.

Odnosząc się do wpływu opieszałości organów ścigania na przedłużanie decyzji aresztowych, przytoczyć warto rozwiązanie szwedzkie, ujęte przez tamtejszego ustawodawcę w §18 ustawy *Rättegångsbalk* (1942:740), nakazujące co do zasady odbywanie posiedzeń aresztowych przez sąd co 2 tygodnie w przedmiocie zasadności stosowania tego środka, do momentu, w którym nie zostanie złożony akt oskarżenia.

Spoglądając na zestawienie przepisów zagranicznych zwrócić należy uwagę, że choć inne ustawodawstwa europejskie posługują się niejednokrotnie wskazaniem pewnych pułapów grożącej kary pozbawienia wolności jako jednej z przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania, bardzo ciężko z kontekstu oraz konstrukcji tych przepisów wywnioskować, aby miała to być jedyna przesłanka uzasadniająca orzeczenie stosowania tego środka. Dla przykładu, francuski *Code de procédure pénale* w art. 143-1 wskazuje możliwość zarządzenia i przedłużania tymczasowego aresztowania jedynie

m.in. wobec osoby, przeciwko której toczy się postępowanie i grozi jej kara w wymiarze trzech lub więcej lat pozbawienia wolności, jednakże ustawodawca poprzedza ten warunek odniesieniem do art. 137 tej samej ustawy, umożliwiającego stosowanie tymczasowego aresztowania jedynie w wyjątkowych przypadkach, gdy inne instrumenty nie pozwolą na osiągnięcie celów postępowania karnego.

Podobnie ustawodawca holenderski, odnosząc się w art. 67 ust. 1a *Wetboek van Strafvordering* do ciężącego na osobie objętej postępowaniem zarzutu popełnienia przestępstwa zagrożonego ustawową karą pozbawienia wolności na okres przynajmniej 4 lat, wprowadza ten wymóg w kontekście limitacji możliwości nadużywania tego środka do każdej sprawy karnej, nie zaś aby umożliwić wymiarowi sprawiedliwości wcześniejsze, przedsądowe ukaranie podejrzanego.

Próżno doszukać się takiej regulacji również w przesłankach stosowania tymczasowego aresztowania w Niemczech czy Czechach. Niemiecki kodeks postępowania karnego pozostaje również liberalniejszy w stosunku do polskiego w kontekście braku bezpośredniego wskazania miejsca stałego zamieszkania jako przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania.

Po trzecie, niezbędna jest modyfikacja praktyki stosowania prawa dotyczącego tymczasowego aresztowania w Polsce.

Obecne regulacje kreują zbyt wysokie ryzyko nadmiernego godzenia w prawa i wolności jednostki w praktyce ich stosowania, również z powodu uwarunkowań ustrojowych funkcjonowania prokuratury i sądów. Areszt traktowany jest jako forma kary, a jego stosowanie jako narzędzie walki z przestępczością. Nierzadko wykorzystywany jest populistycznie i politycznie, bez uzasadnienia w realiach konkretnej sprawy. Zmiana mentalności i przyzwyczajzeń wymaga rzetelnej i skrupulatnej wykładni obowiązujących przepisów. Zapobieganie nadużyciom wymaga również stosownych nowelizacji ustawowych, polepszających stan praworządności w Polsce bez negatywnego wpływu na poziom zabezpieczenia procesu karnego.

Regulacje prawne

Niniejsze zestawienie przedstawia ogólne przepisy regulujące wykonywanie tymczasowego aresztowania w Polsce oraz 8 wybranych, europejskich porządkach prawnych: angielskim (i walijskim), niemieckim, włoskim, francuskim, holenderskim, szwedzkim, bułgarskim i czeskim.

Założenia

Zebrane przepisy podzielono według następujących kategorii, wynikających z modelu ukształtowania instytucji tymczasowego aresztowania w polskim Kodeksie postępowania karnego (spis treści ze stronami):

- Cele i przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania.....143
- Wyjątki w stosowaniu tymczasowego aresztowania oraz inne negatywne przesłanki155
- Właściwość organów decydujących o zastosowaniu tymczasowego aresztowania.....161
- Maksymalny czas zatrzymania osoby przed wydaniem postanowienia o tymczasowym aresztowaniu.....163
- Czas stosowania tymczasowego aresztowania168
- Możliwość przedłużenia czasu stosowania tymczasowego aresztowania.....175
- Ograniczenie możliwości przedłużenia czasu stosowania tymczasowego aresztowania.....179
- Alternatywne sposoby wykonywania tymczasowego aresztowania ..181
- Możliwość zastosowania zwolnienia za kaucją188

- Przesłanki uchylecia stosowania tymczasowego aresztowania lub zmiany na rzecz łagodniejszego środka..... 191
- Możliwość złożenia zażalenia na stosowanie tymczasowego aresztowania..... 196
- Prawo do widzeń i korespondencji w trakcie wykonywania tymczasowego aresztowania.....203
- Prawo do posiadania lub korzystania ze środków łączności i sprzętu komputerowego przez tymczasowo aresztowanych.....210

W zestawieniu nie zawarto wszystkich przepisów związanych z orzekaniem i wykonywaniem tymczasowego aresztowania. Poza zakresem tabeli znalazły się przede wszystkim uregulowania o charakterze czysto formalnym, jak również odnoszące się do szczególnych przypadków, takich jak tymczasowe aresztowanie stosowane wobec sprawców nieletnich czy sprawców podejrzanych o przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

Należy wspomnieć o uregulowaniach włoskich. Poza tabelą znalazły się przepisy dotyczące obligatoryjnego aresztu stosowanego w przypadku ujęcia sprawców *in flagrante* oraz niektórych przestępstw, za które włoski kodeks karny przewiduje szczególnie surowe sankcje. Szczegółowe regulacje ujęte zostały w tytule VI *Codice di Procedura Penale*, art 380, 381 i 384.

Celem prezentowanego zestawienia jest umożliwienie porównania instytucji tymczasowego aresztowania w różnych porządkach prawnych. To materiał pomocniczy, mogący ukierunkować uwagę osób zajmujących się tworzeniem, interpretacją i stosowaniem prawa w Polsce na rozwiązania stosowane w pozostałych krajach Europy oraz zachęcić do dalszych, szczegółowych badań komparatystycznych. To również dobry punkt wyjścia do debaty nad możliwością wdrożenia konkretnych zmian legislacyjnych, z wykorzystaniem rozwiązań z innych porządków prawnych.

Opracowanie nie jest poradą prawną i nie może być traktowane jako źródło informacji dla osób, które poszukują pomocy prawnej w związku z toczącym się postępowaniem karnym w którymkolwiek z porównywanych

państw. W takim przypadku należy bezwzględnie skorzystać z pomocy prawnej – adwokata, racy prawnego – osoby specjalizującej się w przepisach i praktyce ich stosowania w danym państwie.

Należy mieć na uwadze, że na ostateczny kształt stosowania i funkcjonowania instytucji tymczasowego aresztowania ma w każdym przypadku wpływ różnorodna mozaika wielu czynników, składająca się w szczególności z przepisów funkcjonujących w danym państwie (w tym ustaw, aktów wykonawczych, regulaminów zakładów, w których wykonywany jest środek zapobiegawczy), uwarunkowań konstytucyjnych danego ustroju, regulacji międzynarodowych i zakresu ich respektowania wewnątrz danego porządku prawnego, a także wykładni dokonywanej przez orzecznictwo sądów oraz doktrynę, wreszcie aspektów tak efemerycznych jak praktyczne podejście do określonych regulacji oraz poziom kultury prawnej danego państwa.

Sprawia to, że nie jest możliwe wyciąganie ostatecznych wniosków odnośnie do funkcjonowania tymczasowego aresztowania w konkretnym kraju na podstawie lektury jedynie wybranych przepisów, prezentowanych w niniejszym opracowaniu.

Metoda

Przepisy państw obcych zostały przetłumaczone na język polski, celem ułatwienia lektury poszczególnych regulacji prawnych.

Tłumaczenie zostało przygotowane w oparciu o teksty ustaw opublikowane w internetowych systemach informacji prawnej porównywanych państw, w oryginalnych językach. W przypadkach, w których publicznie udostępniono (zarówno oficjalne, jak i nieoficjalne) tłumaczenia badanych ustaw, posłużono się nimi jako materiałami pomocniczymi dla rozstrzygnięcia ewentualnych wątpliwości co do sposobu przetłumaczenia użytych w tekstach pojęć. Dodatkowo korzystano również z innych publicznie dostępnych pomocy i objaśnień, szczególnie tych udostępnionych przez oficjalne podmioty.

Prezentowane tłumaczenie przepisów nie ma charakteru oficjalnego ani nie jest tzw. przekładem naukowym; rodzime przepisy nie były poddawane analizie naukowej celem ustalenia, jakie słownictwo odda najpełniej charakter danej instytucji w związku z odmiennościami systemów prawnych, sposobami wykładni przepisów czy też techniką konstruowania tekstów prawnych w danym państwie.

Przedstawione tłumaczenie należy traktować raczej jako przekład roboczy, pozwalający rozeznaczyć się w najogólniejszych różnicach zachodzących między porównywanymi systemami prawnymi. W związku z tym należy brać pod uwagę, że opracowanie może zawierać pewne wady odnośnie do redakcyjnej i leksykalnej warstwy przekładu bądź też nieścisłości co do konkretnych pojęć, za które autor już w tym miejscu pragnie przeprosić. Każde tłumaczenie niesie ze sobą konieczność dokonania wyborów językowych, a także kompromisu między zrozumiałością tekstu a jego maksymalną precyzją, możliwą do osiągnięcia jedynie w języku oryginalnym lub po zaprezentowaniu analitycznego komentarza. Materiał, który prezentujemy, nie może zatem zastąpić lektury oryginalnych przepisów, szczególnie w przypadku chęci pogłębienia wiedzy na ich temat lub w ramach badań naukowych.

Finalny kształt instytucji tymczasowego aresztowania uzależniony jest od całokształtu czynników tworzących system prawny danego państwa. Braliśmy to pod uwagę przy tłumaczeniu poszczególnych regulacji, starając się oddać sens pojęć użytych przez europejskich legislatorów w taki sposób, by zbliżyć je jak najbardziej do sformułowań używanych w polskim systemie prawnym. W przypadku niektórych pojęć, pełniących swoistą funkcję w danym systemie prawnym, starano się użyć w ich zastępstwie pojęcia ogólnego, ułatwiającego porównywanie przepisów.

Przykładowo, ilekroć natywny ustawodawca wskazywał na konkretną formę postępowania przygotowawczego, w tłumaczeniu użyto jedynie pojęcia „postępowanie”. Tak samo w miejscach, w których ustawodawcy europejscy wprowadzali różne określenia kwantyfikujące rodzaj podejrzeń,

cehujących podstawę dla określonych decyzji procesowych podejmowanych przez organy ścigania, porzeczano na użyciu pojęcia „uzasadnione” (np. „uzasadnione podejrzenie”). Uniknęliśmy w ten sposób ryzyka zdefiniowania tłumaczeń wybranych przez ustawodawcę przymiotników, będących zapewne przedmiotem żywych sporów odnośnie do ich rozumienia (także na gruncie czysto językowym) oraz wykładni wśród lokalnych przedstawicieli judykatury i doktryny.

Terminologia

Zwróćmy uwagę na kilka innych problemów dotyczących porównywanych systemów prawnych w kontekście prezentowanego przekładu.

Ze względu na ukształtowania historyczne, system angielski nie może pochwalić się skodyfikowaną procedurą karną. Unormowania związane z tymczasowym aresztowaniem zostały więc zrekonstruowane w oparciu o żmudną analizę szeregu aktów prawnych i rodzimych reguł. W tym miejscu podkreślić należy, że system angielski cechuje pewna zasadnicza przypadłość, a mianowicie przywiązanie do systemu zwolnień (*bail*). Pojęcie to można co prawda przetłumaczyć również jako kaucję, jednak sformułowanie to wydaje się być adekwatniejsze dla systemu amerykańskiego, gdzie instytucja ta związana jest rzeczywiście w głównej mierze z wpłaceniem odpowiedniego poręczenia majątkowego. Tymczasem angielskie *bail* może w ogóle nie zakładać konieczności składania jakiegokolwiek poręczenia, a jedynie nakładać na podejrzanego określone warunki, będące w istocie nieizolacyjnymi środkami zapobiegawczymi.

Poza określonymi przez angielskie prawo wyjątkami, osoba stająca przed wymiarem sprawiedliwości korzysta z domniemania prawa do otrzymania zwolnienia i zastosowanie tymczasowego aresztowania (*remand in custody*) pozostaje w Anglii, przynajmniej na tle Polski, statystycznym wyjątkiem. Równocześnie system angielski przewiduje, że sąd, przy odroczeniu rozprawy, zobowiązany jest każdorazowo do określenia, czy zdecyduje się na

zastosowanie wobec oskarżonego zwolnienia, czy też pozostawi go do swojej dyspozycji w ramach tymczasowego aresztu.

Na marginesie zwrócić też można uwagę na tłumaczenie instytucji *Magistrates' Court*. Bardzo popularnym w polskiej literaturze odpowiednikiem tego pojęcia są „Sądy Pokoju”, a to ze względu na fakt, iż zasiadające w nich osoby nie są prawnikami i nie pobierają z tego tytułu wynagrodzenia (poza dietami). Zdecydowano się na pozostanie przy tej rozpowszechnionej wersji tłumaczenia, choć można byłoby pokusić się o użycie tu określenia „Sąd Magistracki”.

Wyjaśnienia wymaga również użycie w tłumaczeniu przepisów Francji sformułowania „sędziego penitencjarny”. Francuski ustawodawca posługuje się w tym miejscu pojęciem *Juge des libertés et de la détention*, a więc dosłownie „sędziego do spraw wolności i aresztu”, który odpowiada m.in. za wydawanie postanowień związanych ze stosowaniem tymczasowego aresztowania, w przeciwieństwie do prowadzącego postępowanie sędziego śledczego. Tytuł ten zdecydowano się przełożyć na „sędziego penitencjarnego”, choć w polskim Kodeksie karnym wykonawczą funkcją ta odnosi się do sędziego sądu okręgowego, mającego uprawnienia orzecznicze względem osób skazanych.

W przypadku systemu francuskiego warto wskazać instytucję, która z uwagi na swoją specyfikę znalazła się poza kategoriami przewidzianymi w tabeli. Mianowicie w akapicie 7 i 8 art. 145 francuskiego Kodeksu postępowania karnego stanowi: „Sędziemu penitencjarnemu nie może jednak zarządzić tymczasowego aresztowania, gdy osoba objęta postępowaniem lub jej obrońca zażądają przyznania czasu na przygotowanie obrony. W takim przypadku sędziemu może, w drodze postanowienia uzasadnionego odesłaniem do postanowień poprzedniego ustępu i niepodlegającego zaskarżeniu, zarządzić pozbawienie wolności danej osoby na czas określony, który w żadnym wypadku nie może przekroczyć czterech dni. Po tym okresie wzywa ową osobę do ponownego stawienia i niezależnie od tego, czy korzysta ona z pomocy adwokata, postępuje zgodnie z ustępem szóstym. Jeżeli nie

zarządzi umieszczenia osoby w areszcie tymczasowym, zostaje ona automatycznie zwolniona”.

Być może instytucja ta stanowiłaby na gruncie polskim remedium na podnoszone w praktyce głosy o ograniczonej możliwości zapoznania się z materiałem dowodowym przez obrońców przed posiedzeniem aresztowym w przypadkach spraw, w których akta liczą dziesiątki bądź nawet setki tomów.

Prezentacja

Przepisy polskiej i zagranicznej procedury zostały zaprezentowane w wielkiej tabeli. Wybierając kryteria, pod kątem których porównywane są odmienne porządki prawne, braliśmy pod uwagę przede wszystkim – jako punkt wyjścia – kształt nadany instytucji tymczasowego aresztowania przez polski system prawny. Konkretnie przepisy obowiązujące w Polsce podawane są więc na początku zestawienia, a następnie towarzyszą im przepisy państw obcych dotyczące tej samej materii.

Obszerność przytaczanych regulacji sprawiła, że nie było możliwe ich zestawienie w niewielkiej tabeli. Nie chcieliśmy pomijać obszernych fragmentów przepisów, co mogłoby wprowadzić polepszyć czytelność zestawienia, lecz rodziłoby ryzyko utraty niezbędnego kontekstu danej przesłanki czy instytucji. Przytaczamy więc możliwie pełne brzmienie danej regulacji, dzięki czemu Osoba zapoznająca się z niniejszym zestawieniem dysponuje bardzo obszernym materiałem porównawczym.

Kwestię czytelności danych rozwiązaliśmy w następujący sposób: na jednej stronie opracowania prezentujemy wielką tabelę ze wszystkimi zebranymi danymi, a następnie – w klasycznym układzie strona po stronie – podajemy po kolei te same przepisy uporządkowane wg określonych kryteriów. Po wydrukowaniu niniejszego opracowania i rozłożeniu drukowanych arkuszy przed oczyma można lepiej „zobaczyć” poszczególne regulacje. W ten sposób można wykorzystać wielką tabelę, w której zestawiliśmy wszystkie

omawiane przepisy obowiązujące w Polsce i wybranych krajach europejskich. Sugerujemy, by wydrukować ją na dużym arkuszu papieru (najlepiej A0). Tabelę w wersji elektronicznej można przybliżyć za pomocą opcji powiększenia pliku, a także wyświetlić na dużym ekranie „telewizyjnym” i oglądać po podejściu do ekranu.

Puste miejsca pozostawione przy niektórych państwach oznaczają, iż podczas badań nie dotarliśmy do przepisów, które mogłyby zostać porównane z innymi regulacjami pod kątem danej kategorii. Problem ten dotyczy ograniczenia możliwości przedłużania tymczasowego aresztowania, która w postaci znanej w Polsce nie została wprowadzona do niektórych systemów prawnych (np. Szwecji), czy też instytucji poręczenia majątkowego, która niekiedy nie występuje (jak np. we Włoszech). Nie wykluczamy, że w pewnych wypadkach istnienie danej instytucji może wynikać z uregulowania tej materii w szczegółowych przepisach, wykładni innych norm lub lokalnego orzecznictwa – w ramach prac zmierzających do opracowania niniejszego zestawienia nie było możliwe aż tak dogłębne przebadanie wszystkich systemów prawnych.

Wierzmy, że spojrzenie na różnorodne porządki prawne i lektura przepisów regulujących proces tymczasowego aresztowania ułatwi wypracowanie właściwego podejścia do tej problematyki w Polsce, szczególnie podmiotom i instytucjom odpowiedzialnym za racjonalne tworzenie, rzetelne interpretowanie i prawidłowe stosowanie przepisów o środkach zapobiegawczych.

Źródła

Tworząc niniejsze opracowanie korzystano z następujących źródeł.

Anglia i Walia

- Bail Act 1976 - <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1976/63/contents>
- Criminal Justice and Public Order Act 1994 - <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/33/contents>
- Magistrates' Court Act 1980 - <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1980/43/contents>
- Coroners and Justice Act 2009 - <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2009/25/contents>
- Police and Criminal Evidence Act 1984 - <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60/contents>
- Police And Criminal Evidence Act 1984 (Pace) Code C - <https://www.gov.uk/government/publications/pace-code-c-2019/pace-code-c-2019-accessible>
- The Prosecution of Offences (Custody Time Limits) Regulations - <https://www.legislation.gov.uk/uksi/1987/299/contents/made>
- The Prosecution of Offences 1985 Act - <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/23>
- Senior Courts Act 1981 - <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/54/contents>
- Criminal Procedure Rules 2020 - <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2020/759/contents/made>

- The Prison Rules 1999 - <https://www.legislation.gov.uk/uksi/1999/728/contents/made>
- Prison Act 1952 - <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6and1Eliz2/15-16/52/contents>
- Custody Time Limits - <https://www.lexisnexis.co.uk/legal/guidance/custody-time-limits>
- Appealing refusal or grant of bail - <https://www.lexisnexis.co.uk/legal/guidance/appealing-refusal-or-grant-of-bail>
- Procedure for making bail applications and appeals - <https://www.lexisnexis.com/uk/lexispsl/corporatecrime/document/391423/5911-2JJ1-F188-30BF-00000-00/Procedure-for-making-bail-applications-and-appeals>
- Arrest and detention-overview - [https://www.lexisnexis.com/uk/lexispsl/corporatecrime/document/391421/55KB-9471-F188-N193-00000-00/Arrest and detention overview](https://www.lexisnexis.com/uk/lexispsl/corporatecrime/document/391421/55KB-9471-F188-N193-00000-00/Arrest%20and%20detention%20overview)
- Criminal trials-overview - <https://www.lexisnexis.com/uk/lexispsl/corporatecrime/document/391421/55KB-9471-F188-N2T1-00000-00/Criminal-trials%E2%80%94overview>
- Power to remand in custody or on bail - <https://www.lexisnexis.co.uk/legal/commentary/halsburys-laws-of-england/criminal-procedure/power-to-remand-in-custody-or-on-bail-01>
- Police station detention time limits - <https://www.lexisnexis.com/uk/lexispsl/corporatecrime/document/391423/591F-WTK1-F188-342F-00000-00/Police-station-detention-time-limits->
- Tom Smith, “Rushing Remand”? Pretrial Detention and Bail Decision Making in England and Wales, „The Howard Journal” Vol 60 No 1., Marzec 2021
- Tom Smith, The Practice of Pre-trial Detention in England & Wales -Changing Law and Changing Culture, „European Journal on Criminal Policy and Research” (2022) 28, s. 435–449

Niemcy

- Strafprozeßordnung (StPO) - <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/>
- Oficjalne tłumaczenie StPO na j. angielski: - http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/index.html
- Christine Morgenstern Pre-trial detention and its alternatives in Germany, Virtual Comparative Criminal Law Seminar (VCCL), 11 listopada 2022
- Sina Jung, Carolin Petrick , Eva Maria Schiller and Lukas Münster - Developments in German Criminal Law: The Urgent Issues Regarding Prolonged Pre-Trial Detention in Germany, „German Law Journal”, 22(2), s. 303-314
- Criminal proceedings and defence rights in Germany, Fair Trials International, 2013

Włochy

- Codice di Procedura Penale - <https://www.gazzettaufficiale.it/somma-rio/codici/codiceProceduraPenale>
- Nieoficjalne tłumaczenie na j. angielski, przygotowane i udostępnione publicznie przez włoską kancelarię Canestrini Lex - <https://canestrini-lex.com/assets/Uploads/pdf/cf70b10e21/Italian-Code-of-Criminal-Procedure-canestriniLex.pdf>
- LEGGE 26 luglio 1975, n. 354 - <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/1975/08/09/075U0354/sg>
- DECRETO DEL PRESIDENTE DELLA REPUBBLICA 30 giugno 2000, n. 230 - <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2000/08/22/000G0283/sg>
- Luca Lupária, Mitja Gialuz Italian criminal procedure: thirty years after the great reform - <https://romatrepress.uniroma3.it/wp-content/uploads/2020/01/Italian-criminal-procedure-thirty-years-after-the-great-reform.pdf>
- Mitja Gialuz, Paola Spagnolo Reasonable length of pre-trial detention: rigid or flexible time limits? A study on Italy

from a European perspective - https://www.nomos-elibrary.de/10.5235/219174413808445856.pdf?download_full_pdf=1

- An analysis of minimum standard in pre-trial detention and the grounds for regular review in the Member States of the EU: Italy - <https://www.ecba.org/extdocserv/projects/JusticeForum/Italy180309.pdf>
- The Italian Criminal Trial - <https://www.hg.org/legal-articles/the-italian-criminal-trial-26794>

Francja

- Code de procédure pénale - https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006071154
- Nieoficjalne tłumaczenie na j. angielski przygotowane przez Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości - https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/fra/2006/code_of_criminal_procedure_en_html/France_Code_of_criminal_procedure_EN.pdf
- Temporary detention - <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F1042?lang=en>
- Pre-trial detention in France COMMUNIQUÉ issued after the meeting of the LOCAL EXPERT GROUP (FRANCE) 13 lipca 2013 - https://www.fairtrials.org/app/uploads/2022/01/Fair_Trials_International_France_PTD_Communique%CC%81_EN.pdf

Szwecja

- Rättegångsbalk (1942:740) - https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/rattegangsbalk-1942740_sfs-1942-740
- Oficjalne tłumaczenie na j. angielski - https://www.government.se/contentassets/a1be9e99a5c64d1bb93a96ce5d517e9c/the-swedish-code-of-judicial-procedure-ds-1998_65.pdf

- Häkteslag (2010:611) - <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hakteslag-2010611-sfs-2010-611>
- Matilda Jerlström, Evelina Olsson The compatibility of the Swedish Regulation with the European Convention on Human Rights - <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1353003/FULLTEXT01.pdf>
- Remand - <https://www.kriminalvarden.se/swedish-prison-and-probation-service/remand/>
- FALQs: Sweden's Pre-Trial Detention Laws - <https://blogs.loc.gov/law/2019/08/falqs-swedens-pre-trial-detention-laws/>
- Isolated before trial: Pre-trial detention in Sweden - <https://www.fairtrials.org/articles/news/isolated-before-trial/>

Holandia

- Wetboek van Strafvordering - <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001903/2023-03-01>
- Penitentiare beginselenwet - <https://wetten.overheid.nl/BWBR0009709/2022-10-01>
- Stadia zatrzymania i tymczasowego aresztowania w Holandii - <https://www.om.nl/onderwerpen/verdachte/schema-voorlopige-hechtenis>
- <https://www.government.nl/topics/administration-of-justice-and-dispute-settlement/going-to-court>

(Holenderska procedura kryminalna została gruntownie znowelizowana w 2022 r, stąd nie opierano się na większości z publicznie dostępnych źródeł, gdyż pochodziły one sprzed nowelizacji i niosły ze sobą wysokie ryzyko braku aktualności).

Bułgaria

- НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС - <https://justice.government.bg/home/normdoc/2135512224>
Nieoficjalne tłumaczenie na j. angielski przygotowane przez Komisję Wenecką - [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2019\)034-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2019)034-e)
- ЗАКОН ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА И ЗАДЪРЖАНЕТО ПОД СТРАЖА - <https://justice.government.bg/home/normdoc/2135627067>
- Lyuboslav Lyubenov The arrest of the accused party by the prosecutor under the bulgarian criminal procedure code - http://cks.univnt.ro/download/cks_2022_articles%252F1_CKS_2022_CRIMINAL_LAW%252FCCKS_2022_CRIMINAL_LAW_008.pdf.

Czechy

- Trestní řád č. 141/1961 Sb. - <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>
- Nieoficjalne tłumaczenie na j. angielski przygotowane przez Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przeszłości - https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/cze/code-of-criminal-procedure-of-the-czech-republic_html/Code_of_Criminal_Procedure_of_the_Czech_Republic.pdf
- Zákon č. 293/1993 Sb. - <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293>

Źródła ogólne

- Fair Trials A Measure of Last Resort? The practice of pre-trial detention decision making in the EU - <https://www.fairtrials.org/app/uploads/2022/01/A-Measure-of-Last-Resort-Full-Version.pdf>
- P. Karlik, B. Pilitowski (red.) Stosowanie tymczasowego aresztowania. Analiza praktyczna, Warszawa 2022, suplement.

Przepisy

Cele i przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania

Polska

Art. 249 § 1 k.p.k. Środki zapobiegawcze można stosować w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, a wyjątkowo także w celu zapobiegnięcia popełnieniu przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa; można je stosować tylko wtedy, gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo.

Art. 207 k.k.w. Wykonanie tymczasowego aresztowania służy realizacji celów, dla których ten środek zastosowano, a w szczególności zabezpieczeniu prawidłowego toku postępowania karnego.

Art. 249 § 1 k.p.k. Środki zapobiegawcze można stosować w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, a wyjątkowo także w celu zapobiegnięcia popełnieniu przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa; **można je stosować tylko wtedy, gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo.**

Art. 249 § 2 k.p.k. W postępowaniu przygotowawczym można stosować środki zapobiegawcze tylko względem osoby, wobec której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów.

Art. 258 k.p.k.:

§ 1 Tymczasowe aresztowanie i pozostałe środki zapobiegawcze można stosować, jeżeli zachodzi:

- 1) uzasadniona obawa ucieczki lub ukrycia się oskarżonego, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu;
- 2) uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne.

§ 2 Jeżeli oskarżonemu zarzuca się popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo gdy sąd pierwszej instancji skazał go na karę pozbawienia wolności nie niższą niż 3 lata, potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania może być uzasadniona groźącą oskarżonemu surową karą.

§ 3 Środek zapobiegawczy można wyjątkowo zastosować także wtedy, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub umyślnego występku, popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził.

Anglia i Walia

Bail Act 1976

Dodatek 1

Część I

Sekcja 2

Oskarżony nie może otrzymać prawa do zwolnienia, jeśli sąd jest przekonany, że istnieją istotne podstawy, aby sądzić, że oskarżony, gdyby skorzystał z prawa do zwolnienia, (bez względu na to, czy będzie to związane z nałożeniem środków zapobiegawczych, czy nie):

- (a) nie odda się do dyspozycji organów postępowania, lub
- (b) popełni przestępstwo podczas przebywania na wolności, lub
- (c) będzie wpływać na świadków lub w inny sposób utrudniać pracę wymiaru sprawiedliwości, zarówno w przedmiocie postępowania prowadzonego przeciwko niemu, jak i przeciwko innym osobom

Criminal Justice and Public Order Act 1994

Sekcja 25

(1) Osobie, która w jakimkolwiek postępowaniu została oskarżona lub skazana za przestępstwo, do którego stosuje się niniejszy ustęp, w okolicznościach, do których ma on zastosowanie, udziela się zwolnienia w tym postępowaniu tylko wtedy, gdy sąd lub, w zależności od okoliczności sprawy, posterunkowy rozważający udzielenie zwolnienia, jest zdania, że istnieją wyjątkowe okoliczności, które to uzasadniają.

(2) Niniejszą sekcją stosuje się, z zastrzeżeniem podrozdziału

(3A) poniżej, do następujących typów czynów zabronionych:

(a) zabójstwo;

(b) usiłowanie zabójstwa;

(c) nieumyślne spowodowanie śmierci;

(d) zgwałcenie według prawa Szkocji

(e) przestępstwo z sekcji 1 Sexual Offences Act 1956

(zgwałcenie);

(f) przestępstwo z sekcji 1 Sexual Offences Act 2003

(zgwałcenie);

(g) przestępstwo z sekcji 2 tej Ustawy (napaść seksualna);

(h) przestępstwo z sekcji 4 tej Ustawy (doprowadzenie osoby do podjęcia czynności seksualnej bez zgody), gdzie spowodowana czynność obejmowała penetrację w rozumieniu podsekcji

(4) a-d);

(i) przestępstwo z sekcji 5 tej Ustawy (zgwałcenie osoby poniżej 13 roku życia);

(j) przestępstwo z sekcji 6 tej Ustawy (napaść seksualna na osobę poniżej 13 roku życia);

(k) przestępstwo z sekcji 8 tej Ustawy (doprowadzenie lub nakłanianie osoby poniżej 13 roku życia do udziału w czynności seksualnej), jeżeli doprowadzono do czynności obejmującej penetrację w rozumieniu podsekcji (3)(a)-(d);

(l) przestępstwo z sekcji 30 tej Ustawy (podejmowanie aktywności seksualnej z osobą z zaburzeniami psychicznymi, której to zaburzenia utrudniają dokonanie wyboru), gdzie aktywność polegała na penetracji w rozumieniu podsekcji 3 lit. a)-d) tej sekcji;

(m) przestępstwo z sekcji 31 tej Ustawy (doprowadzenie lub nakłanianie osoby z zaburzeniami psychicznymi, której to zaburzenia utrudniają dokonanie wyboru, do podjęcia czynności seksualnych), gdzie czynności obejmowały penetrację w rozumieniu podsekcji 3 lit. a)-d);

(ma) przestępstwo z sekcji. 5 Sexual Offences (Northern Ireland) Order 2008 (zgwałcenie);
(mb) przestępstwo z sekcji 6 tej Ustawy (napaść seksualna);
(mc) przestępstwo z sekcji 8 tej Ustawy (doprowadzenie osoby do podjęcia czynności seksualnej bez zgody), gdzie spowodowana czynność obejmowała penetrację w rozumieniu ust. 4 lit. a)-d) tego artykułu;
(md) przestępstwo z sekcji 12 tej Ustawy (zgwałcenie osoby poniżej 13 roku życia);
(me) przestępstwo z sekcji 13 tej Ustawy (napaść seksualna na osobę poniżej 13 roku życia);
(mf) przestępstwo z sekcji 15 tej Ustawy (doprowadzenie lub nakłanianie osoby poniżej 13 roku życia do udziału w czynności seksualnej), gdzie czynność obejmowała penetrację w rozumieniu sekcji 2 lit. a)-d);
(mg) przestępstwo z sekcji 43 tej Ustawy (czynności seksualne z osobą z zaburzeniami psychicznymi, której to zaburzenia utrudniają dokonanie wyboru), gdzie dotykane obejmowało penetrację w rozumieniu ust. 3 lit. a)-d);
(mh) przestępstwo z sekcji 44 tej Ustawy (doprowadzenie lub nakłanianie osoby z zaburzeniami psychicznymi, której to zaburzenia utrudniają dokonanie wyboru, do podjęcia czynności seksualnych), gdzie doprowadzono do czynności obejmującej penetrację w rozumieniu ust. 3 lit. a)-d);
(n) usiłowanie popełnienia przestępstwa w rozumieniu któregośkolwiek z ustępów d) do (mh).
o rodzaju zarzutu i okolicznościach, na których oparto podstawę tymczasowego aresztowania

Niemcy

StPO

§ 112

- (1) Areszt tymczasowy można zarządzić wobec oskarżonego, jeśli zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przez niego przestępstwa i istnieje podstawa do jego aresztowania. Nie można go zarządzić, jeżeli jest on nieproporcjonalny do wagi sprawy, przewidywanej kary lub środka karnego, który może zostać nałożony.
- (2) Podstawa do aresztowania istnieje, jeżeli w oparciu o konkretne okoliczności:
1. ustalono, że oskarżony jest zbiegiem lub ukrywa się,
 2. istnieje ryzyko, że oskarżony będzie uchylał się od postępowania karnego (ryzyko ucieczki) lub

3) zachowanie oskarżonego budzi uzasadnione podejrzenie, że będzie on:

a) niszczyć, zmieniać, usuwać, tuszować lub fałszować dowody lub

b) w niewłaściwy sposób wpływać na współoskarżonych, świadków lub biegłych lub

c) nakłaniać inne osoby do takiego czynu;

i jeżeli w związku z tym istnieje niebezpieczeństwo, że ustalenie prawdy zostanie utrudnione (ryzyko zatarcia dowodów).

(3) Oskarżony, który został skazany za przestępstwo na podstawie § 6 ust. 1 nr 1 lub § 13 ust. 1

Völkerstrafgesetzbuches lub § 129a ust. 1 lub ust. 2,

również w związku z § 129b ust. 1, lub na podstawie § 176c

ust. 1. 1, lub na podstawie § 176c, 176d, 211, 212, 226, 306b

lub 306c Kodeksu Karnego lub, o ile czyn zagraża życiu lub

zdrowiu innej osoby, na podstawie § 308, ust. 1-3 Kodeksu

Karnego, areszt tymczasowy można zarządzić również wtedy,

gdy nie ma podstaw do zastosowania aresztu na podstawie ust. 2.

§112a

(1) Podstawa do aresztowania istnieje również wtedy, gdy wobec oskarżonego zachodzi uzasadnione podejrzenie, że:

1. Popełnił przestępstwo z § 174, 174a, 176 do 176d, 177, 178, 184b (2) lub z § 238 (2) i (3) Kodeksu Karnego lub

2. Popełnił wielokrotnie lub w ciągu przestępstwo, które poważnie narusza porządek prawny na podstawie § 89a, 89c ust. 1-4, § 125a, § 224-227, § 243, 244, 249-255, 260, § 263, § 306-306c lub § 316a Kodeksu Karnego lub § 29 ust. 1 zdanie pierwsze pkt. 1, 10 lub ust. 3, § 29a ust. 1, § 30a ust. 1 Ustawy o narkotykach lub na podstawie art. 4 ust. 3 pkt. 1 Ustawy o nowych środkach psychoaktywnych a ustalone fakty uzasadniają ryzyko, że przed prawomocnym skazaniem popełni on kolejne poważne przestępstwa tego samego rodzaju lub będzie kontynuował przestępstwo, wymagane jest zastosowanie aresztu w celu zapobieżenia bezpośredniemu niebezpieczeństwu, a w przypadkach z pkt. 2, przewiduje się wymierzenie kary pozbawienia wolności na okres powyżej jednego roku. Przy ocenie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przez oskarżonego przestępstwa w rozumieniu zdania 1 pkt. 2 należy uwzględnić również przestępstwa, które są lub były przedmiotem innego, w tym prawomocnie zakończonego, postępowania.

Włochy

Codice di Procedura Penale

art. 273

1. Nikt nie może być poddany stosowaniu środków zapobiegawczych, jeżeli nie zachodzą uzasadnione okoliczności wskazujące na winę.

2. Nie można zastosować żadnego środka zapobiegawczego, jeżeli okaże się, że dany czyn został popełniony w warunkach wyłączających bezprawność albo karalność, albo jeżeli istnieje uzasadniona przyczyna dla umorzenia postępowania lub możliwości wymierzenia kary

art. 274

1. Środki zapobiegawcze stosuje się:

a) jeżeli zachodzi szczególna i konieczna potrzeba prowadzenia postępowania w sprawie o czyny zabronione pod groźbą kary, ze względu na sytuację realnego i aktualnego zagrożenia, które mogłoby zagrozić zebraniu lub wiarygodności dowodów, na podstawie okoliczności faktycznych wyraźnie wskazanych w postanowieniu, pod rygorem nieważności, która może być podniesiona także z urzędu. Za sytuację realnego i aktualnego zagrożenia nie można uznać odmowy złożenia przez podejrzanego lub oskarżonego jakiegokolwiek oświadczenia lub nieprzyznania się przez niego do zarzutów;

b) jeżeli oskarżony zbiegł lub istnieje realne i bezpośrednie zagrożenie ucieczką, pod warunkiem że może zostać orzeczona kara ponad dwóch lat pozbawienia wolności. Sytuacji rzeczywistego i bezpośredniego zagrożenia nie można wywodzić wyłącznie z wagi przestępstwa będącego przedmiotem postępowania;

(c) gdy ze względu na szczególny sposób i okoliczności popełnienia przestępstwa oraz osobowość osoby objętej postępowaniem lub oskarżonego, wywnioskowaną z jego konkretnego zachowania lub czynów lub z jego uprzedniej karalności, istnieje realne i aktualne niebezpieczeństwo, że popełni on poważne przestępstwa z użyciem broni lub innych środków przemocy na osobie lub skierowane przeciwko porządkowi konstytucyjnemu lub przestępstwa związane z przestępczością zorganizowaną lub przestępstwa tego samego rodzaju, co przestępstwo, w związku z którym prowadzone jest postępowanie. Jeżeli niebezpieczeństwo dotyczy popełnienia przestępstw tego samego rodzaju co przestępstwo, za które jest ścigany, środki zapobiegawcze w postaci tymczasowego aresztowania orzeka się tylko wtedy, gdy przestępstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności nie niższą niż cztery lata, a w przypadku

tymczasowego aresztowania w zakładzie karnym - gdy przestępstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności nie niższą niż pięć lat jak również za przestępstwo nielegalnego finansowania partii, o którym mowa w art. 7 Legge 2 maggio 1974 n. 195, z późniejszymi zmianami. Sytuacje konkretnego i rzeczywistego zagrożenia, także w odniesieniu do osobowości oskarżonego, nie mogą być wywodzone wyłącznie z wagi tytułu czynu zabronionego, za który jest się ściganym.

Art 275

1. Zarządzając środki zapobiegawcze, sąd rozważa proporcjonalność każdego środka w stosunku do charakteru i wagi podstaw do nałożenia takich środków w sprawie będącej przedmiotem postępowania.

1 -bis. Równocześnie z wydaniem wyroku skazującego, badanie potrzeb zapobiegawczych przeprowadza się, biorąc pod uwagę także wynik postępowania, sposób popełnienia czynu i elementy, które się pojawiły, z których może wynikać, że po wydaniu wyroku wynika którakolwiek z potrzeb wskazanych w art. 274, ust. 1, lit. b) i c).

Francja

Code de procédure pénale

Art. 137

Każda osoba oskarżona korzysta z domniemania niewinności i pozostaje wolna.

Jednakże ze względu na wymogi postępowania lub jako środek bezpieczeństwa może podlegać jednemu lub większej liczbie obowiązków nadzoru sądowego lub, jeżeli okażą się one niewystarczające, aresztowi domowemu z dozorem elektronicznym. W wyjątkowych przypadkach, gdy obowiązki nadzoru sądowego lub areszt domowy z dozorem elektronicznym nie pozwalają na osiągnięcie tych celów, może on zostać umieszczony w areszcie tymczasowym.

Art. 143-1

Z zastrzeżeniem postanowień art. 137, tymczasowe aresztowanie może być zarządzane lub przedłużone tylko w jednym z następujących przypadków

1° Osobie, przeciwko której toczy się postępowanie, grozi kara kryminalna;

2° Osobie, przeciwko której toczy się postępowanie, grozi kara poprawcza w wymiarze trzech lub więcej lat pozbawienia wolności.

Areszt tymczasowy może być również zarządzony w warunkach

określonych w art. 141-2, gdy osoba objęta postępowaniem umyślnie uchyła się od obowiązków związanych z nadzorem sądowym lub aresztem domowym z dozorem elektronicznym.

Art. 144

Tymczasowe aresztowanie może być zarządzone lub przedłużone tylko wtedy, gdy w świetle dokładnych i szczegółowych przesłanek ujawnionych w postępowaniu zostanie wykazane, że jest to jedyny środek do osiągnięcia jednego lub większej liczby z następujących celów, i że nie można ich osiągnąć poprzez oddanie oskarżonego pod nadzór sądowy lub areszt domowy z dozorem elektronicznym:

- 1° Zachowanie dowodów lub poszlak, które są niezbędne dla ustalenia prawdy;
- 2° Aby zapobiec wywieraniu nacisku na świadków lub ofiary i ich rodziny;
- 3° Aby zapobiec nieuczciwym konsultacjom między oskarżonym a jego współsprawcami lub współnikami;
- 4° Aby chronić osobę objętą postępowaniem;
- 5° Aby zagwarantować, że osoba objęta postępowaniem pozostanie do dyspozycji wymiaru sprawiedliwości;
- 6° Aby zakończyć trwające przestępstwo lub zapobiec popełnieniu nowego;
- 7° Położyć kres wyjątkowemu i trwałemu zakłóceniu porządku publicznego spowodowanemu powagą przestępstwa, okolicznościami jego popełnienia lub rozmiarem wyrządzonej przez nie szkody. Zakłócenie to nie może wynikać wyłącznie z nagłośnienia sprawy przez media. Niniejszy ustęp nie ma jednak zastosowania w sprawach o występki.

Szwecja

Rättegångsbalk (1942:740)

Rozdział 24

1 § Wobec osoby podejrzanej z uzasadnionych powodów o popełnienie przestępstwa, za które przewidziana jest kara pozbawienia wolności na okres roku lub dłuższy, może być zastosowany areszt tymczasowy, jeżeli ze względu na charakter przestępstwa, okoliczności dotyczące osoby podejrzanej lub inne okoliczności istnieje ryzyko, że osoba ta

1. zbiegnie lub w inny sposób będzie próbowała uniknąć ścigania lub kary
2. zatai dowody lub w inny sposób utrudni prowadzenie postępowania w sprawie, lub
3. będzie kontynuować działalność przestępczą.

Jeżeli za przestępstwo grozi kara nie lżejsza niż dwa lata pozbawienia wolności, należy zastosować tymczasowe aresztowanie, chyba że brak jest oczywistych okoliczności uzasadniających stosowanie tego środka.

Tymczasowe aresztowanie może mieć miejsce tylko wtedy, gdy względy przemawiające za zastosowaniem tego środka przeważają nad uciążliwością lub niekorzystnymi okolicznościami, jakie środek ten niesie dla podejrzanego lub innych sprzecznych interesów, które mogą się pojawić.

2 § Osoba podejrzana o popełnienie przestępstwa na podstawie uzasadnionych przesłanek może być zatrzymana niezależnie od rodzaju przestępstwa,

1. jeśli jej tożsamość jest nieznaną i odmawia podania swojego nazwiska i miejsca zamieszkania lub jeśli jej oświadczenie w tej sprawie można przyjąć za nieprawdziwe, lub

2. jeśli nie ma miejsca zamieszkania na terenie kraju i istnieje ryzyko, że uniknie ścigania lub kary przez opuszczenie kraju.

Ustawa (1987:1211).

3 § Osoba, co do której istnieje jedynie uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, może, z zastrzeżeniem ograniczenia określonego w § 19, zostać zatrzymana w areszcie, jeżeli

1. warunki zatrzymania są spełnione, jak określono w §1, akapity pierwszy, trzeci i czwarty lub §2 oraz

2. zastosowanie tymczasowego aresztowania wobec tej osoby na czas trwania postępowania w sprawie przestępstwa ma szczególne znaczenie. Ustawa (1989:650).

Holandia

Wetboek van Strafvordering

Art. 62

1. Wobec podejrzanego nie stosuje się żadnych ograniczeń poza tymi, które są absolutnie niezbędne dla dobra postępowania lub zapewnienia porządku.

Art. 67

1. Tymczasowe aresztowanie można stosować w przypadku podejrzenia:

a. Popełnienia przestępstwa zagrożonego ustawową karą pozbawienia wolności na okres przynajmniej 4 lat

b. Popełnienia przestępstwa opisanego w art. 132, 138a, 138aa, 138ab, 138b, 138c, 139c, 139d akapit pierwszy i drugi, art. 139h akapit pierwszy i drugi, 139g, 140 akapit drugi, 141a, 137c akapit drugi, 137d akapit pierwszy, 137e akapit drugi 137g, akapit drugi, 151, 184a, 254a, 248d, 248e, 272, 284,

akapit pierwszy, 285, akapit pierwszy, 285b, 285c, 300, akapit pierwszy, 321, 326c, akapit drugi, 326d, 340, 342, 344a, 344b, 347, akapit pierwszy, 350, 350a, 350c, 350d351, 372, 395, 417bis, 420bis. 1, 420quater i 420quater.1 Kodeksu karnego; c. Któregokolwiek z przestępstw opisanych w:
art. 86i akapit pierwszy Ustawy o energii elektrycznej z 1998 r.;
art. 66h ust. 1 Ustawy prawo gazowe;
art. 8 ust. 12 ust. 1 i 2 Ustawy o ochronie zwierząt;
art. 175 akapit pierwszy, art. 176 akapit pierwszy i art. 176 akapit drugi w zakresie, w jakim dotyczy to art. 7 akapit pierwszy lit. a i c Ustawy prawo o ruchu drogowym z 1994 r.;
Art. 30 ust. 2 Ustawy o nadzwyczajnych uprawnieniach władzy cywilnej;
art. 52, 53 ust. 1 i 54 Ustawy o sprzeciwie sumienia wobec służby wojskowej;
art. 36 Ustawy o zakładach wzajemnych i grach hazardowych;
art. 11 akapit drugi i art. 11a Ustawy opiumowej;
art. 55 akapit drugi Ustawy o broni i amunicji;
art. 11 Ustawy o tymczasowym zakazie zbliżania się
Art. 8 Ustawy przejściowej o środkach zwalczania terroryzmu
2. Nakaz tymczasowego aresztowania może być ponadto wydany, jeżeli nie można ustalić stałego miejsca zamieszkania lub pobytu w Królestwie Niderlandów podejrzanego, a jest on podejrzany o popełnienie przestępstwa, w sprawie którego postępowanie należy do właściwości sądu i zgodnie z ustawą grozi za nie kara pozbawienia wolności
3. Poprzednie ustępy niniejszego artykułu stosuje się tylko wtedy, gdy fakty lub okoliczności wskazują na istnienie uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu przez oskarżonego
4. W przeciwieństwie do ustępu trzeciego, w przypadku podejrzenia o przestępstwo o charakterze terrorystycznym, wydanie nakazu aresztowania nie wymaga istnienia uzasadnionego podejrzenia. W przypadku podejrzenia o popełnienie jednego z przestępstw opisanych w art. 114b, 120b, 140a, 176b, 289a, 304b i 415b kodeksu karnego tymczasowego aresztowania podejrzanego można również wydać na okres do dziesięciu dni, za każdym razem bez konieczności wykazania poważnego podejrzenia, przy czym okres stosowania tymczasowego aresztowania bez oparcia o poważne podejrzenie, łącznie nie może przekroczyć trzydziestu dni.
Art. 67a
1. Postanowienie oparte o art. 67 może być wydane jedynie:

a. jeżeli zachowanie oskarżonego lub okoliczności dotyczące go osobiście wskazują na poważne niebezpieczeństwo ucieczki;

b. jeżeli okoliczności wskazują, że istnieją poważne względy bezpieczeństwa publicznego wymagające natychmiastowego pozbawienia wolności

2. Poważne względy bezpieczeństwa publicznego mogą stanowić podstawę zastosowania poprzedniego ustępu jeżeli:

1°. Istnieje podejrzenie popełnienia przestępstwa zagrożonego ustawową karą przynajmniej 12 lat pozbawienia wolności, a porządek prawny został poważnie zaburzony na skutek popełnionego czynu;

2°. Istnieje uzasadniona obawa, że podejrzany popełni przestępstwo:

Za które ustawa przewiduje karę przynajmniej 6 lat pozbawienia wolności lub

które może zagrozić bezpieczeństwu państwa lub zdrowiu i bezpieczeństwu ludzi lub spowodować generalne zagrożenie dla mienia;

3°. Jeżeli istnieje podejrzenie popełnienia jednego z przestępstw opisanych w artykułach 285, 300, 310, 311, 321, 322, 323a, 326, 326a, 326e, 350, 416, 417bis, 420bis lub 420quater Kodeksu karnego, przy czym od dnia, w którym podejrzany został prawomocnie skazany na karę pozbawienia wolności lub środek karny za jedno z tych przestępstw, upłynęło mniej niż pięć lat, środek ograniczający wolność lub nakaz pracy społecznej lub gdy nakaz pracy społecznej został nałożony prawomocnym nakazem karnym, a ponadto istnieje poważne podejrzenie, że oskarżony ponownie popełni jedno z tych przestępstw;

4°. Jeżeli zachodzi podejrzenie popełnienia jednego z przestępstw opisanych w art. 141, 157, 285, 300-303 lub 350 Kodeksu karnego, popełnionego w miejscu publicznym lub skierowanego przeciwko funkcjonariuszom publicznym, które wywołało niepokój społeczny, a rozprawa w sprawie tego przestępstwa odbędzie się nie później niż w ciągu siedemnastu dni i osiemnastu godzin od zatrzymania podejrzanego;

5°. Jeżeli tymczasowe aresztowanie jest w uzasadniony sposób niezbędne do ujawnienia prawdy, w sposób inny niż poprzez wyjaśnienia złożone przez podejrzanego.

Bułgaria

НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС

Art. 56

(1) Środek zapobiegawczy można zastosować wobec

oskarżonego w postępowaniu prowadzonym z oskarżenia publicznego, gdy z zebranych w sprawie dowodów można wysnuć uzasadnione przypuszczenie, że popełnił on przestępstwo i zachodzi podstawa z art. 57.

(2) (zmiana - SG 32/10, obowiązuje od 28.05.2010 r.) Gdy zarzut postawiono w warunkach art. 269, par. 3 pkt 2-4, postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania podejmuje się po odnalezieniu oskarżonego.

(3) Przy określaniu środków zapobiegawczych bierze się pod uwagę stopień społecznej szkodliwości przestępstwa, dowody przeciwko oskarżonemu, stan zdrowia, stan cywilny, zawód, wiek i inne dane dotyczące osoby oskarżonego

Art. 57

Środki zapobiegawcze stosuje się w celu zapobieżenia ucieczce oskarżonego, popełnieniu przez niego przestępstwa lub uniemożliwienia wykonania kary, która weszła w życie.

Art. 63

(1) Tymczasowe aresztowanie zarządza się, gdy istnieje uzasadnione przypuszczenie, że oskarżony popełnił przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności lub inną, surową karą, a dowody w sprawie wskazują, że istnieje realne niebezpieczeństwo, iż oskarżony zbiegnie lub popełni kolejne przestępstwo.

(2) O ile dowody w sprawie nie wskazują inaczej, przy pierwszym zastosowaniu środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, realne niebezpieczeństwo, o którym mowa w par. 1 zachodzi, gdy:

1) osobie tej zarzucono popełnienie ciągu przestępstw lub przestępstwa w warunkach recydywy;

2) osobie zarzucono popełnienie ciężkiego przestępstwa umyślnego i równocześnie skazano ją za inne ciężkie przestępstwo umyślne, ścigane z oskarżenia publicznego, na karę pozbawienia wolności nie krótszą niż rok lub inną surową karę, której wykonania nie zawieszono na podstawie art. 66 k.k.;

3) osoba ta została postawiona w stan oskarżenia za przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat dziesięciu lub inną karą surowszą;

4) (nowy - SG 63/2017, obowiązujący od 05.11.2017 r., zm. - 44 z 2018 r.) osoba została doprowadzona jako oskarżony w warunkach art. 269, par. 3.

Czechy

Trestní řád č. 141/1961 Sb.

§ 67

Podejrzany może zostać tymczasowo aresztowany tylko wtedy, gdy jego zachowanie lub inne szczególne okoliczności dają podstawę do zaistnienia uzasadnionej obawy:

(a) ucieczki w celu uniknięcia ścigania lub kary, w szczególności jeżeli nie można natychmiast ustalić jego tożsamości, jeżeli nie ma stałego miejsca zamieszkania lub jeżeli grozi mu surowa kara
(b) wywierania wpływu na świadków lub współoskarżonych, którzy nie zostali jeszcze przesłuchani, lub w inny sposób utrudniania odkrycia faktów istotnych dla oskarżenia; lub
(c) powtórzenia przestępstwa, za które jest ścigany, dokonania przestępstwa, którego usiłował dokonać lub popełnienia przestępstwa, które przygotowywał lub którego popełnieniem groził, a dotychczas ustalone fakty wskazują, że czyn, w przedmiocie którego wszczęto postępowanie, został popełniony, wypełnia znamiona przestępstwa, istnieją wyraźne podstawy do podejrzeń, że oskarżony popełnił to przestępstwo, a uwzględniając osobę oskarżonego oraz rodzaj i wagę przestępstwa, o które jest ścigany, cel zatrzymania nie może być osiągnięty w chwili orzekania za pomocą innego środka, w szczególności przez zastosowanie jednego ze środków zapobiegawczych.

Wyjątki w stosowaniu tymczasowego aresztowania oraz inne negatywne przesłanki

Polska

Art. 257 § 1 k.p.k. Tymczasowego aresztowania nie stosuje się, jeżeli wystarczający jest inny środek zapobiegawczy.

Art. 258 § 4 k.p.k. Decydując o zastosowaniu określonego środka zapobiegawczego, uwzględnia się rodzaj i charakter obaw wskazanych w § 1-3 1, przyjętych za podstawę stosowania danego środka oraz nasilenie ich zagrożenia dla prawidłowego przebiegu postępowania w określonym jego stadium.

Art. 259 k.p.k.:

§ 1 Jeżeli szczególne względy nie stoją temu na przeszkodzie, należy odstąpić od tymczasowego aresztowania, zwłaszcza gdy pozbawienie oskarżonego wolności:

- 1) spowodowałyby dla jego życia lub zdrowia poważne niebezpieczeństwo;
- 2) pociągałoby wyjątkowo ciężkie skutki dla oskarżonego lub jego najbliższej rodziny.

§ 2 Tymczasowego aresztowania nie stosuje się, gdy na podstawie okoliczności sprawy można przewidywać, że sąd orzeknie w stosunku do oskarżonego karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania lub karę łagodniejszą albo że okres tymczasowego aresztowania przekroczy przewidywany wymiar kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia.

§ 3. Tymczasowe aresztowanie nie może być stosowane, jeżeli przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku.

Anglia i Walia

Bail Act 1976

Zwolnienie dla oskarżonych i innych osób

Sekcja 4 Ogólne prawo do zwolnienia dla oskarżonych i innych osób

(1) Osoba, do której odnosi się niniejsza sekcja, ma prawo do otrzymania, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w załączniku 1 do niniejszej ustawy.

(2) Niniejszy ustęp dotyczy osoby, która została oskarżona o popełnienie czynu zabronionego, gdy:

(a) Odpowiada przed Sądem Pokoju lub Sądem Koronnym w trakcie lub w związku z postępowaniem prowadzonym w przedmiocie przestępstwa, lub

(b) złożyła wniosek do sądu o udzielenie zwolnienia [lub zmianę warunków zwolnienia] w związku z prowadzonym postępowaniem.

Dodatek 1

Część I

Paragraf 1A

(1) Ustępy tej części niniejszego załącznika wymienione w paragrafie 2 nie mają zastosowania w odniesieniu do zwolnienia w postępowaniu nieekstradycyjnym, w przypadku gdy

(a) oskarżony ukończył 18 lat

(b) oskarżony nie został jeszcze skazany za przestępstwo w tym postępowaniu, oraz

(c) sąd uważa, że nie ma realnych szans na to, że oskarżony

zostanie skazany w tym postępowaniu na karę pozbawienia wolności.

(2) Paragrafy te to

(a) paragraf 2 (odmowa zwolnienia w przypadku, gdy oskarżony może nie poddać się dobrowolnie pozbawieniu wolności, popełnić przestępstwo w trakcie zwolnienia lub wpływać na świadków),

(b) paragraf 2A (odmowa zwolnienia w przypadku, gdy podejrzewa się, że oskarżony popełni przestępstwo podlegające oskarżeniu publicznemu lub przestępstwo skutkujące odpowiedzialnością karną podczas zwolnienia); oraz

(c) paragraf 6 (odmowa zwolnienia w przypadku, gdy oskarżony został zatrzymany na mocy sekcji 7)

Niemcy

StPO

§ 112

(1) Tymczasowe aresztowanie można zastosować wobec oskarżonego, jeżeli istnieje duże prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa i jeżeli istnieją podstawy do jego zatrzymania. Tymczasowego aresztowania nie stosuje się, jeżeli jest ono niewspółmierne do wagi pełnionego czynu lub kary albo środka poprawczego i zapobiegawczego, który może zostać nałożony.

StPO

§ 113

Areszt tymczasowy w przypadku mniej poważnych przestępstw

(1) Jeżeli przestępstwo zagrożone jest wyłącznie karą pozbawienia wolności na okres nieprzekraczający sześciu miesięcy lub grzywną w wysokości do 180 stawek dziennych, nie można zastosować tymczasowego aresztowania ze względu na ryzyko zatajenia dowodów.

(2) W takich przypadkach areszt tymczasowy może zostać zastosowany ze względu na ryzyko ucieczki tylko wtedy, gdy oskarżony

1. uprzednio uchylał się od prowadzonego przeciwko niemu

postępowania lub czynił przygotowania do ucieczki

2. nie ma stałego miejsca zamieszkania lub pobytu w obszarze stosowania niniejszej ustawy lub

3. nie można ustalić jego tożsamości.

Włochy

Codice di Procedura Penale

Art. 272

1. Nikt nie może być poddany stosowaniu środków zapobiegawczych, chyba że istnieją uzasadnione przesłanki co do jego winy.

2. Nie można zastosować żadnego środka zapobiegawczego,

jeżeli udowodniono, że czyn zabroniony został popełniony bądź to z usprawiedliwionej przyczyny, bądź z przyczyny wyłączającej karalność, bądź też jeżeli zachodzi przesłanka do umorzenia postępowania

Art. 275

2. -bis Nie stosuje się ani aresztu tymczasowego w więzieniu, ani aresztu domowego, jeżeli po ogłoszeniu wyroku może zostać orzeczona kara z zawieszeniem jej wykonania. Bez uszczerbku dla przepisów ust. 3 oraz art. 276 ust. 1 i art. 280 ust. 3 nie stosuje się środka zapobiegawczego w postaci aresztu w więzieniu, jeżeli kara orzeczona w wyniku procesu nie może przekroczyć trzech lat pozbawienia wolności. Przepis ten nie jest stosowany w postępowaniach dotyczących przestępstw określonych w art. 423-bis, 572, 612-bis i 624-bis kodeksu karnego oraz w art. 4-bis ustawy nr 354 z dnia 26 lipca 1975 r. z późniejszymi zmianami. Ponadto przepis ten nie ma zastosowania w przypadkach, gdy po uznaniu wszelkich innych środków za nieodpowiednie, nie można zarządzić aresztu domowego, ponieważ nie można go wykonać z powodu niedostępności któregokolwiek z miejsc zamieszkania, o których mowa w art. 284 ust. 1 niniejszego kodeksu.

3-bis. Orzekając o zastosowaniu tymczasowego aresztowania w zakładzie karnym, sąd wskazuje przyczyny uznania za nieadekwatny środek w postaci aresztu domowego i związanych z nim metod monitorowania, o których mowa w art. 275-bis ust. 1.

4. Nie zarządza się ani nie stosuje tymczasowego aresztu w zakładzie karnym, chyba że istnieją wyjątkowe powody do zastosowania tego środka zapobiegawczego, jeżeli oskarżony jest kobietą w ciąży albo matką dzieci w wieku do sześciu lat, które mieszkają z nią, albo ojcem, jeżeli matka zmarła lub jest całkowicie niezdolna do opieki nad dziećmi. Jeżeli oskarżony ma ponad siedemdziesiąt lat, nie zarządza się zapobiegawczego pozbawienia wolności w zakładzie karnym, chyba że istnieją wyjątkowe przesłanki do zastosowania środków zapobiegawczych.

4-bis. Tymczasowego aresztowania nie zarządza się ani nie stosuje, jeżeli oskarżony cierpi na AIDS lub ciężkie upośledzenie układu immunologicznego, stwierdzony zgodnie z art. 286-bis ust. 2, lub na inną szczególnie ciężką chorobę, która sprawia, że jego stan zdrowia nie pozwala na pozbawienie wolności lub która utrudnia odpowiednie leczenie w przypadku pozbawienia wolności.

Art. 280

1. Bez uszczerbku dla postanowień ust. 2 i 3 niniejszego artykułu

oraz art. 391 środki, o których mowa w niniejszym rozdziale, stosuje się tylko wtedy, gdy sprawa będąca przedmiotem postępowania dotyczy przestępstw, za które ustawa przewiduje karę dożywotniego pozbawienia wolności lub karę pozbawienia wolności przekraczającą maksymalny wymiar trzech lat.

2. Areszt tymczasowy w zakładzie karnym orzeka się wyłącznie w przypadku przestępstw dokonanych lub usiłowanych, za które ustawa przewiduje karę pozbawienia wolności na maksymalny okres co najmniej pięciu lat oraz w przypadku przestępstwa nielegalnego finansowania partii politycznych, o którym mowa w art. 7 Legge 2 maggio 1974, n. 195 z późniejszymi zmianami.

3. Przepis, o którym mowa w par. 2, nie ma zastosowania wobec osób, które naruszyły obowiązki dotyczące orzeczonego środka zapobiegawczego.

Art. 385

Niedopuszczalne jest zatrzymanie lub tymczasowe aresztowanie, jeżeli z okoliczności popełnionego czynu zabronionego wynika, że został on popełniony podczas wykonywania ciążącego na sprawcy obowiązku lub w związku z korzystaniem z przysługującego sprawcy prawa, albo jeżeli zachodzą okoliczności wyłączone karalność.

Francja

Art.145-5 Code de procédure pénale

Umieszczenie w areszcie tymczasowym osoby, która w trakcie przesłuchania przez sędziego śledczego przed przekazaniem sprawy sędziemu penitencjarnemu, oświadczy, że posiada wyłączną władzę rodzicielską nad małoletnim poniżej lat szesnastu, który z nią zamieszkuje, nie może być zarządzone, chyba że jedna ze służb lub osób opisanych w §7 art. 81 została uprzednio zobowiązana do ustalenia i podjęcia wszelkich środków niezbędnych do zapobieżenia zagrożeniu dla zdrowia, bezpieczeństwa lub moralności małoletniego lub poważnemu uszczerbkowi w jego edukacji. Postanowienia niniejszego artykułu nie mają zastosowania w przypadkach zbrodni, przestępstw popełnionych wobec nieletniego lub w przypadkach nieprzestrzegania obowiązków nałożonych w ramach nadzoru sądowego.

Szwecja

Rättegångsbalk (1942:740)

Rozdział 24

1§ (...)

Jeśli można założyć, że podejrzany zostanie skazany jedynie na

karę grzywny, nie można stosować tymczasowego aresztowania. Ustawa (1989:650).

4§ Jeżeli ze względu na wiek, stan zdrowia lub inną podobną okoliczność można obawiać się, że tymczasowe aresztowanie spowodowałoby poważną szkodę dla podejrzanego, tymczasowe aresztowanie może nastąpić tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że nie można zastosować nadzoru. To samo dotyczy kobiety, która urodziła dziecko w krótkim okresie przed aresztowaniem, a zastosowanie tego środka może spowodować poważną szkodę dla dziecka. Jeżeli podejrzany nie chce poddać się nadzorowi, następuje tymczasowe aresztowanie.

Dalsze ograniczenia dotyczące tymczasowego aresztowania osoby poniżej osiemnastego roku życia określają przepisy szczególne.

Zgodnie z rozdziałem 25, tymczasowe aresztowanie może zostać zastąpione zakazem podróżowania lub obowiązkiem meldunkowym. Ustawa (1987:1211).

Holandia

Wetboek van Strafvordering

Art. 67a

(...)

3. Postanowienia o tymczasowym aresztowaniu nie wydaje się, jeżeli zachodzi poważne prawdopodobieństwo, że w przypadku skazania oskarżonego nie zostanie orzeczona bezwarunkowa kara pozbawienia wolności lub środek polegający na pozbawieniu wolności, albo że w przypadku wykonania postanowienia pozostanie on pozbawiony wolności przez okres dłuższy niż czas trwania kary lub środka.

Bułgaria

-

Czechy

Trestní řád č. 141/1961 Sb.

§ 68

(1) Tymczasowo aresztować można tylko osobę, przeciwko której wszczęto postępowanie karne. Decyzja o umieszczeniu w areszcie musi być ponadto uzasadniona zgromadzonymi dowodami.

(2) Oskarżony, który jest ścigany za przestępstwo umyślne, za które ustawa przewiduje maksymalną karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą dwóch lat, lub za przestępstwo nieumyślne, za które ustawa przewiduje maksymalną karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą trzech lat, nie może zostać tymczasowo aresztowany.

- (3) Ograniczenia, o których mowa w ust. 2, nie mają zastosowania, jeżeli oskarżony
- (a) uciekł lub ukrywa się,
 - (b) wielokrotnie nie stawiał się na wezwanie sądu lub w inny sposób nie zapewnił sobie obecności na rozprawie karnej
 - (c) ma nieznaną tożsamość i nie został zidentyfikowany za pomocą dostępnych środków
 - (d) wywierał już wpływ na świadków lub współoskarżonych albo w inny sposób utrudniał ujawnienie faktów istotnych dla oskarżenia; lub
 - (e) powtórzył lub kontynuował działalność przestępczą, za którą jest ścigany, lub został skazany lub ukarany za taką działalność przestępczą w ciągu ostatnich trzech lat.
- (4) Ograniczenia, o których mowa w podpunkcie (2) w odniesieniu do przestępstwa umyślnego nie mają zastosowania, jeżeli zachodzi podstawa do zatrzymania, o której mowa w § 67(c), a ze względu na charakter takiego przestępstwa skuteczna ochrona pokrzywdzonego, w szczególności ochrona jego życia, zdrowia lub innych podobnych interesów, wymaga zastosowania tymczasowego aresztu.

Właściwość organów decydujących o zastosowaniu tymczasowego aresztowania

Polska

Art. 250 k.p.k.:

§ 1. Tymczasowe aresztowanie może nastąpić tylko na mocy postanowienia sądu.

§ 2. Tymczasowe aresztowanie stosuje w postępowaniu przygotowawczym na wniosek prokuratora sąd rejonowy, w którego okręgu prowadzi się postępowanie, a w wypadkach niecierpiących zwłoki także inny sąd rejonowy. Po wniesieniu aktu oskarżenia tymczasowe aresztowanie stosuje sąd, przed którym sprawa się toczy.

Anglia i Walia

Magistrates' Court Act 1980

Sekcja 5

(1) Sąd Pokoju może, przed rozpoczęciem postępowania w sprawie przestępstwa w charakterze sędziów śledczych lub w dowolnym momencie postępowania, odroczyć rozprawę, a jeśli to uczyni, stosuje środki zapobiegawcze

Coroners and Justice Act 2009

Sekcja 115

(1) Osoba oskarżona o morderstwo nie może otrzymać możliwości

udzielenia zwolnienia, chyba że na mocy postanowienia sędziego Sądu Koronnego.

(3) Sędzia Sądu Koronnego musi podjąć decyzję w sprawie zwolnienia w odniesieniu do danej osoby tak szybko, jak to możliwe, a w każdym razie w ciągu 48 godzin, licząc od dnia następującego po dniu, w którym dana osoba stawiała się lub została postawiona przed Sądem Pokoju.

Niemcy

StPO

§ 114

(1) Areszt tymczasowy nakładany jest przez sędziego w pisemnym nakazie aresztowania.

§115a

(1) Jeżeli oskarżony nie może być postawiony przed właściwym sądem najpóźniej następnego dnia po zatrzymaniu, wówczas należy go niezwłocznie, nie później niż następnego dnia po zatrzymaniu, postawić przed najbliższym lokalnym sądem.

§125

(1) Przed wniesieniem oskarżenia publicznego sędzia Sądu Krajowego, w którego okręgu znajduje się miejsce zamieszkania lub w którym przebywa oskarżony, wydaje nakaz aresztowania na wniosek prokuratury lub, jeżeli nie można dotrzeć do prokuratora i zachodzą okoliczności nadzwyczajne, z urzędu.

(2) Po wniesieniu oskarżenia publicznego nakaz aresztowania wydaje sąd właściwy dla postępowania, a w razie wniesienia apelacji co do prawa - sąd, którego wyrok jest zaskarżony. W przypadkach pilnych nakaz aresztowania może wydać również sędzia przewodniczący.

§ 128

(1) Zatrzymanego należy niezwłocznie, najpóźniej następnego dnia po zatrzymaniu, postawić przed sędzią Sądu Krajowego, w którego okręgu został zatrzymany, chyba że został zwolniony. Sędzia przesłuchuje przyprowadzoną osobę zgodnie z § 115 (3).

Włochy

Codice di Procedura Penale

Art. 279

O zastosowaniu i uchyleniu środków, jak również o sposobach ich wykonania decyduje sąd prowadzący postępowanie. Przed wszczęciem postępowania karnego w tej samej kwestii orzeka sędzia śledczy.

Francja

Code de procédure pénale

Art. 137 - 1

Tymczasowe aresztowanie zarządza lub przedłuża sędzia penitencjarny. Do niego składa się również wnioski o zwolnienie.

(...)

Nie może on pod rygorem nieważności brać udziału w orzekaniu w sprawach karnych, w przedmiocie stanów faktycznych, które rozpoznawał.

Szwecja	Rättegångsbalk (1942:740) Rozdział 24 (...) 5 § Postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wydaje sąd. W postanowieniu o zatrzymaniu określa się przestępstwo, którego dotyczy podejrzenie, oraz podstawy zatrzymania.
Holandia	Wetboek van Strafvordering Art. 65 Sąd może, na wniosek prokuratora, zarządzić osadzenie podejrzanego w areszcie tymczasowym. Przed wydaniem postanowienia należy przesłuchać podejrzanego, chyba że złożył on pisemne oświadczenie, że zrzeka się prawa do przesłuchania. Sąd lub przewodniczący może, pomimo takiego oświadczenia, zarządzić doprowadzenie podejrzanego.
Bułgaria	НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС Art. 64 (1) Środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania stosuje właściwy sąd pierwszej instancji na wniosek prokuratora.
Czechy	Trestní řád č. 141/1961 Sb. §73b (1) Decyzję o tymczasowym aresztowaniu oskarżonego podejmuje sąd, a w postępowaniu przygotowawczym sędzia na wniosek prokuratora. W postępowaniu przed sądem o zatrzymaniu oskarżonego aresztowanego na podstawie § 69 decyduje sędzia; w takim przypadku sędzia ma takie same prawa i obowiązki jak izba i jej prezes.

Maksymalny czas zatrzymania osoby przed wydaniem postanowienia o tymczasowym aresztowaniu

Polska	Art. 248 k.p.k.: § 1. Zatrzymanego należy natychmiast zwolnić, gdy ustanie przyczyna zatrzymania, a także jeżeli w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania przez uprawniony organ nie zostanie on przekazany do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania; należy go także zwolnić na polecenie sądu lub prokuratora. § 2. Zatrzymanego należy zwolnić, jeżeli w ciągu 24 godzin od przekazania go do dyspozycji sądu nie doręczono mu postanowienia o zastosowaniu wobec niego tymczasowego aresztowania albo nie ogłoszono mu tego postanowienia na posiedzeniu
---------------	---

przeprowadzonym w sposób określony w art. 250 § 3b3. Przepis art. 136 § 1 stosuje się odpowiednio, w tym również w przypadku, gdy odbiór tego postanowienia przez zatrzymanego nie jest możliwy.

§ 3. Ponowne zatrzymanie osoby podejrzanej na podstawie tych samych faktów i dowodów jest niedopuszczalne.

Anglia i Walia

Police and Criminal Evidence Act 1984

Sekcja 41

1 - osoba nie może być zatrzymana na dłużej niż 24 godziny bez przedstawienia zarzutów.

Sekcja 42

1 - gdy funkcjonariusz policji w randze komisarza lub wyższej, który jest odpowiedzialny za komisariat policji, w której zatrzymano osobę, ma racjonalne podstawy by wierzyć że:

(a) zatrzymanie tej osoby bez przedstawienia zarzutów jest niezbędne dla zabezpieczenia dowodów związanych z przestępstwem, w związku z którym dokonano zatrzymania lub celem zdobycia takich dowodów w toku przesłuchania zatrzymanego;

(b) przestępstwo, za które dokonano zatrzymania jest ścigane z oskarżenia publicznego i

(c) postępowanie prowadzone jest w sposób skrupulatny i efektywny może zatwierdzić zatrzymanie osoby w policyjnym areszcie na okres do 36 godzin od momentu dokonania zatrzymania

Sekcja 43

1 Jeżeli na wniosek złożony pod przysięgą przez posterunkowego i podparty dowodami Sąd Pokoju jest przekonany, że istnieją uzasadnione podstawy, aby sądzić, że dalsze zatrzymanie osoby, której wniosek dotyczy, jest uzasadnione, Sąd może wydać nakaz upoważniający do dalszego zatrzymania tej osoby w areszcie policyjnym.

4 dalsze zatrzymanie osoby jest jedynie usprawiedliwione na gruncie niniejszej sekcji lub sekcji 44 jeżeli:

(a) zatrzymanie tej osoby bez przedstawienia zarzutów jest niezbędne dla zabezpieczenia dowodów związanych z przestępstwem, w związku z którym dokonano zatrzymania lub celem zdobycia takich dowodów w toku przesłuchania zatrzymanego;

(b) przestępstwo, za które dokonano zatrzymania jest ścigane z oskarżenia publicznego i

(c) postępowanie prowadzone jest w sposób skrupulatny i efektywny

11 – o dalszym przedłużeniu zatrzymania decyduje Sąd Pokoju, w oparciu o zgromadzony w sprawie materiał dowodowy

12 - Okres przedłużonego zatrzymania nie może przekraczać 36 godzin

Sekcja 44

1 Na wniosek złożony pod przysięgą przez posterunkowego

i podparty dowodami Sąd Pokoju może przedłużyć nakaz dalszego zatrzymania wydany na mocy sekcji 43 powyżej, jeżeli jest przekonany, że istnieją uzasadnione powody, aby sądzić, że dalsze zatrzymanie osoby, której dotyczy wnioski, jest uzasadnione.

2 Z zastrzeżeniem podsekcji 3 poniżej, okres, na jaki można przedłużyć nakaz dalszego zatrzymania, jest okresem, który sąd uzna za stosowny, biorąc pod uwagę przedstawione mu dowody.

3 Okres ten nie może:

(a) być dłuższy niż 36 godzin; lub

(b) zakończyć się później niż po 96 godzinach od zatrzymania.

Niemcy

StPO

§115

(1) Jeżeli oskarżony został zatrzymany na podstawie nakazu aresztowania, musi zostać niezwłocznie postawiony przed właściwym sądem.

(2) Sąd ma obowiązek przesłuchać oskarżonego w zakresie przedmiotu oskarżenia niezwłocznie po jego zatrzymaniu i nie później niż następnego dnia.

§ 128

(1) Zatrzymanego należy niezwłocznie, najpóźniej następnego dnia po zatrzymaniu, postawić przed sędzią Sądu Krajowego, w którego okręgu został zatrzymany, chyba że został zwolniony. Sędzia przesłuchuje przyprawioną osobę zgodnie z § 115 (3).

Włochy

Codice di Procedura Penale

Art. 390

1. W ciągu czterdziestu ośmiu godzin od zatrzymania, jeżeli prokurator nie musi zarządzić natychmiastowego zwolnienia osoby zatrzymanej, zwraca się o potwierdzenie zatrzymania lub o zastosowanie tymczasowego aresztowania do sędziego śledczego właściwego ze względu na miejsce zatrzymania.

2. Sędzia śledczy wyznacza rozprawę potwierdzającą tak szybko, jak to możliwe, a w każdym razie w ciągu kolejnych czterdziestu ośmiu godzin, o czym niezwłocznie informuje prokuratora i obrońcę.

Francja

Code de procédure pénale

Art. 63

Funkcjonariusz policji sądowej może, jeżeli jest to niezbędne do przeprowadzenia postępowania, ująć i zatrzymać każdą osobę, wobec której istnieje co najmniej jeden wiarygodny powód, aby podejrzewać, że popełniła ona lub usiłowała popełnić przestępstwo. Na początku zatrzymania informuje o tym prokuratora okręgowego. Osoba w ten sposób zatrzymana nie może być przetrzymywana dłużej niż dwadzieścia cztery godziny. Zatrzymanie może być jednak przedłużone na dalszy okres do dwudziestu czterech godzin na podstawie pisemnego zezwolenia prokuratora

okręgowego. Prokurator okręgowy może uzależnić to zezwolenie od uprzedniego stawienia się przed nim osoby zatrzymanej. Na polecenie prokuratora okręgowego wszystkie osoby, przeciwko którym zebrane dowody dają dostateczną podstawę do ścigania, są po zakończeniu dozoru policyjnego albo uwalniane, albo kierowane do dyspozycji prokuratora okręgowego. W celu wykonania niniejszego artykułu, jurysdykcja okręgowa Paryża, Nanterre, Bobigny i Créteil stanowią jedną jurysdykcję.

Art. 133

W ciągu dwudziestu czterech godzin od chwili zatrzymania, osoba zatrzymana zgodnie z wydanym nakazem, musi zostać postawiona przed sędzią śledczym, przewodniczącym sądu lub sędzią przez niego wyznaczonym w celu przeprowadzenia przesłuchania i wydania postanowienia, w razie konieczności, o zastosowania wobec niej aresztu tymczasowego na warunkach przewidzianych w art. 145. Niespełnienie tego wymogu skutkuje zwolnieniem danej osoby. Zastosowanie mają przepisy art. 126.

Jeśli osoba została zatrzymana w odległości ponad dwustu kilometrów od siedziby sędziego śledczego, który wydał nakaz zatrzymania, w ciągu dwudziestu czterech godzin od zatrzymania zostaje ona doprowadzona przed prokuratora okręgowego właściwego dla miejsca zatrzymania, który spisuje jej wyjaśnienia, po uprzednim pouczeniu zatrzymanego o możliwości odmowy złożenia wyjaśnień. Pouczenie to zostaje odnotowane w oficjalnym protokole.

Prokurator okręgowy niezwłocznie zawiadamia sędziego, który wydał nakaz, i wnosi o przekazanie osoby zatrzymanej. Jeżeli przekazanie nie może nastąpić natychmiast, prokurator okręgowy informuje o tym sędziego, który wydał nakaz.

W przypadku konieczności przekazania, dana osoba zostaje doprowadzona do zakładu karnego wymienionego w nakazie w terminach określonych w art. 130. Zastosowanie mają przepisy art. 130-1.

Art. 130

Jeżeli przekazanie jest wymagane na warunkach określonych w art. 128 i 129, dana osoba musi stanąć przed sędzią śledczym, który wydał nakaz, w terminie czterech dni od powiadomienia o nakazie. Termin ten jest jednak przedłużany do sześciu dni w przypadku przekazania z departamentu zamorskiego do innego departamentu lub z Francji kontynentalnej do departamentu zamorskiego

Art.130-1

W przypadku niedotrzymania terminów określonych w art. 127 i 130 osoba zostaje zwolniona na polecenie sędziego śledczego odpowiedzialnego za postępowanie, chyba że przekazanie jej zostało opóźnione z powodu niemożliwych do usunięcia okoliczności.

- Szwecja** Rättegångsbalk (1942:740)
Rozdział 24
12 § Wniosek o aresztowanie składa się niezwłocznie, nie później niż do godz. 12.00 trzeciego dnia po wydaniu postanowienia o zatrzymaniu.
Jeżeli postanowienie o zatrzymaniu zostało wydane pod nieobecność podejrzanego, dla celów paragrafu pierwszego za dzień wykonania postanowienia uważa się datę wydania postanowienia. Jeżeli wniosek o zastosowanie aresztowania nie zostanie złożony w wyznaczonym terminie, prokurator niezwłocznie uchyla decyzję o zatrzymaniu. Ustawa (1995:1310).
13 § Jeżeli złożono wniosek o aresztowanie, sąd niezwłocznie przeprowadza rozprawę w kwestii aresztowania.
Przesłuchanie w sprawie zatrzymania nie może się odbyć nigdy później niż cztery dni po zatrzymaniu podejrzanego lub wykonaniu decyzji o zatrzymaniu.
Ustawa (1995:1310).
- Holandia** Wetboek van Strafvordering
art. 59a
1. Nie później niż trzy dni i osiemnaście godzin od chwili zatrzymania podejrzanego musi zostać postawiony przed sędzią śledczym w celu przesłuchania.
2 Sędzia śledczy, po otrzymaniu stosownego wniosku od prokuratora, niezwłocznie wyznacza czas i miejsce przesłuchania oraz powiadamia o tym prokuratora, oskarżonego i obrońcę.
- Bulgaria** НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС
Art. 64
(2) (Supl. - 110 z 2020 r., obowiązujący od 30.06.2021 r., uznany za niekonstytucyjny w części dotyczącej ustępu drugiego przez RK nr 13 z 2021 r., SG nr 85 z 2021 r.) Stawienie się oskarżonego przed sądem zapewnia niezwłocznie prokurator, który w razie potrzeby może zarządzić zatrzymanie oskarżonego na czas do 72 godzin w celu zabezpieczenia jego stawienia się przed sądem. W przypadku ogłoszenia stanu wyjątkowego, stanu wojennego, klęski żywiołowej, epidemii, innych okoliczności siły wyższej lub za pisemną zgodą oskarżonego i jego obrońcy, oskarżony może uczestniczyć w rozprawie także w formie wideokonferencji, przy czym w takich przypadkach jego tożsamość jest weryfikowana przez naczelnika zakładu karnego lub naczelnika aresztu śledczego albo przez wyznaczonego przez nich funkcjonariusza.
- Czechy** Trestní řád č. 141/1961 Sb.
§ 77
(1) Jeżeli prokurator nie zarządził zwolnienia zatrzymanego na podstawie otrzymanych materiałów lub po ponownym przesłuchaniu, obowiązany jest w ciągu 48 godzin od zatrzymania oddać zatrzymanego do sądu z wnioskiem o zastosowanie aresztu.

Do wniosku dołącza pozyskane dotychczas dowody.
(2) Sędzia obowiązany jest przesłuchać zatrzymanego (ust. 1) i w ciągu 24 godzin od otrzymania wniosku prokuratora zdecydować o zwolnieniu go lub zdecydować o zastosowaniu tymczasowego aresztowania. Zawiadamia on niezwłocznie wybranego lub wyznaczonego obrońcę, o ile jest dostępny, o co wnosi osoba zatrzymana, oraz oskarżyciela publicznego o czasie i miejscu przesłuchania za pomocą odpowiednich środków. Obrońca i prokurator mogą uczestniczyć w przesłuchaniu i zadawać pytania osobie zatrzymanej, ale tylko wtedy, gdy sędzia udzielił im głosu w tej sprawie. Przekroczenie 24 godzin od otrzymania wniosku prokuratora o zastosowanie aresztu jest zawsze podstawą do wydania postanowienia o zwolnieniu zatrzymanego.

Czas stosowania tymczasowego aresztowania

Polska

Art. 251 § 2 k.p.k. W postanowieniu o zastosowaniu tymczasowego aresztowania należy określić czas jego trwania, a ponadto oznaczyć termin, do którego aresztowanie ma trwać. Obowiązek każdorazowego oznaczenia terminu stosowania tymczasowego aresztowania trwa do uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie. W przedmiocie tymczasowego aresztowania po wydaniu orzeczenia kończącego postępowanie orzeka sąd, który wydał to orzeczenie, a w razie przekazania sprawy do drugiej instancji - sąd odwoławczy.

Art. 263 k.p.k.:

§ 1. W postępowaniu przygotowawczym sąd, stosując tymczasowe aresztowanie, oznacza jego termin na okres nie dłuższy niż 3 miesiące.

§ 3. Łączny okres stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 2 lat.

Art. 265 Okres tymczasowego aresztowania liczy się od dnia zatrzymania.

Anglia i Walia

SI 1987/299 The Prosecution of Offences (Custody Time Limits) Regulations

Sekcja 4 - Maksymalny czas trwania tymczasowego aresztowania w postępowaniu przed Sądami Pokoju:

(2) Z wyjątkiem postanowień ustępu (3) poniżej, w przypadku przestępstwa należącego do właściwości zarówno Sądu Pokoju jak i Sądu Koronnego, maksymalny okres pozbawienia wolności pomiędzy pierwszym stawieniem oskarżonego a rozpoczęciem postępowania przyśpieszonego lub, w zależności od przypadku, momentem, w którym sąd zdecyduje, czy skierować

oskarżonego do Sądu Koronnego na rozprawę, wynosi 70 dni.

(3) W przypadku przestępstwa należącego do właściwości Sądu Pokoju i Sadu Koronnego, jeżeli przed upływem 56 dni od dnia pierwszego stawienia oskarżonego sąd zdecyduje o przeprowadzeniu postępowania w trybie przyspieszonym zgodnie z sekcjami 19-24 Ustawy z 1980 r., maksymalny okres zatrzymania pomiędzy pierwszym stawieniem oskarżonego a rozpoczęciem rozprawy w trybie przyspieszonym wynosi 56 dni.

(4) W przypadku przestępstwa ściganego z oskarżenia publicznego, maksymalny okres zatrzymania pomiędzy pierwszym stawieniem oskarżonego a momentem, w którym sąd podejmie decyzję o skierowaniu oskarżonego do Sądu Koronnego na rozprawę, wynosi 70 dni.

(4A) W przypadku przestępstwa sędzonego w trybie doraźnym, maksymalny okres aresztu rozpoczynający się w dniu pierwszego stawienia oskarżonego i kończący się w dniu rozpoczęcia procesu w trybie doraźnym wynosi 56 dni.

Sekcja 5 - Maksymalny czas trwania tymczasowego aresztowania w postępowaniu przed Sądem Koronnym:

(3) Maksymalny okres pozbawienia wolności:

(a) od momentu, kiedy oskarżony został oddany pod sąd, do rozpoczęcia procesu; lub

(b) w przypadku, gdy wniesiono przeciwko niemu akt oskarżenia na mocy wspomnianej sekcji 2(2)(b), pomiędzy wniesieniem aktu oskarżenia a rozpoczęciem procesu, wynosi, z zastrzeżeniem poniższych postanowień niniejszego rozporządzenia, 112 dni.

(6B) Jeżeli wobec oskarżonego toczy się proces, maksymalny okres pozbawienia wolności pomiędzy skierowaniem oskarżonego przez Sąd Pokoju do Sądu Koronnego za popełnione przestępstwo a rozpoczęciem procesu w związku z tym przestępstwem wynosi 182 dni minus jakikolwiek okres lub suma okresów, w których oskarżony od momentu pierwszego stawienia się za przestępstwo przebywał w areszcie za wcześniejszym postanowieniem Sądu Pokoju.

Niemcy

StPO

§ 121

(1) Dopóki nie zapadnie wyrok skazujący na karę pozbawienia wolności lub niezastosowany zostanie środek poprawczy i zapobiegawczy polegający na pozbawieniu wolności, areszt tymczasowy za jedno i to samo przestępstwo na okres przekraczający sześć miesięcy może być wykonywany tylko wtedy, gdy szczególne trudności lub nietypowy zakres postępowania lub inny ważny powód nie pozwalają jeszcze na wydanie wyroku i uzasadniają dalsze stosowanie aresztu tymczasowego.

(2) W przypadkach określonych w ust. 1 nakaz aresztowania zostaje uchylony po upływie sześciomiesięcznego okresu, chyba że wykonanie nakazu aresztowania zostanie zawieszono zgodnie

z § 116 lub Wyższy Sąd Krajowy zarządzi kontynuację aresztu. (3) Jeżeli akta sprawy zostaną przedłożone Wyższemu Sądowi Krajowemu przed upływem terminu, o którym mowa w ust. 2, bieg terminu ulega zawieszeniu w oczekiwaniu na decyzję tego sądu. Jeżeli postępowanie główne rozpoczęło się przed upływem terminu, bieg terminu ulega zawieszeniu do czasu ogłoszenia wyroku. Jeżeli postępowanie główne zostało zawieszona, a akta sprawy przekazane niezwłocznie po zawieszeniu postępowania sądowi okręgowemu wyższej instancji, bieg terminu ulega również zawieszeniu do czasu wydania orzeczenia przez ten sąd.

§ 122a

W przypadkach określonych w § 121 (1) wykonanie tymczasowego aresztowania nie może być utrzymane dłużej niż rok, jeżeli podstawą jego zastosowania jest podstawa aresztowania określona w § 112a.

Włochy

Codice di Procedura Penale

Art. 303

1. Areszt tymczasowy powinien przestać być stosowany, jeżeli:

a) w chwili jego wykonywania, bez wydania postanowienia o skierowaniu na rozprawę albo postanowienia sądu o zarządzeniu rozprawy przyspieszonej w trybie art. 438 lub orzeczenia o zastosowaniu kary na wniosek stron, upłynęły następujące terminy:

1) trzech miesięcy, jeżeli przestępstwo będące przedmiotem postępowania jest zagrożone ustawowo karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 6 lat;

2) sześciu miesięcy, jeżeli przestępstwo będące przedmiotem postępowania jest zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi sześć lat, z zastrzeżeniem postanowień punktu 3);

3) jednego roku, jeżeli przestępstwo będące przedmiotem postępowania jest zagrożone ustawowo karą dożywotniego pozbawienia wolności albo karą pozbawienia wolności o górnej granicy ustawowego zagrożenia co najmniej dwudziestu lat albo jeżeli jest jednym z przestępstw określonych w art. 407 ust. 2 lit. a), o ile za takie przestępstwo ustawa przewiduje karę pozbawienia wolności o górnej granicy ustawowego zagrożenia co najmniej sześciu lat;

b) od momentu wydania decyzji o skierowaniu na rozprawę lub późniejszego wykonania aresztu upłynęły następujące terminy bez wydania wyroku skazującego w pierwszej instancji:

1) sześciu miesięcy, jeżeli przestępstwo będące przedmiotem postępowania jest zagrożone ustawowo karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą najwyżej sześciu lat

2) jednego roku, jeżeli przestępstwo będące przedmiotem postępowania jest zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica nie przekracza dwudziestu lat, z zastrzeżeniem postanowień punktu 1)

3) roku i sześciu miesięcy, jeżeli przestępstwo będące przedmiotem postępowania jest zagrożone ustawowo karą dożywotniego

pozbawienia wolności lub karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą maksymalnego wymiaru dwudziestu lat;

3-bis) jeżeli ścigane są przestępstwa, o których mowa w art. 407 ust. 2 lit. a), terminy określone pod 1), 2) i 3) przedłuża się maksymalnie o sześć miesięcy. Taki termin dodaje się do terminu z poprzedniego etapu, jeżeli nie został on całkowicie wyczerpany, lub do terminów określonych w literze d) w odniesieniu do części, która może pozostać. W tym ostatnim przypadku terminy określone w lit. d) są proporcjonalnie skrócone;

b-bis) od wydania postanowienia, w którym sąd kieruje sprawę na rozprawę przyspieszoną lub na dalsze wykonywanie kary pozbawienia wolności, bez wydania wyroku skazującego, na podstawie art. 442 upłynęły następujące terminy:

1) trzech miesięcy, jeżeli przestępstwo będące przedmiotem postępowania jest zagrożone ustawowo karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 6 lat;

2) sześciu miesięcy, jeżeli przestępstwo będące przedmiotem oskarżenia jest zagrożone karą dożywotniego pozbawienia wolności, której górna granica nie przekracza dwudziestu lat, z zastrzeżeniem postanowień punktu 1)

3) dziewięć miesięcy, jeżeli przestępstwo będące przedmiotem postępowania jest zagrożone karą dożywotniego pozbawienia wolności lub karą pozbawienia wolności przekraczającą maksymalny wymiar dwudziestu lat;

c) od wydania wyroku skazującego w pierwszej instancji lub późniejszego wykonania tymczasowego aresztowania, bez wydania wyroku skazującego w instancji odwoławczej upłynęły następujące terminy;

1) dziewięć miesięcy, jeżeli oskarżony został skazany i wymierzono mu karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą trzech lat;

2) jednego roku, jeżeli oskarżony został skazany i orzeczono karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą dziesięciu lat

3) roku i sześciu miesięcy, jeżeli oskarżony został skazany i orzeczono karę dożywotniego pozbawienia wolności lub karę pozbawienia wolności przekraczającą dziesięć lat;

d) od wydania wyroku skazującego w instancji odwoławczej lub późniejszego wykonania kary pozbawienia wolności upłynęły te same terminy przewidziane w literze c) bez wydania prawomocnego wyroku skazującego, bez uszczerbku dla przypadków przewidzianych w literze b), numer 3-bis).

Niemniej jednak, jeżeli oskarżony został skazany w pierwszej instancji lub środek odwoławczy został zastosowany jedynie w oparciu o wniosek złożony przez Prokuratora, stosuje się tylko przepis par. 4.

Francja

Code de procédure pénale

Art.145-1

W sprawach karnych tymczasowe aresztowanie nie może przekraczać czterech miesięcy, jeżeli oskarżony nie był już uprzednio

skazany za zbrodnię lub występki według prawa publicznego na karę kryminalną albo na karę pozbawienia wolności bez zawieszenia jej wykonania w wymiarze przekraczającym jeden rok i jeżeli grozi mu kara do pięciu lat.

W innych przypadkach, w wyjątkowych okolicznościach, sędzia penitencjarny może zdecydować o przedłużeniu aresztu tymczasowego na okres nieprzekraczający czterech miesięcy, wydając uzasadnione postanowienie zgodnie z przepisami artykułu 137-3 i wydając je po debacie kontradyktoryjnej zorganizowanej zgodnie z postanowieniami artykułu 145 akapit szósty, przy czym obrońca został wezwany zgodnie z postanowieniami artykułu 114 akapit drugi. Decyzja ta może być przedłużona zgodnie z tą samą procedurą, z zastrzeżeniem postanowień artykułu 145-3, przy czym całkowity okres zatrzymania nie może przekroczyć jednego roku. Jednakże okres ten zostaje przedłużony do dwóch lat, jeżeli jeden z czynów stanowiących przestępstwo został popełniony poza terytorium kraju lub jeżeli dana osoba jest ścigana za handel narkotykami, zмовę przestępczą, zamówienie, wymuszenie lub za przestępstwo popełnione w ramach zorganizowanej grupy i podlega karze dziesięciu lat pozbawienia wolności.

Art. 145-2

W sprawach karnych osoba, wobec której prowadzone jest postępowanie, nie może być zatrzymana na dłużej niż jeden rok. Jednakże, z zastrzeżeniem postanowień artykułu 145-3, sędzia penitencjarny może, po upływie tego okresu, przedłużyć aresztowanie na okres nie dłuższy niż sześć miesięcy, wydając postanowienie z uzasadnieniem, zgodnie z postanowieniami artykułu 137-3, i wydając je po debacie kontradyktoryjnej zorganizowanej zgodnie z postanowieniami szóstego akapitu artykułu 145, przy czym adwokat został wezwany zgodnie z postanowieniami drugiego akapitu artykułu 114. Decyzja ta może zostać odnowiona zgodnie z tą samą procedurą.

Oskarżony nie może być przetrzymywany w areszcie tymczasowym dłużej niż dwa lata, jeżeli kara nie przekracza dwudziestu lat pozbawienia wolności lub aresztu karnego, a w innych przypadkach dłużej niż trzy lata. Terminy te ulegają wydłużeniu odpowiednio do trzech i czterech lat, gdy jeden z czynów stanowiących przestępstwo został popełniony poza terytorium kraju. Termin ten wynosi również cztery lata, gdy osoba jest ścigana za kilka przestępstw wymienionych w księgach II i IV Kodeksu Karnego lub za handel narkotykami, terroryzm, stręczycielstwo, wymuszenie lub za przestępstwo popełnione w zorganizowanej grupie. Wyjątkowo, gdy śledztwo sędziego śledczego musi być kontynuowane, a uwolnienie osoby objętej śledztwem stanowiłoby szczególnie poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa osób i mienia, izba śledcza może przedłużyć dwuletni okres przewidziany w niniejszym artykule na okres czterech miesięcy. Izba śledcza, przed którą oskarżony ma prawo do osobistego stawiennictwa, zasiada na podstawie uzasadnionego postanowienia sędziego

penitencjarnego w trybie określonym w ostatnim akapicie artykułu 137-1

i orzeka zgodnie z przepisami artykułów 144, 144-1, 145-3, 194, 197, 198, 199, 200, 206 i 207.

Przepisy niniejszego artykułu stosuje się do czasu wydania postanowienia kończącego postępowanie.

Szwecja

Rättegångsbalk (1942:740)

Rozdział 24

4a § Podejrzany może być pozbawiony wolności w Szwecji w ramach aresztu tymczasowego na nieprzerwany okres nie dłuższy niż dziewięć miesięcy do czasu wniesienia aktu oskarżenia.

Jeśli istnieją wyjątkowe powody, sąd może, na wniosek prokuratora, zdecydować o przedłużeniu okresu stosowania tego środka. Ustawa (2021:285).

Holandia

Wetboek van Strafvordering

Art. 63

1. Sędzia śledczy może, na wniosek prokuratora, wydać postanowienie o aresztowaniu podejrzanego. Prokurator niezwłocznie powiadamia obrońcę o wydanym postanowieniu ustnie lub pisemnie.

Art. 64

1. Postanowienie o zastosowaniu aresztowania obowiązuje przez okres określony przez sędziego śledczego, wynoszący maksymalnie czternaście dni, który rozpoczyna się w momencie wykonania.

Art 65

1. Sąd może na wniosek prokuratora zarządzić dalsze tymczasowe aresztowanie podejrzanego przebywającego już w areszcie na mocy postanowienia sędziego śledczego. Podejrzanego występuje się przed wydaniem postanowienia, chyba że oświadczy on na piśmie, że zrzeka się prawa do bycia wysłuchanym. Sąd lub przewodniczący składu orzekającego mogą mimo takiego oświadczenia zarządzić doprowadzenie podejrzanego.

Art. 66

1. Tymczasowe aresztowanie zarządzone przez sąd obowiązuje przez okres określony w postanowieniu, nieprzekraczający dziewięćdziesięciu dni, i rozpoczyna się z chwilą wykonania.

2. Jeżeli postanowienie zostało wydane na rozprawie lub wszczęto postępowanie w terminie określonym na podstawie ust. 1, postanowienie pozostaje w mocy do upływu 60 dni od dnia uprawomocnienia się orzeczenia.

Bułgaria

НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС

Art. 63

(...)

(4) (zmiana - SG 71/2013) Środek tymczasowego aresztowania nie może trwać dłużej niż osiem miesięcy, jeżeli osoba jest oskarżona o popełnienie poważnego przestępstwa umyślnego, oraz dłużej niż rok i sześć miesięcy, jeżeli osoba jest oskarżona o

popelnienie przestępstwa zagrożonego karą nie niższą niż piętnaście lat pozbawienia wolności lub inną poważniejszą karą. We wszystkich innych przypadkach tymczasowe aresztowanie nie może przekraczać dwóch miesięcy.

(5) Po upływie terminów, o których mowa w ust. (4), zatrzymanego należy niezwłocznie zwolnić na polecenie prokuratora.

Czechy

Trestní řád č. 141/1961 Sb.

§ 72a

(1) Tymczasowe aresztowanie może trwać tylko przez niezbędny okres w postępowaniu przygotowawczym i w postępowaniu przed sądem. Łączny czas trwania tymczasowego aresztowania w postępowaniu karnym nie może przekroczyć

(a) jednego roku, jeżeli oskarżenie dotyczy występku,

(b) dwóch lat, jeżeli oskarżenie dotyczy zbrodni

(c) trzech lat, jeżeli oskarżenie dotyczy szczególnie poważnego przestępstwa

(d) cztery lata, jeżeli ściganie dotyczy szczególnie ciężkiego przestępstwa, za które zgodnie z ustawą karną można wymierzyć karę nadzwyczajnie obostrzoną.

(2) Z okresu, o którym mowa w ust. 1, jedną trzecią przeznaczają się na postępowanie przygotowawcze, a dwie trzecie na postępowanie przed sądem. Jeżeli postępowanie przygotowawcze lub postępowanie przed sądem nie zostanie zakończone przed upływem tego terminu, to oskarżonego zwalnia się z aresztu najpóźniej w ostatnim dniu tego terminu. Jeżeli oskarżony jest ścigany za dwa lub więcej przestępstw, o wyznaczeniu tego okresu decyduje najpoważniejsze przestępstwo. Jeżeli przestępstwo, o które wniesiono oskarżenie, jest innym przestępstwem, a okres zatrzymania przekroczył już okres przewidziany dla postępowania przygotowawczego lub sądowego, oskarżonego należy niezwłocznie zwolnić z aresztu.

(3) Zatrzymanie z przyczyn, o których mowa w § 67 lit. b), może trwać nie dłużej niż trzy miesiące. Jeżeli oskarżony, który nie przebywa w areszcie również z innego powodu, nie został zwolniony z aresztu przed upływem okresu, o którym mowa w zdaniu pierwszym, to należy go zwolnić nie później niż ostatniego dnia tego okresu. Jeżeli ustalono, że oskarżony już wcześniej wpywał na świadków lub współoskarżonych albo w inny sposób utrudniał wykrycie faktów, mających znaczenie dla oskarżenia (art. 68 ust. 3 lit. d)), sędzia decyduje o zatrzymaniu oskarżonego w areszcie po upływie terminu w postępowaniu przygotowawczym na wniosek oskarżyciela publicznego i po wniesieniu aktu oskarżenia lub wniosku o zatwierdzenie ugody w sprawie przyznania się do winy.

(...)

Możliwość przedłużenia czasu stosowania tymczasowego aresztowania

Polska

Art. 263 k.p.k.:

§ 2. Jeżeli ze względu na szczególne okoliczności sprawy nie można było ukończyć postępowania przygotowawczego w terminie określonym w § 1 [3 miesiące - przyp. red.], na wniosek prokuratora, sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy, gdy zachodzi tego potrzeba, może przedłużyć tymczasowe aresztowanie na okres, który łącznie nie może przekroczyć 12 miesięcy.

§ 4. Przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania na okres oznaczony, przekraczający terminy określone w § 2 [12 miesięcy - przyp. red.] i 3 [łącznie czas 2 lat - przyp. red.] może dokonać sąd apelacyjny, w którego okręgu prowadzi się postępowanie na wniosek sądu, przed którym sprawa się toczy, a w postępowaniu przygotowawczym na wniosek właściwego prokuratora bezpośrednio przełożonego wobec prokuratora prowadzącego lub nadzorującego śledztwo - jeżeli konieczność taka powstaje w związku z zawieszeniem postępowania karnego, czynnościami zmierzającymi do ustalenia lub potwierdzenia tożsamości oskarżonego, wykonywaniem czynności dowodowych w sprawie o szczególnej zawichości lub poza granicami kraju, a także celowym przewlekaniem postępowania przez oskarżonego.

§ 6. Z wnioskiem o przedłużenie okresu tymczasowego aresztowania należy wystąpić, z jednoczesnym przestaniem właściwemu sądowi akt sprawy, nie później niż 14 dni przed upływem dotychczas określonego terminu stosowania tego środka.

§ 7. Jeżeli zachodzi potrzeba stosowania tymczasowego aresztowania po wydaniu pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji, każdorazowe jego przedłużenie może nastąpić na okres nie dłuższy niż 6 miesięcy.

Anglia i Walia

The Prosecution of Offences 1985 Act
Sekcja 22

(3) Sąd właściwy może, w każdym czasie przed upływem terminu określonego prawem, przedłużyć ten termin [tymczasowego aresztowania - red.]; jednakże sąd nie może tego uczynić, jeżeli nie jest przekonany, że:

(a) potrzeba przedłużenia terminu wynika z:

(i) choroby lub nieobecności oskarżonego, niezbędnego świadka, sędziego lub sędziego pokoju;

(ii) odroczenia spowodowanego zarządzeniem przez sąd odrębnych rozpraw w przypadku dwóch lub więcej oskarżonych lub

dwóch lub większej liczby przestępstw; lub
(iii) innej ważnej i istotnej przyczyny;
(b) oskarżyciel publiczny działał z należytą dokładnością
i efektywnością.

Niemcy

StPO §122

(1) W przypadkach określonych w § 121 właściwy sąd przekazuje akta za pośrednictwem prokuratury Wyższemu Sądowi Krajowemu w celu podjęcia decyzji, jeżeli uzna za konieczne dalsze stosowanie aresztu śledczego lub jeżeli prokuratura wystąpi z takim wnioskiem.

(2) Przed podjęciem decyzji należy wysłuchać oskarżonego i jego obrońcy. Wyższy Sąd Okręgowy może podjąć decyzję o kontynuacji aresztu śledczego po przeprowadzeniu rozprawy; w takim przypadku stosuje się odpowiednio § 118a.

(3) Jeżeli Wyższy Sąd Krajowy zarządzi kontynuację stosowania aresztu tymczasowego, § 114 (2) numer 4 stosuje się odpowiednio. W odniesieniu do dalszej kontroli zasadności stosowania aresztu tymczasowego (§ 117 ust. 1) Wyższy Sąd Krajowy jest właściwy do czasu wydania wyroku nakładającego karę pozbawienia wolności lub środek poprawczy i zapobiegawczy polegający na pozbawieniu wolności. Może on przekazać kontrolę tymczasowego aresztowania sądowi właściwemu na podstawie przepisów ogólnych na okres nie przekraczający trzech miesięcy. W przypadkach określonych w § 118 (1) Wyższy Sąd Krajowy decyduje o wniosku o przeprowadzenie posiedzenia wyjaśniającego według własnego uznania.

(4) Kontrola spełnienia warunków określonych w § 121 ust. 1 jest również zastrzeżona dla Wyższego Sądu Krajowego w dalszym toku postępowania. Kontrola ta musi być powtarzana nie później niż co trzy miesiące.

(5) Wyższy Sąd Krajowy może zawiesić wykonanie nakazu aresztowania zgodnie z § 116.

(6) Jeżeli w tej samej sprawie więcej niż jeden oskarżony przebywa w areszcie śledczym, Wyższy Sąd Krajowy może podjąć decyzję o dalszym stosowaniu aresztu śledczego również w stosunku do tych oskarżonych, w stosunku do których nie byłby on jeszcze właściwy zgodnie z § 121 i wyżej wymienionymi przepisami.

(7) Jeżeli właściwy jest Federalny Trybunał Sprawiedliwości, to orzeka on zamiast Wyższego Sądu Krajowego.

Włochy

Codice di Procedura Penale
Art. 303

2. Jeżeli po uchyleniu i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Kasacyjny lub z innego powodu nastąpi powrót postępowania do poprzedniego stadium lub instancji albo jeżeli sprawa zostanie przekazana innemu sądowi, od dnia wydania

postanowienia o przekazaniu lub przekazaniu sprawy albo później-
szym wykonaniu tymczasowego aresztowania, terminy przewi-
dziane w ust. 1 rozpoczynają się na nowo w odniesieniu
do każdego stadium i instancji postępowania.

3. Jeżeli oskarżony tymczasowo aresztowany zbiegnie, terminy
przewidziane w ust. 1 rozpoczynają się na nowo w stosunku
do każdego etapu i instancji postępowania od chwili wznowienia
wykonywania środka w postaci tymczasowego aresztowania.

Art. 305

1. W każdym stadium i instancji postępowania co do istoty
sprawy, gdy zarządzono przeprowadzenie ekspertyzy stanu
psychicznego oskarżonego, terminy stosowania tymczasowego
aresztowania ulegają przedłużeniu o czas przeznaczony na uzu-
pełnienie ekspertyzy. Przedłużenie kieruje sąd w drodze postano-
wienia, na wniosek prokuratora, po wysłuchaniu obrońcy.
Na postanowienie to przysługuje zażalenie do Sądu Kasacyjnego
w trybie określonym w art. 311.

2. W trakcie postępowania przygotowawczego Prokurator może
również złożyć wniosek o przedłużenie terminów tymczasowego
aresztowania, jeśli takie przedłużenie jest niezbędne, ponieważ
istnieją uzasadnione podstawy do zastosowania środków zapobie-
gawczych i konieczne jest przeprowadzenie szczególnie skompli-
kowanych czynności śledczych lub zarządzono przeprowadzenie
nowego postępowania zgodnie z artykułem 415-bis, paragraf 4.
Po wysłuchaniu prokuratora i obrońcy sąd decyduje o przedłuże-
niu, wydając postanowienie, na które przysługuje zażalenie zgod-
nie z artykułem 310. Przedłużenie może być ponowione tylko raz.
Terminy przewidziane w art. 303 § 1 nie mogą być w żadnym
wypadku przekroczone o więcej niż połowę.

Francja

Code de procédure pénale

Art. 145-1, akapit 3

W wyjątkowych przypadkach, gdy sędzia śledczy musi kontynu-
ować postępowanie, a zwolnienie osoby poddanej postępowaniu
sądowemu stanowiłoby szczególnie poważne zagrożenie dla osób
i mienia, izba śledcza może przedłużyć okres dwóch lat przewi-
dziany w niniejszym artykule o kolejne cztery miesiące. Izba śled-
cza, przed którą osoba badana ma prawo stawić się osobiście,
jest powoływana na mocy uzasadnionej decyzji sędziego peniten-
cjarnego, na warunkach określonych w ostatnim akapicie artykułu
137-1, i orzeka zgodnie z postanowieniami artykułów 144, 144-1,
145-3, 194, 197, 198, 199, 200, 206 i 207.

Art. 145-2, akapit 4

W wyjątkowych przypadkach, gdy sędzia śledczy musi kontynu-
ować postępowanie, a zwolnienie osoby podejrzanej stworzyłoby
szczególnie poważne zagrożenie dla osób i mienia, izba śledcza

może przedłużyć okresy zatrzymania przewidziane w niniejszym artykule o kolejne cztery miesiące. Izba śledcza, przed którą osoba badana ma prawo do osobistego stawiennictwa, jest powoływana na podstawie uzasadnionej decyzji sędziego penitencjarnego, na warunkach określonych w ostatnim akapicie artykułu 137-1, i orzeka zgodnie z postanowieniami artykułów 144, 144-1, 145-3, 194, 197, 198, 199, 200, 206 i 207. Orzeczenie to może być jednokrotnie odnowione na tych samych warunkach i w ten sam sposób.

Postanowienia niniejszego artykułu obowiązują do czasu wydania postanowienia zamykającego postępowanie.

Szwecja

Rättegångsbalk (1942:740)

Rozdział 24

4a § Podejrzany może być pozbawiony wolności w Szwecji w ramach aresztu tymczasowego na nieprzerwany okres nie dłuższy niż dziewięć miesięcy do czasu wniesienia aktu oskarżenia. Jeśli istnieją wyjątkowe powody, sąd może, na wniosek prokuratora, zdecydować o przedłużeniu okresu stosowania tego środka. Ustawa (2021:285).

Holandia

Wetboek van Strafvordering

Art. 66

3. Okres obowiązywania nakazu może zostać przedłużony przez sąd, na wniosek prokuratora, nie więcej niż dwa razy przed rozpoczęciem postępowania przed sądem, z zastrzeżeniem, że okres obowiązywania tymczasowego aresztowania i jego przedłużenia łącznie nie może przekroczyć dziewięćdziesięciu dni. (...)

Bułgaria

-

Czechy

Trestní řád č. 141/1961 Sb.

§ 72

(1) Najpóźniej co trzy miesiące od uprawomocnienia się postanowienia o tymczasowym aresztowaniu lub uprawomocnienia się innego postanowienia o tymczasowym aresztowaniu, sędzia w postępowaniu przygotowawczym na wniosek prokuratora postanawia, czy oskarżony będzie nadal przebywał w areszcie, czy też zostanie zwolniony z aresztu. W przeciwnym razie oskarżonego należy niezwłocznie zwolnić z aresztu.

(2) Wniosek prokuratora o wydanie postanowienia przez sędziego w sprawie dalszego aresztu zgodnie z punktem (1) należy dostarczyć do sądu najpóźniej na 15 dni przed upływem trzymiesięcznego okresu.

(3) Sąd, nie później niż w ciągu 30 dni od dnia, w którym wpłynął do niego akt oskarżenia przeciwko oskarżonemu przebywającemu w areszcie śledczym lub wniosek o zatwierdzenie wynegocjowanej z oskarżonym przebywającym w areszcie śledczym ugody sądowej, lub też zostały mu dostarczone akta sprawy na

podstawie decyzji o przekazaniu lub przydzieleniu sprawy oskarżonego przebywającego w areszcie śledczym, wydaje postanowienie,

czy oskarżony pozostanie w areszcie śledczym, czy też zostanie z niego zwolniony; w przeciwnym razie oskarżony zostaje niezwłocznie zwolniony z aresztu. Jeżeli sąd zatrzyma oskarżonego w areszcie lub jeżeli sąd zdecyduje się na zatrzymanie oskarżonego w areszcie po wniesieniu aktu oskarżenia lub po złożeniu wniosku o zatwierdzenie ugody, postępuje odpowiednio zgodnie z pkt. 1.

(4) Jeżeli trzymiesięczny termin do wydania przez sąd postanowienia o dalszym pozostawaniu w areszcie upływa w toku postępowania odwoławczego przed sądem wyższym, to ten sąd wyższy jest właściwy do wydania postanowienia o pozostawieniu oskarżonego w areszcie lub o zwolnieniu go z aresztu; po przedłożeniu akt sprawy sąd, od którego orzeczenia wniesiono odwołanie, zawiadamia go o upływie tego terminu.

Ograniczenie możliwości przedłużenia czasu stosowania tymczasowego aresztowania

Polska	Art. 263 § 4b k.p.k. Przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania, o którym mowa w § 4, nie stosuje się w odniesieniu do terminu określonego w § 2, gdy kara realnie grożąca oskarżonemu za zarzucane mu przestępstwo nie przekroczy 3 lat pozbawienia wolności, a w stosunku do terminu wskazanego w § 3, gdy nie przekroczy ona 5 lat pozbawienia wolności, chyba że konieczność takiego przedłużenia jest spowodowana celowym przewlekaniem postępowania przez oskarżonego.
Anglia i Walia	-
Niemcy	-
Włochy	Codice di Procedura Penale Art. 303 4. Całkowity czas trwania tymczasowego aresztowania, uwzględniając również przedłużenia przewidziane w artykule 305, nie może przekroczyć następujących terminów: a) dwóch lat, jeżeli przestępstwo będące przedmiotem postępowania jest zagrożone karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą najwyżej sześciu lat; b) cztery lata, jeżeli przestępstwo będące przedmiotem postępowania jest zagrożone ustawowo karą pozbawienia wolności, której górna granica nie przekracza dwudziestu lat, bez uszczerbku dla postanowień litery a)

c) sześć lat, jeżeli przestępstwo będące przedmiotem postępowania jest zagrożone karą dożywotniego pozbawienia wolności lub karą pozbawienia wolności o maksymalnym wymiarze przekraczającym dwadzieścia lat.

Art. 305

2. W trakcie postępowania przygotowawczego Prokurator może również złożyć wniosek o przedłużenie terminów tymczasowego aresztowania, jeśli takie przedłużenie jest niezbędne, ponieważ istnieją uzasadnione podstawy do zastosowania środków zapobiegawczych i konieczne jest przeprowadzenie szczególnie skomplikowanych czynności śledczych lub zarządzono przeprowadzenie nowego postępowania zgodnie z artykułem 415-bis, paragraf 4. Po wysłuchaniu prokuratora i obrońcy sąd decyduje o przedłużeniu, wydając postanowienie, na które przysługuje zażalenie zgodnie z artykułem 310. Przedłużenie może być ponowione tylko raz. Terminy przewidziane w art. 303 § 1 nie mogą być w żadnym wypadku przekroczone o więcej niż połowę.

Francja

Code de procédure pénale

Art. 144-1

Tymczasowe aresztowanie nie może przekraczać okresu uzasadnionego wagą zarzutów postawionych osobie poddanej postępowaniu sądowemu oraz złożonością postępowania niezbędnego do odkrycia prawdy.

Sędzia śledczy lub gdzie właściwy, sędzia penitencjarny, musi zarządzić natychmiastowe zwolnienie osoby umieszczonej w areszcie przedprocesowym, na warunkach przewidzianych w artykule 147, gdy tylko przestaną być aktualne warunki przewidziane w artykule 144 i w niniejszym artykule.

Art. 145-3

Jeżeli długość aresztu tymczasowego przekracza jeden rok w przypadku zbrodni lub osiem miesięcy w przypadku występku, postanowienia nakazujące jego przedłużenie lub oddalające wnioski o zwolnienie muszą również zawierać szczególne przesłanki, które uzasadniają w danym przypadku kontynuowanie postępowania i przewidywaną zwłokę.

Nie jest natomiast konieczne, aby postanowienie o przedłużeniu postępowania wskazywało na charakter czynności, które zamierza przeprowadzić sędzia śledczy, jeżeli wskazanie to grozi utrudnieniem przeprowadzenia owych czynności.

Szwecja

-

Holandia

Wetboek van Strafvordering

Art. 66

3. Okres obowiązywania nakazu może zostać przedłużony przez sąd, na wniosek prokuratora, nie więcej niż dwa razy przed rozpoczęciem postępowania przed sądem, z zastrzeżeniem, że okres

obowiązywania tymczasowego aresztowania i jego przedłużenia łącznie nie może przekroczyć dziewięćdziesięciu dni. (...)

Bułgaria -

Czechy -

Alternatywne sposoby wykonywania tymczasowego aresztowania

Polska Art. 260 k.p.k. § 1 Jeżeli stan zdrowia oskarżonego tego wymaga, tymczasowe aresztowanie może być wykonywane tylko w postaci umieszczenia w odpowiednim zakładzie leczniczym, w tym w zakładzie psychiatrycznym.

Anglia i Walia Bail Act 1976
Sekcja 3AB
Warunki nałożenia obowiązku monitorowania elektronicznego: inne osoby [w ramach sotoswania zwolnienia- red.]
(1) Sąd nie może nałożyć obowiązku monitorowania elektronicznego na osobę, która ukończyła osiemnaście lat, chyba że spełnione zostały następujące przesłanki:
(2) Sąd jest przekonany, iż bez zastosowania monitoringu elektronicznego osoba ta nie zostałaby zwolniona.
(3) Sąd jest przekonany, że w rejonie, w którym monitoring elektroniczny ma być wykonywany wobec osoby, która została zwolniona, istnieją odpowiednie warunki do wykonywania tego środka.

Niemcy StPO
§126a

(1) Jeżeli istnieją uzasadnione powody, aby przypuszczać, że dana osoba popełniła czyn zabroniony, będąc w stanie znieśionej bądź ograniczonej poczytalności, (§ 20 i 21 Kodeksu Karnego), i że zostanie zarządzone umieszczenie tej osoby w szpitalu psychiatrycznym lub w zakładzie leczenia uzależnień, sąd może wydać postanowienie o umieszczeniu tej osoby w jednej z tych instytucji, jeżeli wymaga tego bezpieczeństwo publiczne.

Włochy Codice di Procedura Penale
Art. 275
(...)
4-ter. W przypadku zajścia okoliczności, o której mowa w ust. 4-bis, jeśli istnieją wyjątkowo ważne względy ostrożnościowe, a pozbawienie wolności w odpowiednich więziennych placówkach służby zdrowia nie jest możliwe bez uszczerbku

dla zdrowia oskarżonego lub innych osadzonych, sędzia zarządza areszt domowy w miejscu zapewniającym opiekę, pomoc lub przyjęcie. Jeśli oskarżony jest osobą cierpiącą na pełnoobjawowe AIDS lub poważny niedobór odporności, areszt domowy może zostać zarządzony w szpitalu lub uniwersyteckich oddziałach zakaźnych lub w innych oddziałach, które zgodnie z planami regionalnymi zajmują się głównie opieką nad chorymi na AIDS, lub w zbiorowym miejscu zamieszkania lub w domu noclegowym, o którym mowa w art. 1 ust. 2 ustawy nr 135 z dnia 5 czerwca 1990 r.

Art. 284

1. W drodze postanowienia o zarządzeniu aresztu domowego sąd nakazuje oskarżonemu nie opuszczać własnego mieszkania, innego miejsca zamieszkania, publicznego zakładu opieki zdrowotnej lub ośrodka pomocy, a w razie jego przebywania w takiej instytucji - chronionego domu rodzinnego.

1 -bis. Sąd wyznacza miejsce aresztu domowego tak, aby w każdym przypadku zapewnić ofierze priorytetową potrzebę ochrony.

2. W razie potrzeby sąd orzeka ograniczenie lub zakaz prawa oskarżonego do porozumiewania się z innymi osobami niż te, które z nim współżyją lub mu pomagają.

3. Jeżeli oskarżony nie może w inny sposób zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych lub jeżeli pozostaje całkowicie bez środków do życia, sąd może zezwolić mu na opuszczenie miejsca zatrzymania w ciągu dnia na czas ściśle niezbędny do zaspokojenia tych potrzeb lub wykonania czynności służbowej.

4. Prokurator i policja kryminalna, również z własnej inicjatywy, mogą w każdej chwili kontrolować przestrzeganie obowiązków nałożonych na oskarżonego.

5. Oskarżonego objętego aresztem domowym uważa się za przebywającego w areszcie tymczasowym.

5-bis. Jeżeli sprawca został skazany za przestępstwo skarbowe w okresie pięciu lat przed popełnieniem czynu zabronionego będącego przedmiotem postępowania, w żadnym wypadku nie stosuje się wobec niego aresztu domowego, chyba że sąd na podstawie konkretnych elementów uzna zarzucane mu przestępstwo za błahe lub uzna, że środek ten jest odpowiedni w stosunku do podstaw stosowania środków zapobiegawczych. W tym celu sąd jak najszybciej gromadzi związane z tym informacje.

Art. 285-bis

1. W przypadkach przewidzianych w art. 275 § 4, jeżeli osobą, wobec której ma być zastosowany środek zapobiegawczy, jest kobieta ciężarna albo matka dzieci w wieku do lat sześciu lub ojciec, ilekroć matka zmarła lub jest całkowicie niezdolna do sprawowania opieki nad dziećmi, sąd zarządza zatrzymanie w specjalnym zakładzie udzielającym lżejszego aresztu dla zatrzymanych matek, jeżeli pozwalają na to wyjątkowe przestanki zastosowania środka zapobiegawczego.

Art. 286

1. Jeżeli osoba, wobec której ma być zastosowane tymczasowe aresztowanie, znajduje się w stanie choroby psychicznej, która ogranicza lub znacznie obniża jej poczytalność, sąd może zarządzić, zamiast tymczasowego aresztowania w zakładzie karnym, jej tymczasową hospitalizację w odpowiednim oddziale szpitalnym psychiatrii, przyjmując środki niezbędne do zapobieżenia ryzyku ucieczki. Hospitalizacja zostaje zakończona, jeżeli oskarżony nie jest już chory psychicznie.

Francja

Code de procédure pénale

Art. 142-5

Areszt domowy z dozorem elektronicznym może zostać zarządzony, z urzędu lub na wniosek osoby zainteresowanej, przez sędziego śledczego lub sędziego penitencjarnego, jeżeli osoba, wobec której prowadzone jest postępowanie, podlega karze pozbawienia wolności na okres co najmniej dwóch lat lub karze surowszej.

Środek ten zobowiązuje osobę do pozostania w swoim domu lub w miejscu zamieszkania określonym przez sędziego śledczego lub sędziego penitencjarnego i opuszczenia go jedynie na warunkach i z przyczyn określonych przez tego sędziego.

Obowiązek ten jest wykonywany w ramach systemu dozoru elektronicznego, z zastosowaniem procedury przewidzianej w art. 723-8. Można go również wykonać w ramach reżimu umieszczenia pod ruchomym nadzorem elektronicznym, stosując procedurę przewidzianą w art. 763-12, jeżeli osoba jest oskarżona o przestępstwo zagrożone karą powyżej siedmiu lat pozbawienia wolności i w związku z którym ponoszone są koszty nadzoru społeczno-sądowego. Stosuje się art. 723-9 i 723-12 oraz, w stosownych przypadkach, art. 763-12 i 763-13, przy czym sędzia śledczy korzysta z uprawnień przypisanych sędziemu ds. wykonania kary.

Osoba ta może również podlegać obowiązkom i zakazom przewidzianym w art. 138.

Oskarżonego informuje się, że instalacja urządzenia przewidzianego w art. 723-8 nie może zostać przeprowadzona bez jego zgody, natomiast odmowa instalacji urządzenia stanowi naruszenie jego obowiązków i może skutkować uchyleniem aresztu domowego z dozorem elektronicznym oraz umieszczeniem go w areszcie tymczasowym.

Art. 142-6

Decyzję o zastosowaniu wobec danej osoby aresztu domowego z dozorem elektronicznym podejmuje sędzia śledczy lub sędzia penitencjarny z uzasadnieniem, który orzeka po przeprowadzeniu debaty kontradyktoryjnej zgodnie z art. 145 lub w świetle pisemnych wniosków oskarżyciela publicznego, które odczytuje się oskarżonemu, oraz po wysłuchaniu jego uwag i uwag jego obrońcy.

Sąd może również bez rozprawy i uprzedniego zebrania uwag osoby i jej obrońcy, postanowieniem rozstrzygnąć wnioszek o zwolnienie lub zdecydować o zwolnieniu z własnej inicjatywy. Sędzia podejmuje decyzję po sprawdzeniu technicznej wykonalności środka przez więzienną służbę integracyjną i kuratorską, do której można się zwrócić w tym celu w każdym momencie postępowania.

W sprawach karnych skierowanie to jest obowiązkowe w następujących przypadkach

1° Jeśli wystąpi o to zatrzymany lub jego obrońca na miesiąc przed datą, w której zatrzymanie może zostać przedłużone, chyba że sędzia śledczy wyda specjalnie uzasadnioną decyzję o odmowie;

2° Przed datą, w której zatrzymanie może zostać przedłużone, jeżeli osobie grozi kara pozbawienia wolności do pięciu lat, chyba że sędzia wyda specjalnie uzasadnioną decyzję o odmowie;

3° Przed terminem drugiego przedłużenia tymczasowego aresztowania, gdy osobie grozi kara pozbawienia wolności na okres pięciu lat lub krótszy. O ile nie rozważy umieszczenia pod nadzorem sądowym, sędzia może odmówić umieszczenia osoby w areszcie domowym monitorowanym elektronicznie tylko wtedy, gdy jest to niemożliwe ze względu na osobowość lub sytuację materialną oskarżonego.

W przypadku wniesienia odwołania od postanowienia o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania bez zachowania przepisów zawartych w paragrafach od czwartego do przedostatniego, należy odwołać się do przewodniczącego izby śledczej.

Szwecja

Rättegångsbalk (1942:740)

Rozdział 25

1 § Jeżeli osoba jest zasadnie podejrzana o popełnienie przestępstwa, za które można orzec karę pozbawienia wolności, a ze względu na charakter przestępstwa, okoliczności, w jakich znajduje się podejrzany, lub inną okoliczność, istnieje ryzyko, że ucieknie on lub w inny sposób uniknie ścigania lub kary, ale poza tym nie ma powodu, aby aresztować lub zatrzymać podejrzanego, można, jeżeli jest to wystarczające, zamiast tego

1) zakazać mu opuszczania wyznaczonego miejsca pobytu bez zezwolenia (zakaz podróży), lub

2) wydać podejrzanemu nakaz zgłaszania się do organu policji w określonym miejscu i czasie (obowiązek meldunkowy).

Niezależnie od charakteru przestępstwa, zakaz podróży lub obowiązek meldunkowy można orzec także wtedy, gdy istnieje ryzyko, że podejrzany uniknie ścigania lub kary, opuszczając kraj.

Jeżeli istnieją podstawy do zatrzymania lub aresztowania kogoś, ale można przyjąć, że cel ten może być spełniony przez zakaz podróży lub obowiązek meldunkowy, decyzja w tej sprawie może być ogłoszona również w przypadkach innych niż określone w akapicie pierwszym.

Zakaz podróży lub obowiązek meldunkowy można nałożyć tylko wtedy, gdy powody zastosowania środka przeważają nad ingerencją lub niekorzystną sytuacją, z jaką wiąże się on dla podejrzanego, lub nad wszelkimi innymi przeciwnymi interesami.

Ustawa (2014:649).

§2 W związku z zakazem podróży lub obowiązkiem zgłaszania się można zastrzec, że podejrzany musi być dostępny w swoim domu lub miejscu pracy w określonych godzinach. Można również nałożyć inne warunki, które są niezbędne do nadzoru nad podejrzanym. Ponadto zakazowi podróży może towarzyszyć obowiązek składania sprawozdań.

W odniesieniu do obowiązku złożenia sprawozdania, przepisy dotyczące zakazów podróży mają zastosowanie w innych aspektach stosowania niniejszego Kodeksu. Ustawa (1981:1294).

§3 Zakaz podróży wydaje prokurator lub sąd.

Orzeczenie zakazu podróży może nastąpić przez sąd na wniosek prokuratora lub z urzędu, gdy sąd ma zdecydować o tymczasowym aresztowaniu podejrzanego. Po wniesieniu aktu oskarżenia sąd może również orzec stosowanie tego środka na wniosek pokrzywdzonego lub z własnej inicjatywy.

(...)

§5 Jeżeli zakaz podróży został wydany przez prokuratora, podejrzany może wystąpić do sądu z wnioskiem o ponowne rozpatrzenie zakazu. Po otrzymaniu wniosku sąd niezwłocznie, a o ile nie zachodzi szczególna przeszkoda, nie później niż czwartego dnia po jego złożeniu, przeprowadza rozprawę, o której mowa w §3. Jeżeli jednak rozprawa główna zostanie odroczone w ciągu tygodnia od złożenia wniosku, rozprawa może zostać odroczone do czasu przeprowadzenia rozprawy głównej, chyba że sąd uzna, że powinna odbyć się w tym przedmiocie odrębna rozprawa. Ustawa (1981:1294).

Holandia

Wetboek van Strafvordering

Art. 62

1. Podejrzany w areszcie nie podlega żadnym ograniczeniom poza tymi, które są absolutnie niezbędne dla dobra postępowania lub zapewnienia porządku:

2. Bez uszczerbku dla postanowień art. 45, wobec podejrzanego, o którym mowa w ust. 1, można zarządzić stosowanie dodatkowych środków w oparciu o interes postępowania. Takie środki mogą obejmować, oprócz wymienionych w art. 61a ust. 1

lit. a) do h):

(...)

b. przeniesienie do szpitala lub innej instytucji, w której zagwarantowany jest nadzór medyczny, lub pobyt w celi wyposażonej w tym celu pod nadzorem medycznym.

Bułgaria

НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС

Art. 62

(1) Areszt domowy polega na zakazie opuszczania przez oskarżonego miejsca zamieszkania bez zezwolenia właściwej władzy.

(2) Środek zapobiegawczy w postaci aresztu domowego jest stosowany i nadzorowany przez sąd zgodnie z procedurą określoną w art. 64 i 65.

(3) (Nowe, SG 42/15) Sąd określa adres, pod którym ma być wykonywany areszt domowy. Na późniejszą zmianę adresu wykonywania tego środka zezwala prokurator w postępowaniu przygotowawczym lub sąd, przed którym toczy się sprawa.

(4) (nowy - SG 42/15) Sąd lub prokurator, w zależności od przypadku, powiadamia struktury nadzorujące wykonywanie środka o jego zastosowaniu, jak również o późniejszej zmianie adresu jego wykonywania.

(5) (nowy - SG 42/15) Przestrzeganie zakazu wynikającego z par. 1 jest kontrolowane przez struktury Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. O stwierdzonych naruszeniach zakazu zawiadamia się właściwy sąd i prokuratora.

(6) (nowy - SG 42/15) Przestrzeganie zakazu z ust. 1 może być również kontrolowane za pomocą nadzoru elektronicznego w trybie określonym przez prawo.

(7) (nowy - SG 42/15) Do warunków stosowania środka w postępowaniu przygotowawczym stosuje się odpowiednio art. 63 ust. 4. Art. 63

(4) (zmiana - SG 71/2013) Środek tymczasowego aresztowania nie może trwać dłużej niż osiem miesięcy, jeżeli osoba jest oskarżona o popełnienie poważnego przestępstwa umyślnego, oraz dłużej niż rok i sześć miesięcy, jeżeli osoba jest oskarżona o popełnienie przestępstwa zagrożonego karą nie niższą niż piętnaście lat pozbawienia wolności lub inną poważniejszą karą. We wszystkich innych przypadkach tymczasowe aresztowanie nie może przekraczać dwóch miesięcy.

(5) Po upływie terminów, o których mowa w ust. (4), zatrzymanego należy niezwłocznie zwolnić na polecenie prokuratora.

Czechy

Trestní řád č. 141/1961 Sb.

§ 73

(1) Jeżeli zachodzi podstawa tymczasowego aresztowania, o której mowa w § 67 lit. a) lub c), organ orzekający o zatrzymaniu może zatrzymać oskarżonego na wolności lub zwolnić go, jeżeli (a) stowarzyszenie działające w interesie obywateli, o którym mowa w sekcji 3 ust. 1, lub osoba godna zaufania, mogąca wpłynąć korzystnie na zachowanie oskarżonego, oferuje przyjęcie gwarancji, że oskarżony będzie przestrzegał porządku, stawia się przed sądem, prokuratorem lub organem policji, gdy zostanie do tego wezwany, oraz że w każdym czasie będzie uprzedzał o swoim wyjeździe z miejsca zamieszkania, a organ decydujący o zatrzymaniu uznaje gwarancję za wystarczającą ze względu na osobę

- oskarżonego oraz charakter sprawy i przyjmuje ją,
- (b) oskarżony składa pisemne przyrzeczenie prowadzenia uporządkowanego życia, w szczególności niepopelniania przestępstw, stawiania się przed sądem, prokuratorem lub organem policji na wezwanie, uprzedniego zawiadomienia w każdym czasie o opuszczeniu miejsca zamieszkania oraz przestrzegania nałożonych na niego obowiązków i ograniczeń, a organ orzekający o zatrzymaniu uznaje przyrzeczenie za wystarczające ze względu na osobę oskarżonego oraz charakter sprawy i je akceptuje
- (c) biorąc pod uwagę osobę oskarżonego i charakter sprawy, cel aresztu może zostać osiągnięty przez nadzór kuratora nad oskarżonym, lub
- (d) jednocześnie podejmuje decyzję o nałożeniu jednego ze środków tymczasowych.
- (2) Sąd i prokurator w postępowaniu przygotowawczym informują osobę, która proponuje przyjęcie poręczenia, o którym mowa w ust. 1 lit. a, i która spełnia warunki do jego przyjęcia, o rodzaju zarzutu i stanie faktycznym, w którym upatruje się podstaw do zatrzymania.
- (3) Oskarżony, oddany w miejsce aresztu pod dozór kuratora, obowiązany jest w wyznaczonych terminach zgłaszać się do kuratora, zmieniać miejsce zamieszkania tylko za zgodą kuratora oraz poddawać się innym ograniczeniom, określonym w sentencji decyzji, mającym na celu zapobieżenie popełnianiu przez niego przestępstw i utrudnianiu toku postępowania karnego. Organ orzekający o pozbawieniu wolności może jednocześnie nałożyć na oskarżonego obowiązek przebywania w określonym lokalu mieszkalnym lub jego części przez określony czas, chyba że z ważnych powodów nie może tego uczynić, w szczególności z powodu wykonywania zatrudnienia lub zawodu albo udzielania świadczeń zdrowotnych przez zakład opieki zdrowotnej na skutek choroby lub urazu; do określenia czasu stosuje się odpowiednio art. 60 § 4 k.k. Oskarżony jest zobowiązany umożliwić kuratorowi sądowemu dostęp do wskazanego lokalu mieszkalnego lub jego części.
- (4) W związku z zastąpieniem pozbawienia wolności środkiem, o którym mowa w ust. 1, organ orzekający o pozbawieniu wolności może zdecydować o przeprowadzeniu elektronicznej kontroli przestrzegania obowiązków nałożonych w związku z tym środkiem za pomocą elektronicznego systemu kontroli umożliwiającego wykrywanie przemieszczania się oskarżonego, jeżeli oskarżony obieca, że zapewni wszelką niezbędną współpracę przy przeprowadzaniu kontroli elektronicznej. Przed dokonaniem tej czynności władza opiekuńcza poucza oskarżonego o procedurze kontroli elektronicznej.
- (...)
- (6) Oskarżony, wobec którego zastosowano ograniczenie, o którym mowa w ust. 4 lub 5, w związku z zamianą aresztu, ma prawo w każdym czasie wystąpić o jego zniesienie. Organ

orzekający o zatrzymaniu rozstrzyga taki wniosek bez zbędnej zwłoki. Jeżeli wniosek został odrzucony, oskarżony może go ponowić, o ile nie wystąpią nowe przesłanki, dopiero po upływie trzech miesięcy od daty uprawomocnienia się postanowienia.
(...)

(8) Jeżeli oskarżony nie wypełnia obowiązków nałożonych w związku z zastąpieniem zatrzymania którymś ze środków wymienionych w ust. 1 i jeżeli utrzymują się podstawy do zatrzymania, sąd, a w postępowaniu przygotowawczym sędzia, podejmuje decyzję o zatrzymaniu na wniosek prokuratora.

Możliwość zastosowania zwolnienia za kaucją

Polska

Art. 257 § 2 k.p.k. Stosując tymczasowe aresztowanie, sąd może zastrzec, że środek ten ulegnie zmianie pod warunkiem złożenia, nie później niż w wyznaczonym terminie, określonego poręczenia majątkowego; na uzasadniony wniosek oskarżonego lub jego obrońcy, złożony najpóźniej w ostatnim dniu wyznaczonego terminu, sąd może przedłużyć termin złożenia poręczenia.

Anglia i Walia

Bail Act 1976

Zwolnienie dla oskarżonych i innych osób

Sekcja 4 Ogólne prawo do zwolnienia dla oskarżonych i innych osób

(1) Osoba, do której odnosi się niniejsza sekcja, otrzymuje zwolnienie, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w załączniku 1 do niniejszej ustawy.

(2) Niniejszy ustęp dotyczy osoby, która została oskarżona o popełnienie czynu zabronionego, gdy:

(a) pojawi się lub zostanie postawiona przed Sądem Pokoju lub Sądem Koronnym w trakcie lub w związku z postępowaniem w sprawie przestępstwa, lub

(b) złożył wniosek do sądu o ustanowienie zwolnienia lub zmianę warunków orzeczonego zwolnienia w związku z postępowaniem.

Niemcy

StPO

§ 116a

(1) Zabezpieczenia dokonuje się poprzez złożenie gotówki, papierów wartościowych, zastawów lub gwarancji wystawionej przez odpowiednie osoby. Wszelkie inne przepisy w akcie prawnym wydanym na podstawie ustawy Gesetz über den Zahlungsverkehr mit Gerichten und Justizbehörden pozostają w mocy.

(...)

(3) Oskarżony, który nie ma miejsca zamieszkania na obszarze obowiązywania niniejszej ustawy i składa wniosek o zawieszenie wykonania nakazu aresztowania po złożeniu zabezpieczenia,

musi upoważnić osobę zamieszkałą w okręgu właściwego sądu do odbioru doręczeń w jego imieniu.

Włochy

-

Francja

Code de procédure pénale

Art. 138

Nadzór sądowy może zostać zarządzony przez sędziego śledczego lub sędziego penitencjarnego, jeżeli osoba, wobec której prowadzone jest postępowanie, grozi kara pozbawienia wolności lub poważniejsza

Nadzór ten wymaga, aby dana osoba poddała się jednemu lub kilku z następujących obowiązków, w zależności od decyzji sędziego śledczego lub sędziego penitencjarnego:

(...)

15° Ustanowienia w terminie, na okres i w kwocie określonej przez sędziego śledczego lub sędziego penitencjarnego, osobistych lub rzeczowych zabezpieczeń;

Szwecja

-

Holandia

Wetboek van Strafvordering

Art. 80

Sędzia może zarządzić - z urzędu, na wniosek prokuratora lub na wniosek oskarżonego - zawieszenie tymczasowego aresztowania, gdy tylko osadzony, niezależnie od wymogu wniesienia zabezpieczenia, zadeklaruje gotowość do spełnienia warunków, od których uzależnione będzie zawieszenie, w formie określonej przez sędziego. Wniosek powinien posiadać odpowiednie uzasadnienie.

Warunki zawieszenia zawsze obejmują:

1°. zobowiązanie na wypadek zarządzenia zniesienia zawieszenia, że podejrzany nie będzie uchylał się od wykonania postanowienia o tymczasowym aresztowaniu;

2°. zobowiązanie podejrzanego na wypadek skazania na karę pozbawienia wolności za przestępstwo, w związku z którym zarządzono tymczasowe aresztowanie, że nie będzie uchylał się od jej wykonania;

3°. zobowiązanie, że w zakresie, w jakim z zawieszeniem związane są warunki dotyczące zachowania podejrzanego, będzie on współpracował przy pobraniu jednego lub więcej odcisków palców w celu ustalenia jego tożsamości lub przedstawi do kontroli dokument tożsamości, o którym mowa w art. 1 Ustawy o obowiązkowej identyfikacji.

3. Zabezpieczenie spełnienia warunków polega na zdeponowaniu środków pieniężnych przez oskarżonego lub osobę trzecią albo na udzieleniu poręczenia za oskarżonego przez osobę trzecią. W tym ostatnim przypadku wraz z wnioskiem należy załączyć odpowiednie oświadczenie woli poręczyciela w formie pisemnej.

Bułgaria

НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС

Art. 64

(...)

(9) W przypadku gdy na mocy obowiązującego orzeczenia jako środek zapobiegawczy zastosowano kaucję, oskarżony przebywający w areszcie zostaje zwolniony po jej wpłaceniu.

Czechy

Trestní řád č. 141/1961 Sb.

§ 73 a

(1) Jeżeli istnieje podstawa do tymczasowego aresztowania, o której mowa w § 67 a) lub c), organ decydujący o zastosowaniu tego środka może również pozostawić oskarżonego na wolności lub zwolnić go, jeżeli przyjmie on kaucję pieniężną w określonej przez siebie wysokości. Jeżeli jednak oskarżony jest ścigany za przestępstwo zabójstwa (§ 140 Kodeksu Karnego), ciężkie uszkodzenie ciała (§ 145 Kodeksu Karnego), tortury i inne nieludzkie i okrutne traktowanie zgodnie z § 149 ust. 3, 4 Kodeksu Karnego, handel ludźmi (§ 168 Kodeksu karnego), rozbój na podstawie § 173 ust. 4 Kodeksu karnego, wzięcie zakładników na podstawie § 174 ust. 3, 4 Kodeksu karnego, zgwałcenie na podstawie § 185 ust. 3, 4 Kodeksu karnego, wykorzystanie seksualne na podstawie § 187 ust. 3, 4 Kodeksu karnego, sprowadzenie ogólnego niebezpieczeństwa na podstawie § 272 ust. 2, 3 Kodeksu karnego, opracowywanie, wytwarzanie i posiadanie zabronionej broni wojennej (art. 280 kk), nielegalna produkcja i inne obchodzenie się ze środkami odurzającymi i psychotropowymi oraz truciznami zgodnie z art. 283 ust. 3, 4 kk, przejęcie kontroli nad samolotem pojazdem, statkiem cywilnym i platformą stałą (art. 290 k.k.), uprowadzeniem pojazdu powietrznego do obcego państwa na podstawie §. 292 ust. 2, 3 k.k, zdrada (§ 309 Kodeksu Karnego), obalenie Republiki (§ 310 Kodeksu Karnego), atak terrorystyczny (§ 311 Kodeksu Karnego), terror (§ 312 Kodeksu Karnego), sabotaż (§ 314 Kodeksu Karnego), szpiegostwo (§ 316 Kodeksu Karnego), współpraca z wrogiem (§ 319 Kodeksu Karnego), zdradę wojenną (§ 320 Kodeksu Karnego), ludobójstwo (§ 400 Kodeksu Karnego), atak na ludzkość (§ 401 Kodeksu Karnego), apartheid i dyskryminację grupy ludzi (§ 402 Kodeksu Karnego), agresję (§ 405a Kodeksu Karnego), przygotowanie do wojny ofensywnej (§ 406 Kodeksu Karnego), kontakty zagrażające pokojowi (§ 409 Kodeksu Karnego), użycie zabronionych środków bojowych i bezprawne prowadzenie wojny (§ 411 Kodeksu Karnego), zbrodnie wojenne (§ 412 Kodeksu Karnego), prześladowanie ludności (§ 413 Kodeksu Karnego), grabież w strefie działań wojennych (§ 414 Kodeksu Karnego), nadużywanie symboliki międzynarodowej i narodowej (§ 415 Kodeksu Karnego) lub nadużywanie flagi i zawieszenia broni (§ 416 Kodeksu Karnego), a także jeżeli istnieją podstawy do aresztowania, o których mowa w § 67 lit. a) Kodeksu Karnego. (c), nie można przyjąć poręczenia majątkowego. Za zgodą oskarżonego inna osoba może złożyć poręczenie

pieniężne, ale przed jego przyjęciem musi zostać poinformowana o rodzaju zarzutu i okolicznościach, na których oparto podstawę tymczasowego aresztowania

(2) Na wniosek oskarżonego lub osoby oferującej złożenie poręczenia majątkowego organ, o którym mowa w podsekcji (1), postanawia, czy:

(a) dopuszczalne jest przyjęcie poręczenia majątkowego, a jednocześnie, uwzględniając osobowość i sytuację finansową oskarżonego lub osoby oferującej złożenie w jego imieniu poręczenia majątkowego, rodzaj i wagę przestępstwa, za które oskarżony jest ścigany, oraz wagę podstaw zatrzymania, określa wysokość poręczenia majątkowego w odpowiedniej wartości od 10 000 CZK wzwyż oraz sposób jego złożenia;

(...)

(7) Jeżeli wyrok skazujący nałożył na oskarżonego obowiązek naprawienia szkody majątkowej lub niemajątkowej na rzecz pokrzywdzonego, a pokrzywdzony wystąpi z wnioskiem o to w określonym terminie, zabezpieczenie pieniężne zostaje wykorzystane do zaspokojenia roszczeń pokrzywdzonego po wypełnieniu przez skazanego obowiązków, o których mowa w ust. (6). Jeżeli wpływy z zabezpieczenia pieniężnego nie wystarczą na zaspokojenie roszczeń wszystkich pokrzywdzonych, roszczenia te zostaną zaspokojone proporcjonalnie.

(8) Gdy tylko zabezpieczenie pieniężne może zostać wykorzystane do zaspokojenia roszczeń poszkodowanego zgodnie z ust. 7, sąd powiadamia o tym poszkodowanego. Jeżeli strona poszkodowana nie złoży wniosku o wykorzystanie zabezpieczenia pieniężnego w celu zaspokojenia swoich roszczeń w ciągu trzech miesięcy od takiego powiadomienia, zabezpieczenie pieniężne zostaje zwrócone osobie skazanej lub osobie, która złożyła zabezpieczenie pieniężne. Informuje się o tym stronę pokrzywdzoną.

Przesłanki uchylenia stosowania tymczasowego aresztowania lub zmiany na rzecz łagodniejszego środka

Polska

Art. 253 § 1 k.p.k. § 1. Środek zapobiegawczy należy niezwłocznie uchylić lub zmienić, jeżeli ustaną przyczyny, wskutek których został on zastosowany, lub powstaną przyczyny uzasadniające jego uchylenie albo zmianę.

§ 2. Zastosowany przez sąd środek zapobiegawczy może być w postępowaniu przygotowawczym uchylony lub zmieniony na łagodniejszy również przez prokuratora.

Anglia i Walia

Senior Courts Act 1981

Sekcja 81

(1) Sąd Koronny może, z zastrzeżeniem sekcji 25 Criminal Justice and Public Order Act 1994, udzielić zwolnienia osobie:

(...)

c) która przebywa w areszcie Sądu Koronnego w oczekiwaniu na rozpatrzenie jego sprawy przez ten Sąd; lub

(...)

g) która została zatrzymana w areszcie przez Sąd Pokoju w związku z odroczeniem sprawy na podstawie sekcji 11 Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000; (zatrzymanie w celu przeprowadzenia badań lekarskich)[, sekcji 52(5) Crime and Disorder Act 1998 (odroczenie postępowania na podstawie sekcji 51 itd.)]

Niemcy

StPO

§116

(1) Sędzia zawiesza wykonanie nakazu aresztowania, które jest uzasadnione jedynie ryzykiem ucieczki, jeśli istnieje wystarczająco uzasadnione przypuszczenie, że cel aresztu śledczego może zostać osiągnięty również za pomocą mniej surowych środków. Można rozważyć w szczególności następujące środki:

1. nakaz zgłaszania się w określonych godzinach do sędziego, prokuratora lub do wyznaczonego przez nich określonego urzędu,
2. zakaz opuszczania miejsca zamieszkania lub pobytu albo określonego obszaru bez zezwolenia sędziego lub prokuratora
3. zakaz opuszczania prywatnego lokalu, chyba że pod nadzorem wyznaczonej osoby,
4. złożenia poręczenia przez oskarżonego lub inną osobę.

(2) Sędzia może również zawiesić wykonanie nakazu aresztowania, który wydany został w oparciu o istnienie uzasadnionego ryzyka zatajenia dowodów, jeżeli stosowanie mniej surowych środków zagwarantuje znaczne zmniejszenie tego ryzyka. W szczególności można rozważyć wydanie polecenia, aby nie kontaktować się ze współoskarżonymi, świadkami lub biegłymi.

(3) Sędzia może zawiesić wykonanie nakazu aresztowania wydanego zgodnie z § 112a, jeśli istnieją wystarczające podstawy, aby założyć, że oskarżony zastosuje się do zastosowanych nakazów, i że w ten sposób zostanie spełniony cel stojący za izolacją oskarżonego.

(4) W przypadkach określonych w ust. 1 do 3 sędzia musi nakazać wykonanie nakazu aresztowania, jeśli:

1. oskarżony rażąco narusza nałożone na niego obowiązki i ograniczenia,
2. oskarżony przygotowuje się do ucieczki, bez usprawiedliwienia nie wykonuje nakazu stawienia na wezwanie lub w inny sposób wykazuje, że pokładane w nim zaufanie nie było uzasadnione; lub
3. pojawiły się nowe okoliczności, które wymagają zastosowania

tymczasowego aresztowania

§ 120

(1) Nakaz aresztowania należy uchylić, gdy tylko ustaną przesłanki do zastosowania tymczasowego aresztowania lub gdy dalsze stosowanie aresztu tymczasowego jest niewspółmierne do wagi sprawy, przewidywanej kary lub środka karnego. W szczególności należy go uchylić, jeżeli oskarżony zostanie uniewinniony lub jeżeli odmówi się wszczęcia postępowania głównego lub jeżeli postępowanie zostanie warunkowo umorzone

(2) Zwolnienie oskarżonego nie może być opóźnione z powodu wniesienia środka odwoławczego.

(3) Nakaz aresztowania należy uchylić również wtedy, gdy prokuratura złoży odpowiedni wniosek przed wniesieniem oskarżenia publicznego. Prokuratura może równocześnie z takim wnioskiem zarządzić zwolnienie oskarżonego.

Włochy

Codice di Procedura Penale

Art 299

1. Środki przymusu i środki zapobiegawcze podlegają natychmiastowemu uchyleniu, jeżeli, także z powodu późniejszych ustaleń, stwierdza się brak spełnienia przesłanek ich stosowania przewidzianych w art. 273 albo nie zachodzi żadna z podstaw zastosowania środków zapobiegawczych przewidzianych w art. 274.

2. Bez uszczerbku dla art. 275 § 3, jeżeli waga podstaw zastosowania środków zapobiegawczych zmniejszyła się lub zastosowany środek przestał być współmierny do wagi zarzucanego czynu lub grożącej kary, sąd zastępuje ten środek mniej surowym lub zarządza jego stosowanie przy zastosowaniu mniej surowych metod.

Francja

Art. 144-1 Code de procédure pénale

Okres tymczasowego aresztowania nie może przekraczać rozsądnego czasu, biorąc pod uwagę wagę czynów, o które oskarża się osobę objętą postępowaniem, oraz złożoność postępowania niezbędnego do ustalenia prawdy.

Bez uszczerbku dla przepisów art. 803-8 gwarantujących prawo osoby do przebywania w warunkach zapewniających poszanowanie jej godności, sędzia śledczy lub, jeśli sprawa została mu przekazana, sędzia penitencjarny zarządza natychmiastowe zwolnienie osoby umieszczonej w areszcie tymczasowym, zgodnie z procedurami przewidzianymi w art. 147, gdy tylko przestaną być spełniane warunki przewidziane w art. 144 i niniejszym artykule.

Art. 146

Jeżeli w toku postępowania okaże się, że przestępstwo będące przedmiotem postępowania nie może być dłużej kwalifikowane jako zbrodnia, sędzia śledczy, po przestaniu akt sprawy prokuratorowi okręgowemu w celu ich przedłożenia, może w uzasadnionym postanowieniu zobowiązać sędziego penitencjarnego do utrzymania tymczasowego aresztowania danej osoby, albo zarządzić jej zwolnienie z nadzorem sądowym lub bez niego. Sędzia

penitencjarny orzeka w ciągu trzech dni od daty przekazania sprawy przez sędziego śledczego.

Art. 147

W każdym przypadku zwolnienie z nadzorem sądowym lub bez niego może zarządzić z urzędu sędzia śledczy po wysłuchaniu opinii prokuratora okręgowego, pod warunkiem, że osoba poddana nadzorowi sądowemu zobowiąże się do stawienia się na każdą czynność procesową, gdy tylko zostanie do tego zobowiązana, i będzie informować sędziego śledczego o wszystkich swoich zmianach miejsca pobytu. Prokurator okręgowy może również w każdej chwili zażądać zwolnienia. O ile nie nakaże zwolnienia danej osoby, sędzia śledczy musi w ciągu pięciu dni od złożenia wniosku przez prokuratora okręgowego przesłać akta sprawy wraz z opinią z własnego uzasadnienia sędziemu penitencjarnemu, który orzeka w ciągu trzech dni roboczych.

Art. 147-1

We wszystkich przypadkach i na wszystkich etapach postępowania, z wyjątkiem sytuacji, gdy istnieje poważne ryzyko ponownego popełnienia przestępstwa, zwolnienie osoby tymczasowo aresztowanej może zostać zarządzone z urzędu lub na wniosek osoby zainteresowanej, jeżeli opinia lekarska wykaże, że stan tej osoby zagraża jej życiu lub że jej zdrowie fizyczne lub psychiczne nie pozwala na dalsze pozostawanie w areszcie.

W nagłych przypadkach zwolnienie może zostać zarządzone na podstawie orzeczenia lekarskiego sporządzonego przez lekarza prowadzącego zakład opieki zdrowotnej, w którym dana osoba przebywa, lub przez jego zastępcę.

Decyzji o zwolnieniu może towarzyszyć umieszczenie pod nadzorem sądowym lub areszt domowy z dozorem elektronicznym. Zmiana stanu zdrowia oskarżonego może stanowić przesłankę do wydania nowego postanowienia w przedmiocie aresztu tymczasowego, zgodnie z procedurami ujętymi w niniejszym kodeksie i przy zachowaniu przesłanek tego środka ujętych w art. 144 Art. 148-1-1

W przypadku, gdy postanowienie o zwolnieniu osoby, przebywającej w areszcie śledczym, orzeka sędzia penitencjarny niezgodnie z instrukcją prokuratora okręgowego, orzeczenie to podaje się niezwłocznie do wiadomości tego ostatniego. Z zastrzeżeniem postanowień ostatniego ustępu artykułu niniejszego, nie można zwolnić osoby objętej postępowaniem, jak również nie można przestać tego orzeczenia dyrektorowi więzienia w celu wykonania, w ciągu czterech godzin od chwili zawiadomienia prokuratora okręgowego o orzeczeniu. Prokurator okręgowy może wnieść odwołanie od tego orzeczenia do referenta działającego przy izbie penitencjarnej sędziego lub sędziego śledczego, przesyłając jednocześnie wniosek o ponowne zbadanie zatrzymania do prezesa sądu apelacyjnego, zgodnie z przepisami art. 187-3; odwołanie i wniosek o ponowne zbadanie możliwości tymczasowego aresztowania są wymienione w orzeczeniu. Osoba objęta postępowaniem

sądowym i jej obrońca są powiadamiani w tym samym czasie, w którym otrzymują orzeczenie, które nie może być wykonane, przy czym oskarżony pozostaje w areszcie, o ile nie zostało wydane w tym przedmiocie orzeczenie prezesa sądu apelacyjnego lub, w stosownych przypadkach, sędziego śledczego. Osobę poddaną postępowaniu sądowemu i jej obrońcę informuje się również o przysługującym im prawie do wniesienia pisemnego stanowiska do prezesa sądu apelacyjnego. Jeżeli prokurator okręgowy nie złożył wniosku o ponowne rozpatrzenie zatrzymania w ciągu czterech godzin od zawiadomienia go o orzeczeniu o zwolnieniu, zawiadomienie to wraz z adnotacją referenta o braku wniosku o ponowne rozpatrzenie zatrzymania przesyła się dyrektorowi zakładu karnego, a aresztowanego zwalnia się, chyba że został aresztowany jeszcze z innego powodu. Jeśli prokurator okręgowy, po złożeniu oficjalnych oświadczeń zalecających pozostawienie oskarżonego w areszcie, dojdzie jednak do wniosku, że nie ma powodu, aby sprzeciwić się natychmiastowemu zwolnieniu więźnia, wówczas (bez uszczerbku dla jego prawa do złożenia odwołania w późniejszym terminie w terminie przewidzianym w art. 185) zwraca orzeczenie sędziemu, który je wydał, oświadczając na nim, że nie sprzeciwia się jego wykonaniu. Następnie oskarżony zostaje uwolniony, chyba że został aresztowany jeszcze z innego powodu.

Szwecja

Rättegångsbalk (1942:740)

Rozdział 24

10 § Jeżeli podstawy do wydania postanowienia o tymczasowym aresztowaniu nie są aktualne, prokurator natychmiast postanawia o uchyleniu stosowania tego środka Ustawa (1987:1211).

20 § Sąd niezwłocznie uchyla nakaz stosowania tymczasowego aresztowania,

(...)

3. jeżeli nie ma już podstaw do stosowania tego środka

Przed wszczęciem przewodu sądowego, postanowienie o tymczasowym aresztowaniu może być również uchylone przez prokuratora. O uchyleniu stosowania tego środka należy jak najszybciej poinformować sąd.

Ustawa (2021:285).

Holandia

Wetboek van Strafvordering

Art. 69

1 Sąd może uchylić środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania. Może to zrobić z urzędu lub na wniosek oskarżonego, lub - jeśli chodzi o tymczasowe aresztowanie stosowane przez sędziego śledczego - w oparciu o rekomendacje sędziego śledczego lub na wniosek prokuratora.

- Bułgaria** НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС
 Art. 63
 (...)

 (3) W przypadku ustania niebezpieczeństwa ucieczki oskarżonego lub popełnienia przez niego przestępstwa, areszt zmienia się na lżejszy środek lub uchyla się go.

 (...)

 (6) W razie stwierdzenia w postępowaniu przygotowawczym, że zachodzą przesłanki z par. (3), prokurator z własnej inicjatywy zmienia środek aresztu na lżejszy lub go uchyla.
- Czechy** Trestní řád č. 141/1961 Sb.
 § 71
 Kontrola trwania podstaw do tymczasowego aresztowania
 (1) Organy ścigania są zobowiązane do bieżącego sprawdzania, czy podstawy do aresztowania oskarżonego nadal istnieją lub nie uległy zmianie i czy środka tego nie można zastąpić jednym ze środków wymienionych w §§ 73 i 73a. Uwzględniają przy tym również to, czy tymczasowe aresztowanie oskarżonego jest konieczne ze względu na trudności sprawy lub inne ważne powody, z powodu których nie można zakończyć postępowania oraz czy zwolnienie oskarżonego z aresztu udaremni lub znacznie utrudni osiągnięcie celu postępowania. W postępowaniu przygotowawczym sędzia czyni to tylko przy wydawaniu postanowienia w przedmiocie
 (a) wniosku oskarżonego o zwolnienie z aresztu,
 (b) wniosku prokuratora o wydanie postanowienia o osadzeniu oskarżonego w areszcie,
 (c) zmianie podstaw do zastosowania aresztu, jeżeli zostanie stwierdzona nowa podstawa do zastosowania aresztu; lub
 (d) zażalenie na postanowienie prokuratora o zatrzymaniu;
 (2) Oskarżonego należy niezwłocznie zwolnić z aresztu, jeżeli
 (a) ustanie podstawa tymczasowego aresztowania; lub
 (b) jest oczywiste, że ze względu na osobę oskarżonego oraz charakter i wagę sprawy, postępowanie nie doprowadzi do wymierzenia bezwarunkowej kary pozbawienia wolności, oraz jeżeli nie zachodzą okoliczności wymienione w § 68 ust. 3 i 4.

Możliwość złożenia zażalenia na stosowanie tymczasowego aresztowania

Polska Art. 252 k.p.k.:
 § 1. Na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego przysługuje zażalenie na zasadach ogólnych, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 3. Zażalenie na postanowienie w przedmiocie środka

zapobiegawczego sąd rozpoznaje niezwłocznie, z tym że zażalenie na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania nie później niż przed upływem 7 dni od przekazania sądowi zażalenia wraz z niezbędnymi aktami.

Art. 254 k.p.k.:

§ 1. Oskarżony może składać w każdym czasie wnioski o uchYLENIE lub zmianę środka zapobiegawczego; w przedmiocie wniosku rozstrzyga, najpóźniej w ciągu 3 dni, prokurator, a po wniesieniu aktu oskarżenia do sądu - sąd, przed którym sprawa się toczy.

§ 2. Na postanowienie w przedmiocie wniosku oskarżonemu zażalenie przysługuje tylko wtedy, gdy wniosek został złożony po upływie co najmniej 3 miesięcy od dnia wydania postanowienia w przedmiocie środka zapobiegawczego.

§ 3. Zażalenie na postanowienie sądu rozpoznaje ten sam sąd w składzie trzech sędziów.

Anglia i Walia

SI 2020/759 Criminal Procedure Rules 2020

Sekcja 14.7 Zawiadomienie o wniosku o rozważenie możliwości zmiany przyznania zwolnienia

(1) Zasada ta ma zastosowanie w przypadku, gdy

(a) w Sądzie Pokoju-

(i) prokurator chce, aby sąd wycofał przyznane przez sąd zwolnienie lub nałożył nowy lub zmienił istniejący warunek takiego zwolnienia, lub

(ii) oskarżony chce, aby sąd ponownie rozpatrzył kwestię zwolnienia przed kolejną rozprawą w sprawie; oraz

(b) w Sądzie Koronnym-

(i) strona chce, aby sąd przyznał zwolnienie, którego wykonywanie zostało zawieszona, lub wycofał warunki zwolnienia, które zostały przyznane, lub nałożył nowy warunek zwolnienia lub zmienił istniejący

(2) strona musi:

(c) złożyć swój wniosek nie później niż w ciągu 2 dni roboczych przed rozprawą, na której chce, aby sąd rozważył wniosek, jeżeli rozprawa taka została wyznaczona

Sekcja 14.8 Wniosek lub odwołanie oskarżonego do Sądu Koronnego po decyzji Sądu Pokoju w sprawie zwolnienia

(1) Niniejsza zasada ma zastosowanie w przypadku, gdy oskarżony chce

(a) złożyć wniosek do Sądu Koronnego o udzielenie zwolnienia po tym, jak Sąd Pokoju odmówił jego zastosowania; lub

(b) złożyć odwołanie do Sądu Koronnego po tym, jak Sąd Pokoju odmówił zmiany warunku zwolnienia za poręczeniem zgodnie z życzeniem oskarżonego.

(2) Oskarżony musi

(a) złożyć pisemny wniosek do Sądu Koronnego w najkrótszym

możliwym terminie po podjęciu decyzji przez Sąd Pokoju;
(6) Jeżeli Sąd Koronny nie zarządzi inaczej, urzędnik sądowy musi wyznaczyć rozprawę w przedmiocie rozpatrzenia wniosku lub odwołania przez sąd tak szybko, jak to możliwe, a w każdym razie nie później niż w dniu roboczym po doręczeniu.

Niemcy

StPO

Paragraf 117

(1) Dopóki oskarżony przebywa w areszcie śledczym, może w każdej chwili złożyć wniosek o przeprowadzenie rozprawy sądowej w sprawie uchylenia nakazu aresztowania lub zawieszenia jego wykonania zgodnie z § 116 (ponowne rozpatrzenie podstawy do zastosowania tymczasowego aresztowania).

(...)

(3) Sędzia może zarządzić przeprowadzenie dodatkowych postępowań, które mogą mieć znaczenie dla późniejszej decyzji dotyczącej kontynuacji stosowania tymczasowego aresztowania, i może przeprowadzić kolejne rozpoznanie stosowania tymczasowego aresztowania po ich zakończeniu.

Włochy

Codice di Procedura Penale

Art. 309

1. W terminie dziesięciu dni od wykonania lub doręczenia postanowienia oskarżony może złożyć wniosek o ponowne rozpatrzenie orzeczenia, chyba że postanowienie zostało wydane na skutek odwołania prokuratora.

3. obrońca oskarżonego może złożyć wniosek o ponowne rozpatrzenie orzeczenia w terminie dziesięciu dni od dnia doręczenia zawiadomienia o złożeniu postanowienia o zarządzeniu środka.

(...)

5. Prezes sądu kolegiального powinien zapewnić, aby organ sądowy prowadzący postępowanie został niezwłocznie poinformowany; w ciągu następnego dnia, a w żadnym razie nie później niż piątego dnia, organ ten przekazuje Sądowi dokumenty złożone zgodnie z art. 291 § 1 oraz wszelkie inne informacje o dowodach ujawnionych na korzyść podejrzanego.

7. Rozstrzygnięcie w przedmiocie wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy podejmuje sąd, obradujący jako sąd kolegialny, właściwy dla miejsca siedziby sądu apelacyjnego lub zamiejscowej izby sądu apelacyjnego, w której okręgu ma siedzibę sąd, który wydał postanowienie.

W terminie dziesięciu dni od otrzymania dokumentów sąd uchyla, zmienia lub utrzymuje w mocy badane postanowienie, jeżeli wniosek nie ma być uznany za niedopuszczalny, rozstrzygając także na podstawie uzasadnień wniosków złożonych przez strony w toku rozprawy. Sąd może uchylić zaskarżone postanowienie lub zmienić je w sposób korzystny dla oskarżonego także z innych przyczyn niż wymienione, albo utrzymać je w mocy z przyczyn innych niż wskazane w uzasadnieniu wniosku. Sąd uchyla

zaskarżone orzeczenie, jeżeli brak jest jego uzasadnienia lub orzeczenie nie zawiera samodzielnej oceny przesłanek zastosowania środków zapobiegawczych, przesłanek winy oraz dowodów przedstawionych przez obronę, o których mowa w art. 292.

(...)

10. W przypadku nieprzekazania dokumentów w terminie przewidzianym w § 5 lub w przypadku niepodjęcia decyzji w sprawie wniosku o ponowne zbadanie sprawy albo nieujawnienia postanowienia sądu w sekretariacie w wyznaczonym terminie, postanowienie o zastosowaniu środka przymusu traci moc, chyba że istnieją wyjątkowe powody zastosowania środków zapobiegawczych, które muszą zostać wyraźnie wskazane. Postanowienie sądu jest ujawniane w sekretariacie sądu w terminie trzydziestu dni od wydania, z wyjątkiem spraw, w których sporządzenie jego uzasadnienia jest szczególnie złożone ze względu na liczbę osób aresztowanych lub powagę zarzutów. W takich przypadkach sąd może wyznaczyć przedłużony termin, który w każdym przypadku nie może przekroczyć czterdziestego piątego dnia od wydania postanowienia.

Art. 310

1. Z wyjątkiem przypadków określonych w art. 309 ust. 1 prokurator, oskarżony i jego obrońca mogą wnieść zażalenie na postanowienia o zastosowaniu środków zapobiegawczych o charakterze osobistym, wymieniając argumenty przemawiające za jego wniesieniem.

2. Zachowuje się przepisy art. 309 § 1, 2, 3, 4 i 7. O odwołaniu zawiadamia się niezwłocznie organ sądowy prowadzący postępowanie, który w ciągu następnego dnia przekazuje Sądowi zaskarżone postanowienie i wszelkie związane z nim dokumenty. Postępowanie przed Sądem odbywa się w izbach, zgodnie z art. 127. Do dnia rozprawy dokumenty pozostają w sekretariacie Sądu, a adwokat lub radca prawny ma prawo do ich przeglądania i kopiowania. Sąd rozstrzyga postanowieniem w terminie dwudziestu dni od otrzymania dokumentów, a postanowienie składa się w sekretariacie sądu w terminie trzydziestu dni od wydania orzeczenia, z wyjątkiem przypadków, w których sporządzenie uzasadnienia jest szczególnie skomplikowane ze względu na liczbę aresztowanych lub powagę zarzutów. W takich przypadkach sąd może wyznaczyć przedłużony termin, który w każdym przypadku nie może przekroczyć czterdziestego piątego dnia od wydania postanowienia.

3. Wykonanie postanowienia, w którym sąd zarządza środek zapobiegawczy, uwzględniając tym samym odwołanie wniesione przez Prokuratora, ulega zawieszeniu do czasu uprawomocnienia się postanowienia.

Art. 311

1. Prokurator, który wnioskował o zastosowanie środka zapobiegawczego, oskarżony i jego obrońca mogą wnieść do Sądu Kasacyjnego odwołanie od decyzji wydanych zgodnie z art. 309

i 310 w terminie dziesięciu dni od dnia doręczenia lub powiadomienia o złożeniu decyzji.

Odwołanie do Sądu Kasacyjnego może złożyć również prokurator przed Sądem, o którym mowa w art. 309 ust. 7.

2. W terminach przewidzianych w art. 309 ust. 1, 2 i 3 oskarżony i jego obrońca mogą bezpośrednio wnieść do Sądu Kasacyjnego odwołanie od postanowień o zastosowaniu środka przymusu, jeżeli naruszono prawo. Wniesienie odwołania do Sądu Kasacyjnego powoduje niedopuszczalność wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy.

5. Sąd Kasacyjny orzeka w ciągu trzydziestu dni od otrzymania dokumentów zgodnie z przesłankami przewidzianymi w art. 127.

Francja

Art. 148 Code de procédure pénale

W każdej sprawie osoba tymczasowo aresztowana lub jej obrońca mogą w każdej chwili złożyć wniosek o jej zwolnienie, z zastrzeżeniem obowiązków określonych w artykule 147. Jednakże, pod rygorem niedopuszczalności, nie można złożyć wniosku o zwolnienie, dopóki sędzia penitencjarny nie orzeknie w sprawie poprzedniego wniosku w terminach określonych w akapicie trzecim niniejszego artykułu. Niedopuszczalność ta obowiązuje z mocy prawa, bez konieczności stwierdzenia jej postanowieniem sędziego śledczego.

Wniosek o zwolnienie kieruje się do sędziego śledczego, który niezwłocznie przekazuje akta prokuratorowi w celu wydania zarządzeń.

O ile wniosek nie zostanie uwzględniony, sędzia śledczy musi w ciągu pięciu dni od przekazania go prokuratorowi przekazać go wraz z uzasadnioną opinią sędziemu penitencjarnemu. Sędzia orzeka w ciągu trzech dni roboczych w formie postanowienia, w którym przedstawia rozważania prawne i faktyczne stanowiące podstawę decyzji z odniesieniem do postanowień artykułu 144. Jednakże w przypadku, gdy odwołanie od poprzedniego postanowienia o odmowie zwolnienia nie zostało jeszcze rozpatrzone, wyżej wymienione terminy nie rozpoczynają biegu do czasu wydania orzeczenia przez właściwy sąd. W przypadku złożenia więcej niż jednego wniosku o zwolnienie, odpowiedzi na różne wnioski mogą być udzielane w powyższych terminach w drodze jednego orzeczenia.

Zwolnieniu, o ile zostało udzielone, mogą towarzyszyć środki nadzoru sądowego.

Jeżeli sędzia penitencjarny nie wyda orzeczenia w terminie określonym w akapicie trzecim, osoba może przedłożyć swój wniosek bezpośrednio izbie śledczej, która na pisemny i uzasadniony wniosek prokuratora wydaje orzeczenie w ciągu dwudziestu dni od przekazania sprawy, w przeciwnym razie osoba zostaje zwolniona automatycznie, chyba że zarządzono kontrolę jej wniosku.

Prawo do przekazania sprawy do izby śledczej na tych samych warunkach należy również do prokuratora.

Art. 148-1

O zwolnieniu może wystąpić również w każdej sprawie każdy oskarżony lub obwiniony i na każdym etapie postępowania.

W przypadku wytoczenia powództwa sąd procesowy jest właściwy do orzekania o tymczasowym aresztowaniu. Jednak w sprawach karnych sąd przysięgłych jest właściwy tylko wtedy, gdy wniosek zostanie złożony podczas sesji, na której ma sędzić oskarżonego. W innych przypadkach wniosek jest rozpatrywany przez izbę śledczą.

W przypadku wniesienia odwołania i do czasu wydania orzeczenia przez Sąd Kasacyjny, wniosek o zwolnienie rozstrzyga sąd, który ostatnio rozpatrywał sprawę co do istoty. Jeżeli odwołanie zostało wniesione od wyroku sądu przysięgłych, o zatrzymaniu decyduje izba śledcza.

W przypadku orzeczenia o braku właściwości sądu oraz ogólnie we wszystkich sprawach, w których nie ma sądu, o zwolnieniu decyduje izba śledcza.

Szwecja

Rättegångsbalk (1942:740)

Rozdział 49

§5 Na postanowienie sądu rejonowego można złożyć osobne odwołanie, jeżeli sąd rejonowy w tym postanowieniu:

6. rozpatrzył kwestię w sprawach cywilnych dotyczących zajęcia lub innych środków zgodnie z rozdziałem 15 lub w sprawach karnych dotyczących tymczasowego aresztowania, zezwolenia na ograniczenia zgodnie z rozdziałem 24. 5 a §, środka, o którym mowa w rozdziałach 25-28 lub pozbawienia wolności na podstawie rozdziału 28 Kodeksu karnego,

Rozdział 52. Odwołania od postanowień

§1 Każdy, kto chce odwołać się od postanowienia sądu rejonowego, czyni to na piśmie. Pismo składa się w sądzie rejonowym. Pismo musi wpłynąć do sądu rejonowego w ciągu trzech tygodni od daty wydania postanowienia. Jeżeli w trakcie postępowania nie ogłoszono postanowienia na rozprawie lub nie podano do wiadomości na rozprawie, kiedy postanowienie zostanie ogłoszone, czas na odwołanie liczy się od dnia, w którym odwołującemu się doręczono postanowienie. Odwołanie od postanowienia o tymczasowym aresztowaniu lub zastosowaniu ograniczeń na podstawie rozdziału 24, § 5 a, lub nałożeniu kary w oparciu o §5a, nałożeniu zakazu podróży lub sprawie, o której mowa w rozdziale 49. §7 nie podlega ograniczeniu terminem na wniesienie odwołania.

Holandia

Wetboek van Strafvordering

Art. 71

1. Nie później niż trzy dni po wykonaniu orzeczenia podejrzany może odwołać się od decyzji sądu zawierającej nakaz zatrzymania lub tymczasowego aresztowania do sądu apelacyjnego. Termin, o którym mowa w sekcji 408(1) nie ma zastosowania.

2. W tym samym terminie oskarżony może złożyć odwołanie od

postanowienia o przedłużeniu aresztu, ale tylko wtedy, gdy nie złożył odwołania od postanowienia o tymczasowym aresztowaniu lub od poprzedniego postanowienia o przedłużeniu. Ograniczenie to nie ma zastosowania, jeżeli w momencie przedłużenia postanowienia o tymczasowym aresztowaniu kwalifikacja opisana w postanowieniu została uzupełniona lub zmieniona zgodnie z postanowieniami artykułu 67 b, ustęp 1.

4. Sąd podejmuje decyzję w możliwie najkrótszym czasie. Oskarżony zostaje wysłuchany lub przynajmniej doprowadzony.

Bułgaria

НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС

Art. 64

(...)

(5) Sąd wydaje postanowienie, które ogłasza się stronom na rozprawie i które podlega natychmiastowemu wykonaniu. Ogłaszając postanowienie, sąd wyznacza termin rozpatrzenia sprawy przez Sąd Apelacyjny w ciągu siedmiu dni w przypadku wniesienia prywatnej apelacji lub prywatnego protestu.

(6) Postanowienie podlega zaskarżeniu w drodze prywatnego odwołania lub prywatnego protestu do Sądu Apelacyjnego w terminie trzech dni.

Art. 65

(1) Oskarżony lub jego obrońca może w każdym momencie postępowania przygotowawczego złożyć wniosek o zmianę postanowienia o tymczasowym aresztowaniu.

(2) Wniosek oskarżonego lub jego obrońcy składa się za pośrednictwem prokuratora, który niezwłocznie przekazuje sprawę do sądu.

(3) (Supp. - SG 98/2020) Termin sprawy wyznacza się w ciągu trzech dni od jej otrzymania przez sąd i odbywa się ona na posiedzeniu jawnym z udziałem prokuratora, oskarżonego i jego obrońcy. Sprawę rozpoznaje się pod nieobecność oskarżonego, jeżeli oświadczy on, że nie chce się stawić lub gdy sprowadzenie go jest niemożliwe ze względów zdrowotnych. W przypadku, gdy nie uniemożliwi to realizacji prawa do obrony, oskarżony przebywający w areszcie może, za swoją zgodą, uczestniczyć w postępowaniu w formie wideokonferencji; w takim przypadku jego tożsamość potwierdza dyrektor zakładu karnego, dyrektor aresztu lub wyznaczony przez nich funkcjonariusz.

(4) Sąd rozważa wszystkie okoliczności związane z legalnością zatrzymania i wydaje postanowienie, które ogłasza stronom na rozprawie. Po ogłoszeniu postanowienia sąd wyznacza termin rozpatrzenia sprawy przez sąd apelacyjny w ciągu siedmiu dni w przypadku wniesienia odwołania lub sprzeciwu

(5) Postanowienie podlega natychmiastowemu wykonaniu po upływie terminu do wniesienia odwołania, chyba że zostanie wniesiony sprzeciw, który nie leży w interesie oskarżonego.

(6) Jeżeli wniosek został złożony przez oskarżonego lub jego obrońcę, a postanowienie wydane na podstawie ust. 4 potwierdza

konieczność zastosowania tymczasowego aresztowania, sąd może wyznaczyć termin, w którym kolejny wniosek złożony przez te same osoby nie będzie dopuszczalny. Termin ten nie może być dłuższy niż dwa miesiące od uprawomocnienia się postanowienia i nie obowiązuje, gdy wniosek oparty jest na pogorszeniu stanu zdrowia oskarżonego.

(7) Postanowienie podlega zaskarżeniu w drodze odwołania lub sprzeciwu do sądu apelacyjnego w terminie trzech dni.

Czechy

Trestní řád č. 141/1961 Sb.

§ 71a

Oskarżonemu przysługuje prawo żądania zwolnienia go z aresztu w każdym czasie po uprawomocnieniu się postanowienia o zastosowaniu wobec niego tymczasowego aresztowania. Za wniosek o zwolnienie z aresztu uważa się również wniosek oskarżonego o przyjęcie jednego ze środków zastępujących areszt. Takie wnioski muszą być rozpatrywane bez zbędnej zwłoki. Jeżeli wniosek został oddalony, oskarżony może, jeżeli nie wskaże innych przyczyn, ponowić go dopiero po upływie 30 dni od ostatniego postanowienia, którym oddalił jego wniosek o zwolnienie z aresztu lub postanowiono kontynuować zatrzymanie lub zmiany przyczyny zatrzymania.

§73b

(2) O wniosku oskarżonego o zwolnienie z aresztu decyduje sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator. Jeżeli prokurator nie przychylił się do wniosku o zwolnienie z aresztu, przedkłada go sędziemu do decyzji w ciągu pięciu dni roboczych od jego otrzymania; informuje oskarżonego o tej procedurze. Jeżeli prokurator zgodzi się na zwolnienie oskarżonego z aresztu, prezes izby może podjąć decyzję o zwolnieniu z aresztu w postępowaniu przed sądem.

Prawo do widzeń i korespondencji w trakcie wykonywania tymczasowego aresztowania

Polska

Art. 217 k.k.w.:

§ 1. Tymczasowo aresztowany może uzyskać widzenie po wydaniu zarządzenia o zgodzie na widzenie przez organ, do którego dyspozycji pozostaje. W wypadku gdy tymczasowo aresztowany pozostaje do dyspozycji kilku organów, wymagana jest zgoda na widzenie każdego z nich, chyba że organy te zarządzą inaczej.

§ 1a. Tymczasowo aresztowany, z zastrzeżeniem § 1b, ma prawo do co najmniej jednego widzenia w miesiącu z osobą najbliższą.

§ 1b. Odmowa wyrażenia zgody na widzenie, o którym mowa w § 1a, może nastąpić wyłącznie wtedy, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że widzenie zostanie wykorzystane:

- 1) w celu bezprawnego utrudnienia postępowania karnego;
- 2) do popełnienia przestępstwa, w szczególności podżegania do przestępstwa.

Art. 217a k.k.w.:

§ 1. Zatrzymania, cenzury lub nadzoru korespondencji tymczasowo aresztowanego dokonuje organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, chyba że organ ten zarządzi inaczej.

§ 2. Jeżeli organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, nie zarządzi zatrzymania, cenzury lub nadzoru korespondencji tymczasowo aresztowanego, decyzje te może podjąć dyrektor aresztu śledczego, który powiadamia tymczasowo aresztowanego, sędziego penitencjarnego oraz organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, o przyczynach jej zatrzymania, ocenzurowania lub nadzoru. Przepis art. 105 § 4 stosuje się odpowiednio.

Anglia i Walia

The Prison Rules 1999

Sekcja 34.-

(1) Sekretarz Stanu może, w celu zapewnienia dyscypliny i porządku lub zapobiegania przestępczości lub w interesie jakichkolwiek osób, nałożyć ograniczenia, ogólnie lub w konkretnym przypadku, na listy lub inne formy komunikacji dozwolone między osadzonym a innymi osobami.

(4) Z wyjątkiem przypadków określonych w niniejszym Regulaminie, każdy list lub inna korespondencja do lub od osadzonego może być czytana, słuchana, rejestrowana, nagrywana lub badana przez dyrektora lub wyznaczonego przez niego funkcjonariusza, a dyrektor może, według własnego uznania, zatrzymać każdy list lub inną korespondencję ze względu na jej niewłaściwą treść lub nadmierną długość.

Sekcja 35.-

(1) Z zastrzeżeniem (8), osadzony, który nie został skazany, może wysyłać i otrzymywać dowolną liczbę listów oraz przyjmować dowolną liczbę wizyt w granicach i na warunkach określonych przez Sekretarza Stanu, zarówno ogólnie, jak i w konkretnym przypadku.

(8) Zgodnie z niniejszym przepisem osadzony nie ma prawa do odwiedzin przez

(a) jakiegokolwiek osoby, niezależnie od tego, czy jest ona krewnym lub przyjacielem, w okresie, w którym osoba ta podlega zakazowi zgodnie z sekcją The Prison Rules 1999

Sekcja 34.-

(1) Sekretarz Stanu może, w celu zapewnienia dyscypliny

i porządku lub zapobiegania przestępczości lub w interesie jakichkolwiek osób, nałożyć ograniczenia, ogólnie lub w konkretnym przypadku, na listy lub inne formy komunikacji dozwolone między osadzonym a innymi osobami.

(4) Z wyjątkiem przypadków określonych w niniejszym Regulaminie, każdy list lub inna korespondencja do lub od osadzonego może być czytana, słuchana, rejestrowana, nagrywana lub badana przez dyrektora lub wyznaczonego przez niego funkcjonariusza, a dyrektor może, według własnego uznania, zatrzymać każdy list lub inną korespondencję ze względu na jej niewłaściwą treść lub nadmierną długość.

Sekcja 35.-

(1) Z zastrzeżeniem (8), osadzony, który nie został skazany, może wysyłać i otrzymywać dowolną liczbę listów oraz przyjmować dowolną liczbę odwiedzin w granicach i na warunkach określonych przez Sekretarza Stanu, zarówno ogólnie, jak i w konkretnym przypadku.

(8) Zgodnie z niniejszym przepisem osadzony nie ma prawa do odwiedzin przez

(a) jakiegokolwiek osoby, niezależnie od tego, czy jest ona krewnym lub przyjacielem, w okresie, w którym osoba ta podlega zakazowi zgodnie z przepisem 73; lub

(b) innej osoby, nie będącej krewnym lub przyjacielem, chyba że za zgodą Sekretarza Stanu.

Sekcja 73.- (1) Bez uszczerbku dla innych uprawnień w zakresie zakazu lub ograniczenia wstępu do zakładów karnych oraz dla uprawnień wynikających z przepisów 34 i 35, Sekretarz Stanu może, w celu zapewnienia dyscypliny i porządku lub zapobieżenia przestępczości, lub w interesie jakichkolwiek osób, wprowadzić zakaz odwiedzin zakładu karnego lub danego osadzonego w zakładzie karnym na okresy, które uzna za konieczne.

(2) Ustęp (1) nie ma zastosowania w przypadku wizyt członka rady wizytatorów zakładu karnego lub sędziego pokoju w zakładzie karnym lub w celu uniemożliwienia wizyty doradcy prawnego w celu przeprowadzenia rozmowy zgodnie z przepisem 38 lub wizyty dozwolonej przez radę wizytatorów zgodnie z przepisem 35(6). 73; lub

(b) innej osoby, nie będącej krewnym lub przyjacielem, chyba że za zgodą Sekretarza Stanu.

Niemcy

StPO §119

(1) W zakresie, w jakim jest to konieczne, aby zapobiec ryzyku ucieczki, zatajenia dowodów lub recydywy (§ 112 i 112a), na tymczasowo aresztowanego można nałożyć ograniczenia. W szczególności można zarządzić, że:

1. Widzenia i korzystanie z urządzeń telekomunikacji podlegają udzieleniu zezwolenia,
2. Widzenia, korzystanie z urządzeń telekomunikacji,

korespondencja i paczki podlegają monitorowaniu,
(...)

Zarządzenia te wydaje sąd. Jeżeli jego zarządzenie nie może być uzyskane w terminie, prokuratura lub zakład karny mogą wydać zarządzenie tymczasowe. Zarządzenie to musi być przedstawione sądowi do zatwierdzenia w ciągu trzech dni roboczych, chyba że w międzyczasie przestało obowiązywać. O wydanych zarządzeniach należy poinformować oskarżonego. Zarządzenie, o którym mowa w zdaniu 2 nr 2, musi zawierać zezwolenie na przerwanie widzenia i połączeń telekomunikacyjnych oraz na zatrzymanie korespondencji i przesyłek.

Włochy

LEGGE 26 luglio 1975, n. 354

Art. 18

1 Więźniowie i osadzeni mają prawo do prowadzenia rozmów i korespondencji z osobami bliskimi i innymi osobami, także w celu dokonywania czynności prawnych.

Art. 18-ter

1. W przypadku zaistnienia potrzeb związanych z prowadzeniem postępowania karnego lub zapobieganiem przestępstwu albo ze względów bezpieczeństwa lub porządku w zakładzie, w stosunku do poszczególnych więźniów lub osadzonych mogą zostać zarządzone następujące środki na okres nieprzekraczający sześciu miesięcy, który może zostać przedłużony na okresy nieprzekraczające trzech miesięcy:

(a) ograniczenia dotyczące korespondencji listowej i telegraficznej oraz otrzymywania pism

(b) przedkładanie korespondencji do kontroli

(c) sprawdzanie zawartości kopert zawierających korespondencję, bez jej czytania.

Francja

Art. 145-4 Code de procédure pénale

Kiedy oskarżony zostaje umieszczony w areszcie tymczasowym, sędzia śledczy może zarządzić zakaz komunikowania się na okres dziesięciu dni. Środek ten może zostać odnowiony, ale tylko na kolejny okres dziesięciu dni. W żadnym wypadku zakaz nie dotyczy obrońcy oskarżonego.

Z zastrzeżeniem powyższych przepisów każda osoba zatrzymana w areszcie może, za zgodą sędziego śledczego, przyjmować widzenia w areszcie lub telefonować do osoby trzeciej.

Po upływie jednego miesiąca od daty zatrzymania sędzia śledczy może odmówić wydania zezwolenia na widzenie lub zezwolenia na korzystanie z telefonu jedynie w drodze pisemnej decyzji, podając szczególne powody w świetle wymogów śledztwa, utrzymania porządku i bezpieczeństwa lub zapobiegania przestępstwu.

O decyzji tej powiadamia się wnioskodawcę w dowolny sposób i bezzwłocznie. Ten ostatni może odwołać się do prezesa izby dochozeniowej, który w ciągu pięciu dni wydaje decyzję na piśmie

z uzasadnieniem, od której nie przysługuje odwołanie. W przypadku uchylenia decyzji sędziego śledczego przewodniczący izby śledczej wydaje zezwolenie na wizytę lub zezwolenie na kontakt telefoniczny.

Po zakończeniu śledztwa uprawnienia sędziego śledczego wykonuje prokurator w formach i na warunkach przewidzianych w niniejszym artykule. To samo dotyczy wszystkich innych przypadków tymczasowego aresztowania.

Jeżeli sędzia śledczy lub prokurator nie odpowie na wniosek o wizytę lub rozmowę telefoniczną w ciągu dwudziestu dni, osoba ta może również przekazać sprawę prezesowi izby śledczej.

Art. 145-4-2

Jeżeli oskarżony przebywa w areszcie, sędzia śledczy może podjąć decyzję o zakazie korespondowania na piśmie z jedną lub kilkoma osobami, które wyznaczy, mając na uwadze wymogi śledztwa, utrzymanie dobrego porządku i bezpieczeństwa lub zapobieganie przestępstwom. Może on, z tych samych powodów, zdecydować o wstrzymaniu korespondencji napisanej przez osobę zatrzymaną lub do niej skierowanej.

Decyzje wymienione w akapicie pierwszym są uzasadniane i przekazywane osobie zatrzymanej w dowolny sposób i bezzwłocznie. Ta ostatnia może odwołać się od nich do przewodniczącego izby śledczej, który w ciągu jednego miesiąca podejmuje decyzję w formie pisemnej i uzasadnionej, od której nie przysługuje odwołanie.

Po zamknięciu dochodzenia uprawnienia sędziego śledczego wykonuje prokurator w sposób i na warunkach określonych w niniejszym artykule. To samo stosuje się we wszystkich innych przypadkach, w których osoba została zatrzymana w areszcie.

Gdy postępowanie toczy się w trybie odwoławczym, uprawnienia oskarżyciela publicznego przypisuje się prokuratorowi

Pozostałe decyzje lub opinie wydane przez organ sądowy przewidziane przepisami regulacyjnymi niniejszego Kodeksu lub Kodeksu karnego, a dotyczące warunków wykonywania tymczasowego aresztowania lub realizacji praw osoby umieszczonej w areszcie śledczym, mogą być, zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu, zaskarżone przez tymczasowo aresztowanego lub prokuratora do prezesa izby śledczej.

Szwecja

Rättegångsbalk (1942:740)

Rozdział 24

§ 5a Jeżeli sąd decyduje o zastosowaniu tymczasowego aresztowania lub zezwala na przedłużenie terminu przedstawienia zarzutów, to jednocześnie na wniosek prokuratora bada, czy i ewentualnie w jaki sposób można ograniczyć kontakty osoby aresztowanej ze światem zewnętrznym zgodnie z rozdziałem 6, 2§ Häkteslag (2010:611). Zezwolenie na takie ograniczenia może być udzielone tylko wtedy, gdy istnieje ryzyko, że podejrzany usunie dowody lub w inny sposób utrudni prowadzenie sprawy.

Zezwolenie na ograniczenia może być udzielone tylko wtedy,

gdy powody zastosowania środka przewyższają ingerencję lub inne niedogodności, jakie środek ten powoduje dla podejrzanego lub innych przeciwstawiających się ograniczeniom interesów. Jeżeli jest to konieczne ze względu na późniejsze okoliczności, prokurator może wydać decyzję o ograniczeniu kontaktów zatrzymanego ze światem zewnętrznym, nawet jeżeli sąd nie zezwolił na dane ograniczenie. Jeżeli prokurator wydał taką decyzję, powinien tego samego dnia lub najpóźniej następnego dnia złożyć wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy przez sąd zgodnie z § 1. Gdy taki wniosek wpłynie do sądu, sąd przeprowadza rozprawę w tej sprawie jak najszybciej, a najpóźniej w ciągu jednego tygodnia. Do postępowania przed sądem stosuje się przepisy dotyczące przesłuchań w sprawie zatrzymania. Zezwolenie na ograniczenia wygasa, jeżeli sąd nie udzieli kolejnego zezwolenia, gdy zarządza pozostawienie kogoś w areszcie lub przedłuża czas na wniesienie oskarżenia. Ustawa (2021:285).

Häkteslag (2010:611) Rozdział 6

§1 Osoba tymczasowo aresztowana lub zatrzymana w związku z podejrzeniem o popełnienie przestępstwa może mieć ograniczone prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym (ograniczenia), jeżeli istnieje ryzyko, że ukryje dowody lub w inny sposób utrudni postępowanie w sprawie.

§2 W przypadku osoby przebywającej w areszcie śledczym ograniczenia na podstawie ustępu pierwszego mogą być ogłoszone tylko wtedy, gdy może ona podlegać ograniczeniom na podstawie rozdziału 24. 5 a § Rättegångsbalken.

Decyzja o ograniczeniach na podstawie 1§ może dotyczyć ograniczeń prawa do

1. umieszczenia w celi razem z innymi więźniami na podstawie rozdziału 2, 1§, akapit drugi,
 2. przebywania w strefie wspólnej zgodnie z rozdziałem 2. 5 §,
 3. śledzenia tego, co dzieje się w świecie zewnętrznym zgodnie z rozdziałem 2. 9 §,
 4. posiadania czasopism i gazet zgodnie z rozdziałem 2. 11§,
 5. przyjmowania wizyt zgodnie z rozdziałem 3, 1§, akapit pierwszy,
 6. pozostawiania w kontakcie z innymi osobami za pośrednictwem komunikacji elektronicznej zgodnie z rozdziałem 3, 4§, akapit pierwszy i drugi. 4§, akapit pierwszy i drugi, lub
 7. nadawania i odbierania przesyłki zgodnie z rozdziałem 3. 7 §.
- Ustawa (2016:931).

Holandia

Wetboek van Strafvordering

Art. 62

1. Wobec podejrzanego nie stosuje się żadnych ograniczeń poza tymi, które są absolutnie niezbędne dla dobra postępowania lub zapewnienia porządku.
2. Bez uszczerbku dla postanowień artykułu 45, wobec podejrzanego, o którym mowa w ustępie pierwszym, można zarządzić

środki w interesie postępowania. Takie środki mogą obejmować, oprócz środków, o których mowa w § 61a ust. 1 lit. a) do h) a. ograniczenia dotyczące przyjmowania gości, rozmów telefonicznych, korespondencji oraz wydawania gazet, materiałów do czytania lub innych nośników danych, lub inne środki związane z pobytym warunkach pozbawienia wolności.
(...)

Bułgaria

ЗАКОН ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА И ЗАДЪРЖАНЕТО ПОД СТРАЖА

Art. 256 (1)

(1) Tymczasowo aresztowani mają prawo:

1. (zmiana - SG nr 103/2012) do widzeń, paczek żywnościowych, paczek z odzieżą i innych przedmiotów dopuszczonych do użytku osobistego, korespondencji, przebywania na wolnym powietrzu oraz kwot na potrzeby osobiste;

2. (zmiana - SG 103/12) do kontaktu telefonicznego z krewnymi, bliskimi, adwokatami i pełnomocnikami w trybie ustalonym przez Głównego Dyrektora Generalnej Dyrekcji „Wykonywania Kar”;

(...)

(2) Korespondencja tymczasowo aresztowanych nie podlega kontroli administracji.

(3) Spotkania, rozmowy telefoniczne i korespondencja tymczasowo aresztowanych z określonymi osobami mogą być zabronione na pisemne polecenie prokuratora lub sądu, jeżeli jest to konieczne z perspektywy postępowania lub zapobiegania przestępczości. Ograniczenia dotyczące wizyt, rozmów telefonicznych i korespondencji nie dotyczą obrońców i pełnomocników, zastępczych i wstępnych w linii prostej bez ograniczeń, męża, żony, braci i siostr.

Czechy

Zákon č. 293/1993 Sb.

§ 14

1) Oskarżony ma prawo do korzystania z widzenia nie więcej niż 4 osób raz na dwa tygodnie przez okres 90 minut. W uzasadnionych przypadkach dyrektor zakładu karnego może wyrazić zgodę na widzenie większej liczby osób lub na okres krótszy niż dwa tygodnie albo na okres dłuższy niż dziewięćdziesiąt minut.

(2) W przypadku oskarżonych, dla których powodem zatrzymania jest obawa, że będą utrudniać wyjaśnienie faktów istotnych dla postępowania karnego, bez zbędnej zwłoki określa się warunki widzenia, które obejmują w szczególności termin widzenia, zakres osób oraz obecność organu ścigania, w postępowaniu przygotowawczym prokuratora, w postępowaniu sądowym właściwego sędziego.

(...)

§ 13

(1) Oskarżony może bez ograniczeń otrzymywać i wysyłać na własny koszt pisemne komunikaty (zwane dalej „korespondencją”).

(2) Korespondencja podlega kontroli, która obejmuje zapoznanie się z treścią dokumentów. Jeżeli powodem zatrzymania jest obawa, że oskarżony będzie utrudniał wyjaśnienie faktów istotnych dla oskarżenia, organ prowadzący postępowanie dokonuje kontroli korespondencji w ciągu 14 dni od jej otrzymania. W innych przypadkach do przeprowadzenia kontroli upoważniona jest Służba Więzienna. Służba Więzienna jest obowiązana zająć korespondencję i przekazać ją organom ścigania, jeżeli jej treść nasuwa podejrzenie popełnienia przestępstwa lub jeżeli doręczenie korespondencji mogłoby udaremnić cel zatrzymania. Przejętą korespondencję składa się do akt karnych, a jawną część jej treści przekazuje się adresatowi.

(...)

(4) W przypadku oskarżonego, który nie potrafi czytać ani pisać, Służba Więzienna organizuje czytanie mu przychodzących pism lub zapewnia mu pomoc w sporządzaniu wniosków, pism i skarg do organów państwowych oraz w korespondencji z obrońcą.

Prawo do posiadania lub korzystania ze środków łączności i sprzętu komputerowego przez tymczasowo aresztowanych

Polska

Art. 216 k.k.w. § 1. Tymczasowo aresztowany może korzystać z własnej odzieży, bielizny i obuwia, chyba że zakłóca to porządek ustalony w areszcie śledczym lub sprzeciwiają się temu względy bezpieczeństwa lub względy sanitarne. Tymczasowo aresztowany nie może posiadać środków łączności, urządzeń technicznych służących do rejestrowania i odtwarzania informacji, sprzętu komputerowego, a także, poza depozytem, przedmiotów i dokumentów, które mogą utrudniać prawidłowy tok postępowania karnego.

Anglia i Walia

Prison Act 1952
Sekcja 40D

(3A) Osoba, która bez zezwolenia posiada na terenie zakładu karnego przedmioty wymienione w podsekcji (3B), jest winna popełnienia przestępstwa.

(3B) Przedmioty, o których mowa w podsekcji (3A), to:

(a) urządzenie zdolne do przesyłania lub odbierania obrazów, zdjęć, itp.

(a) urządzenie zdolne do przekazywania lub odbierania obrazów, dźwięków lub informacji za pomocą środków komunikacji elektronicznej (w tym telefon komórkowy);

(b) część składowa takiego urządzenia;

(c) artykuł zaprojektowany lub przystosowany do użycia z takim urządzeniem (włącznie z dyskiem, filmem lub innym oddzielnym

artykułem, na którym mogą być zapisane obrazy, dźwięki lub informacje).

Niemcy
Włochy

-
DECRETO DEL PRESIDENTE DELLA REPUBBLICA 30 giugno
2000, n. 230
Art. 39

2. Skazani i osadzeni mogą być upoważnieni przez dyrektora zakładu do prowadzenia raz w tygodniu rozmowy telefonicznej z osobami bliskimi i konkubentami, a w uzasadnionych i sprawdzonych przypadkach - z osobami innymi niż ich bliscy i konkubenci. Mogą oni również zostać upoważnieni do prowadzenia rozmów telefonicznych z krewnymi lub osobami mieszkającymi z nimi po powrocie do instytucji ze zwolnienia lub przepustki. W przypadku więźniów lub osób osadzonych za jedno z przestępstw przewidzianych w art. 4-bis akapit pierwszy zdanie pierwsze ustawy i wobec których stosuje się przewidziany w nim zakaz, liczba rozmów telefonicznych nie może przekroczyć dwóch w miesiącu.

Art. 40

1. Więźniowie i osadzeni mają prawo do korzystania z osobistego radia. Naczelnik może zezwolić na korzystanie, nawet w celi mieszkalnej, z komputerów osobistych oraz przenośnych odtwarzaczy taśm i płyt kompaktowych w celu wykonywania pracy lub nauki.

Francja

Art. 715-I Code de procédure pénale
Zgodnie z postanowieniami art. L. 313-3 Kodeksu Penitencjarnego oskarżonym i podejrzanym, w celu obrony przyznaje się wszelkie środki łączności i ułatwienia zgodne z wymogami bezpieczeństwa zakładu karnego.

Szwecja

Häkteslag (2010:611)

Rozdział 3

4 § Osadzony może kontaktować się z inną osobą za pomocą środków komunikacji elektronicznej w zakresie, w jakim jest to racjonalnie możliwe.

Można odmówić komunikacji elektronicznej, jeżeli może ona zagrazać bezpieczeństwu w sposób, któremu nie można zaradzić poprzez kontrolę zgodnie z 5§. Jeżeli osadzony wyznaczy obrońcę, który nie spełnia wymogów określonych w rozdziale 21 5§ akapit pierwszy Rättegångsbalk (1942:740), jednakże można odmówić łączności elektronicznej między osadzonym a obrońcą tylko wtedy, gdy jest to niezbędne dla zapobieżenia niebezpieczeństwu dla życia, zdrowia lub wolności.

Nie można odmówić komunikacji elektronicznej pomiędzy osadzonym a jego obrońcą z urzędu. To samo dotyczy komunikacji elektronicznej między osadzonym a obrońcą wyznaczonym przez osadzonego, jeżeli obrońca spełnia wymogi określone w rozdziale 21 5§ akapit pierwszy Kodeksu postępowania sądowego. Ustawa

(2016:931).

5 § Komunikacja elektroniczna między osadzonym a inną osobą może być kontrolowana, jeśli jest to konieczne ze względów bezpieczeństwa. Osoby, które mają się ze sobą komunikować, są wcześniej informowane o kontroli.

Komunikacja elektroniczna między osadzonym a jego obrońcą nie może być kontrolowana. Ustawa (2016:931).

Holandia

Penitenciaire beginselenwet

Art. 39

1. Z zastrzeżeniem ograniczeń, wskazanych w punktach 2 do 4, osadzony ma prawo do wykonania jednej lub kilku rozmów telefonicznych przez dziesięć minut przynajmniej raz w tygodniu, w czasie i miejscu określonym w regulaminie zakładu, przy użyciu desygnowanego urzędnika, z osobami spoza zakładu. Związane z tym koszty ponosi osadzony, chyba że dyrektor zakładu postanowi inaczej. W związku z wykonywaniem nadzoru, o którym mowa w punkcie drugim, rozmowy telefoniczne mogą być nagrywane.

2. Dyrektor zakładu może ustalić, że rozmowy telefoniczne prowadzone przez osadzonego podlegają nadzorowi, jeśli jest to konieczne do ustalenia tożsamości osoby, z którą osadzony prowadzi rozmowę lub w oparciu o cele, o których mowa w artykule 36 punkt 4. Nadzór ten może obejmować podsłuchiwanie rozmowy telefonicznej lub monitorowanie nagranej rozmowy telefonicznej. Osoba zainteresowana zostanie poinformowana o rodzaju i przyczynie nadzoru. Dalsze zasady dotyczące nagrywania rozmów telefonicznych oraz przechowywania i udostępniania nagranych rozmów telefonicznych określa rozporządzenie Rady.

Bułgaria

ЗАКОН ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА И ЗАДЪРЖАНЕТО ПОД СТРАЖА

Art. 97

Osobom osadzonym zabrania się

3. (uzupełniony - DG nr 73 z 2010 r., obowiązujący od 17.09.2010 r. z późniejszymi zmianami - DG nr 103 z 2012 r.) posiadania, używania lub przechowywania broni, amunicji, materiałów wybuchowych i wyrobów pirotechnicznych, w tym domowej roboty, telefonów komórkowych, aparatów fotograficznych, urządzeń służących do rejestracji dźwięku i obrazu lub ich części

Czechy

Zákon č. 293/1993 Sb.

§ 13a

(1) Oskarżony, którego zatrzymanie nie wynika z obawy, że będzie utrudniał wyjaśnienie faktów istotnych dla oskarżenia, ma prawo do korzystania z telefonu w celu kontaktowania się z osobą bliską w czasie określonym w regulaminie wewnętrznym aresztu śledczego; prawo to może być ograniczone tylko w uzasadnionych przypadkach, w szczególności jeżeli jest to niezbędne dla ochrony bezpieczeństwa lub praw innych osób.

(2) Z ważnych powodów oskarżonemu, o którym mowa w ust. 1, można zezwolić na korzystanie z telefonu w celu kontaktu z osobą inną niż bliska.

(3) Oskarżony ma prawo do korzystania z telefonu w celu kontaktowania się ze swoim obrońcą lub adwokatem, który reprezentuje oskarżonego w innej sprawie. Jeśli nie posiada on środków finansowych, zakład karny umożliwi mu nawiązanie pierwszego kontaktu na własny koszt.

(4) Oskarżony ponosi koszty związane z korzystaniem z telefonu. Oskarżony nie jest uprawniony do posiadania lub używania w areszcie telefonu lub innych środków łączności lub zapisu, łącznie z ich akcesoriami i elementami. Jeżeli zezwolono mu na korzystanie z telefonu, korzysta z aparatu wyznaczonego do tego celu przez zakład karny. W przypadku osób przebywających w areszcie ekstradycyjnym lub transferowym zgodę na użycie telefonu wydaje właściwy sędzia; w areszcie tymczasowym - prokurator.

(5) Jeśli rozmowy telefoniczne nie są prowadzone z osobą, o której mowa w § 13 ust. 3 lub § 14 ust. 9 lub § 26 ust. 6, Służba Więzienna jest upoważniona do zapoznania się z rozmowami telefonicznymi, o których mowa w ust. 1 i 2, poprzez ich przechwycenie i sporządzenie protokołu.

Twórcy

Szymon Tarapata

Doktor habilitowany nauk prawnych, adiunkt w Zakładzie Prawa Karnego Wykonawczego Uniwersytetu Jagiellońskiego, adwokat, autor książek *Dobro prawne w strukturze przestępstwa. Analiza teoretyczna i dogmatyczna* (2016), *Przypisanie sprawstwa skutku w sensie dynamicznym w polskim prawie karnym* (2019), a także publikacji poświęconych tymczasowemu aresztowaniu. Ekspert Krakowskiego Instytutu Prawa Karnego.

Dominik Zając

Doktor nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Karnego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prowadził badania m.in. na Uniwersytecie w Manchesterze oraz w Instytucie Maxa Plancka Zagranicznego i Międzynarodowego Prawa Karnego we Fryburgu Bryzgowijskim. W latach 2014–2017 realizował grant Narodowego Centrum Nauki, dotyczący odpowiedzialności karnej za przestępstwa popełniane za granicą. Autor publikacji poświęconych tymczasowemu aresztowaniu. Ekspert Krakowskiego Instytutu Prawa Karnego.

Wojciech Górski

Doktor nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Karnego Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierownik Studenckiej Poradni Prawnej UJ, adwokat, współautor krakowskich komentarzy do Kodeksu karnego. Ekspert Krakowskiego Instytutu Prawa Karnego.

Mikołaj Słomka

Specjalista ds. przeciwdziałania ryzykom korupcyjnym w międzynarodowym banku, absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, autor opracowań z zakresu prawa karnego, m.in. artykułu *Media społecznościowe jako miejsce publiczne*. Ekspert Krakowskiego Instytutu Prawa Karnego.

Mikołaj Małcki

Doktor habilitowany nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Karnego Uniwersytetu Jagiellońskiego, prezes Krakowskiego Instytutu Prawa Karnego. Autor kilkuset publikacji poświęconych prawu karnemu. Jeden z najbardziej wpływowych prawników w Polsce w rankingach Dziennika Gazety Prawnej. Stypendysta Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego dla wybitnych młodych naukowców. Twórca i autor portalu i bloga DogmatyKarnisty.pl (67.000+ obserwujących).

Wydawca

Krakowski Instytut Prawa Karnego Fundacja

Przyświeca nam troska o najwyższe standardy tworzenia, rozumienia, stosowania i nauczania prawa w państwie praworządnym. Istniejemy od 2014 r. Kształtujemy proces legislacyjny i wymiar sprawiedliwości dzięki współpracy z ekspertami: teoretykami, praktykami i popularyzatorami prawa karnego. Prowadzimy niezależne wydawnictwo naukowe, specjalizujące się w wydawaniu czasopism i Książek Karnistycznych: do pracy, do nauki, do poczytania.

Krakowski
Instytut
Prawa
Karnego
Fundacja

🏠 Biuro/Korespondencja:
ul. Bracka 12/3, 31-005 Kraków

🏠 KIPK.PL

✉️ fundacja@kipk.pl

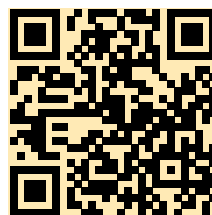
🛒 sklep.kipk.pl

📘 kipkFUNDACJA

🐦 kipkPL

📷 kipkPRESS

Zeskanuj kod i oglądaj nasze Książki Karnistyczne:

Zachęcamy do cytowania publikacji np. w następujący sposób:
S. Tarapata, D. Zając, W. Górowski, M. Słomka, *Tymczasowe aresztowanie w Polsce. Dlaczego jest źle? Jak powinno być? Analiza prawna na tle przepisów państw Europy*, red. M. Małecki, Kraków 2023.

